

Hiob cum commentarijs Iohannis Brentij iuxta pijs ac eruditiss,

<https://hdl.handle.net/1874/428520>

**Dit boek hoort bij de Collectie Van Buchell
Huybert van Buchell (1513-1599)**

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Wegens onderzoek aan deze collectie is bij deze boeken ook de volledige buitenkant gescand. De hierna volgende scans zijn in volgorde waarop ze getoond worden:

- de rug van het boek
 - de kopsnede
 - de frontsnede
 - de staartsnede
 - het achterplat

**This book is part of the Van Buchell Collection
Huybert van Buchell (1513-1599)**

More information on this collection is available at:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Due to research concerning this collection the outside of these books has been scanned in full. The following scans are, in order of appearance:

- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

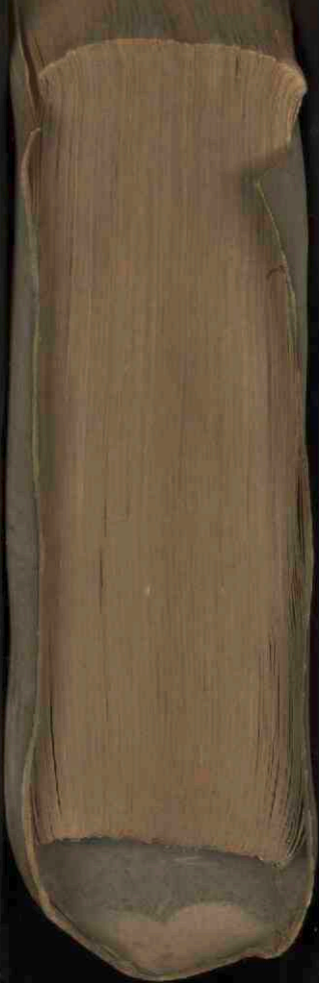
48

ff

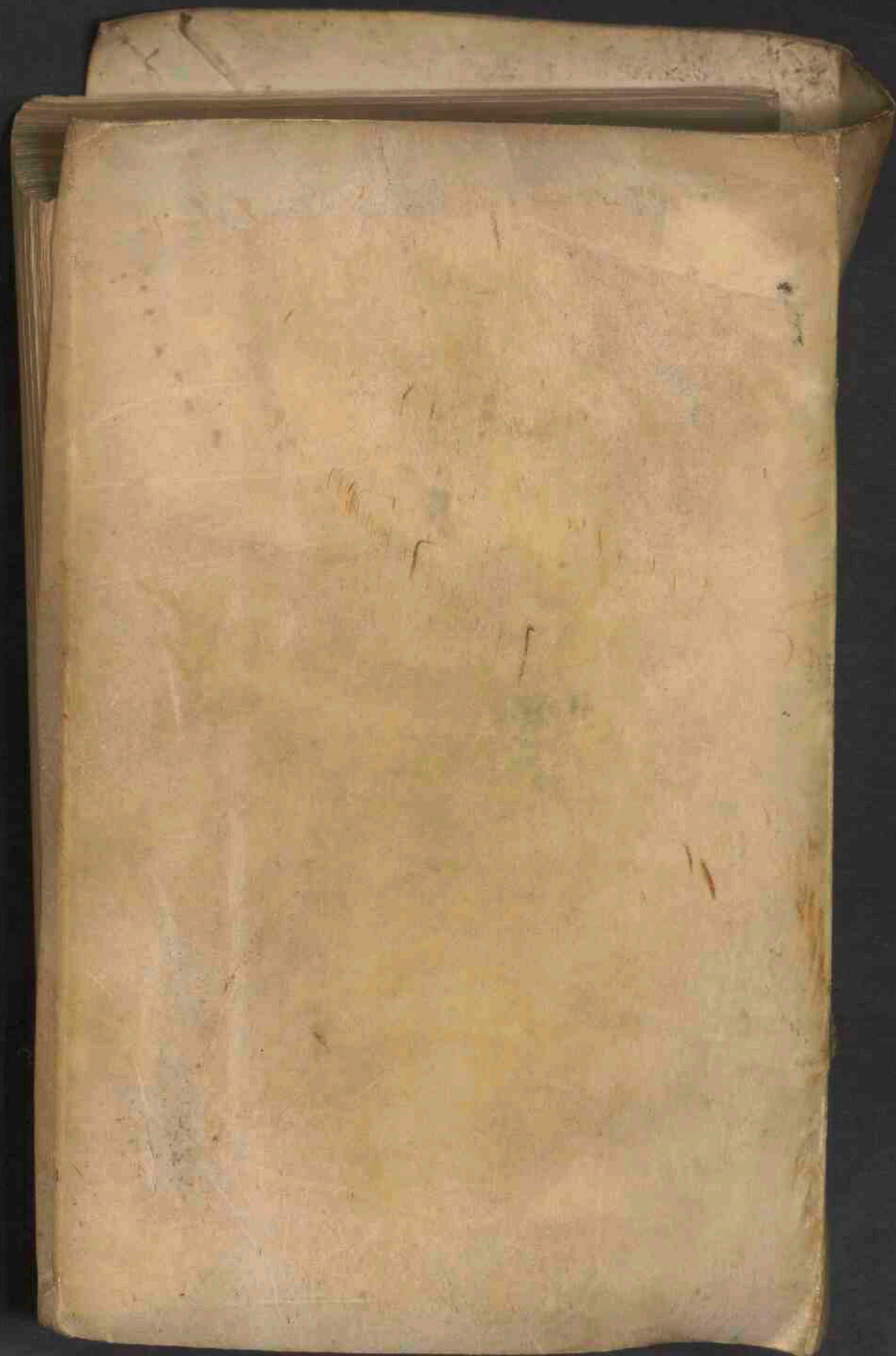
 t 108

Pl. N N° 19

Biblia et interpretes

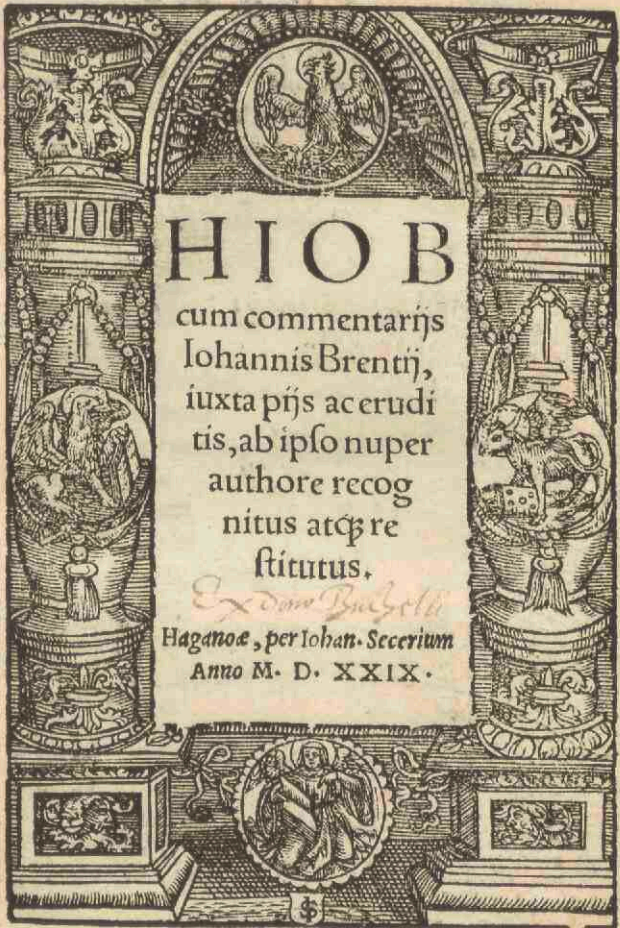
Octavo n^o, 159.

Kant 108
N° 10

150

N 47. B.

HIOB

cum commentarijs
Iohannis Brentij,
iuxta pijs ac erudi-
tis, ab ipso nuper
authore recog-
nitus atq; re-
stitutus.

Ex dono Buzelli

Haganoæ, per Iohan. Seccerium
Anno M. D. XXIX.

HIOB

Antiquissimus
Iohannis Dreyer
in hunc usque
ad hunc usque
Iohannis Dreyer
Iohannis Dreyer

Iohannis Dreyer
Iohannis Dreyer

I N D E X

ANIMAD=

VERTENDVM HOC

indice, per A priorem faciem,

B alteram significari.

A

Abiecti suscipiendi	57. B
Adfectus damnati	60. A 81. A
Adulterij scelus	216. A
Adolescensum disciplina	224. B
Aeternae mortis poena	125. A
Agnosenda sunt peccata, non excusanda	175. B
Aliena Dei opera	44. B
Alexander Magnus	161. A
Aliena iustitia saluat	171. A
Amara omnia absq; Domino	85. A
Angeli sunt ministri	46. A
Animam in manu ponere	113. B
Aperire os super adfectum	137. B
Arrogantia carnis	37. B
Argumenta iustitiae Dei	42. A
Arcturus	77. A
Archangeli uox Verbum	155. A
Arrogantia impij cordis	77. A
Argumenta potentiae Dei	46. B 190. A

I N D E X

Argumenta presentie Dei in afflictione	243. A
Anstri penetrata stelle	77. A
Autor omnium operum Deus	186. B
Auaritia	219. A
Auster	156. A

B

Benedictio impiorum multos offendit	30. A 169. B
Blasphemia rationis carnalis	16. B
Blasphemie desperatorum	19. A 22. B 16. A
Blasphemie Hiobis	21. B 177. A
Bona à Domino	16. B
Brachium	275. B
Brevitas uitæ humane	17. B

C

Carnis opera immunda	8. B
Caro & os nostrum proximus est	49. B
Carnes lacerare	113. B
Calumnia	8. B 171. B
Calumniatores carniuore sunt fratrum	154. A
Canones poenitentiales	108. A
Ceruarum prudentia	104. A 267. A
Charitas	49. B
Charitas & timor Dei respondent	52. A
Christi sanguis sanctificat	6. A
Christi uirtus spes sub cruce	50. B
Christus arbiter	84. B

I N D E X

<i>Christus mediator</i>	115. B
<i>Christianorum uita, poenitentia</i>	136. B
<i>Christus fideiussor</i>	141. B
<i>Per Christum liberatio</i>	150. B
<i>Conuiuia contemptum habent Diuini iudicij</i>	5. B
<i>Confessio piorum in cruce</i>	13. A
<i>Cor hominis prauum</i>	20. B
<i>Cor humanum indomabile</i>	97. A
<i>Coruorum pulli quid</i>	266. B
<i>Cornu quid</i>	139. A
<i>Communione sanctorum eijcitur peccator</i>	185. A
<i>Conditio tyrannorum misera</i>	185. B
<i>Commotio terre</i>	191. A
<i>Connubium castum</i>	216. A
<i>Compatientia</i>	218. A
<i>Creaturis fide recte uti possumus</i>	46. A. 97. A
<i>Crucis commendatio</i>	43. B
<i>Crux benedicitur uerbo</i>	57. A
<i>Crux ferenda per Christum</i>	45. A
<i>Cultus sanctorum praeosterus</i>	2. A
D	
<i>Descriptio spiritus</i>	36. B
<i>Deo resistere</i>	75. A
<i>Desperatione nihil grauius</i>	58. A
<i>Desperatorum infernus</i>	59. A
<i>Decretum Dei fide infringi potest</i>	8. A

I N D E X

Deus exandire simulat, ut fidem probet	80. B
Deo aduersante, omnes creature aduersantur	92. A
Descriptio mortis in Deo sapientia	106. A 107. A
Dei fortitudo	107. A
Deus adfligens abnegatur	109. B 136. B
Deus animum implet	161. A
Deus occulta iudicat	73. A
Descriptio tyranni	181. B
A Dextris tentari	209. B
Desperatis redemptio infernus	212. A
Deus non respicit personas	111. A 239. B
Deo omnia patent	238. A
Deo non commodat nostra iustitia, nec iniustitia in- comodat	241. B
Deus cur puniat iniquitatem	242. A
Diruptio uestimentorum quid	12. A
Dies resurrectionis	45. B
Diuitie spine & laquei	248. B
Doctrina sanctorum pura, quamuis uita impura	3. A
Donorum Dei usus	11. A
Donorum Dei abusus	11. A
Domini iudicium graue	82. B
Dominus errare facit	106. B
Domini uindicta	148. A
Domus uiuentium mors	312. A

I N D E X

E

Erudere oculos	214. B
Euangelio intelligitur lex	128. B
Euangelij uis	231. A
Exatiari quid	137. B
Excusanda coram Deo peccata non sunt, sed agnos- cenda	175. B
Exactiones nimiae	221. B
Excommunicationis fulmen	282. B

F

Foelicitas pij	99. B
Foelicitas absq; calamitate non est	249. A
Filiorum delicta patribus imputantur	6. B
Filij Dei pij	7. A
Fides Hiobis commendatur	8. A
Fides per Verbum purificat	10. B 215. B
Secundū Fidem aut infidelitatem iudicabimur	68. A
Filij impiorum parentum puniuntur	195. B
Fidelis cognoscit opera Dei	249. B
Filius sapientia patris	26. A
Flagellum linguae	45. B
Fornicatio spiritalis peccatum	184. A
Fornicatum leuitas	184. B
Fructus regenerationis	232. A

G

Garrulitas non est absq; peccato	94. B
----------------------------------	-------

I N D E X

<i>Gentes donis Dei abutuntur</i>	44. A
<i>Gemitus oppressorum exaudit Deus</i>	162. B
<i>Gladius ultor</i>	155. B
<i>Gloria spiritus & carnis</i>	101. A
<i>Gravitas iudicij Domini</i>	281. A
<i>Grando iræ Dei instrumentum</i>	163. A

H

<i>Hypocritica impietas</i>	51. B
<i>Hypocritarum zelus</i>	116. B
<i>Hypocritica sanctitas</i>	132. A
<i>Hypocritæ Principis cautelæ imperium</i>	239. A
<i>Hypocritarum iudicium</i>	247. B
<i>Hypocrisis</i>	166. A
<i>Homini partus mirabilis</i>	23. B
<i>Homini fragilitas</i>	12. B 69. A
<i>Homini uita milita</i>	58. A
<i>Homo à nomine miser</i>	59. A
<i>Homo ad calamitates nascitur</i>	118. A
<i>Homo flos</i>	69. A
<i>Homo contemptus</i>	188. A
<i>Homini mendacitas</i>	273. A
<i>Hospitalitas</i>	220. A
<i>Humanarum rerum uariatio</i>	64. A
<i>Humane uanitatæ exemplum Hiob</i>	66. A
<i>Hugonis Carrensis lapsus</i>	354. B

I N D E X

lactantes Concilia & Patres	105. B 125. A
Ignauia fornicatorum	184. B
Impij cruce iram Dei agnoscunt	22. A
Impijs accidit quod timent	26. B
Impij maledicuntur	40. A
Impij eleuantur, ut grauius deiiciantur	40. A
Impius sua iniuria opprimetur	55. A
Impietas ubi sit dandum nescit	55. B
Impiorum prosperitas	71. A
Impij deridentur in iudicio	73. A
Impij memoria	112. A
Impijs omnia desperata	129. B
Impiorum timiditas	129. A 131. B
Impiorum pollicitatio uana	142. B
Impiorum maledictiones	147. A 194. B
Impuritas nature	183. A
Impiorum donis utuntur pij	195. B
Impij reges adfliguntur	246. B
Imago Dei quid	275. A
Infernus quid	61. A
Infidelis insatiabilis	194. B
Inconstantia fornicatorum	184. B
Contra inimicos oratio	240. A
Ira Domini	137. A
Iudicium Domini	17. A
Iudicium spiritus in afflictionibus	18. B

I N D E X

<i>Iusti benedicuntur</i>	30. B
<i>Iusti non delentur</i>	33. B
<i>Iudicium tyrannorum</i>	34. B
<i>Iudicium Domini oratione uincendum</i>	64. B
<i>Iustus cui non imputatur peccatum</i>	74. B
<i>Iustitia operū iudiciū Domini ferre non potest</i>	83. B
<i>Iustitia Diuina & humana</i>	83. B
<i>Iudicium Domini intractabile</i>	106. A
<i>Iudicium impiorum manifestum</i>	33. B 167. B
<i>Iustitia aliena saluat</i>	75. A
<i>Iusti reges prosperantur</i>	246. A
<i>Iudicia impiorū exempla sunt impijs</i>	149. B

L

<i>Leones maiestatis Dei iudices</i>	166. A
<i>Leta sepultura</i>	141. A
<i>Lex externum opus cohibet</i>	10. B
<i>Leuiathan</i>	33. A 278. A
<i>Contra Liberum Arbitrium</i>	31. A 83. A
<i>Loquendum partius & meditato</i>	145. B
<i>Locus de purgatorio false intellectus</i>	135. B
<i>Lumen felicitas</i>	219. A

M

<i>Mala à Sathana</i>	16. B
<i>Malus magistratus populo malo datur</i>	109. A
<i>Mare</i>	191. A
<i>Maxillam dare ad peccandum</i>	217. B

I N D E X

<i>Manus osculari</i>	219. B
<i>Mare opus Domini</i>	250. A
<i>Mediatore ad Deum acceditur</i>	177. B
<i>Mores Tyranni leonum</i>	14. A
<i>Mortuorum uigiliae unde</i>	55. A
<i>Mors non accidit casu</i>	119. A
<i>Mortis iudicia</i>	134. B
<i>Mortis horror</i>	139. A
<i>Mors irreuersibilis semita</i>	140. B
<i>Mors repentina bona</i>	165. B
<i>Morituris impedimento sunt diuitiae</i>	195. A
<i>Mundana caduca</i>	206. B
<i>Mundus negotiatur sathanae</i>	278. B

N

<i>Natura</i>	89. B
<i>Nubes argumenta sunt sapientiae Dei</i>	76. B 154. B

O

<i>Officium patrisfamilias</i>	220. A
<i>Onager</i>	267. B
<i>Opera Dei propria</i>	44. B
<i>Orion</i>	77. A
<i>Oratio peccatorum non exauditur</i>	194. A
<i>Opes Diuinae bonitatis signa</i>	4. B

I N D E X

P

<i>Pauperes ulciscitur Deus</i>	101. B
<i>Pauperem uestire</i>	218. A
<i>Perdix</i>	104. B
<i>Pij in cruce bonã Dei uoluntatem agnoscunt</i>	10. A
<i>Pius præter Dominum nihil timet</i>	45. B
<i>Piorum reiuuuescentia</i>	120. B
<i>Pius semper securus</i>	129. A
<i>Physica tonitruum ratio</i>	153. A
<i>Plyades</i>	77. A
<i>Posteriora Dei cognobilia</i>	77. B
<i>Principis boni opera non superstitiosa</i>	104. A
<i>Promissa Dei ueracia, etiam erga impios</i>	77. B
<i>Promissio</i>	144. B
<i>Pseudoprophetae de uisionibus & miraculis gloriantur</i>	35. B
<i>Pseudoprophetae cur mittuntur</i>	107. B
<i>Pulsus pro terra</i>	196. B

R

<i>Ratio crucis piorum</i>	18. B
<i>Rationis sensus de Deo</i>	150. B
<i>Resurrectionis locus</i>	111. A
<i>Resurrectio uentura</i>	155. A

I N D E X

Reprehensio sit sine calumnia	150. A
Risus carnis & spiritus	101. A
S	
Sancti exempla sunt misericordiae Dei	1. B
Sathan	8. A
Sathanae malitia	8. B
Sanguinem operiri terra	139. B
Sapientia	199. A
Senum prudentia	59. A
Scheba	10. B
Simplex	4. B
A sinistris tentari	108. B
Spes in tribulatione	91. B
Struthiocamelus	159. A

T

Tentatio uera omnia praesidia eripit	10. B
Tentatio probat	12. B
Tentationes uincit uerbum	19. A 71. B
Terror, Domini aduentum praecedat	16. A
Terramotus cito	76. B 191. A
Tenebrae maledictionem indicant	119. B
Tenebrae	172. B

I N D E X

Timor Dei	6. A
Tyranni incorrigibiles & montes	75. B
Transcentes utam	109. A
Tonitru uox Dei	192. B

Verbum sapientia Dei	199. B
Verbum Dei lucerna	102. B
Verbum Dei omnes iudicat	334. A
Verbum cardo quo tota terra uoluitur	159. B
Verbum est facies patris	186. A

F I N I S.

EXIMIA

1711

1712

1713

1714

1715

1716

1717

1718

1719

1720

1721

1722

1723

1724

1725

1726

1727

1728

1729

1730

1731

1732

1733

1734

THE HISTORY OF THE

ROYAL SOCIETY OF LONDON
FROM THE YEAR 1660 TO 1700
BY JOHN WALLIS

IN TWO VOLUMES
THE SECOND VOLUME
LONDON: Printed by W. Stansfeld, at the
Printers Office, in Pall Mall, 1790.

1790

EXIMIÆ

PIETATIS VIRO, THEO
DORICHO A GEMMINGEN,

apud Gutenbergam Necchari Regulo,

Suo in Christo patrono obseruan-

disimo, Ioannes Brentius.

ITTO AD TE, VIR

longe omnium optime, quas
in Hiobis tragœdiâ adnotatio
nes meditatûs sum. Cur enim
non tragœdiam appellarem?
quandò, ut in tragœdia, in-
gentes personæ, magni timo-

res, luctus, exilia & cædes habentur: ita in hoc libro
magnates reges & sapiêtes colloquuntur, funesta mor-
tis desyderia, terribiles inferni horrores, interim &
in Deum blasphemix execrabiles describuntur. Huc
adde, quod & libri phrasis, apud suos Hebræos, co-
thurno tragico incedit, adeoq; in toto serè libro nihil
non tragicum reperies, nisi quod exitus multo omniû
letissimus est, qui in Ethnicorû tragœdijs, funestus ha-
betur. Nam hoc ipso Spiritus sanctus docuit, non solû
quantû sacra à prophanis, uerumetiam quantû cala-

mitates piorum ab impiorū luctu distet. Lugent enim
Ethnici, dolent impij, sed luctus eorū finis, est finis,
id quod suae ipsorum tragediæ testantur. Lugent &
pij, sed exitum habent eorum calamitates optatissi-
mum, cuius rei exemplar in hoc libro propositū est.
Has igitur, qualescunq; adnotationes, ad te, Theodo-
riche humanissime, mitto, non tam hoc nomine, quod
ob pietatem tuā dignus sis, quem certatim omnes pij
colant & uenerētur, quā quod multa, tum propter
egregias fortunæ dotes, tum propter celsam & planē
heroicam animi uirtutem, qua ingentia crucis aduer-
sa, toleras, communia cum Hiobe habere uideris. No-
ui, tantam animi celsitudinem in cruce constantissime
perdurantē, in mortali tua carne non esse natam. Dei
Opt. Max. donum est, non hominis, aut natura, aut
artificiū. Itaq; si hæc adnotatonū mearū *ἀντιγράφα*
(non enim ausim eas honorificentius appellare) boni
consulas, & grato animo susceperis, si & his, studia
fratrum meorum, quos in Kreichgota tua, habeo amī-
cissimos, adiuuero, suo munere satis delectæ-

erunt. Vale in CHRISTO Domino

nostro. Ex Hala Sueuorum, ter-

tio Decembris. Anno

M. D. XXVI.

ANNO TA=

TIONVM IN HIOB PRAEFATIO

de Sanctis, per Ioannem Brentium.

PRINCIPIO, LONGE
alio iudicio, Spiritus in Scri-
ptura, nobis Sanctos propo-
nit, atq; hypocrisis carnis ex-
istimat: nam caro audiens,
Sanctos cōmendari, uel à fi-
de, uel à crucis tolerantia,
ut facit Epistola ad Hebræos: uel à uitæ austeritate,
ut CHRISTVS Ioannem commēdat Matth. 12. uel
à miraculis, non à Sanctis ad Dei gloriam & laudem
adsurgit, sed à diuina gloria decidens, in admirandis
sanctis, sanctorumq; uiribus occupatur: quo fit, ut si
quid forte simile faciēdum, tolerandumue fuerit, non
in Deo, sed in Sanctis auxilium quærat, Sanctos inuo-
cet, colet & ueneretur: quod quā pernitiosum fue-
rit, hætenus non sine ingenti fidei nostræ iactura di-
dicimus: non solum autem hypocrisi, in Sanctorum
ratione peccatur, sed & temeritate: siquidem, ut non
is tantum impius est censendus, qui sacrileijs cultibus
& operibus DOMINVM ueneratur, in corde in-

Sanctorum
præposterus
cultus.

P R A E F A T I O .

terim dicens, non est Deus: sed etiam is, qui palàm Deum aut negat, aut blasphemat, ita una est impietas eorum, qui uel sanctos etiam nū adorant, & ut Deum uenerantur, confidendo, credendo, inuocando, uel qui palàm eos contemnunt, aut blasphemant: hic à sinistra, illic à dextra, peccantes. Nam quando Sancti hi sint, propter quos mundus est conditus, propter quos Verbum caro factum est, adeoq; per Christum, filij Dei facti sint, patrem blasphemat, qui sanctos blasphemat. Sic CHRISTVS nobis Apostolos commendat: Vos, inquit, estis lux mundi, sal terræ. An quia in DOMINO obdormierunt, cessauit commendatio? absit, VERBUM enim DOMINI manet in æternum. Hæc quum hypocrisis audit, quos non cultus fingit, ut sibi sanctos demereatur? Rursus quum forte temeritas, sanctos non esse facticijs cultibus uenerandos, audierit, in contemptum serè blasphemum ruit: quasi uero creaturæ Dei, ideo cōtemnendæ sint, quod non sint creator. Sol & Luna, bonæ DEI creaturæ sunt, Mose uero Deut. 4. præcipiens, ne adoremus & colamus ea, in ministerium nobis, non in cultum creata, num propterea reiecit? Nam & saxum & lignum, optima Dei creatura sunt, nemo tamen sanus reijciat ea, quod audiat à Prophetis non esse colenda. Itaq; in hunc usum, præcipue nobis Sancti, etiam in Domino obdormiscentes, proponuntur, ut sint exempla

Sancti exemplum misericordie Dei.

empla fidei, charitatis, misericordiae & iudicij diuini,
 1. Timoth. 1. Ideo misericordiam sum adeptus, ut in me
 primo ostenderet IESVS CHRISTVS omnem cle
 mentiam, ad exprimendum exemplar, ijs qui creditu
 ri essent in ipso, in uitam aeternam. Nam si, ut Paulus
 ait, inuisibilia Dei, ex uisibilibus cognoscenda sunt,
 & ex creatione mundi ipsa aeterna Dei potentia, ac
 diuinitas peruidetur, quanto magis mirabilia eius ex
 sanctis cognoscuntur? Glorificatur Dei maiestas e coe
 lo, e stellis, cur non glorificaretur misericordia eius e
 sanctis? Nam quum uel latro, uel peccatrix illa Euan
 gelica, uel Petrus nobis ob oculos ponitur, nonne mi
 sericordia Dei ante inuisibilis, nunc per hos uisibilis
 facta est? Propone Dauidam, & habes non solum mi
 sericordiae diuinae, sed & iudicij exemplar exactissi
 mum. Iam ut maxime sancti uita aequales sint damna
 tis, sunt tamen filij Dei, fide, & Dei doctrina. Neq;
 doctrinam contempseris sanctorum, quod uita non usq;
 quaq; commendabiles sint, hanc enim DOMINVS
 in sanctis insynceram reliquit, ut habeant propter quod
 orent, liberati gratias agant, & ut non glorientur,
 nisi in DOMINO. Doctrinam autem puram reddi
 dit, ut sit uita gnomon certus, nam uita impura, per
 sanam doctrinam pura reddi potest. Da uero doctri
 nam impuram, quis purificabitur? Si sal, inquit Chri
 stus, insatuatus fuerit, in quo salietur? Proinde sancti

Vita sancto
 rum impura,
 sed doctrina
 pura est.

P R A E F A T I O.

que uiuunt, carne adhuc infecti, insinceriter uiuunt:
ubi uero DOMINI VERBUM docent, ibi planè
DOMINVM, non homines agnoscas. Porro inter
eos sanctos, in quibus & misericordia & iudicium
DOMINI manifestatur, uel inter præcipuos, Hiob
primus est. Si enim misericordiam respexeris, quis ma-
ior in donis? quis Deo in tota terra adceptor? Quis
Hiobe commendator? inquit enim DOMINVS:
Non est ei similis in terra, simplex & rectus, timēsq;
DOMINVM. Rursus, si ad iudicium oculos diri-
gas, quis abiectior? quis à Deo derelictior? quis dam-
nator? unde & in medio iudicij igne, ut damnati so-
lent, Deum contemnit, odit tantū non blasphemans.
Quantumcunq; enim sanctus uel iustus fueris, iudici-
um Dei non feres. Feres quidem ut auferantur, & bo-
na & dona Dei, sed non sustinebis, si DOMI-
NVS sese subduxerit, hoc enim subducto
& irato, nulla creatura fauet, sed om-
nes te fugiunt, id quod ex ora-
tionibus Hiob, manifestis
sine colliquefcit.

FINIS.

Caput

CAP. I.

Vir erat in terra Huz, nomine Hiob,
& erat uir iste integer, & rectus, ti-
mens Dei, & declinans a malo.

Et nati sunt ei septem filii & tres filia.

Possidebatq; septem millia ouium, &
tria millia camelorum, & quingenta pa-
ria bouum, quingentascq; asinas, ac famu-
litium nimis multum, & fuit uir iste ma-
ior omnibus filiis orientalibus.

*Mosen scriptorem libri Hiob esse, testantur He-
braei, & Origenes, quanquam non eadem phrasis, in
hoc libro & Pentateucho uidetur, cuius similiter Mo-
se autor est: utcunq;, de scriptore libri nulla, sed prae-
cipua de spiritu eius, cura erit.*

*Porrò digesti sunt singuli uersus in suum ordinem,
quemadmodū apud Hebraeos habentur. Primum, quod
uersuum distinctio, nonnihil interdum sententiam ad-
iuuat: dein in orationibus Hiobis & amicorū, serè sin-
guli uersus, singulae gnomae et generales sententiae sint.
Postremo quod Hieronymus scribat à uerbis Hiob, in
q;bus ait: Pcreat dies in qua natus sum, & nox in qua
dictum est conceptus est homo, usq; ad eum locū, ubi*

ANNOT. IN HIOB

ante finē uoluminis scriptū est: Idcirco ipse me reprehēdo, & ago poenitentia in fauilla & cinere, hexametra esse, Dactyloq; Spondeoq; currētia &c. Ceterū si cui hęc nostra interpretatio, non satisfaciat, consulat D. Lutheri translationem, qui hunc librū optima fide, in uernaculā nostrę regionis linguā traduxit, & ferē clarus, quā commentario explicari possit.

ERAT VIR IN TERRA HVZ.

Huz **וַיְי** filius est Aram, filij Sem, filij Noa, quē Hieronymus scribit Trachonitidos & Damasci cōditorem esse: unde forte eius regionis pars, terra **וַיְי** uocatur. Græcus pro terra **וַיְי** ἐν τῆ ἡρώρα ἀνοῖ τῆ ἀνστulit.

Simplex.

SIMPLEX ET RECTVS &c.

Simplicem, non intelligas ignarū, stupidū, imprudentem, sed probatū, innocentem, perfectū & integrum: hoc enim significat Hebręa uox **יָשָׁר** Prou. 10. Qui ambulat simpliciter, ambulat cōfidenter, hoc est, qui innocenter, iuste, pro integra fidei ratione ambulat, confidenter ambulat. Non enim simplicitas imprudens, aut rerum nescia, in Christianis commendatur, sed ea quę est morum, & uitę integritas.

NATI SVNT EI SEPTEM FILII &c.

Opes benignitatis diuine signa.

Quod Hiob liberos, & multas opes habuisse dicitur, benedictio DOMINI cōmendatur, & opes non esse malas declaratur. Opes enim pietati nihil officiant,

unt, modo in pietate possideas, & administres. Fuit
 & Abraham opum ditius, nō pro ratione diuitiū huius
 mūdi, quorū Deus Mammon est: de quibus cōmuni pro
 uerbio dicitur: diues aut iniquus, aut iniqui hāeres: sed
 pro ratiōe pietatis, quæ opibus, aliq̄ sp̄imis, bene uti
 tur. Cæterū qđ diuitibus præcipiatur, uide 1 Tim. 6.

TIMENS DEVM, ET DECLINANS.

Timor, ait Iohannes, non est in charitate: perfecta
 charitas forās mittit timorē. Quid igitur Hiob à timo
 re Dei commendatur? Et alibi: Timor Domini, est in
 itium sapientiæ. Aliud est timere ex infidelitate, aliud
 timere ex fide. Timet hostis hostem, propterea quod
 nihil boni, nihil amici, alter ab altero speret, diffiden
 tes de beneuolentia: sic impij Deum timent, nam diffi
 dentes de bona eius uoluntate, horrent iudicium, blas
 phemant iudicem. Timet & filius patrem, non quod
 diffidat de bona patris uoluntate, sed ne inobedientia
 patrem ad iram prouocet. Sic pij Deum timent, non
 quod male suspicientur de eius misericordia, ait enim
 Apostolus: Fiduciam habemus in die iudicij, sed ne uo
 luntatem patris amaricent. Is autem timor, optimus
 est præceptor, bene, iuste, ac sapienter operandi: si qui
 dem uolueris iram Dei declinare, pro bona eius uolun
 tate operaberis. Proinde pius ex fide timet, ne iratū ha
 beat Deum: impius ex infidelitate, ne crucietur, non
 enim timet impius irā Dei, sed poenā iræ.

Timor Dei.

ANNOT. IN HIOB

nam fert pius, iram Dei oibus modis effugere satagit.

Porro filii eius conuiuia celebrabant, unusquisq; suo tēpore in domo sua, mis/soq; nuncio, uocabant tres sorores suas, ut una ederent & biberent.

Et factum est, quum in orbem transi/issent dies conuiuii, misit Hiob, ut sancti ficaret eos, & quum mane surrexisset, ob tulit holocausta omnium numero, quia dicebat Hiob, Ne forte peccarint filii mei & benedixerint Deum in cordibus suis. Sic faciebat Hiob omni die.

FILII EIVS CELEBRABANT CON VIVIA &c. Altera benedictionis & sollicitatis Hiob, pars fuit, quod liberos habuerit concordēs & amicos, mutuam mutuis conuiujs beneuolentiam ten stantes: altoqui enim fratrum gratia rara est. Porro, conuiuia filiorum Hiob, si externam speciem respexe ris, honestissima erant, & ab omnibus commendabi lia. Solus autem Hiob, spiritu Dei plenus conuiuiorū impietatem uidet, quæ est iudicij diuini contemptus, et futuri Dei operis, neglectus: quanquàm enim ciuili s amicitia, talibus conuiujs nutriatur, exprobrantur ta men à spiritu, propterea quod post plenum promptua rium, abundans penu, repletum uentrem, sequatur obliuio

Conuiuia con temptum ha bent iudicij di uini.

obliuio Dei, obdormitio diei, & iudicij diuini neglectus. Huc accerse, si allubescat, testimoniorum e scriptura sylvam, Deuter. 32. Dilatatus & incrassatus est dilectus meus & recalcitrauit, Esa. 5. Cithara, lyra, tympanum, tibia & uinum, in conuiujs uestris, opus autem Domini non respicitis, nec opera manuum eius consideratis. Et Ezech. 17. Ecce hæc fuit iniquitas Sodomæ, superbia, abundantia & saturitas panis, otium &c. Lucæ. 21. Cauete ne forte grauentur corda uestra crapula & ebrietate &c.

VT SANCTIFICARET &c.

An holocausta sanctificant? Oblationes holocaustorum carnalium non sunt uera sanctificatio, sed ueræ sanctificationis signum & umbra, quæ per Christi sanguinem nobis contigit. Non enim poterat sanguis hircorum aut agnorum, peccata auferre, Heb. 10. Sanctificant igitur legis sacrificia, non quia sacrificia sint, sed propter sanguinem Christi quem adumbrant.

Sanguis Christi
sanctificat

NE FORTE PECCARINT. Sollicitu

dinem uides patris in liberos, solent enim liberorum delicta patribus, quorum curæ commissi sunt, imputari: nam non solum commendauit Deus liberos parentibus, ut corpora nutriant, sed etiam ut moribus erudiant: minor cura est nutrire pueros, maxima recte instituere, quod si recte institueris, corporalis educatio sua sponte sequetur, Psalm. 36. Non uidi iustum dere

Quædoq; pa
tribus filiorum
delicta impu
tari.

ANNOT. IN HIOB.

*Vt oratio alie
na tibi profit,
ipse resipisce
re debes.*

*lictum, nec semen eius querens panem. Porro, quam
quam sanctificari Hiob mane liberos suos, non tamen
a iudicio potuit eos liberare, parum enim profuerit
altera pro te sollicitudo, nisi tu ipse resipiscas & di-
gnam factis poenitentiam agas, Ezech. 14. Si bestias
peſſimas induxero super terram, ut uastent eam, tres
uiri isti Noha, Daniel et Hiob, si fuerint in ea, uiuo ego
dicit Dominus, quia nec filios suos, nec filias liberabūt,
sed ipsi soli liberabuntur: neq; uel parens, pro filio uel
filius pro parente punitur, nisi eiusdē impietatis parti-
cipes, ut et Mose inquit, in tertia & quarta generatio-
ne, hoc est, completa in filijs parentum malitia.*

BENEDIXERINT &c. *Benedicere pro
maledicere hoc loco sumitur, ut 3. Reg. 21. Benedixit
Naboth Deum & regem, id est, maledixit, id quod et
Latinis in hoc nomine Sacrum, familiare est, ut Vir-
gilius. Quid non mortalia pectora cogis: Auri sacra
fames? id est, execrata.*

*Factum est quodam die, quum uenif-
sent filii Dei, ut consisterent coram Do-
mino, uenit & Sathan in medio eorum.*

*Et dixit Dominus ad Sathan, unde ue-
nis? Respondens Sathan Domino, dixit,
Circuiui terram & perambulaui eam.*

*Et dixit Dominus ad Sathā, Nunquid
anima*

C A P I T U M I

animaduertisti ad seruum meum Hiob,
quod non sit similis ei in terra, uir inte-
ger & rectus, timens Dei & declinans a
malor.

Respondit Sathan Domino, & dixit,
Nunquid gratis timet Hiob Deum?

Nonne tu uallasti eum & domũ suam
adeoq; uniuersa simul, operi manuum ei
us benedixisti, & possessio eius inundat
in terras?

Veruntamen, extensa manu, tange
omnia quæ possidet, si non in faciem tu
am benedixerit te.

Et dixit Dominus ad Sathan, Ecce om-
nia quæ possidet, in manu tua sint, tantũ
modo in ipsum ne extendas manum tuã
& egressus est Sathan a facie Domini.

C V M V E N I S S E N T F I L I I D E I

Filios Dei hoc loco, non angelos solum intelligat
(quanquam & ipsi semper in conspectu sint Dei, mi-
nistrantes & collaudantes eum, Heb. 1.) sed omnes pi-
os, qui semper in conspectu Dei sunt, quorum Domi-
nus perpetuam agit curam, fouens, nutriens, conser-
uans, ac ab omni malo eos preseruans. Est autem hic
locus firmissima fidei petra, quod pij certo cognoscant

Pij filij
Dei sunt.

ANNOT. IN HIOB.

se continenter ob oculos Domini positos esse, & in manu sua custodiri, Calamitas ne opprimet te? an crux an peccatum? an mors? an infernus? Confide,, quandoquidem in conspectu Dei fueris, non praeualebunt:

Quod feceris Dominus enim curat: Domini conspectus in te directus est, à quo ergo timebis? Hinc etiam est, quod quicquid mali pio intuleris, Deo intuleris, quicquid boni feceris, Domino feceris.

VENIUNT FILII DEI AD DOMINUM. Quia Dominus curat pios, qui per fidem filij facti sunt, unde & angelos in eorum custodiam mittit, Psal. 90. Angelis suis mandauit de te &c. Psal. 33. Immittetur angelus Domini in circuitu timentium eum, & eripiet eos &c.

Satan.

VENIT ET SATHAN &c. Ut enim in regno Christi nunquam deest Antichristus, sic in regno Dei nunquam abest Sathan.

Colloquiū Sathane & Domini.

SATHAN DIXIT DOMINO &c.

Colloquutio Domini cum Sathana, humana phrasi descripta est, neque est ut imagineris, eos pro hominum more, sermonem contulisse, sed spiritus, nostro loquendi modo, exprimit colloquutiones spiritualium, carni incomprehensibiles: ut enim Idioma uel Græcum uel Arabicum alicui ignotum, in linguam cognitam transfertur: ita idioma Dei, & spiritualium sermo incognitus, transfertur nostri causa, in uernaculū nobis loquendi modum.

Circuui

CIRCUMVI TERRAM &c. Hæc est Sathana natura & unicus conatus, ut circumbeat uelut leo rugiens, terram, quærens quem deuoret, quem in conspectu Dei accuset, & calumniatur: id quod nomine suo significatur, Hebræis enim שָׂטָן, Latinis aduersarius est, & Græcis ac Germanis διαβολός, Germanis Diobel, Latinis calumniator est. Apoc. 12. Protectus est accusator fratrum nostrorum, qui accusabat illos in conspectu Dei nostri, die ac nocte &c. Zachar. 3. Sathan stabat à dextris Iesu sacerdotis magni, ut aduersaretur, ne Hierusalem reedificaretur. Nā quoties pro Verbi ratione iustum, æquū quidpiā conaris, Satan suo astu aut impedit opus: aut si hæc uia non promouerit, calumniatur opus. Quando regnum Dei in hoc mundo perinde sit, ac aula quæ piam regiam, in qua inuenias & aulicos honestos, & calūniatores sordidos. Ita in aula Domini, Angeli boni, et piij homines sunt, omnia amore, & fide facientes. Sunt & calumniatores, Sathan, angeli eius, & homines ministri, omnia facta in pessimam partem interpretantes.

Satan.

Malitia Satan
hæ.

NUMQUID ADVERTISTI ANIMVM.

Quantus est hic, qui etiam à Deo, testimonium innocentie, pietatis, integritatisq; habet? Vnde hanc laudem meretur Hiob? An à patientia? Sed ea non constituit in iudicio. An à uita puritate? At omnis homo est mendax: & Non iustificatur coram Deo omnis

Hiob fide commendatur à Deo.

caro. Quid ergo? sine causa laudatur à Domino? At Deus nihil imprudenter agit? Vnica ergo causa quare Hiob tantopere laudetur, fides est, qua quis cor à Deo iustificatur. Nihil enim in conspectu Dei mundum est aut purum præter Verbum suum, quod est Iesus Christus. Sola autem fides Verbum adripit, Christum capit. Proinde ubi Christus inuenitur à Domino, ibi inuenitur iustitia, sanctificatio, redemptio, & sapientia. Siquidem Christus factus est nobis à Deo sanctificatio. 1. Cor. 1. Aduerte itaque diligenter, sanctos non commendari propter opera, quæ semper impura sunt, ut panis mensuratus, sed propter fidem, quæ purissima ex Verbo est: operatur autem impura opera, propter carnis instrumenti sordes. Quemadmodum si lumini so lumini, tenebricosum vitrum obieceris, pellucet quidem lumen, sed obscure, propter vitri obiecti opacitatem: ita fides purissima est, sed impura in carne sunt opera eius, propterea quod caro gentilicio morbo sordidata sit.

**Opera bona
immunda sunt
propter car-
nem.**

NUMQUID GRATIS TIME T &c.

Calumnia.

Calumnia est, si bona, aut media, male interprete-
ris: An malum est domum habere opibus plenam? an
facinus est ampla possidere? Nonne opes, donum Dei
sunt? quæ ab utenti quidem obsunt, sed bene utenti pro-
sunt. Proinde diligenter considera calumniatoris ma-
lignitatem, qui reprehendit, ac male interpretatur,
id quod

id quod ex se nec bonum, nec malum est, sed fit uel bonum uel malū, ex utentis ratione. Calumnia hæc, etiā apud nos frequens est, aiunt enim: facile huic licet Evangelico esse, aut Euāgelion profiteri, quod domū habeat opibus plenā, & amplo stipēdio uiuat. Absit autē à pijs mentibus calumnia, si enim mala proximi uideris, inter te & ipsum solum corrigenda sunt, apud alios autē celanda, si bona, apud alios cōmendanda sunt, apud ipsum uero celāda, ne infletur fastu elatus.

SI NON IN FACIEM TVAM BENE-DIXERIT TE &c. Iurandi forma, in scriptura familiaris, ut Psal. 88. Si Dauid mentiar &c.

ECCE OMNIA QVÆ POSSIDET.

Principio notabis Sathanam, nec capitis capillum posse mouere citra uoluntatem Domini, Matt. 8. Mitte nos in gregem porcorū: quod si Sathan nihil iuris in porcos habuit, quāto minus in homines? Deim tentari sinit Dominus suos, ut probetur, Sathan uero tentat, ut perdantur. Hiob enim à Domino tentatur, ut clarior fiat fides eius (quāq̄ interim in iudicio labasciat, sed in maiorem sui resurrectionem) tentatur autē à Sathana, si quo modo eum ē fide & Verbo eiiciat. Sic Abraham tentatus est, Gen. 22. ut probaretur, & Deute. 13. Tentat uos Dominus Deus, ut palām fiat, utrū diligatis &c. Hinc intelligis, quod Iacob ait: De us meminē tentat, scilicet, ut pdat, sicut Sathan: tentat

ANNOT: IN HIOB

añt, ut probatōs nos declaret. Postremo quod additur
TANTVM MODO IN IPSVM &c.

Docet tentationes habere suos terminos, nam us
est 1. Corinth. 10. Fidelis Deus, qui non sinit uos ten-
tari &c. Non enim possunt afflictiones, ultra termi-
num suum progredi. Et ut mare, suis limitibus circum-
scriptum est, Hiob. 38. ita omnes cruces, quæ in Scri-
ptura per mare significantur, suos habent fines, ultra
quos progredi non licet.

EGRESSVS EST SATHAN.

Hoc est, machinatus est in Hiob tentationes, non
ut probet, hæc enim diuinæ tentationis ratio est, sed
ut perdat & conculcet.

Et factum est quodam die, quum filii
& filia eius biberent uinum in domo fra-
tris eorum primogeniti,

Nūcius uenit ad Hiob, & dixit, Boves
arabāt, & asinae pascebāt ad manus eorū.
Et irruit Scheba, & abegit ea, & adole-
scentes percusserūt in ore gladii, & euasi-
duntaxat ego solus, ut adnunciarem tibi.
Illo adhuc loquēte, uenit alius & dixit,
ignis Dei decidit de cælo, & cōbustis ouī-
bus, adolescentes etiā deuorauit, & euasi-
duntaxat ego solus, ut adnunciarem tibi.

Ad manus, id
est, iuxta.
Synecdoche ē
scripturæ fa-
miliaris Sche-
ba percusse-
runt. Sicut,
turba ruunt.

Adhuc

Adhuc illo loquente, alius uenit, & dixit, Chaldaei instruxerunt tres acies, & impetum fecerunt in camelos, ac rapuerunt eos, & adolescentes percusserunt in ore gladii, & euasi duntaxat ego solus, ut adnunciarem tibi.

Adhuc illo loquente, uenit alius & dixit, Filiis tuis & filiabus edentibus ac bibentibus uinum in domo fratris eorum primogeniti.

Ecce uentus magnus uenit a regione deserti, & concussis quatuor angulis domus, deiecit eam super adolescentes, & mortui sunt, euasi autem duntaxat ego solus, ut adnunciarem tibi.

CVM FILII ET FILIAE EIVS BIB.

Liberi Hiob hilare conuiuuntur, iudiciū Dei ne suspicantes quidem: ecce aut in medijs cōuiujs dum longe aliud cogitant, uenit subitum Domini iudicium: ut agnoscas hęc perpetuā Domini consuetudinem, quod supplicio suo, hominibus nihil dum tale expectantibus & securissime uiuentibus præsens adsit, Luc. 17. Sicut adcidit in diebus Nohe & Loth, edebant & bibebāt &c. sic erit in aduentu filij hominis. 1. Theß. 5. Dies Domini, ut sur in nocte (nobis nō expectātibus)

Imminente iudicio Dei, impij securissime uiuunt.

ANNOT. IN HIOB

ita uenturus est, quum enim dixerint, pax & securitas (id est, cum securissime, extra timorem iudicij dei, uixerint) tunc repentinus eis imminet interitus & c. Huc pertinet parabola, quæ est Matth. 24. de seruo lurcone & percussore, & 25. de uirginibus dormitentibus. Origenes conuiuui filiorum Hiob iustificat: ab undet sane ille suo sensu, quando non impie, sed forte huic loco, non usque adeo commode, sentiat.

IRRUIT SCHEBA.

Sabea. **NEW** Scheba filius est Reims filij Chus, filij Cham, filij Noha, unde scilicet Arabia, Sabea regio dicitur, aliàs Thurifera.

Verà tentatio
omnia præsi-
dia eripit ex
oculis nostris

NUNCIVS VENIT. Verissimum est, quod uulgari Apophthegmate effertur. Nulla calamitas sola. Ea enim ueræ tentationis natura est, ut nihil spei, nihil consolationis, nihil auxilij in rebus humanis relinquat: quod si semel cœperit in nos grassari, non desinit, nisi ex oculis nostris omnia humana asyla abstulerit. Perditis bobus & asinabus, adhuc spes erat in ouibus: ablatis etiam ouibus, aliquod solatium erat in camelis: sed & his abactis, restabat cōsolationis non nihil in liberis superstitiis, nec tamen illis quoque paratur: breuiter, nihil externorū bonorū uideas supera-

Tentat Dominus. Porro in hac tentatione & Dominus suum habet re. ut probet consiliū, & Sathan suum. Domini consilio, crux pro & sanctificet. & sanctificat, abripiturq; à pijs, quod ante donatum erat,

tum erat, ne adsuescant potius in dona, quã in dato-
rem confidere. Abraham filius erat donatus dilectissi-
mus, & unicus, iubet Dominus, ut immoletur, non
quia odore immolati hominis gaudeat, sed ut Abrahã
sanctificaretur, & disceret, spem suam, non in donũ,
sed in donatorẽ collocare. Egreduentibus ex Aegypto
Isrãelitis, aufertur omne humanũ auxiliũ, periculo ex
omni parte imminente: ex altera hostis terribilis erat,
ex altera horrifonũ mare, ex altera, montes inaccessi-
biles. Hęc aut omnia ideo fiunt, ut cruce preßi, discamus,
non in carnem, nec carnalia dona, nec etiam spiritua-
lia confidere aut gloriari, sed in solum Dominũ Hier-
9. Ne gloriatur sapiens in sapientia sua, sed qui glori-
atur in hoc gloriatur nosse me &c. Non est mala sa-
pientia, non est mala fortitudo, sed eiusmodi sunt, ut
eis sit utendum, non confidendum. 1. Corint. 7. Qui
emunt, tanquam non possideant. Proinde rectissimo
Dei consilio, Hiob omnibus bonis suis carnalibus pri-
uatur, ut discat uoluntatem Dei, quę est, in solum
Deum datorem, respiciendum esse, non in dona. Sa-
tanę autem consilio hęc tentationes fiunt, ut dimoue-
atur, non solum à donis, sed etiã à datore: hoc enim
astu adgreditur pios, ut ereptis donis, eripiat & ipsis
Dominum, uel per blasphemias, uel per contumelias,
uel per impatientiam, uel id genus scelera.

REMANSI, uel, EVASI SOLVS, &c.

Vtendum do-
nis est, nõ cõ
fidendum.

Satan tentat
ut perdat.

ANNOT. IN HI OB

Nulla res con-
sistet iudicâte
Domino.

Quare reli-
quie pauca.

Iudicante Domino, nulla creatura consistit: fluit quicquid est rerum à facie domini, quasi cera à facie ignis & quasi fumus à uento dissipatur. Proinde si reliquæ superarint, non ipsarum merito fit, sed, uel ut sint misericordie Dei exemplar, Ro. 11. uel ut sint, qui adnunciant iudicium Domini. Sic unicus Hiobis seruus, euasit inquit, solus, non meo merito: cur ergo? ut adnunciarem tibi iudicium Domini. Ezech. 12. Relinquam ex eis uiros paucos, à gladio, fame & peste, ut narrent eorum scelera in gentibus, id est, ut narrent iudicia Domini propter scelera influcta. Præterea superstites serui, sic affabre factum narrant, ut subinde grauior fiat tentatio: oportet enim in tentatione omnes uires concuti, ne ulla humanarum rerum spes relinquatur.

Et surrexit Hiob, ac dirupit uestimentum suum, euulsa coma capitis sui, & quum cecidisset super terram, adorauit.

Et dixit, nudus exiui de uentre matris meæ, & nudus reuertar illuc, Dominus dedit, & Dominus abstulit, sit nomen Domini benedictum.

In omnibus istis non peccauit Hiob, & non dixit insulsum contra Deum.

DIVERSA LECTIO.

Quod nostra translatio habet, stultum, Hebræis est **תפלה**, quod significat insulsum, imprudens.

Et surre

ET SVRREXIT HIOB, ET DISRVPIT &c. Quid uestimentorū disruptio, & capillorū euulsio, signa ne sunt patientiæ? insani citius signa dixeris, quàm patientis. Origenes rhetoricatur dicens, Hiob ideo disruptisse uestimenta, & capillos euulsisse, ut nihil apud eum remaneret ex his, quæ in potestate nequitiæ Satanz, tradita erant. At qui, uestimentorū disruptio, ueteribus luctus, doloris, & repentini horroris signum fuit, quo testarentur animi turbationem. Sic & Hiob, auditis nuncijs, de clade, nō tam honorū quàm liberorū, carne turbatus, uestimēta disruptit, quā tamē turbationē mox spiritu Verbi domuit: solet enim in cruce caro tumultuare, ac insanire, domatur autē Verbo & fide, Ro. 8. Si spiritu facta carnis mortificetis, uiuetis. Et alibi, Spiritu ambulate, & desideria carnis nō pficietis. NVDVS EGRESSVS SVM.

Disruptio uestimentorum carnis est impatienter ferentis crucē.

Eidei uox, sed & carnis conquestio est, qd' natura homini tristior mouerca, quàm melior parēs fuerit, hūc enim alienis uelat opibus, ceteris animantibus uaria tegumēta tribuit, testas, cortices, coria, spinas, uillos, fetas, pilos, plumā, pennas, squamas, uellera. Truncos etiā, arboresq; cortice interdū gemino, à frigori bus & calore tutata est: hominem tantū nudū, & in nuda humo, natali die abiicit: ad uagitus statim & ploratiū, nullumq; tot animalū aliud, ad lachrymas, & has protinus uite principio. At, hæc carnis con-

Hæc Plinij sunt, lib. 7. cap. 1.

ANNOT. IN HIOB

Domini ē ter
ra & plenu
do eius, q̄ ha
bet Dominū,
oīa habet cū
illo, Psal. 23.
1. Corint. 10.

questio, morosior est, quā fidelior: nam fides, ut ma
xime nihil rerū externarū, quod nostrū, quod propriū
sit sentiat, & omnia externa bona aliena esse iudicet,
uidet tamen summas diuitias, omnemq; plenitudinem,
quia Dominū esse S V V M uideat, nudi enim abijci
mur, quod etiam si multa possideamus, omnia tamen
abneganda sint: ditissimi autē sumus, quod per fidē in
Domino, omnium rerū abundantia, & thesaurū habe
amus. 2. Cor. 6. Nihil habentes, & omnia possiden
tes: An tu nudū dixeris, qui in manū opulentissimi do
mini statim, ut per fidem nascitur, irrepit: adde, quod
non solū quum renascimur, sed & quum nascimur,
propinquissimū Dominū habemus. Vnde Psal. 22. dici
tur, Tu es q̄ extraxisti me de uentre, spes mea ab ube
ribus matris meae, in te protectus sum ex utero: quod
si proijcimur ab utero in Dominū, quis nunc est con
questionis locus, quod nudi nascamur? an unq̄ magis
curamur, quā adhuc in matris utero existentes? post,
in cunis uagientes, curāt quidem tunc parentes, at q̄
alius eam curā subministrat, quā Dominus, qui in pa
rentibus, suā pro nobis sollicitudinem declarat? Iam si
tanta liberalitate, dominus sese effundit, nobis adhuc
ignorantibus, quāta munificētia tractabit eos, q̄ Verbo
suo ipsum agnoscut? Quod igitur Ethnici cōquerantur
de nuditate hoīm, infidelitatis est: quod autē Hiob, se
nudū ex utero matris egressum testatur, fidei est, quae

omnia

externa Domino resignat, satis interim habēs, si modo Dominus non auferatur. Celebre est etiam Stilponis dictum, huic loco non incommodum, nam quum De- Stilpo- metrius, Megarensium urbem cepisset, Stilponem interrogasse dicitur: ecquid suarū rerum direptū esset? ad quē ille, neminē inquit, mea auferentē uidi, omnia mea mecum porto. Magnifica uox ethnica, magnificentior si tanta fide, quanta carnis tactantia, prolata esset?

DOMINVS DEDIT. Confidentium in Deum, non in dona, confessio. q. d. etiamsi omnia ablata sint, Dominus tamen nondū ablatu est: non enim cameli, oues, aut liberi, dominus mihi fuerunt, sed aliena: Domini, non mea, sunt: Dominus sua adcepit, nihil mearum rerum mihi ablatum est. Quid? Dominus ne abstulit, quod à Satana per Sabæos, per Chaldæos crudeles factum est? Fidei naturam expressissime uides: hæc enim in cruce non respicit uel ipsam crucem, quæ potius perdit, uel ministros crucis, qui citius ad indignationem, quàm patientiam prouocant, sed Dominum respicit, cruci, bona sua uoluntate, nos adfigentem. Amplius contra, in adstrictionibus non respicit Dominum cruci adfigentem, sed uel ipsius crucis grauitatem, proinde desperat: uel ministros nobis inimicos: proinde ad maledicta, & animi amaritudinem uertitur. Præterea tentatio quæuis, & à Domino & à Satana fit, ab hoc ut perdat & prodat, ab illo ut probet, enter.

Confessio est
piorum, sicut
Iudæis in pri-
mitiis obser-
uandum erat,
Deut. 28.

Fides, in cru-
ce suspicit do-
mini bonā uo-
luntatē, cæ-
tera fert sapie-
nter.

ANNOT. IN HIOB.

Et suam uoluntatem doceat. Itaque fides, ut bona e manu domini adcipit, ita et crucem: qui enim e manu Satane crucem suscipit, in sui perditionem suscipit, qui uero e manu domini, in sui probationem.

SICUT DOMINO PLACUIT, ITA FACTUM EST. Non est in Hebræo, sed tamen non otiose adiectum, non enim sufficit crucem e sola Domini uoluntate suscipere, nam et impij fatentur, crucem a Deo obtrudi, sed suscipienda est e beneplacito, e bona uoluntate Domini. Quod si in cruce non agnosceris, benignam et beneuolentem percipientis manum, nunquam candide feres eam. Sed quæ est bona Domini uoluntas in cruce? Hæc est, crucifigit dominus, ut resurgere faciat, percutit ut sanet, occidit ut uiuificet tristes reddit, ut letificet. Satan contra, percutit ut perdat, occidit ut in morte detineat.

Impij crucem agnoscunt ut iram Dei, pij beneuolentiã Dei sciunt.

SIT NOMEN DOMINI BENEDICTUM. Hæc uera laus Domini est, quæ in nocte in tribulatione cantatur. Impij tantisper laudant, dum beneficia adcipiant, iuxta illud: Confitebuntur tibi, quando benefeceris ei, abeuntibus beneficijs, abit et laus. Pij autem clamant: Media nocte surgebam ad confitendum tibi (id est, in media tribulatione) ut enim qui proteruum canem lapidem librans, quum ab illo abans nouercam non destinato percussisset, ne hoc quidem inquit modo, male: sicut si contra uoluntatem non stram,

stram, aliquid retrorsum quam uolumus, cadat, emendare, aliorumque uertere licet. Israël exulat, & opprimitur in Aegypto, sed ne sic quidem male, quia quanto magis opprimebantur, tanto magis multiplicabantur & crescebant. Pius, bono aliter quo uertitur magis opprimebantur, tanto magis multiplicabantur. Dauid expellitur e regno, sed ne sic quidem male, quia nota fit eius fidei magnanimitas. Hiob spoliatur omnibus bonis, sed ne sic quidem male, quia hæc crux, laudem Dei excitat, nunquam igitur res male pijs cadit, etiamsi pessime cadit, quia semper cruce eruduntur, aut sibi ipsis manifesti fiunt.

SED IN OMNIBVS IIS NON PEC.

Nondum dominus ablati est, sed sola domini bona, mediocri autem molestia tuleris, si omnia auferantur, modo dominus, bonorum thesaurus, maneat, Seipone & ipsum dominum, sola cruce obiecta, uidebis, quid non blasphemiarum in hominis corde surgat.

CAP. II.

ET factum est quodam die, quum uenissent filii Dei, ut confisterent coram Domino, uenit etiam Satan in medio eorum, ut confisteret coram Domino.

Et dixit dominus ad Satã, unde uenis respondens Satan Domino, & dixit, circum meo terram, & perambulo eam.

ANNOT. IN HIOB

Et dixit Dominus ad Satan, nunquid aduertisti animum tuum, ad seruum meum Hiob, quod non sit similis ei in terra uir integer & rectus, timens Dei, & declinans a malo, & adhuc mordicus tenens innocentiam suam, tu autem incitasti me, ut perdiderim eum sine causa,

Parentthesis in textu, significat eam dictionem in Hebræo non haberi, sed tamen sensui commodam.

Respondens Satan Domino, dixit, Pellem pro pelle, & omnia quæ quispiam (habet) dabit pro anima sua,

Veruntamen extensa manu tua, tange os suum, & carnem suam, si non in faciem tuam benedixerit tibi.

Et dixit Dominus ad Satan, ecce ipse (est) in manu tua, tantummodo anima eius custodi.

PERDIDERIM EVM SINE CAUSA.

S A. Quid? An ne sine causa Dominus, qui est sapientissimus, adstigit? an aliquis est, qui unquam à domino immerito periit? Quis enim est, qui non uel multos infernos propter peccata sua meruerit? quid ergo est illud, sine causa? Aliud est esse sub lege, aliud esse sub Euangelio. Lex omnes concludit sub peccatum, omnes damnat & occidit. Proinde, quodcumq; supplicium adhuc sub lege existentibus nondum Euangelio renatis,

renatis, acciderit, iuste & merito accidit, propterea quod iusta sit poena, quae peccato infligitur. Euangelion uero, credentes à peccato soluit, adeoq; offerri omnia Christi bona, sanctificationem, iusticiam, redemptionem. Fides, ut magnes ferrum, ita bona Christi per Euangelion oblata, ad se adtrahit. Quaecumq; igitur calamitas, per Euangelion in Christo renatis acciderit, immeritis et insonitibus accidit, quando iam per fidem iustificati, purificati, ac innocentia Christi circumdati sint. Itaq; in adflucto, si respexeris legem uel peccata, merito adfligitur, sin Euangelion uel fidem, immerito adfligitur: neq; tunc supplicium, sed potius

CRUX dicenda est. Quemadmodum enim Christo partim iustissima causa, quia peccata multorum tulit, & maledictionem legis pro omnibus credentibus subiit: partim iniustissima, quia nullum unquam peccatum fecit, nec in eius ore dolus inuentus est, mors illata est: ita pij, partim meritisime adfliguntur: quia si iniquitatem obseruaueris domine, domine quis iustificabit? & non iustificatur in conspectu tuo omnis uiuens: partim uero immerito, quod per fidem eiusdem, cum Christo capite suo, innocentiae & iustitiae participes sunt. Igitur quod dominus fateatur, se Hiobem sine causa adfluxisse, non in legem & peccati maledictionem, respicit, sed in Euangelion & in fidem, quae in Hiob, se donante, inuenit. Est autem hoc libri huius

Cruz innocē
tibus, sed no
centibus est
supplicium.

Esaiæ 55.

ANNOT. IN HIOB

Status dispensationum Hiobis & amicorum eius.

Pij in nocte surgunt ad confortandum Domino.

THEMA, Dominū sine causa adfligere pium cruci-
PELLEM PRO PELLE &c.

Rursum Satan agit, quod suae malignitatis est, male enim interpretatur id quod optimum erat, dicens. Nondum uideo innocentiam Hiobis, nec dum uera eius iustitia in his tentationibus probata est, quando, et in Gentibus incredulis, hos inueniam mores quae ut corpus redimant, ferrum patiuntur & ignes. Et quem admodum si quis tempestate aliqua in mari obruitur, omnia in pelagus abijcit, modo uitam seruet, ita Hiob oues, boues, asinas, camelos, liberos, facile relinquit, praecute sua & uita. Quid igitur amplius facit, infirmo paciente ferrum, nauta, aut mercatore quopiam, uitae auaro? Sed audi o Satan, Gentium quidem iustitia est, pellem pro pelle dare, at Dominū in aduersis laudare, id quod Hiob facit, nō est nisi piorum. Sicut gentium iustitia est, benefactores diligere, quod nec ipsum malum est, at solius Christiani est, diligere malefactores.

ECCE IN MANU TVA.

Traditur Satanæ potestas in corpus Hiob, ut probatior, non abiector reddatur, sed rursus ponitur terminus cruci, & potestas Satanæ definitur, ut sciaseum, ultra praescriptum & concessum, nihil posse, inquit enim, animam eius custodi, id est, uitae nihil noceas, anima enim hoc loco pro uita corporali sumitur.

Et egressus

Et egressus est Satan a facie domini, et percussit Hiob pustula mala, a planta pedis, usque ad uerticem, & adcepit sibi testam ad scalpendum se, & ipse sedit in medio pulueris.

Et dixit ei uxor sua, quousque perduras in innocētia tua? Benedic deo & morere.

Et dixit ad eam, loquuta es, quasi una de stultis mulieribus, si bonum suscepimus a Domino, malū cur non suscipemus? In omnibus istis, non peccauit Hiob labiis suis.

QVOVSQVE PERDVRA S? Grauiſſima tentatio de cura & prouidentia Dei, est enim sensus. Tentatio de Quousque stultus es, putasne Deum curare mortalia? prouidentia nam si uel mica prouidentia rerum, aut cura piorū in Deo Deo esset, qui fieri posset, ut tam horrendi cruciatus tibi acciderent? putas ne pateretur dominus, ut tam crudeliter adfligereris? quid Deū imploras? quid perduras in simplicitate, imō in fatuitate? Deus sua curat, interī hominibus nec bene, nec male faciens, sine igitur Deū tu tua cures, si uel morte ē tantis malis eruaris, stultus es, qui existimes te habere propitium Deum, in tantis calamitatibus, dic Deo uale, & malorum finis erit. Vides hoc loco, quantū mali sit uxor impia? nam aliās uxor à domino datur, ad communes labores ferendos,

Blasphemia
rationis car-
nalis.

Et ut Scriptura ait, in adiutorium. Sed ecce Hiobi fit scandalum et blasphemum Sathanae instrumentum: adeoq; impie carnis praeo est, quae hanc blasphemiam agnatam habet, ut in adflictionibus Deum aut mortuum, aut rerum humanarum negligentem existimet, et diffidentia salutis diuinæ, ad proprias vires, industriam, studiaq; confugere suadeat, Trenorum 3. Ex ore altissimi non egredientur, nec bona, nec mala, Ezech. 8. Quisq; in abscondito cubilis sui dicunt, non uidet Dominus nos, dereliquit dominus terram. Quod si cui libuerit, uideat apud Origenem huius impie uxoris blasphemias, et muliebrem conuersionem, artificiosissime tractatam.

SIBONA SVSCEPIMVS &c.

Bona à Domi-
no.
Mala sunt à
Satana.

E manu domini et bona et adflictiones ueniunt: hæ, ut probemur, illa, ut in bonis terræ, bonorum celestium gustum habeamus. Porro, adflictiones, mala dicuntur, non ex se, sed pro communi opinione, quod enim è manu Domini uenit, non est malum. Fit autem malum, aut ex Satana, aut ex homine per Satanam seducto, et bonis domini rebus male abutenti. Paupertas bona est, quia à Domino, testante Salomone, Prouer. 17. Qui ridet pauperem, conuittum facit factori eius, fit autem mala, quia ab impio male recipitur. Sic infirmitates, et adflictiones, bonæ sunt, si fide, malæ, si infidelitate, receperis. Neq; hoc solum de adflictionibus ue-

bis, uerum est, sed & de omnibus Dei donis, ut sunt diuitiæ, potentia, gloria, sapientia &c. imò & de ipso Deo. Nam ut bona sunt dona pio, impio uero mala, ita Dominus cum sanctis, sanctus est, cum peruersis peruersus, Psal. 17.

IN OMNIBVS HIS NON PECCAVIT.

Hactenus Hiob perdurauit constans, honorũ direptiones, corporis plagas, fortissima fide sustinens. Præterea, carnis impia, hoc est, uxoris tētationes de prudentia Dei, superans, non suis uribus, sed manu domini suffultus, & quod alioqui homini impossibile fuisset, hoc per fidem in Dominũ, non modo possibile, sed & facile factũ est. Post aut, Domino se subtrahente, ac in corde pij sese occultante, adhæc horrore mortis, sine ullo consolationis Verbo ob oculos posito: postremo, amicis optimis & sapientissimis iuxta carnem uiris calumniantibus, longe alia, quã laudes Dei, & gratiarum actiones à tam honorifice laudato, audies.

Iudicium Domini.

Et audierunt tres amici Hiob, omne malum quod uenerat super ipsum, & uenerunt, unusquisq; de loco suo. Eliphaz Themanites, & Bildad Suhites, & Sophar Naamathites, & decreuerunt secũ, ut irent ad condolendũ ipsi, & consolandũ eum.

Et sublati oculis suis procul, nõ agno-

ANNOT. IN HIOB

uerunt eum, leuataq; uoce, plorauerunt, disruperunt unusquisq; uestimentum suum, & sparserunt puluerem super capita sua sursum.

Et confederunt cum ipso ad terram septem diebus & septem noctibus, nec loquuti sunt cum eo quidquam (propterea) quod uiderent maximum esse dolorem.

AVDIERUNT TRES AMICI &c.

Neq; amici, neq; honestas morum doctrinam satis probant, Deut. Ea demum uera est amicitia, non illis aut patinis conciliata, quae in aduersis aequae, ut in prosperis, perdurat: foelicitas quidem multos connumerat amicos, infelicitate autem, uelut aurum igne probantur. Quod igitur ad ueram amicitiae rationem pertinet, nihil potes in amicis Hiob reprehendere, specimen enim candidi pectoris, etiam in aduersitatibus exhibent, conueniunt, uisitant adfluctum, copatiuntur, coplorant, uestes dirupunt, spargunt puluerem super capita, confidunt in terram. Quod si tanto candore docuissent, quanto amarunt, nemo ferè ipsis magis pie docuisset. Iam uide, quanto periculo est uita cuiuspiam honesta, doctrinam eius iudicaueris. Si enim horum uirorum doctrinam, & orationes, quibus Hiob aduersantur, ad uitam & charitatis opera honestissima, exegeris, optimas dices: contra, si Hiobis doctrinam, ad importunitatem eius conferas, falsam dixeris. Aliter spiritus domini iudicat, dicens cap. 42. Iratus est furor meus in te, et in duos amicos tuos, quoniam

Quonia non estis loquuti rectum, sicut seruus meus Iob.

AD CONDOLENDVM.

Ut congratulatio prosperitatibus comunicat, ita
condolentia tribulationibus: habere enim qui condoleat,
non mediocre adflictis solatiu exhibet: & ut facilius
fert onus, qui supposito alterius humero adiuuatur, ita
facilius fert adflictiones, qui condolentem sortitur: unde
& Paulus ait: Gaudete cum gaudentibus, flete cum
fletibus &c. Adeoq; haec est uera ecclesiae comunicio,
quod habeat communes & foelicitates & adflictiones.

SPARSERVNT PVLVEREM &c.

Sic Iosue 7. audito cladis nuncio, seidit Iosue uestimenta
sua, & sentores miserunt puluerem super capita
sua. Sunt enim haec signa consternatae, humiliataeque
mentis, nec mirum quod nondum reuelato Euangelio, his
signis uetustas usa fuerit, quando oportebat & legem
& legis signa concordia esse. Lex occidit et in puluerem
deducit, dicens: Puluis es, & in puluerem reuerteris:
punde humiliatus comode puluere adspigitur, ut etiam ex
teriori larua, se esse quod est, declaret. Euangelion uero,
induit nos uestimentis gloriae: induit Christo, puluerem
abstergente, ut iam non puluerulenti, sed caelestes si-
mus: Conuersatio nostra, inquit Paulus, in caelis est.
Coruscante itaq; Euangelio, & lex & legales um-
brae abcesserunt.

ANNOT. IN HI OB

NEC LOCUTI SVNT &c. Et hoc prudentia est, adflucto importunitate non esse molestum, importuna enim benevolentia, ut proverbio dicitur, nihil ab inimicitia distat, & medicus, seu mauius, consolator loquax, nouus morbus aegroti est.

ELIPHAS THEMANITES.

Gen. 26. Esau genuit Eliphaz, Eliphaz genuit Theman, qui regiāi nomen dedit, unde forte hoc loco Eliphaz Themanites dicitur. Et Gen. 25. Abraham ex Cetura suscepit Suba, qui similiter regioni nomen dedit. Vnde Bildad Subites dicitur. De Naamath nihil certi constat: Fuerunt autē isti regionum principes, si cut & Hiob, ut ex græca tralatione intelligere licet: Ita enim habet Græcus, ἐλιφάζ ὁ θαυμαίων βασιλεύς, καὶ βέλδαλ ὁ σαυχαίων τύραννος, σὺ φάρο μεινάων βασιλεύς, id est, Eliphaz Themanorum rex, & Beldad Sauchaorū tyrannus, Sophar Minaorū rex. Reor autem apud suos, tali loco fuisse, & Hioben & amicos, quali apud nos habentur comites, aut, ut uocant, barones, seu principes.

CAP. III.

Post hæc adperuit Hiob os suum, & ex-
 peccatus est diem suum,

Euictæ sunt ab Hiob grauissimæ tētatiōes, non suo
 Marte,

Marte, sed Domini presentia: nūc autē ablati diuitijs,
 liberis, & sanitate, Dominus patrem & presentiam
 suā occultat, ac subtrahit Hiob: interim obiecto mor-
 tis iudicio, iudicem, imò carnificem agēs, non ut per-
 dat: sed primū, ut toti mundo declaret, priores uicto-
 rias suas, non Hiobis fuisse: Deim, ut doceat, quid sit
 homo quantūcumq; pius, sine Deo patre, nisi enim
 Deus patrem egerit, actum est, non solum de pecca-
 toribus impijs, uerum etiā de uniuersis sanctis: omnia
 propitia erunt, uel ipse infernus, si Dominus patrem
 agat: sin iudicem, omnia habebis aduersa, uel ipsum
 coelum. Quid igitur in iudicio agendū? non desperan-
 dum, quod pater recesserit? Absit, nam in hūc usum,
 Christus dilectus Dei filius, propositus est, adeoq; in
 nostrā infirmitatem coniectus, ut uinceret, & nos in
 se uincere doceret. Audis Christū clamantē in cruce,
 DEVS MEVS, VT QUID ME DERELI-
 QVISTI? Quid uero hoc? nam quum Christus, na-
 turalis Dei filius fuerit, potuit ne unq; à Domino Deo
 suo derelinqui? nonne ait, EGO ET PATER
 VNVM SVMVS, EGO IN PATRE, ET
 PATER IN ME? Age, Christū suum Dominus
 nunq; dereliquit, nunq; ab eo uel latū unguem discessit,
 sed interim patrem agit, interim iudicem. Exemplo
 res manifestior sit: de Lucio Bruto, scribit Valerius,
 filios suos, Tarquinij dominationem, à se repulsam,

In tentatione
 dante Domi-
 no, persistit
 homo.

In iudicio do-
 mini, quando
 relinqtur ho-
 mo ab omni
 auxilio dei de-
 stitutus, blas-
 phemat.

Lucius Brui-
 tus.

ANNOT. IN HIOB

reducentes, cōprehensos, proq; tribunali, uirgis ca-
 sos, & ad palum religatos, securi percuti præcipientem,
 te, exiit, inquit, patrem, ut consulem ageret. Quid
 potuit ne Brutus unq; , quod pater esset suorū filiorū,
 abijcere? factū, infectū, fieri nequit. Quomodo ergo
 patrem exiit? nihil paternæ *σοφίας* (pietatis) exhibuit,
 nullā patris humanitate ostendit, sed seuerū dum
 taxat consulem. Ita Christus clamat se derelictū, quia
 Dominus, obiecto mortis iudicio, solū iudicem egit,
 abscondens interim paternā *σοφίαν*: id quod scriptura,
 nunc derelinquere, nūc obdormiscere uocat. Iam,
 tu quisquis es, ô HOMO, quum audieris Christum
 clamantem, DEVS MEVS, VT QUID ME
 DERELIQVISTI? tuam ipsius nocem agnoscito
 in Christum tralatam, ut in eo uinceretur: alioqui
 enim, nisi hæc nostra blasphemia, qua in medijs tribu-
 lationibus clamamus, nos præsentissimo etiānum Do-
 mino derelictos, tantū non desperātes, in Christo de-
 uicta esset, nihil obstaret, quin unā cum impietate ea
 in infernū detruderemur: nam ut Dominus, Christo fi-
 lio suo, semper præsentissimus adest, ita à pijs, nunq;
 abest. Vt quid igitur clamant, quasi desperabundi, se
 derelictos? Vox ea est, horrendo Domini iudicio ex-
 torta, sed in Christo uicta. Eadem iudicij ratione, tra-
 ctatur Hiob: in prioribus enim tentationibus sensit
 Dominum adhuc PATREM, & manum suam sup-
 portentem

Deus derelictus
 inquit.

Christus pro
 nobis uicit in
 iudicio.

ponentem: proinde facillime constitit, super firmam
 petra fundatus: nunc aut occultato PATRE, atrox
 mortis iudicium, proponitur. Non igitur audis amplius
 gratiarum actiones, sed blasphemias & execrationes,
 ut discas solum Dominum, bonum & ueracem, omnem autem
 hominem, quamuis pium & iustum, mendacem esse:
 nec sine prudentissimo Domini consilio fit, quod pijs in-
 terim in tentationibus consent, interim in iudicio la-
 bescant. Primum, ut in constantia bonitas Dei decla-
 retur: dein, ut ex lapsu adsuescant, Domino constan-
 tia donum adceptum ferre, ac non tam ipsi, quam nos
 omnes, manifesta experientia uideamus, in tentationi-
 bus, constantiam Domini opus esse, non nostrarum uirium:
 nam & hac causa, omnes concludit scriptura sub pec-
 cato, ut Deus omnium misereatur: hoc est, solus glo-
 rificetur, & ipsi soli, quicquid est salutis, adceptum fe-
 ratur, adeoque ex multis peccatis, lapsibus & blasphemias,
 multa agnoscatur Dei misericordia, & gloria.
 Blasphemabimus ergo, & labemur, ut glorificetur
 Deus? Absit. Eadem habes apud Paulum Ro. 6. Mane-
 bimus in peccato, ut gratia abundet? predicat enim
 multa peccata, multam Dei misericordiam commendare:
 at non ideo peccandum esse, seu blasphemandum, quod
 ex multis blasphemias, Domini gloria cognoscatur,
 nisi forte quis iubeat, imbecillum esse & infirmum, si
 docuerit infirmitate graui, declarari gloriosam medici-

Pij uincunt, in
 tentatione, in
 teram uincunt
 tur, bono dei
 consilio.

Dominus bonus,
 e malo
 bonum facit

ANNOT. IN HIOB

artem. Mala est blasphemia, sed ex hoc malo eluce-
 scit, quanta maledicentis uanitas sit, & solū Dominū
 esse bonum. Porro, non aliūde certius cognoscēs, na-
 tiuum cordis nostri ingenium, quā Dominō iudicem
 agente, patrem abscondente: nam cor nostrū, ut pote
 à Sathana captiuum, & natura iræ filius, non est nisi
 lerna καὶ ἰλιόεσ malorū, de corde enim, inquit Chri-
 stus, exeunt cogitationes malæ, cædes, adulteria, stu-
 pra &c. Si exeunt, inesse oportet. Verum enim uero,
 hæc tanta mala, cordi agnata, latent interim, non so-
 lum in spiritualibus, ac VERBO renatis, sed etiam
 in carnalibus, in quibus, quod in externos fructus non
 pullulent, prohibentur, uel etate, uel magistro, uel
 pœna, uel lege, quæ sic natiuam hominis maliciam co-
 hibent, ut præter speciosam quandam hypocriticos
 honestatem, nihil operentur. Lex enim pædagogus,
 manum, os, externosq; mores, honesta reddit, cor
 non itē, quod data opportunitate, in suos mores eru-
 pit: uulpi pellem facile detraxeris, naturā non item:
 & lupum, ut maxime à præda deterreas, ab animi ra-
 pacitate, nunquam deterrebis. In spiritualibus uero
 ac Verbo renatis, fides per Verbum, quod capit, ma-
 la cordis cohibet, ac purificat, ne in fructus protube-
 rent, Ioan. 15. Mundi estis, propter sermonem: Sic et
 Petrus Acto. 15. & 1. Epist. 1. Cor purificatur fide,
 & obediendo ueritati, unde & Paulus Romano. 8.
 monet

Cor hominis
 prauum.

Lex cohibet
 externū opus

Fides p Ver-
 bum purifi-
 cat cor.

monet, ut facta corporis, spiritu mortificentur, ne regnet in nobis peccatum: multo enim omnium ualidissimum est Verbum Domini, quod si per fidem capiatur mortificat, etiam in summa tentatione, cordis mala. Nam cum Verbum omnipotens sit, nihil potentius super peccatū regnat. Detrahe autem uel carnali, suum pædagogum, legem, uel pœnam, uel spirituali, Verbū aut Dominum patrem, & substitue huic, pro patre iudicem, illi uero oportunitates, & occasiones commoda, fieri tum non potest, quin uterq; ad ingenium redeant: neq; est, quod ablato pædago, aut Verbo, noua quedam mala generentur in corde, sed uetera, ante à conceptu agnata, & in cordis officina, hæctenus latenter nutrita, promuntur: uel uno exemplo, hoc manifestum sit. Inuidia unicuiq; in utero matris cognata est, per Adam enim, omnes moriuntur: itaq; tanti sper in carnali latet, ne in fructum externum exeat, dum pœna legis cohibet, aut alienis beneficijs obtegitur: deme autem aliena beneficia, ac legis pœnam, substituens occasiones, ac uicini cuiuspiam iniurias, tum erumpere etiamnum gestit, quod ante latebat, perinde ut calor è calce, infusa aqua. In spirituali uero, quādo quidem fide in hoc, uel aliud Verbum (EGO REMITTO TIBI, VT ET TV FRATRI REMITTAS) inuidia expurgetur, non potest fieri, ut mox obiecta tentatione, in opus erumpat, pro-

Peccata externa cōtingūt, cessante lege, & Verbo. Ab inuidia exemplum.

ANNO. IN HI OB

*Hiob, ante be
nedixit, nunc
maledicit.*
 pterea quod habeat Dominum, in se regnantem, qui
 Verbo omnipotente, peccatum cohibet. At remoue
 etiam, à spirituali Dominum, & Verbum eius, mox
 redit & ipse, sicut carnalis, ad ingenium suum. Pro
 inde quod Hiob, nunc obiecto mortis iudicio, male
 dicit, cum antea, tot mortes sustinens, quot tentatio
 nes, benedixerit, ne mireris: non nouum est, quod
 audis, quum enim benedictiones audieris, Domini uo
 cem & opus, in Hiob agnoscas, quum uero nunc
 blasphemias crepet, hominem in iudicio Dei, suis ui
 ribus relictum, scias, & ante quidem, habebat Hiob,
 Deum benignum Patrem, nunc Deum habet tremen
 dum iudicem, non ut pereat, sed ut uirtus Dei in infir
 mitate perficiatur.

APERUIT HI OB OS SVVM &c.

Adperuit, & latius quàm iustum fuerit, atqui sic
 adperiunt os, quotquot horrendo mortis iudicio adfi
 ciuntur, cogit enim ignis infernalis, iudicio Dei ac
 census, ut adperiat os, quo flammæ blasphemiarum
 efflentur. Eosdem ignes senserunt Dauid, Psalm. 6.
 & 37. Domine ne in furore, Ezechias, Esaiæ. 38. &
 Hieremias 20. capite. Iam quum hos audieris dei nati
 uitatis suæ maledicentes, in tuum ipsius cor descendas
 & easdem in te blasphemias (licet ante iudicium oc
 cultas) esse cogites, sunt enim Hiob & Hieremias,
 cordis nostri iudicio oppositi, præcones.

Pereat

Pereat dies, in qua natus sum, & nox,
in qua dictum est, conceptus est masculus

Dies illa fiat tenebræ, non requirat
eum Deus desuper, & non illustret eum
splendor.

Obscuræt eum tenebræ, & umbrositas
habitet super eum obnubilata & terribi-
lem reddant eum uapores diei.

Noctem illam occupet caligo, non
gaudeat inter dies anni, in numero men-
sium nõ computetur,

Ecce, nox illa sit solitaria, non ueniat
gaudium in ea, maledicant ei, execran-
tes diem, futuri deuastare Leviathan.

Obtenebrentur stellæ obscuritate sua,
expectet lumen & non ueniat, nec uideat
palpebras auroræ.

Quoniam non conclusit ostia uentris
mei, nec abscondit calamitatem ab ocu-
lis meis.

DIVERSA LECTIO.

Quod nos legimus, inuoluatur amaritudine, He-
bræus habet יבעתה במרירות, id est, ter-
ribilem faciant eum Dæmones dyaboli. Annotante enim

Reuchlino, מריר spiritum aestuantem, furiam infernalem significat: nisi malueris à במר deducere, quod calere significat: ut sit sensus, terribilem reddant eum calores, uel uapores calidi diei. Vbi nos habemus suscitare, Hebræis est עורר quod non tam suscitare, quàm suffodere & deuastare significat. Pro- uentris qui portauit me, Hebræus simpliciter habet uentris mei, quod idem est, cum nostra translatione.

Dies & noctes adeoq; omnia maledicuntur à despectu Creator illorum.

PEREAT DIES &c. Vbi nunc est illud: Sit nomen domini benedictum? Porro natiuitatis nostræ dies, ex se quidem benedicta est, quia bona creatura domini. Vidit enim Deus omnia quæ fecit, quod bona essent. Optat autem Hiob ut pereat, ac maledicit: propterea quod morte ob oculos posita, uideat & sentiat eum diem, non nisi horrendæ mortis initium fuisse. Hæc uero optio, non in creaturam Dei solam, sed & in creatorem redundat, & si exactius consyderes, Dei blasphemia est. Origenes & Gregorius utcunq; has maledictiones excusant, nobis tamen ita excusationes recipiendæ sunt, ut gloria Dei non obscuretur.

ECCE NOX ILLA SIT &c.

Quid nox commeruit, quod & illa maledicatur? An quia non conclusit ianuas uentris materni? quasi uero hoc in noctis potestate, & non potius in manu Dei situm esset. Sed uides adfectum desperatorum, omnia maledicunt et blasphemant, etiam innocentissima-

DEVA

DE VASTARE LEVIATHAN &c.

Leuiathan, draco marinus est sub cuius nomine Satan intelligitur, infra Capite 41. & Esaiæ 27. & est *Leuiathan* sensus: Opto, ut dies illa natiuitatis meæ eiusdem sortis sit cum Satana, & eiusdem maledictionis. Maledicant ei, qui maledicturi sunt, & confossuri Satanã, id quod ab angelis domini fit, Apoc. 12. Factum est prælium magnum in caelo, proiectus est draco ille magnus serpens.

Quare non de uulua moriebar? (quare) de uentre egressus non perii?

Quare proposuerunt me genibus? quare mamillas suxi?

Nunc enim dormirem & quiescerem, dormiscerem, & requies mihi esset.

Cum regibus & consulibus terræ, ædificanti-
bus cantibus deserta sibi.

Vel cum principibus, quibus est aurum, quorū domus impletæ fuerunt argento.

Vel sicut abortiuus, absconditus non essem, sicut infantes, qui nō uident lumē.

Illic impii cessant a tumultu, & illic requiescunt fatigati labore.

Simul uincti, pacati sedent, non audiunt uocem exactoris.

ANNO. T. IN HIOB.

Paruus & magnus illic sunt, & seruus manu missus a domino suo.

QVARE NON DE VVLVA.

Partus hois
opus Dei est
mirabile.

Mirabilis par-
tus hois spei
ancora.

Embryon in uulua, mirabili Dei opere fouetur, donec adueniat tempus partus, quo adueniente, mirabilius puer nascitur, adeoq; in partu muliebri, nil nisi diuina miracula (quamuis ob familiaritatem & frequentiam uilescant) agnoscis. Vt enim initio Deus mirum creauit & formauit puerum in utero, ita in partu mirum modo, in mundum collocat. Sed ecce, hæc diuinissima Dei opera, Hiob maledicit, sic enim adfectus est, qui mortem & iudicium Dei, prætere nihil ob oculos uidet. Itaq; cum tanto Dei miraculo nascamur, et in lucem producamur, ut omnibus uiribus nostris, nunquam queamus Deo dignas agere gratias, derelictus tamen a Domino, opus maledicit & blasphematur. Porro, mirabilis ille conceptus & partus, nonnulla spei nostræ ancora est, dum ex prioribus beneficijs, colligimus fide, futuram Dei liberalitatem, ut est Psal. 21. in te proiectus sum ex utero. Si enim nescientes nos, tanta misericordia complexus est Dominus, ut curaret nondum natos, quanta complectetur scientes & reuocatos? Ecce autem quod fide constanti spes est, hoc suis uiribus relicto, maledictionis occasio est.

QVARE PROPOSVERUNT &c.

Genubus

Tenubus gestare, tale beneficium est, ut & matre
 et domino per matrem curanti, gratia pro eo agenda
 sint. Præterea mamillis nutriri, ualde mirum est, nam
 cum infans tenellus, recens natus, cibo solido uesci ne
 queat, mox paratur in uberibus maternis lac teneritus
 diuini infantuli commodum. Fides hoc cognoscens, non
 potest se continere, quin laudes Domino cantet, ac pa
 renti, per quam Deus talia operatus est, humili obe
 dientia obsequatur. At rursus hæc omnia, mortis iu
 dicio sentiens, damnat et blasphematur.

NUNC ENIM DORMIREM &c.

Hoc est. Quod si in matris lacte mortuus essem,
 tantis calamitatibus non fuisset obrutus, sed quiesce
 rem cum alijs regibus & diuitibus, cum consulibus et
 prudentibus terræ, qui ut nomen parent, ædificationi
 student, quemadmodam legitur Gen. 11. Venite faciā
 mus nobis ciuitatem, & celebremus nomen nostrum
 nam hoc loco, deserta ædificare, est celebrem esse, aut
 glorie humanæ studere. Vel quid, si omnino aborti
 nus essem, aut periissem, ut pueri nō uidentes unquam
 lumen, multo melius mihi consultum esset, quā
 quod tam horrendam calamitatem sustineam, Mors
 enim ultima linea rerum est, impiorum tyrannidem se
 dat, fatigatum, à labore liberat, uinctum, à uinculis,
 oppressum, à uoce exactoris, seruum, à graui seruitu
 tute & minis tyranni sui. Porro, mortem esse ultimam

Pius aliter
mortem opte-
tit, aliter im-
pius.

Impius ex im-
patientia sup-
plicij mortē
inuocat.

lineam rerum, quietem & à malis liberationem, & pij et impij pronunciat. Sed hi ex infidelitate, illi uero ex fide. Pius enim, uidet in se grauissimas carnis impietatis blasphemias aduersus Dominum: & ut Paulus ait, malum in carne inhabitans sentit: optat itaq; dissolui, & esse cum Christo, quando ab impietate carnis, nullam quietem se habere uidet, nisi morte, quae tamen non mors eius est, sed redemptio. Impius uero, sentiens in se grauissima iudicij diuini flagella, mortem optat, & quietem, & à flagellis redemptionem. Sed hanc optionem, infidelitas operatur, quae non propter carnis impietatem, sed propter flagella, in mortem inhiat: ut enim pius oia grauissima pati promptissimus est, modo fauentem habeat dominum, & ab impietate liberetur: ita e contra, impius, parum curat carnis suae impietatem, ac Dei fauorem modo à flagellis liber fuerit.

IBI IMPII CESSANT A TVMVLTV.

Vox misere indignantis iudicio Domini. Hiob enim manu Domini destitutus, et in extremam calamitatem deiectus, pro more impiorum, à Domino derelictorū, loquitur, dicens, se miseriorem omnibus tyrannorum subditis, omnibus mercenarijs, seruis, uinctis et fatigatis, qui, si non prius, tamen uel morte ab afflictionibus liberantur, se uero nec morte liberari posse. Quod autem inquit, uinctos & oppressos, uel morte liberari, pro humane rationis opinione, & externa specie loqui

loquitur. Ratio enim iudicat, mortem esse, à miserijs liberationem, cum tamē mors, nisi credideris in Christum, qui est uita aeterna, ueræ infelicitatis exordiū sit: adeoq; hæc misera uita, impio non sit aliud, quàm futuræ extremæ & aeternæ miseriæ meditatiū. Proinde non hoc agendū est, ut impio murmure & mortis uoto, iudiciū Domini repellere conemur, sed ut disceamus manum Domini FIDE ET EXPECTATIONE ferre.

PARVVS ET MAGNVS &c. In morte nullus est personarum respectus, nemini parcat mors, & æqua conditione tractat, & magnum & paruum.

Quare data est misero lux, & uita amaris animo?

Expectantibus mortem, & non uenit, & iis qui effoderent eam de absconditis,

Iis qui gauderēt uehementē gaudio, iis qui latarent, qd' inuenirēt sepulchrum.

Viro cuius uia abscondita est, & quem Deus obtexerit.

Quoniam ante panem meum, gemitus meus uenit, & adoriuntur me, sicut aquæ suspiria mea.

Nam timor quem timui, uenit super me, & quod uerebar, accidit mihi.

ANNOT. IN HIOB

Nonne prosperabar & nonne ocio uacabam & nonne quiescebam? & (tamen) uenit calamitas.

Quod dicat: MISERO in singulari numero, & dein: AMARIS EXPECTANTIBVS IIS QVI EFFODERENT &c. in plurali: postremum VIR O rursus in singulari, numeri mutatio est, frequentissima apud Hebræos, sicut & personæ mutatio, ut enim de eodem Scriptura utitur, nunc secunda, nunc tertia persona, ut est in Psal. Domini est salus, & super populū tuū benedictio tua, ita unus & idem de se, nūc in singulari, nūc in plurali loquitur.

DIVERSA LECTIO.

Vbi nostra tralatio legit: quasi effodientes thesaurum, Hebræus habet יִחְפְּרוּ מִמְטַמְיִם & effoderent ipsam de absconditis. Est autē prouerbialis facies, qua summū desyderium & uotum explicatur, ut nos dicere solemus, de seruo quopiā fido mortuo: effoderem ipsum, uel è terra, aut à marinis usq; insulis, uel proprio impendio uocarem. Sic Hiob ait, se mirari, quare non sibi solum, sed quibusuis miseris, mors differatur, quam tamen, uel ex absconditis terræ locis effoderent, usque adeo uitæ calamitose peritæsi. Vbi nos habemus, non dissimulauit, Hebræus habet: Nonne prosperabar &c.

Quare

QVARE DATA EST MISERO LVX.

Lux & uita corporalis ingētia Dei dona sunt, sed uides hoc loco, quas pro tātis beneficijs, gratias agāt, à Domino derelicti & iudicati. Hoc solum referunt, quod blasphemant, indignentur, & fremāt aduersus donum Dei. Quare, inquit Hiob, prorogatur mihi miserrimo uita, mortem potius optāti, qui effoderem ipsam, uel è pfundissima terra, modo optata adueniret cui nihil gratius cōtingere posset, quā si sepulchrum inuenirem, in quod mortuus conijcerer. Breuiter, expers omnis consilij, quid agam nescio: abscondita est uia mea, ut quo mihi diuertendū sit, ignorem: tantis undiq; malis obruor, et à Deo calamitatibus obtegor: cur adhuc diutius uiuo? me miserū, quis me à tam horrenda calamitate liberabit? suspendio perire malle, quàm tantas iudicij diuini molestias diutius ferre.

Qui à domino sunt derelicti, omnia blasphemant etiā bona Dei dona.

QVONIAM ANTE CIBVM MEVM.

Id est, omnia mea maledicta sunt, nihil mihi in bonum cedit, ne cibus quidem benedictus est, sed suspirijs oblitus. Effusi enim sunt super me gemitus sicut aque, id est, abundantissime.

NAM TIMOREM. Sic Prouerb. 10. de impijs scribitur: Accidunt impijs, quæ metuunt: nam Hiob, quanq̄ sanctus, & Deo gratissimus, in iudicium tamen impiorum coniectus est, de qua re postea. Porro,

quod impijs contingant, quæ timent, iusto admodum
 Deo iudicio fit: solent enim non resipiscentia, aut iu-
 sto consilio, pericula futura præcauere, nec fugiunt,
 quâ patet effugiendi uia, quæ est fides, sed impia car-
 nis ratione, & iniquis conatibus, seu malis, ut ita di-
 cam, medijs: nam quum Deum ignorent, & uia eius
 contemnant, interim tamen discrimina suarum rerum
 sentientes, non mirum, si impietatem adripiant, qua
 sese discrimina excussuros, arbitrentur, propterea
 quod huc cogant ex una parte, periculorum imminen-
 tium minâ, ex altera, ignoratio Dei, & Verbi eius:
 adcedunt scripturæ exempla: Fratres Ioseph, audito
 somnio, quod Iosepho principatû decernebat, futurû
 fratris iugum excutere uolentes, citius impijs conati-
 bus promouerunt, quàm reiecerunt: non enim cona-
 bantur dominationem Ioseph, ab humeris suis reijce-
 re, uel diuino consilio, uel fideli pietate, sed concepto
 fratricidio, uenditione impia, præterea conficto apud
 patrem mendacio: proinde, quod timebant, iustissime
 eis accidit. Quid dicam de Pharaone, qui timens, ne
 populus Israël auctus, aut libertatem suam uindicaret,
 aut se, & suos opprimeret, ac è terra Aegypti, ui ex-
 pelleret, periculû præcauebat, non pietate, non iusta
 imperij moderatione, sed tyrannide, exactionibus, &
 homicidijs? Rectissimo igitur Dei iudicio, quod timu-
 it, euenit: nam & populus Israël, libertatem suam,
 per

per Moſen recuperauit, & ipſe, unà cum ſuis marinis fluctibus, obrutus eſt. Saul formidabat, ne ſue familie poſteritas, regno Iſraëlitico priuaretur: proinde nihil non inſidiarum, in Dauida ſucceſſorem, à domino deſtinatū, machinatus eſt, quo eum perderet. Iam quia dolis, inſidijs, & impietate, familie ſue diſpendium præcauere conatus eſt, accidit ei quod timuit, & regno, unà cum poſteritate ſua tota, eſt priuatus. Quid uero narrem de Caiapha, & Pilato formidantibus, ne ſi pergat Chriſtus, ſua doctrina, imperator Romanus ueniat, & tollat locum, gentemq; Iudeorum? ut enim imminens hoc diſcrimen effugerent, conati ſunt præuenire, non fide in deum, non reſipienſtia, non conſilio ſpiritus, ſed impijs medijs, morte ſcilicet Chriſti, & perſecutione Euangelij? Itaq; quod uerebantur, adcidit: nam & Caiaphas à pontificatu, & Pilatus à magiſtratu, ut autor eſt Iosephus, deiecti ſunt: ad hæc imperator Romanus, locum & unuerſam gentem deuaſtauit. Adeo in diuerſum, cadunt omnia impiorum conſilia, & iuxta prouerbium, dum uitant Scyllam, incidunt in Charybdim. Sic Iob ſanctus quidem fide, ſed Domino ſe occultante, in carnis impietate relictus: hoc unum ſatagebat, ut à dolore & iudicio Dei liberaretur: conabatur uero id adſequi, maledictionibus, fremitu, murmure aduerſus deum, impio, importuno mortis uoto: quod igitur time

Saul regnum
p̄dit à ſe, qđ
male querit.

Caiapha, Pi
latus, qđ int
que cauēt, eo
dem percunt
periculo.

ANNOT. IN HIOB

bat, malo conatu præuertere studens, accidit ei, & quanto magis dolorem, ac iudicium Dei detrectabat, tanto magis subinde augebatur.

NONNE PROSPERABAR &c. Hoc est, nonne ter maximus erā, ter scelicissimus numerabar, uita non pro carnis libidine, sed ex dei præscripto instituta? Quid igitur tanta me obruit calamitas? admittatur enim, & conquiritur caro, subtracto dei spiritu, & iudicio eius, ob oculos posito, cur tā crudeliter, Deus iudicet & adfligat? non respiciēs, nec uitā egregie actā, nec agnoscens bona opera, sed pro animi sui libidine, quosuis, citra ullum discrimen, etiā maxime pios, immanissime tractans: adhuc pollicetur sibi caro, omnia futura, prospera, in prosperitate præsentis: nec est, ut sapiens monet, Malorū memor, in die bonorum: sed putat præsemē sclicitatē, æternū duraturā. Itaq; cum mutato rerū statu, prosperitati, calamitas successerit, desperat, quò se uertat, nescia, quādo iam Dominus, caput suū occultauerit, Esa. 59. Expectauimus lucem, & ecce tenebræ: splendorē, & in tenebris ambulamus, Hier. 14. Expectauimus pacem, & non est: bonum tempus curationis, & ecce turbatio. Unde et Hiob, ex uita pbe et fideliter instituta pollicebatur sibi oīa scelicia: sed ecce subito uenit calamitas, qua maior homini uix accidere potest, usq; adeo Dominus suos p̄fundissime subprimat, ut altissime eleuet.

Caput

CAP. III.

Respōdēs Eliphaz Themanites, dixit.

Hactenus, futuræ cōtrouersie, inter Hiob & amicos eius, fundamenta iacta sunt, & belli præliudium propositum est, testimonio enim Domini, Hiob pius, rectus, & Deum timens pronunciat, adfligitur tamen, perinde ac impiissimus quispiam, & à Deo abiectissimus. Erumpit præterea, in impias blasphemias, ut in priori capite dictum est. Hinc nascitur inter carnaliter prudentes & spiritualiter eruditos, controuersia: num Deus pium quempiã, citra ullam impietatis causam, pro solâ sua libidine, & uel dicitur & adfligat & iudicio impiorũ afficiat? habet hæc quæstio, utrinq; suos assertores: qui enim carne duntaxat sapiunt, cōtendere solent, Deũ pro immensa sua sapientia, & iusticia, neminẽ citra meritũ, & impietatis notam adfligere, scilicet, diuinam sapientiam, è carnali ratione metiẽtes, quæ neminem, nisi iustis de causis meritum, digne puniri pronunciat, ac eam demum, ueram iusticiã esse putat, cum supplicium culpæ & noxæ detur, & præmiũ merito: proinde, ex adflictionibus & calamitatibus, concludunt falsissima ratione, meritum & impietatem, ac perfricta fronte, cum impiũ

Status disputatõis totius amicorum
Hiob, cũ ipso usq; ad finem libri.

ANNOT. IN HIOB

iudicant, qui impiorū supplicia, & maledictiones sustinet: ubicunq; enim, caro poenam inuenerit, ibi culpam arguit, & ubi præmiū, ibi meritum: contra uero, qui oculis Dei, hoc est, spiritu sancto, uident, rem acu, ut dicitur, tangunt: non enim ex adflictionibus, aut carnalibus benedictionibus, uel impietatem, uel pietatem hominis aestimant, sed potius, ex pietate & impietate, adflictiones: siquidē cum pium hominem, piam causam eius inuenerint, iudicant ex Verbo Domini, adflictiones, non esse indignantis Dei signum, aut impietatis supplicium, sed crucem, fauorem Dei summum declarantem. Cum uero impium hominem, & causam eius impiam cognouerint, iudicant adflictiones esse uera, & legitima impietatis stipendia. In huius controuersie arena, uersatur etiam Hiob, cum amicis suis: nam amici, ut sunt iuxta carnem, utri prudentissimi, contendunt Hiobem esse impium, propterea quod adfligatur, Deum enim iustiozem esse, quam ut tam horrendo supplicio, adfugat, bene de pietate meritum: Hiob uero contra depellit, suam innocentiam adferendo, docens adflictiones, non semper impietatem, aut iram Dei arguere, sed interīm crucem esse, qua Deus suos electos, ueluti aurum igne, probet & purificet, ac suam gloriam, in deiiciendis electis, & rursum sublimandis, ostendet. Bandē contentionem habes Ioan. 9. inter discipulos & Christum: prætere

iudicium spiritus, in adflictionibus.

Hiobis, & amicorum controuersia.

Hec ratio est crucis piorū.

prætereuntes enim discipuli, cæcum à natiuitate, aiunt, Rabbi, quis peccauit, hic, aut parentes eius, ut cæcus nasceretur? hoc est, quum Deus, hunc cæcitate adflixerit, propter peccatum adflixit: siquidem omnis adflictio, peccati supplicium est. Respondet Christus, non omnem adflictionem esse peccati pœnam, sed interim, gloriæ Dei manifestationem: ait enim, neq; hic, neq; parentes eius peccauerunt, sed ut manifestentur opera Dei in illo. Peccarunt quidem & parentes, & cæcus, quando omnes homines peccato obnoxij sunt: propter peccatum autem, hæc calamitas, cæco non addidit, sed ut declaretur in eo maiestas, & potentia Dei, per Christū. ita & Hiob, peccauit quidem, quis enim iustificatur in conspectu Dei? propter peccatum autē, non adflixit eum Dominus, sed ut gloria Dei manifestaretur, & uanitas hominis à Deo derelicti, uniuerso mundo nota fieret. Porro, quanquā Hiob, à Domino testimonium ferat, cap. 42. infra, quod uera loquutus sit, amici autem impia, non existimes Hiobem propterea, in omnibus suis uerbis iustificatum, & amicos, ex omni parte errasse: est enim, ubi Hiob pia differit, causæ suæ, aduersus amicos, patrocians: est ubi impia profert, aduersus Dei iudiciū murmurans: contra, amici, ut pie proponunt, ita impie, contra Hiobis innocentiam concludunt, id quod clarius ex sequentibus cognosces. Nam quemadmodum si uir honestus,

Hiob interdū
blasphematur,
amici eius bene
differunt
sed male colligunt.

ANNOT. IN HIOB.

calumniam à quopiã extremæ fortis homine, patiens, causam ad iudices referat, et sic calumniatorẽ aduerset ut interim præ ira et animi indignatione, à conuitijs non temperaret, nec dignitati iudicis parceret, sed importunissimè nunc iudicem, nunc calumniatorẽ adpellaret, nulla habita honestatione, is quidẽ causam aduersus calumniatorẽ ageret iustam, & equã, sed iniuste & inique perageret, nõ pro actionis honestate, sed pro importuno animi furore, ut Nebucadnezar iustã causam aduersus Iudæos habuit, sed interim iniuste exequutus est. Sunt & qui iniustam habent causam, sed iuste eam exequuntur, hoc est, honeste, ciuuliter, oportune, nullis conuitijs. Ita Hiob iustam contra amicos causam agit, scilicet, adflictiones non arguere impietatem hominis, aut iram Dei, sed iniuste peragit solet enim in media causæ actione, nonnunquã in Deum & eius iudicium, tantum non debacchari, amici uero iniustã agunt causam, quæ est, ex adflictionibus, probari impietatem, sed iuste peragunt, multa enim differunt præclara, de sapientia, de potentia Dei è penetrabilibus diuini spiritus, petita. Proim, utrinq; peccatur, sed Hiob præ amicis ueritatis testimonium habet à domino, propterea quod solus iustam, piãq; causam tractauerit.

An ne dum tentauero loqui tecũ molestia adficietis? sed cohibere sermonẽ quis poterit? Ecce

Ecce erudiisti multos, & manus lassas confortasti.

Nutabundum erexerunt sermones tui, & genua incuruata sustulisti.

Nunc autem quum tibi acciderit (malum) moleste fers, & quum, tetigerit te, obstupescis,

An ne is est timor tuus & fiducia tua, expectatio tua, & innocentia uiarum tuarum.

D I V E R S A L E C T I O .

Vbi Hebræus habet (concludi in sermone quis poterit?) ibi Græcus legit ἰσχυρὸν δὲ βῆμα τῶν σου τίς ἔπιείσεται, id est, pondus uerborum tuorum, quis feret? atq; adeo per totum hunc librum, aliter Græcus legit quam Hebræa ueritas habeat, ut ferè uideri possit, proprius liber, non ex Hebræo tralatus. Proinde partius adnotare cogimur Græcæ lectionis diuersitatem, nisi ubi clarius sententiam quampiam exponat.

A N N E D V M T E N T A V E R O & c.

Primus Eliphaz tantis ampullis, & tanto supercilio exorditur, ut iurares cogi eum à Spiritu sancto, gloriam Dei aduersus impiam, pro sua opinione, Hiobis præsumptionem, uindicare, ait enim: quanquã uideam te ingenti dolore obrutum, et consultius esset tacendo dolorem mitigare, quam loquendo excitare, sed quis poterit ferre blasphemias tuas in Deum? si homini, tuis

ANNOT. IM HIOB.

calumnijs, suam gloriam auferres, liceret nunc propter doloris magnitudinem conuiuere: at cum Deum iniustitiæ insimules, quis tacebit? an uero, Deus citra ullam impietatis causam, te adflugeret, quò interim abiisset diuina iustitia? Itaq; os porrò continere non possum, quin impiam tuam sententiam arguam: siue igitur æqui, siue iniqui, meum sermonem consulas, nihil morabor, pro gloria enim Dei, loqui, etiamnum cogor. Existimabat enim Eliphaz, gloriam Dei euacuari, si pro uero haberetur, Deum citra meritum, pios supplicijs adficere, quasi uero Deus ut homo, iudicaret. Humanus quidem captus docet, neminem citra meritum adfligendum esse, alia autem sunt iudicia Deorum. Quemadmodum enim apud Ethnicos, quidam supplicijs adficiebantur, propter scelera sua, quidam uero non propter scelera, sed dumtaxat ad uoluptatem, spectaculis adhibiti occidebantur: ita quosdam Deus punnit, propter facinora: quosdam adfligit, ut sint spectacula, pietatis exempla, & gloriæ Dei encomion. 1. Corinth. 4. Spectaculum facti sumus mundo, angelis & hominibus, Heb. 10. Probris & pressuris adfecti, spectaculo fustis hominibus. Proinde q; Eliphaz argumentetur, iustos benedicti, & impios adfligi, uere loquitur, sed carnaliter intelligit, & impie ad Hiobis adflictiones torquet.

ECCE ERVDISTI. Id est, hæc tunc alijs
consilium

consilia præclara in adflictione dedisti: & ueluti deli-
catus miles, de maro ictus dictasti: ut omnes quum ua-
lemus, recte ægrotis consilia damus: at nunc quum
adflictio te ipsum inuaserit, blasphemijs & furore de-
claras, qui sis, nempe impius, & à Deo abiectus.

AN NE IS EST TIMOR TVVS &c.

Absoluto exordio fastu pleno, causam ipsam ad-
greditur: ex adflictionibus, impietates Hiobis probans
adfligeris, inquit, impius igitur es, id quod est com-
mune carnalium omnium argumentum, est enim sen-
tentia, Putasne, tibi innocenti, Deum timenti, tantas
calamitates adcidere? ante quidem, innocens uideba-
ris, iuuans pauperes, & consolans adflictos, sed ecce,
erumpit tandem impietas tua, diu latens, propter quã
nunc à Deo pœnam dignam sustines, qui enim fieri
posset, quod tanta seueritate, à iusto Deo, citra meri-
tum adfligereris? iniustus ne esset dominus, qui tanta
mala, in immeritum coaceruaret? proinde, abiit timor
tuus, euanuit innocentia hypocritica, & nihil præter
impietatem, superat. Quod si probe consyderes, re-
cte Eliphaz testatur, innocentiam & timorem Dei, à
Hiobe recessisse, immò potius aliquandiu abscondita
esse, furorem enim domini quis sustinet? & unde bla-
sphemie illæ superiores? nonne oriuntur è corde, dam-
nationem sentiente? sed quid hæc ad causam seopum?
nō enim nunc queritur, qualis, proposito iudicio Dei,

Argumenti
perpetuum
libri.

ANNOT. IN HIOB

Hiob reperitur (nullus enim quantumuis iustus, iudē cante Deo, constat) sed an adflictio contigerit merito, & propter impietatis causam.

Memorare obsecro, quis innocens perierit, & quando recti deleti sint.

Quemadmodū uidi arantes iniquitatē & seminantes laborem, messuisse ea.

Aflatu Dei periisse, & a spiritu iræ eius consumptos esse.

Clamor leonis & uox leunculæ, & dentes catulorum leonis, contriti sunt.

Leo periit, ut non depredetur, & catuli leonis dispersi sunt.

DIVERSA LECTIO.

*Vbi nos habemus iniquitatem & laborem, ibi Hebræus habet **למנוח**, quibus describitur, impiorum frustraneus, sed tamen laboriosus & irrequietus conatus. Sunt enim omnia eorum opera auen et amal, id est, uanitas & adflictio.*

MEMORARE OBSECRO &c.

*Iusti benedicti
sunt.*

Prioris argumenti, quod ex adflictionibus probetur impietas, confirmatio, nam & lege & exemplorū experientia, manifestum sit, iustos & innocentes benedicti, impios uero maledicti, et adfugii, Leuit. 26. Deut. 28. Enoch, à Deo raptus est, quia pius: Noë, cum familia c' dā

lia è diluuiò: Loth, ex incendio, liberati sunt, quia
 pij. Rursum, omnes gentes diluuiò perierunt, quia impij perierunt.
 impie: Sodomitæ, sulphure combusti sunt, quia im-
 pij, Pharaò aquis submersus est, quia impius. Sed hoc Male colligit
 loco, diligentissime aduertat oportet, carnales astus, ratio huma-
 & stultam humanæ rationis prudentiam, quemadmo na, impios es-
 dum enim aliàs, in Liberi Arbitrij caussa, ridicule so se qui adfli-
 let ex lege, Arburij Libertatem colligere, cum lex guntur.
 captiuitatem potius, quàm libertatem indicet, & ma-
 gis iram, quàm fauorem operetur, ita nimis subdole,
 ex adflictione impietatē colligit, propterea quod pro-
 nunciet lex, impios maledicti, iam, ut uerissimum est,
 omnem impium adfligi, ita falsissimum fit, si inuer-
 tas, omnem qui adfligitur, impium esse. Ridetur à
 pueris elementarijs, qui sic argumentatur, Omnem ho-
 minem uiuere, quicquid igitur uiuit, hominem esse.
 Quanto magis ridendus, aut potius exhibendus est
 Eliphaz, qui non minus inepte, legis sententiam, qua
 impijs maledictio decernitur, inuertit, consecraneum
 putans, omnem maledictum esse impium. Sed ut hæc
 clarius intelligas, paulo altius repetendū est. Lex ait,
 Si audieris uocem Domini Dei tui, (id est, si pius fue-
 ris) benedictus fructus uentris tui, terræ tuæ, et uimen-
 torum tuorum, abundare te faciet Dominus, omnibus
 bonis, aperiet dominus thesaurū suū &c. Si uero nō au-
 dieris, maledictus eris in ciuitate, in agro, percutiet te

Benedictiões impijs obue- **Domini** **ulcere: plantabis, & alius comedet &c.**
niunt et male **iam** **quum** **ad** **hanc** **legis** **amussim,** **communes** **mores,**
dictiões pijs. **&** **rerum** **fortuna** **exigamus,** **planè** **diuersum** **adcidit,**
adeo **quæ** **lex** **pijs** **decernit,** **impijs** **eueniūt:** **quæ** **impijs**
adcidunt **pijs.** **Decernit** **lex** **pio** **benedictionem** **fructu**
um **uentris,** **terra,** **iumentorum,** **horrei,** **uictoriam** **su-**
per **inimicos,** **thesauri** **abundantiam:** **sed** **ecce,** **hæc** **om-**
nia **adcidunt** **impio,** **testante** **Psal.** **4.** **Fruementum** **eorū,**
et **mustum** **eorum** **(impiorum)** **multiplicata** **sunt** **&c.**
Psal. **72.** **Non** **est** **respectus** **mortis** **impiorum,** **in** **labo-**
re **hominum** **non** **sunt,** **cum** **hominibus** **non** **flagellan-**
tur: **ecce** **ipsi** **peccatores,** **&** **abundantes,** **in** **seculo**
obtinuerunt **diuitias.** **Ecclesiastes.** **8.** **Sunt** **impij,** **qui**
ita **securi** **uiuunt,** **quasi** **iustorum** **facta** **habeant,** **Hiere.**
22. **Via** **impiorum** **prosperatur,** **bene** **est** **omnibus,** **qui**
præuaricantur: **plantasti** **eos,** **&** **radicem** **miserunt**
&c. **Contra** **decernit** **lex** **impio** **maledictiones,** **tormē-**
ta, **egestatem** **&c.** **Sed** **hæc** **omnia** **in** **caput** **piorum** **re-**
dundant: **ædificant** **pij,** **sed** **alius** **possidet:** **plantant** **ui-**
num, **&** **alius** **uindemiat:** **percutiuntur** **ulcere** **&** **mor-**
bis, **ut** **Hioab:** **sunt** **prouerbium** **&** **fabula,** **omnibus** **po-**
pulis. **Breuiter,** **quicquid** **lex** **impijs** **minatur,** **pijs** **con-**
singit: **Sunt,** **inquit** **Ecclesiastes,** **iusti,** **quibus** **mala** **pro-**
ueniant, **perinde** **ac** **si** **impiorum** **opera** **egissent,** **Esaiæ**
57. **Iustus** **perit,** **&** **nemo** **est** **qui** **recogitet** **corde.** **Itaq;**

caro prudentiam suam ex lege, citra spiritum petens, necessario iudicat ex afflictione, pio esse impios, & ex benedictionibus, impios esse pios: ac eos colligit, Domino gratos, quos uidet opulencia, potentia, sanitate, alijsq; bonis corporalibus dotatos: eos uero abiectos, quos uidet afflictionibus, cruciatibus & dolore premi. Sed longe alia sunt iudicia spiritus, is enim intrans in sanctuariū Dei, & cognoscens absconditā eius sapientiā, intelligit impios ideo benedicti & magnificari, ut postea grauius maledicantur, & deijctantur: Pios uero, ideo deijci in extremas miseras, ut postea altius, in æternā sublimitatem efferātur, Eccl. 8. Etiam si peccator, centies malum faciat, & diu uiuat, nouit tamen, quod bene erit timentibus Deum, Quid igitur? an lex mendaciū est, quod afflictiones, quæ non addidat impijs, minetur, & pijs bona promittat, quibus non fruūtur? absit: nam quod impijs non mouentant maledictiones, & pijs benedictiones, per legem decretæ, dilatio probatiōis est, non mendacium. Iam pro communi prouerbio, quod differtur, non auferitur, habent enim & hi, sua bona, & illi, suā iram repositam, in diem illum, quo Dominus iudicaturus est uiuos & mortuos: interim uero diuersum addidit, ut impij subinde magis atq; magis obdurentur, & pij sincerior probentur. Itaq; non tam ridicule, quam impie, humana ratio, ex afflictionibus colligit, iram

Ratio afflictionum piorū, & benedictionum impiorū.

Cur pijs benedictiones differantur, & impijs maledictiones legis.

ANNOT. IN HIOB

Dei, & impietatem hominis adflcti, quando potius, ut pater filium quem diligit, castiget, & urge non parcat: ua Deus, quos elegit, unâ cum filio suo Iesu Christo Domino nostro, crucifigat.

QUANDO RECTI DELETI SVNT?

Iusti non delentur.

Vera differit Eliphaz, sed pro carnali iudicio interpretatur: non enim pereunt innocentes, sed tamen adfluguntur: non moriuntur iusti, sed occiduntur, non delentur, sed opprimuntur: Abel occisus est, sed non mortuus: Hiob innocens, adfligitur, sed non perit &c.

QUEMADMODVM VIDI, &c.

Prouerb. 10.

Iniuria ab ipsis concepta, obruet eos.

Non pereunt, inquit, iusti & recti, sed impij, qui enim arant iniquitatem, & seminant impietatem, quod aliud metent, quâ quod ararunt & seminarunt, hoc est, laborem & dolorem? Prouer. 22. Qui mala seminant, mala metent, oportet enim fructum, seminis genus referre: proinde, cum impij, nihil aliud sperent, contententur, meditentur, ac operentur quâ impia, rectissimo iudicio, fructum suo labori æquum, qui est perditio & damnatio, reportant: hoc namq; impiorum iudiciû est, ut pereant à facie Dei, & à spiritu laborum eius interficiantur, Esa. 11. Psal. 67. Sicut defecit fructus, deficiant: sicut fluit cæra à facie ignis, sic pereant peccatores, à facie Dei. Exaltantur quidem impij, sicut cedrus in libano, in excelsis gradientes: sed quid ipsis coram Deo fragilius aut contemptius est, quod nullis

Impiorum iudicium.

Nullis gladijs, nullis bombardis, solo aũ leui oris Dei flatu, & adſpectu eius dumtaxat duriuſculo, pereãt?

NOTABIS hoc loco metaphorã, à naturalibus rebus ſumptã: quemadmodũ enim, qui arãt & ſeminãt hordeũ, metunt hordeũ, qui triticũ, metunt triticum: ita, qui impia ſeminãt, metunt & impiorũ iudicium.

CLAMOR LEONIS. Id eſt, tyranni pereunt, non mites & miſericordes. Tyranni deſcribuntur, per leonem & per clamorem, uocem, ac dentes leonũ: terribiles minæ, exactiones, oppreſſiones tyrannorũ intelliguntur, qui tantũ non plebem ſubditã excoriant, & pro libidine ſua, cuncta deprãdantur. Sic & aliã in ſcriptura, ſub his nominibus, tyrannorum mores adumbrãtur, Ezech. 19. Iehoiã im factus eſt leo, didicit prædã capere, & homines deuorare, didicit uiduas facere & ciuitates deſolare: ſunt enim leones, expreſſiſſima tyranni & ἰκρόν, nam ſæuiſſimũ omnium animalium eſt leo, ſolo ſuo rugitu, reliqua animantia terrens, telum ſpernit, uenabula non expaueſcit, quod uero ad eſum ſpectat, deuorat in mandendo ſolida: quamlibet autem ſæuus ſit, terretur tamen orbibus rotarum circumactis, & gallorũ cantu: ita tyrãnus in ſubditos imperioſiſſimus, ſola uoce terrorem incutit, nullũ periculũ, quamuis magnum, timet, modo tyrannidem retineat, cunctas ciuium opes deuorat, & deuãſtat. Porro, ut maxime crudelis ſit,

Opus impũ,

meretur im-

pij iudicium.

Tyranni mo-

res leonum.

ANNOT. IN HIOB

Iudicium ty-
rannorum.

habet tamen suū iudiciū, quo dentes eius cōteruntur,
& catuli eius disperguntur, hoc est, quo propter ty-
rannidem, & seuitā, dignā meritis pœnā, luet: est
enim tyrannorū iudiciū, perditio, Esa. 33. Væ qui præ-
daris, nonne & ipse prædaberis? qui spernis, nonne
& ipse sperneris? Ezech. 32. in quo capite, Prophe-
ta pulchre, futurū tyrannorū municipatū, infernum
esse describit. Ex his colligit Elphaz, Hiobem esse re-
um impietatis, & tyrannū, quādo iudicio & suppli-
cio impiorū ac tyrannorū, obrutus sit, sed quā catta-
dide & dextre, ex superius dictis manifestum est.

Porro, ad me aliquid furtiue dictū est,
& suscepit auris mea, ex eo, notabile quid
piam.

Cogitante me uisiones noctis, cadente
somnia, super homines.

Pauor occupauit me, & tremor, ac om-
nia ossa mea exterrita sunt.

Et spiritu, faciem meam prætereunte,
horruit pilus corporis mei.

Stetit, cuius uultum non agnoscebā,
imago coram oculis meis, silētium erat,
& uocem audiebam.

An homo, iustior Deo est? an uir, pu-
rior factore suo?

Ecce.

Ecce, inter seruos suos, non est fidelis,
& in angelis suis, reperit stulticiam.

Quanto magis in eis, qui inhabitant
domos luteas, quoꝛ fundamentū, ex pul
uere est, qui consumendi sunt, a tineas

Qui a mane, ad uesperam usq; (duran
tes) contunduntur, necdum suspicantes,
in aeternum pereunt.

Nōne abeūt reliquiæ inter eos, & mo
riuntur priusquam intelligent

DIVERSA LECTIO.

Vbi Hebræus legit, **וְאֵיךְ יִבְרַח לְיָמָיו** ibi
Græcus habet, εἰδὲ τι πρῶτα ἀληθινὸν ἐχέζοντι ἐν
λόγοις σου, οὐδ' ἐν ἄν σοι φύτων κακὸν ἀπονήτη
σε &c. Id est, si Verbum uerum fuisse in sermonibus
tuis, nihil tibi huius mali contigisset, nam & sequen
tia non conueniunt cum Hebræo, &c.

PORRO AD ME ALIQUID.

Secunda confirmatio, quod Hiob merito adfligatur, **Argumento à**
constans ex argumento à iusticia Dei ducto: nam cum iusticia dei du
solus Deus iustus & uerax sit, omnis aut homo men
dax, per legem, sub peccatū conclusus, qui fieri pos
set, quod aut Deus iustus, iniuste adfligeret, aut homo
iniustus, citra meritum adfligeretur? Porro, Eliphaz
hanc confirmationem exorsurus, ut fidem uerbis suis

adferat, præfatur prius de reuelatione diuina, de illa-
 psu spiritus sancti, quasi diceret, quod nunc secundo lo-
 co dicā, non somnium est, non anales fabulæ, sed diuina
 inspiratio, & spiritus sententia, contra quam, nullus
 uel hiscere audebit, non enim quæ nunc ad causam meam
 confirmationem, loquar, ex humana inuentione, aut
 hominum cōmentarijs, petita sunt, sed è secreto, diuina
 maiestatis adyto: sunt autem quæ sequuntur, nullum scilicet
 hominem, esse Deo iustiorē, aut puriorem, sed &
 angelos, cū Deo collatos prauos esse. Quis uero hæc,
 quantumcunq; rudis, ignoret? neq; ad hanc rem cog-
 noscendam, nouis opus est miraculis, & reuelatio-
 nibus, sed è uerbo legis patet: Lex enim ideo & lite-
 ris descripta, & nobis à Deo insculpta est, ut ducat
 nos, in nostri cognitionem, & doceat, quantum homo
 distat à Domino Deo suo. Sed hic Pseudopropheta, &
 familiaris mos est, sua magnifice & gloriose iactare,
 de uisionibus nouis gloriari, cum interim nihil præcla-
 rius doceant, quā quod alioqui, è cōmuni Verbi Dei
 prædicatione, manifestū est: Spiritus namq; mendacis,
 ideo tantis ampullis, ueritatis uisionem celebrat, ut
 commodius sub ueritatis specie, suas nugas inculcet.
 Quamq; autem uerissimum sit, quod Eliphaz hoc capite
 de puritate Dei, & impuritate creature, ad Deum
 collatæ, differit, non tamen in loco, nec ad causam,
 quam tractat, apposite accomodat.

Pseudopro-
 pheta, de ui-
 sionibus & mi-
 raculis glori-
 antur.

Porro

PORRO ALIQUID AD ME FVRTI-
 VE &c. Is est uerus modus diuinæ reuelationis: solet
 enim Dominus sese insinuare, pro furū consuetudine,
 in medio silentio, & medio noctis cursu, siue consola-
 turus, siue iudicaturus adueniat. Sic media nocte in-
 gressus est Aegyptum, & occidit omnia primogenita
 eorum. Sic Helix, post cōmotionem & ignem, uenit
 sibilus auræ tenuis, quo uocem Domini audiuit. Sic in
 nouissimo die, uenturus est, ueluti fur in nocte, quum
 dicent, pax & securitas. Porro, quo maiore timore
 & reuerentia, suscipiatur, præmittit terrorem, quo
 præsentiam maiestatis suæ declarat, id quod non ad-
 modum, ab humanis moribus abhorret: imperatore
 enim, nouiter ingrediente urbem, undiq; bombarda-
 rum tonitrua, circumstrepūt, aduenientis maiestatem
 declarantia: ita imperator, omnium Opt. Max. terro-
 rem, initio reuelationis incutit, ut eo reuerentius su-
 scipiatur. Cuius rei exemplum habes 3. Reg. 19. ubi
 ante aduentum Domini, transiuit spiritus grandis &
 fortis, subuertens montes, petras conterens, post spi-
 ritum, commotio, & post cōmotionem, ignis. Simi-
 liter Exo. 19. Dominum, per legem aduenientem, to-
 nitrua & fulgura excipiebant: non enim potest uox
 Dei, dulciter suscipi, nisi ante omnes uires carnales
 cōcussæ, & subuersæ sint: nec potest Dominus suauis
 esse, nisi ante grauis fuerit: unde & ante Euāgelion,

Terror præ-
 cedit dominū

ANNOT. IN HIOB

suave & dulce, prae misit Moſen, durū & auſterum. Proinde Eliphaz, hoc loco, uerum quidem, diuinæ reuelationis modum, explicat, ſed glorioſius & in-
 tempeſtiuus, quā ſpiritus ſerat, proponit, dicens, clanculū ſe, quaſi furtiue arcanū quidpiā in uifione no-
 eterna, quā omnia horribili ſilētio impleta eſſent, ex illapſu ſpiritus ſancti adcepiſſe: & quanq̄ omnia alia quieta eſſent, ſe tamen omnibus ſuis oſibus cōcuſſis, obſtupuiſſe: tanto enim terrore inſinuat ſe Dominus. Quod uero dicat, imaginem coram oculis ſteſſiſſe, cuius uultū non agnouerit, ſpiritus deſcriptio eſt, cuius uocem quidem audimus, ſed neſcimus unde ueniat, aut quō uadat, nam & Saul ex equo concuſſus, uocem au-
 diuit, neminem uidens, id eſt, uultum non agnoſcens, ideo ait: Domine, quis es? & audit: Ego ſum Ieſus, quem tu perſequeris. Græcus ſignificantius habet εἶ-
 δον καὶ οὐκ ἦν μορφῆ περὶ ὄφθαλμῶν μου ἀπα-
 ραεν καὶ φωνὴν ἤκουον, id eſt, uidi, & nō erat ſor-
 ma ante oculos meos, ſed aurā & uocem audiebam.

AN HOMO IUSTIOR DEO EST?

Hec eſt uifio & uox Dei, tantopere ab Eliphaz iu-
 etata, hominem non eſſe Deo iuſtiorē, quid iſto ue-
 rius? nam & aliās Scriptura inquit: Non iuſtificatur in conſpectu Dei omnis homo. Item: non iuſtificatur à facie Dei omnis caro. Item: Omnis homo mendax, ſolus Deus uerax. Hac itaq; ueritate, conatur Eliphaz probare,

Spiritus de-
 ſcriptio.
 Ioan. 2.
 Act. 9.

probare, neminem adfligi à Deo citra meriti causam :
 propterea quod hac ratione, homo immerito adflictus Deus iuste ad
 multo iustior Deo esset: siquidem iustior est, qui ma- fligit immeri-
 lum patitur insons, quam qui malum infert immerito- tos.
 lam quanquam Dominus Hiobem sine causa plectat,
 supra cap. 2. nihil tamen iustitiæ eius decedit, quando
 et hæc, non minima iustitiæ, ac sapientiæ diuinæ pars
 sit, quod adflictionibus probet, & suam maiestatem
 per crucis infirmitatem declaret.

ECCE INTER SERVOS SVOS &c.

Deme ab electis, ab angelis, quod Dei est, nihil
 cõmendabile remanet. Angeli initio purissimi & san-
 ctissimi conditi sunt, sed quàm primum aliquot, con-
 tempto Deo, sua dona admirabantur, à ueritate in mē-
 daciū corruerunt, Iohan. 8. In ueritate non stetit (Sa-
 tan) quia non est ueritas in eo, mendax est, & eius rei
 pater. Et qui adhuc inter angelos stabiles sunt, si &
 ab ipsis, quod Dei est, auferes, nil nisi uanum, & ina-
 ne relinques.

QUANTO MAGIS IN EIS QUI &c.

Argumentum à maiori: si angelicæ celestes, in con-
 spectu Dei non sunt iusti & puri, quanto minus homi-
 nes, ex luto terræ formati. Quid enim in homine præ-
 clarum esse posset, cuius fundamentum in puluere, id
 est, qui de puluere terræ factus est? Quod est ex car-
 ne, caro est, quod igitur ex luto & cæno est, lutosum

ANNOT. IN HIOB

Contra adrogantiam carnis
 ac coenosum fit. Hec sententia alta mente reponenda
 est, ut ea deiciamus carnis nostrae adrogantiam. Quid
 enim superbis de nobili profapia, de diuitijs, potentia
 & maiestate regia? respice amabo, quid fueris, quid
 sis, & quid fias, ac cristas erigere desinas, lutum eras,
 sterquilinum es, putredo, & uermium esca fies: quid
 igitur gloriaris? Qui gloriatur, inquit Propheta, in
 Domino gloriatur &c.

CONSUMMENDIA TINEA.

Magnificentior forte homo putaretur, si leonis esca
 fieret, aut alterius generosi animantis: nunc cum sit
 uermium & tinearum esca, quid eo abiectius, & con-
 temptius? Sic alibi umbra, alibi fumus, alibi fumi som-
 nium & umbra dicitur, quibus rebus nihil manus ex-
 cogitari potest. Sunt tamen haec uocabula, serè digno-
 ra, quae ut ad plenam hominis indignitatem explicare possint.

QVIA MANE AD VESPERAM &c.

Es weret ein Nonna und ein uesper.
 Homerus.
 Id est, breuissima est hominum duratio, & uix
 est prima pars, ut quae uix durat à mane usque ad uesperam.
 Non igitur frustra dicitur, Homo BVLLA est, &
 οὐκ ἔστι φύλλα κὼν γενεὴ τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τοῦ ὄρθρου. Qua-
 le est foliorum genus tale est & hominum.

NONNE ABEVNT RELIQUIAE.

Id est, optima & electissima pars inter homines perit
 usque adeo enim fragilis est hominum conditio, ut praestantis-
 simus et electissimus inter eos, non perduret, sed inter-
 moriatur.

PRIVS

CAPITIS V. 38

PRIVSQVAM INTELLIGANT.

Id est, incauti, inprovidi, opprimuntur, & longe aliud suspicantes, quàm mortem. Quid igitur cristas erigeret homo, aduersus Deum, & immemor conditio nis suæ, Deo resisteret? Hæc omnia, ut uera sunt, ita non probant sententiam Eliphaz, nam ut maxime Deus solus iustus, & omnis homo mendax sit, per fidem tamen in Christum iustificatur homo, ut habeat pacem erga Deum: proinde afflictiones post fidem non sunt impietatis, tam per fidem ablatæ, supplicia, sed cruce probatio & gloriæ Dei instrumenta.

CAP. V.

CIta obsecro, aliquem, qui respondeat tibi (uel similis sit tibi) etiamsi ad aliquem sanctorum te uerteris.

Sed stultum interficit, & insipientem occidit zelus.

Ego uidi stultum bene radicatum, & maledixi pulchritudini eius statim.

Longe fiunt filii eius a salute, & conteruntur in porta, nec est liberator.

Cuius messem famelicus deuorat, & ab armatis spoliatur, absorbent sitibundi substantiam eius.

ANNOT. IN HIOB.

Non egreditur calamitas de terra, nec de humo germinat afflictio.

Sed homo ad afflictionem nascitur, sicut pulli uolatiliū eleuantur uolatu.

Hebræa phrasis per famelicos & sitibundos, tyrannos & latrones describit, alienis opibus, ueluti impi uespertini, inhiantes.

CITA OBSECRO &c. Quod uulgata tralatio legit uoca, hoc hebræus habet **קָרָא**, id est, nomina, cita, adpella, è quo loco quidam inuocationē probant sanctorum: perinde, ac si Eliphaz suaderet Hiobi, ut propter afflictiones, se ad aliquem sanctorum uertat, qui inuocatus liberare possit, sed longe aliam sententiam esse, & præcedentia & sequentia docent, siquidem Eliphaz adhuc in eodem argumento constat, quo probat, Deum nullum innocentem adfugere. Proinde, ut in priori Capite ab impiorum & tyrannorum supplicio, sui propositi rationem duxit: ita in hoc capite, idem ostendere conatur à sanctorum impuritate, & stultorum perditione, dicens: Circumspice, queso, & percurre uniuersum sanctorum ac iustorum Catalogum, non tamen iustiam reperies, aut sanctum aut piū, qui tibi respondeat, id est, similia tibi passus sit, & tam graui, horrendoq; supplicio, quali tu, adfectus fuerit. Quod si forte Abel iustum obieceris, sed

ris, sed ille morte citissima ab inuido fratre occisus est, ab impio, impie tractatus est, tu uero non ab impijs solum Chaldeis, sed à Deo ipso, ab igne caelesti, à plaga, non è corpore κακὸ χύμα, sed è caelo descendenti, adflictionem sustines: proinde iratum oportet Deū habere, quādo nunquā aliās iustum tam horribiliter adflixerit. Quod si iratum habere Deum, consecratiū est te impium esse, & iusta de causa adflictum, propterea quod Deus non nisi impietatem, odio habet, & adfligat. Est autem grandis tentatio, nullum habere in poena aut cruce similem: priorum enim exempla, non mediocriter fidem suffultunt. Iam quum non habere priorem, tibi in adflictione similem, tanto infelicior tibi uideris, quanto magis solus pateris: porro si maxime similes habere, pauci tamen sunt, inter quos uix uel umbra sis. Adflictus est & Abel, ac liberatus, sed unus: uenditus est Ioseph in Aegyptum, & post multas tribulationes in regnum eleuatus, sed unus. Veritati sunt Israëlita in Aegypto, & e uexationibus liberati: sed gens sancta et populus electus fuerunt. Quid igitur mihi sperandum esset, quando cum illis collatus, nec somnium fuero. Aduersus hanc tentationem, maxime nos munitos esse oportet Verbo. Quo? illo: Pater quem diligit, corripit. Item: Dominus prope est ijs, qui tribulato sunt corde. Item, ego sum in ijs, qui sunt in tribulatione &c. Quibus promissionibus non

Verbo Domini uincendae sunt grauissimae tentationes cōtra fidē.

CAENNOT. IN HI O B.

unus duntaxat Abel : non unus Ioseph : non solum Israēlitæ, populus sanctus liberati sunt, sed omnes liberantur, quotquot fidei corde eas custodiūt. Ats uero, si sancti fuerunt, ego peccator sum : quomodo igitur ipsis similiter speraui? Recte dicis: sancti sunt, sed unde sanctitatem habent, an è suis operibus, an è iustitia proprijs uiribus parta? absit: Omnis enim homo mendax, solus autem Christus, qui est Verbum Dei, in quo & omnes promissiones Dei sunt etiam, & amē ueritas, iustitia & sanctificatio est. Proinde quicumq; sancti sunt, non aliunde sanctitatem habent, quam ex fide in promissionem diuinam, seu Christam, qui est omnium promissionum caput & summa, itaq; si tu idē uerbum, eundem Christum, fide adripueris, eandem sanctitatem adripies, & liberaberis, uel solus si sine exemplo patiaris: uel cum paucis, si eadem fide, qua illi uerbum, tu quoq; adceperis.

SED STULTVM INTERFICIT IRA.

Id est, innocens & pius non perit, sed impius, quem Scriptura stultum uocat, ab ira Dei interficitur, & insipiens à zelo eius occiditur. Dicitur enim in lege: Dominus zelotes, uisitans iniquitatem patrum in filios, in tertiam et quartam generationem, & rursus Faciens misericordiam in millibus, ijs qui diligunt eū, & custodiunt mandata eius.

EGO VIDI STULTVM &c.

Mordet

Mordet tacite Eliphaz Hiobem, quia idem ipsi eue-
 nerit, quod impijs euenire solet. q. d. florasti hactenus
 opibus, potentia & gloria, nūc omnibus his bonis pri-
 uatus es. Sic enim impijs accidit, initio belle ualent, *Impij eleuan-*
 & late dominantur, post uero in extremas misérias de- *tur, ut deiciā*
 iiciuntur, initio florent, sine marcescunt: & sicut flos *tur grauius.*
 agri ac gramen prati, mane urent, uesperet arefcunt,
 Psalm. 36. Vidi impium superexaltatum, sicut cedros
 Libani: transiui, & ecce non erat, Esaiæ. 14. de Ne-
 bucadnezar, Ezech. 28. de principe Tyri, eiusdem-
 31. Ecce Assur, quasi cedrus in libano, &c. Vnde hoc
 loco, Eliphaz ait, uidi stultum, id est, impium, bene ra-
 dicatum, superexaltatum, & maledixi pulchritudini
 eius, hoc est, cognoui, quod, ut maxime nunc eleuatus *Super filios*
 sit, & bene ualeat, sit tamen statim perdendus, & in *impiorū, ma-*
 eternum maledicendus, nec solū ipse maledicitur, sed *ledictio.*
 & filij eius, longe à salute fiunt, liberatorē non habent
 tes, nam hæc sententia, in lege, super impios lata est,
 Exo. 20. Visitans iniquitatē patrum in filios, Deut. 28.
 Filij tui, & filie tuæ tradentur populo altero, uidentibus
 oculis tuis, & deficientibus, ad conspectū eorū
 tota die, nec erit fortitudo, ad liberandum eos, in ma-
 nu tua, fructus terræ tuæ, & omnes labores tuos, com-
 medet populus, quem ignoras, & eris semper calumni-
 am sustinens, &c. Huius sententiæ exemplum habes
 in Sideria. 4. Reg. 25. Docet etiam iste locus parentes;

Amplum pa-
trimoniū, libe-
rorū pietas.
Exempla pa-
trum hæc do-
cent.

timorem Dei, quis enim non optima quævis, et amplis-
simam hereditatem, suis liberis optat? proinde cura,
ut pie uiuas, & pueros in pietate, & eruditione Do-
mini educes, amplius illo patrimonium eis relinquere
non poteris, quod si tu impie uixeris, & filij tui impie-
tatem à te coeptam, compleuerint, non solum tu male
diceris, sed & filij, maledictionem patris heredita-
bunt, non quod liberi, si resipiscant, patrum peccata
portent, sed quod ubi inter parentes & liberos, eadē
fuerit impietas, ibi necess. fuerit, idem impietatis sup-
plicium fore.

Adfluctiones
non aliunde,
atq; nostro
peccato adci-
dunt.

NON EGREDITVR CALAMITAS
DE TER. Id est, tantæ adfluctiones, non à rebus ex-
ternis, aut à fortuna tibi accidunt, sed oportet te ipsum
tui mali autorem esse, nulla enim adfluctio aut poena
aliunde, uel è terra, uel è coelo, nobis citra meritum
contingit, sed quemadmodum aues, secum in aërem
ferunt, suam uolandi rationem, nō ex aëre petunt, quo-
modo enim fieri posset, ut in aëre uolarent, si non se-
cum ferrent pennas & alas, quibus in aëre sustollerentur?
ita nec terra, nec coelum, nobis calamitatum, aut
suppliciorum autores sunt, sed nostra impietas, quam
nobiscum innatam circumferimus, omnium adfluctio-
num causa, & autor est, & quemadmodum laborat
tis agricolæ sudor, non ex agro promanat, sed ad agrum
in agricola fertur, ita non aliunde, nobis addidunt ad-
fluctiones

afflictiones nostræ, quæ ex merito nostro. Pulchra certe Impietatis
 sententia, qua admonemur, ut nos ipsos, tanquam malorum mala non auer
 nostrorum autores aduſemus, non reijcientes cauſam, tūtur, nisi pie
 uel in Deum, uel in alienas res, quando nemo nisi à se tate, aut ma
 ipso ledatur: nam omnes homines nascuntur peccato iori cōmodo
 res & filij iræ: qui uero secum agnatum circumfert tollerantur.
 peccatū, is etiam unā cum peccato, maledictionem, Contra diui
 calamitates, mortem & infernū circumfert: siquidem nos.
 hæc peccati stipendia sunt. Proinde, quandocunq; ad
 ciderit maledictio, mors & infernus, iuste, & nostro
 merito, non aliena iniusticia, aut importunitate adct
 dit, imò uero non nouiter adcidit, sed quod ante late
 bat, nunc reuelatur: ubicunq; enim peccatum latet,
 ibi infernus latet. Omnes igitur homines, pro Eliphaz
 sententia, iuste & merito propter peccatum & im
 pietatem, adfliguntur? Respondeo, omnes homines
 peccatores nascuntur, & propter peccatum, quæuis
 supplicia, quamuis ingentia, meriti sunt, at multi pij
 interim, per fidem renascuntur, & per sanguinem filij
 Dei, à peccatis purgantur, ut sint noui homines, qua
 les & Patriarchæ & Prophetæ fuerunt. itaq; quod Adflitiones
 ante fidem, digna meritis pœna & maledictum legis propter fidē,
 supplicium erat, post fidem, crux fit sancta, benedi
 ctæ, fidei probatio, & reliquiarum carnis, ueluti falx probatio.
 puatoria. Exemplum habes in latrone, qui ad Chri
 stulatus, propter homicidia, patibulo adfixus est: huic

ANNOT. IN HIOB

enim priusquam in Christo crederet & confiteretur, patibulum, legis maledictio, & dignum factis supplicium erat: at postquam suam agnoscens iniquitatem, in Christum credit, ex patibulo maledicto, crux fit benedicta: siue igitur peccatoris merito, siue immerito, crede, & benedicta erunt quaecumque tibi adiderint.

Veruntamen, ego Deum requiram, & de Deo faciam sermonem meum.

Facit magna, imperuestigabilia, mira, innumerabilia.

Dat pluuiam super terram, & effundit aquas super plateas.

Ponit humiles in sublime, abiecti exaltantur (eius) auxilio.

Conterit conatus prudentum, ut manus eorum nihil efficiant.

Comprehendit sapientes in prudentia eorum, & consilium prauorum, stultum.

Die adprehendunt (prudentes) tenebras, & tanquam in nocte, palpabunt in meridie.

Liberat de gladio, ab ore eorum, & de manu capientis, egenum.

Atque adeo pauperis expectatio est, ut iniquitas contineat os suum.

Veruntamen

VERVNTAMEN EGO DEVM &c.

Quod Elphas priori capite, de iusticia Dei coepit, nunc prosequitur, probando Deum non esse iniustum, argumento à potentia, & operibus eius ducto, quasi uero nunc de iusticia Dei quæstio esset, ac non potius de crucis natura, & adflictionum conditione: est autem sensus, ut uere tu Hiob, agnoscas Deum non esse iniustum, enumerabo aliquot facta eius, quæ si quis animaduertat, iniusticiæ Deum adcusare non poterit, facit magna imperuestigabilia, dat pluuiã terræ, comprehendit sapiētes in astutijs eorum, saluat egenum: hæccine, iniusti cuiuspiam opera sunt? Itaq; his rebus cohibet Deus, os loquentium iniqua, ut nemo, etiam si uelut, possit eum calumniari. Porro, quemadmodum hypocrita, suis impietatibus & prophanis sacris, nihil aliud prætexere potest, quàm nomen boni operis: interim non disquirens, an sua impia sacramenta, uera sint bona opera: ita Elphas diuinam iusticiam, & potentiam, contra Hiob, iterum atq; iterum iactat, nulla interim ratione habita, causæ & controuersie: non enim de iusticia Dei contentio est, sed de crucis ratione, quæ in pijs, non peccati pœna, sed gloriæ Dei instrumentum est.

Que argu-
mēta iusticiæ
Dei.

FACIT MAGNA &c. Psal. 105. Fecit magna in Aegypto, mirabilia in terra Cham, terribilia in mari rubro, Psal. 146. Magnus dominus noster, & magna &c.

ANNO T. IN HIO B

DAT PLUVIAM, Psal. 146. Parat terræ plu-
uiam, Hierem. 10. Ad uocem suam dat multitudinem
aquarum in cælo &c. & quod Dominus in manu sua
pluuiam contineat, testatur per Moysen, & Helie exem-
plum, in lege enim dicitur: Dabo uobis cælum æneum,
& terram ferream, &c. Helias uero ex spiritu ait 3.
Reg. 17. Viuit Dominus Deus Israël, in cuius conspe-
ctu ego sto, si erit annis his ros, & pluuia &c. iam si
nec pluuiæ stilla de cælo, nisi iubente Domino, cadit,
quanto magis uerum est, quod alibi dicitur, noni cadit
capillus de capite uestro, contra Dei uoluntatem.

Matth. 10.
Lucæ 12.

PONIT HUMILES IN SVB. &c.

Vt altis habes. 1. Sam. 2. Suscitatur & de stercore
eleuat pauperem, &c. Et in cantico Mariæ: Depo-
suerunt potentiores de sede.

CONTERIT CONATVS PRVD. &c.

Huius sententiæ exempla sunt, quotquot pro sua
prudētia, contra Verbum, aut populū Dei electum,
consultarunt, ut Pharaon, Saul, Sanncherib, Phari-
sæi, Caiaphas, & Pilatus.

DIE ADPREHENDVNT &c.

Eandem sententiā habes inter maledictiones, Deu-
ter. 28. Percutiet te Dominus cæcitate, ut palpes in
meridie, sicut solet cæcus talpare, & Exod. 10. Te-
nebræ palpabiles.

SALVAT DE GLADIO &c. Id est, Do-
minus

minus liberat oppressum de manu tyrāni, adeoq; ipse
 solus est egeni & adflucti expectatio: nam aliās dictur
 PATER ORPHANORVM, & iudex ui-
 duarum. HAEC OMNIA huc spectant, quod
 probent potētiā & iusticiā Dei: cāterum, quod
 omnes adflictiones, impietatis supplicium sint, pro-
 bare non possunt.

Ecce bene uiro, quē corripuerit Deus,
 & eruditionem omnipotētis ne spernas.

Quoniam ipse uulnerat, & medetur,
 percutit, & manus eius sanant.

In sex adflictionibus liberat te, & in se-
 ptima non tangit te malum.

In fame liberat te a morte, & in bello,
 a gladio.

In flagello linguæ absconderis, ut non
 timeas a uastitate, quum uenerit.

In uastitate & fame ridebis, & a bestiis
 terræ non formidabis.

Sed cum lapidibus campi pactū tuum
 erit, & bestiaē campi pacificæ tecū erunt.

Agnosces, qd' pax sit tabernaculo tuo,
 custodies habitationē tuā, & nō aberrabis

Agnosces, quod multum sit semen tu-
 um, & progenies tua quasi herba terræ.

ANNOT. IN HIOB

Abibis in senio ad sepulchrum, quasi truncorum aceruus in tempore suo.

Ecce, hoc inuestigauimus, sic est, audi illud, & memineris tibi.

DIVERSA LECTIO.

Pro truncorū aceruus, &c. Hebræus habet **תְּרֻמַּת עֵצִים** Id est, succisionum, uel messium cumulus, uel foliorum cumulus, quod Græcus per phrasin quadā explicat, **ἐλεύση δὲ ἐν ταύφῳ ὡς πρὸς σῆρος ὤειμος, κατὰ καιρὸν θερίζομενος, ἢ ὡς ἀπὲρ θημωνία ἄλωνος καθ' ὅραν συγκομιδῆσαι,** id est, ingredieris in sepulchrum, quemadmodū frumentum maturum, tempore suo demessum, aut sicut aceruus areæ tempore suo comportatus.

BENE VIRO &c. Post argumentorū seriem, quibus Eliphaz probare conatus est, omnem adflictionem esse impietatis stipendiū, quasi egregio suo munere defunctus esset, ac totā causam abunde satis munisset subiicit paranesim longe omnium pulcherrimā, qua monet Hiobem, ut agnoscens impietatem suā, pa-

Commēdatio crucis qd' erudiat & morti ficet ueterem hominem. **tienter crucem Domini ferat: Beatus, inquit, homo, quem corripuerit Dominus &c. id est, crux sanctificat, non perdit, beatificatq; . Quæ autē postulat maior cruci cōmendatio addidere, quā quod sanctificet, & Dei fauorem declaret, nam crux scholæ est, qua docet**

uult uoluntatem Dei, hoc est, abnegationem nostrā,
 & sanctificationem. Vetus enim Adam, usq; adeo totus
 impietate obrutus est, ut nec legi Dei obsequatur,
 nec possit etiā suis potentissimis uiribus obsequi: pro-
 inde uoluntatem Dei implet, non adiutus à gratia, ut
 Sophistæ nugantur, sed prorsus per gratiā mortifica-
 tus, ut Paulus ait: Si spiritu carnis facta mortificaueris,
 uiuetis. Quemadmodū enim amor habēdi non im-
 pletur habēdo, sed ut in hydropico, quo plus potatur,
 eo plus sibi uentur aquæ: sic, crescit amor nūmi, quan-
 tum ipsa pecunia crescit: & ut gloriæ cupiditas, aut
 dominandi libido, non saturantur acquisita gloria, &
 nacto impio: ita uetus homo quo plus p gratiā ad bo-
 na uiuatur, eo plus insanit ad mala: id quod exemplis
 manifestū sit, nā quos unq; Deus, maiori sapiētia, &
 potētia donauit, quā Gentes, Græcos, Babylonios & Gētes abutum
 Romanos. Iurares, à parte eorū Deum solum stetit, tur donis suis
 quādo in nullā aliam gentem, maiora dona & animæ
 & corporis, effuderit. Sed uide, quantū tāta Dei gra-
 tia, ad iusticiā & sanctificationē pmouerint. Mutaue-
 runt, inq; Paulus, gloriā immortalis Dei, per imagi-
 nem, nō solū ad mortalis hominis similitudinē efficiā,
 uerum etiā uolatilū quadrupedū & reptiliū. Rursum
 quibus unq; Deus feliciores successus, & celebratio-
 nem carnis iusticiam, quā iudeis tribuit, cum gra-
 ui seruitute preſi erant sub Pharaone, liberauit eos

Neq; sancti re-
 ste usi donis.

ANNOT. IN HIOB

sine exercitu, per mare rubrū saluos eduxit: in deserto quadraginta annis manna de caelo cibauit: interim aqua de petra potauit, legem dedit, cultus carnis satissimos instituit, cum transissent illi Iordanem breuissimo tempore totam terrā Chanaan, in corū potestatem redegit, & dominos terræ fecit. Quid igitur tāta Dei gratia aduuti sunt? Peiores subinde efficiebantur: ita enim Mose cōqueritur; incrassatus est dilectus & recalcitrauit: incrassatus, impinguatus, & dilatatus dereliquit Deum factore suum. En talis fit uetus

Per crucē re-
ste formantur
pij.

Aliena opera
Dei.

Opus Dei prius
ut saluet, uiuet
beneficiat.

Adam, si adiuuetur, & non mortificetur. Proinde ut legi Dei obtemperet subigendus & mortificandus est cruce. Nam propter Adæ præuaricationem, sic comparatum est, ut Dominus in homine non perueniat in propria opera, nisi per aliena: propria autē Dei opera sunt, fauere, benefacere, uiuificare et saluare, propterea quod Deus natura sua summū sit bonū, uita & salus: aliena sunt irasci, adfligere, mortificare & damnare: itaq; ut faueat, irascitur (nam & ideo lex iram operans, Euangelion præcedit) ut refocillet, adfligit: ut uiuificet, mortificat: ut saluet, damnat, Sam. 2. Dominus mortificat & uiuificat, ad inferos deducit & reducit, Hose. 6. Ipse cœpit & sanabit nos, percutiet & curabit nos, Ezech. 33. Nolo mortem impij, sed ut uet, iuuet & conuertatur & uiuat, hoc est: Quum mortificauero impiū, non operor meū naturale opus, sed alieno opere morie

morte scilicet, ad meum penetro, quod est conuertere
impium, & uiuificare, Esaiæ. 28. Alienum est opus ei
us, ut operetur opus suum.

IN SEX ADFLICTIONIBVS LIBE
RABO TE &c. Senarius numerus, operibus et
negocijs sacer est. Sex enim diebus creauit Dominus
cælum & terram: & in lege, Sex diebus operaberis,
& facias omnia opera tua. Septenarius autem nume-
rus, quieti & ocio datus est, ut Mose ait: Septimo
die requieuit Deus ab omni opere: & nullum facias se-
ptimo die opus. Itaq; quum Eliphaz dicat: Dominum
nos liberare in sex tribulationibus, et in septima nihil
ultra mali nobis accidere posse, hunc habet sensum:
toto adflitionis tue tēpore, & in omni calamitate, li-
beraberis, si fide cōstes, in septima autē non adcedet ma-
lum, id est, tandem in fine, quum iam satis fueris cru-
ce eruditus sic liberaberis, ut porro scelicissime uiuas,
tantum abest, ut adflitionem uel tantillam sentias: li-
berat enim Dominus in sex adflitionibus (id est, toto
crucis tempore) non quod auferat crucem ab hume-
ris nostris, sed quod tribuat uires, & patientiam cru-
cis ferendæ: in septima autem adflitione, (id est, post
crucis tempus) sic liberat, ut & crucem auferat, &
meram, nudamq; sclicitatem donet. Eodem sensu Pat-
lus. 1. Corinth. 10. inquit. Fidelis est Deus, qui non s̄
uet uos tentari, supra id quod potestis, immò faciet

Cruce ferenda
dante Domi-
no ad id uirtu-
tem, donec li-
beret integre

ANNOT. IN HIOB

Dies resurrectionis. unà cum tentatione euentum, quo posuisti sufferre. Si mili ferè tropo usus est Hise. 6. Viuificabit nos post duos dies, die tertia suscitabit nos. Tertia enim dies, resurrectionis dies est, et liberationis à cruce, ut uides in Christo tertia die resurgente.

IN FAME LIBERABIT TE &c.

Pius præter Dominum nihil timet. Enumerat benedictionem pij, manum Domini fide sustinentis, pius enim per fidem Dominum possidens securissimus aduersus omnes calamitates, perstat, non timens, nec famem, nec gladium, nec rumores bellicos, nec uastitatem, nec bestias terræ, adeoq; etiamsi coelum cadat, & fractus illabatur orbis, impavidum ferient ruinae.

A FLAGELLO LINGVAE &c.

Flagellum lingue. Per flagellum lingue, puto intelligi, horrendam de hostibus uenturis famam, aut strepitum quadrigarum bellicarum, ut enim flagellum corpus, ita fama hostium, aut tumultus curruum bellicorum, impium cor extimulat, ut tantū nō metu emoriatur, Hieremie 50. Ecce populus ueniet ab aquilone, uox eorum quasi mare sonabit. Audiuit rex Babylonis famam eorum, & dissolutæ sunt manus eius, angustia adprehendit eum, dolor quasi parturientem. Contra, pius fide in Verbo Domini constans, & Dominum ueluti propriam hereditatem possidens, nihil eiusmodi rerum, uel rumoris, uel tumultus bellici timet, Si Deus, inquit, pro

pronobis, quis contra nos? quis separabit nos à dilectione Dei, num adfluctio, num angustia? &c. Vnde et Hieremias de Christi tempore scribit, in diebus illis, ait saluabitur iuda, & Israël habitabu confidenter &c.

SED CVM LAPIDIBVS CAMPI &c.

Qui in Domino securus est, et cum ipso pacem habet, cum uniuersis creaturis concordie pactum habet, & qui Dominum adiutorem, aut fautorem habuerit, habebit & oēs creaturas adutrices, oportet enim creaturas è nutu Domini sui creatoris pendere, ille si fauet, fauent omnes, ait, aut, negat negant. Proinde qui Dominum custodem habuerit, habebit & lapides campi custodes, ut aut in murum compositi, nos unà eum familia & frumentis nostris custodiant, aut ne offendamus ad lapidem pedem nostrum. Si, inquit, Psalm. 90. perierint hinc mille, illinc decem millia, ad te tamen non adcedet malum, nec adpropinquabit tabernaculo tuo, quare? quia Dominus spes tua, & alius finum posuisti refugium tuum, & angelis suis mandauit de te, ut custodiant te in omnibus uijs tuis.

BESTIAE TERRAE PACIFICAE &c.

Eadem habes Esau. 11. Habebit lupus cum agno, delectabitur infans super foramina aspidis, & in cauernam reguli ablaetatus manum suam mittet, non nocebit, neq; occidēt in uniuerso monte sancto meo &c.

ET AGNOSCES QVOD MLTVM.

Bene cū creaturis, conuenit pijs.

Angeli sunt administratores spiritus, Heb. 1.

ANNOT. IN HIOB.

Sic Deuter. 28. Benedictus fructus uentris tui, & iumentorum tuorum &c.

ABIBIS IN SENIO.

Hoc est, uiuus satur dierum. Soli impij, etiamsi uel sexcentos annos uixerint, non dimittant dies suos, propterea quod fiduciam suam in hunc mundum collocauerint, proinde omne tempus quo uixerint, breuius est, quam ut satis faciat libidini eorum. Soli pij saturi dierum uiuunt, etiamsi uel decem duntaxat annos uixerint. Non enim è suo animo, sed ex præscriptio Dei pendunt: parati igitur sunt, ut uitæ renuncient, quando docunq; Domino placuerit.

ECCB ISTVD INVESTIGAVIMVS.

Vide adrogantiam. q. d. quæ dicta sunt alta mente reponas, non enim è truito, sed è spiritus penetrati perita sunt: & egregie quidem Eliphaz, hactenus de uisitia Dei, crucis cõmendatione, & piorum benedictione differuit, sed à causse præsentis ratione, aliena sunt

CAP. VI.

Respondens Hiob dixit, utinam libra ponderaretur ira mea, & calamitates meæ, in statera leuarentur simul. Quoniam nunc super harenam maris gra

ris grauioreſ eſſent, ideo uerba mea abſorpta ſunt.

Sagittæ omnipotentis mecum, quarū furor abſorbet ſpiritum meum, & terrores Dei directi ſunt in me.

Argumentum huius Capituli: grauiſſima patior, nullus autem amicorum meorum adfectu compaſſionis in me pio, tangitur, ſed potius dolorem dolore auget, calumniantes, me iuſta pati: utcuq; certo tamen ſcio, me innocentem adſiſtum eſſe.

RESPONDENS HIOB &c. Ut amici Hiobis, frequentius in orationibus ſuis iuſtitiam & prudentiam Dei iactant: ſugillantes interim Hiobem tanquam impium, & iuſta cauſa adſiſtū, ex blaſphemis eius, quas propter grauem dolorem, in Deum profert, offenſi: ita Hiob frequentius, grauitatem diuini iudicij recenſet, ignes infernales, hoc eſt, impatientiā importunitatem, & blaſphemias in Deum eſſando, ſuam interim innocentiam, & immeritam adſiſtentiā teſtans. Sed qui conuenit, ut idem innocenter adſiſtatur, & tamen in Deum blaſphemus ſit? Pulehre, nam quicquid alicui per fidem ſanctificatio, & purificatio accidit, innocenti accidit (fides enim ſanctificat) propterea manet innocētia, quā diu Dominus p̄ fidē manſerit, at ſi reſceſſerit & iudiciū ſuū abſq; ulla miſericordia

Quemodo innocenter adſiſtus blaſphemus.

ANNOT. IN HIOB

dia, ob oculos ponat, nemo quantumuis iustus, innocens manebit, ut est Exod. 34. Innocens, non innocens reputabitur apud te, &c. Vnde Hiob, tam diu patiens fuit, ac Dominum in adfluctionibus laudauit, quam diu Dominus fauore suo præsens fuerit, quum uero iam non fauore, sed furore, ira & iudicio se præsentem exhibeat, mirum quantas audias contumelias, quantas blasphemias, à tam sancto uiro, ut ferè hæc duo sequentia capita, non sint nisi contumeliosis querelis, et impijs in Deum blasphemijs referta, adeo nullus est quantumcunq; sanctus, qui possit graue Domini iudicium ferre. Itaq; hoc unum & descendum & curandum est, ut omnes uires, omnes conatus nostros, soli Deo resignemas, quando nullius creaturæ, seu consilio, seu auxilio è iudicio Dei liberari possimus, nisi sola eius misericordia.

VTINAM LIBRA PONDERETVR, &c.

Id est, adfluctio quam sustineo, & innumerabilis et immensurabilis est, citius enim quis posset harenam maris numerare & metiri, quam dolorem ac calamitatem meam. Est autem cõmunis scripturæ tropus, quod per harenam maris, res innumerabiles significentur, ut de Abraham dicitur. Erit semen tuum sicut harena maris, id est, innumerabilis. Et iram hoc loco non intelligas eam, qua Hiob irascitur, sed iracundam, ut extrinsecus adparet, adfluctionem Dei, qua Hiob affe-

si est, hæc inquam ira, maior est quam ut pondera-
 ri possit. Proinde, deficiunt uerba uox faucibus hæret,
 usq; adeo nihil intentatum in me relinquit iudicium,
 ira aut terror Dei, & quemadmodum sagittæ arcu eia-
 culatæ, usq; ad penetralia corporis penetrant, ita iudi-
 cium Dei, & grauis eius horror, quicquid in me exi-
 mitum, quicquid uitale fuerit, totum exhaurit. Hinc
 igitur colligere licet, quam intolerabile sit iudicium
 Dei, propterea quod adimat uocem, & spiritum uita-
 lem exhauriat, intrinsecus in homine nihil preciosius
 est spiritui, (hoc enim nomine comprehenditur om-
 nis interior uigor & energia) extrinsecus uero in ho-
 mine nihil est præstantius sermone uel uerbo, hæc in
 homine præciosissima, ebibit & absorbet ira Dei,
 adeoq; omnes uires frangit. Iam quum Paulus dicat,
 scripturam esse ad nostram eruditionem scriptam, di-
 scamus ex hoc loco timere Deum, & ei tota mentis
 reuerentia obsequi, ne inducat nos in hanc tentatio-
 nem, & ne ab ira iudicij sui absorbeamur.

Nunquid rugiet onager super her-
 bam, aut mugiet bos super migna, su-
 um?

Nunquid comedetur insulsium non sa-
 litum: aut quisquam gustabit albuginem
 urelli?

ANNOT. IN HIOB

Abominabile tactu animæ meæ, præ dolore cibus meus est.

DIVERSA LECTIO.

Quod Hebraeus habet **כְּדָרֵי לֶחֶמִי** id est, sicut dolores panis mei, uel præ dolore panis meus est, Græcus sic interpretatur, ἄσπετον ὄσμιον ὡς τὰ ὄσια τῶν λέωνος, ὡς τὸ ὄσμιον λέωνος, foetidas enim uideo escas meas, quasi odorem leonis, hoc est, omnia mihi insipida sunt, & ueluti halitu leonum sordidata, testantur enim & Plinius, & Aristoteles, de natura animalium, leonem grauissimum habere halitum, & ex halitu foedum odorem in cibo relinquere.

NVNQVID RUGIET ONAGER, &c.

Similitudo est, quasi diceret, quod grauissima & intolerabilia patiar, argumento sunt gemitus, suspiria, querelæ difficiles mores, inconditi gestus & impatientissimæ animi mei indignationes: nisi enim extrema paterer, non sic ingemiscerem, indignarer, clamarem, aut ferocirem: nam quemadmodum onager (qui est asinus syluestris) non rugit, nec bos mugit, si habuerint escas suas paratas: ita nec ego ingemiscerem, aut ferocirem, aduersus iudicium Dei, si omnia mihi prospera ex animi mei sententia, succederent: & ut homo cum etis opiparis dapibus affluens, contemnit insulsa & insipida, neque quispiam gustat, uitelli albuginem, patulo insipida

lo inspidam, si habuerit ipsum omni uitellum, quod si
 præciosioribus ferculis careat, cogitur inspidis uesci:
 ita o amici, nihil est quod uos nunc conqueramini, om-
 nia uobis adfluunt, migma uestrum (id est, cibus, ἀ-
 μίγνυμι, id est, misceo) uobis pro palato paratum
 est, nulla uos obruit calamitas, nullam sentitis iudicij
 diuini iram, licet uobis nunc securis, me consolari, &
 consilia dare: omnes enim quum ualemus recte, egro-
 tis consilia damus. Itaq; quando uobis omnia ex uoto
 succedant, patientes estis, pij uidemini, & Deo deuo-
 ti: cæterum si eodem, quo ego iudicio comprehensi
 essetis, cogere uos, inspidis ac insulsis uesci,
 hoc est, pati quæ nolletis: nam quod ego nunc clamem,
 & ferociens indigner, hoc extorquet, grauissimū di-
 uini iudicij pondus, quod uelim nolim, sustinere co-
 gor. Est autem molestissima difficultas, nolle, & ta-
 men cogi. Porro, quod Hiob conqueratur, amicos su-
 os esse ἀσέβεις καὶ ἀνελεήμονες, non existimies
 eos nouo quodā affectu, Hiobem ueluti ignotum, con-
 tempisse: nam hæc genuina carnis natura est, quod
 afflictorum passionibus, nec tangatur, nec compati-
 tur: tanta enim cæcitas, totum hominem per peccatum
 inuasit, ut in aliena carne, non uideat suam, nec
 in aliena adfuctione, suam intelligat. Itaq; spiritus in
 scriptura, proximos nostros, non amicos: interim neq;
 fratres, uocat carnem nostram, (ut est 2. Reg. 5. Os
 ingenium car-
 nis, quod non
 mouetur ali-
 enis afflictio-
 nibus.

ANNOT. IN HIOB

Proximus caro nostra, & os nostrum. tuum & caro tua sumus, Esa. 58. Carnem tuam (id est) proximū tuū non despexeris, ut hac occasione doceat, & trahat nos ad mutuam compatiētiā, quā aliorum infirmitates, ueluti supposito humero, uind portamus: nam quod in alterius carne uidemus, hoc & in nostra latet: si uideris hominem putredine corruptum, aut febris affectum, cogita te eandem gestare carnem, ad eadem patiēda natam: proinde mutua officia exhibeto, ne & tu simili morbo correptus, officijs charitatis destituaris, & quod de corporalibus morbis dicitur, hoc & de spiritalibus intelligendum est, ut Paulus ait Ro. 12. Si tu fide constitisti, ne effera ris animo, sed timeas: nam si Deus naturalibus ramis non pepercit, uide ne quā fiat, ut nec tibi parcat. Et Gal. 6. Vos qui spirituales estis, instaurate hominem, delicto occupatum, spiritu mansuetudinis, confidens uans temetipsum, ne & tu tenteris.

Quis dabit, ut ueniat petitio mea, & expectationem meam det Deus?

Et placeat Deo, ut conterat me, exiliat manus eius, & uulneret me.

Tunc esset adhuc mihi consolatio, & obsecrarem in dolore meo, ut non parceret quandoquidem, non negauerim (uel occultauerim) sermones sancti (Dei)

Quia

Quæ est fortitudo mea, ut perdurem,
& quis finis, ut patiens sit anima mea?
An uirtus mea, lapidea uirtus est, an
caro mea a nea?

Nonne nullum in me auxilium est, &
robur fugit a me?

QVIS DABIT etc.

Optantis est mortem, non ut Paulus optabat, cupiens dissolui, & esse cum Christo, sed ut desperatis-
simus quisq;: quid est, inquit, quod tam immaniter
cruciar, tam dire adfligar, cum non occultauerim ser-
mones sancti? hoc est, non abnegauit fidem, non blas-
phemaui nomen Domini, nec unquam tanta flagitia
designaui, quanta supplicia sustineam, cur igitur pu-
nor, aut si omnino decretum est, ut adfligar, cur non
mox occidat? age conterat me Deus, occidat, deiciat
uel in infernum. En habet me paratum, modo non di-
utius tam dira supplicia feram. Sancte loquitur Hiob,
& pro testimonio Dei, dum se innocentem pronun-
ciat, impatienter autem: sed quid? blasphemæ loqui-
tur, dum mortem optando, aduersus iudicium Dei fre-
mit, & indignatur, pietas enim manum Domini, eti-
am grauissimam, tolerat, non abiicit: at rursus hic do-
cemur, quid sit homo, sine Domino P A T R E, in
iudicio relictus.

Hiob humana
patitur, optã
do sibi moriẽ

A N N O T . I N H I O B

QVAE EST FORTITVDO MEA &c.

Ut sola fortitudo, sub graui pondere perdurare potest, ita nemo patiens est, nisi sine patiendi ob oculos posito: hinc spiritus in scriptura, plerumq; solet pios in cruce consolari, argumento à sine crucis & resurrectionis initio, ducto: iam quum in inferno & iudicio Domini, omnis humana uirtus euanescat: praeterea nullus ad afflictionum, finis adpareat, sed sempiternus horror & ira. Proinde, nulla in inferno potest esse uel laus Dei, uel patientia, ut Dauid canit, in inferno quis confitebitur tibi? Verissime igitur, similiter & impatientissime confitetur Hiob, se non posse, tam diras inferni afflictiones, patienter ferre: nulla enim tam fortis uirtus, aut robur tam efficax est, etiamsi lapideum aut aereum fuerit, quod possit iram Domini ferre, à facie enim Domini silet omnis terra. Porro, quamquam in iudicio constare, carni impossibile fuerit, in Christo tamen omnia impossibilia, fiunt, cuius uirtute & infernus uincitur: igitur quum audieris, nullam fortitudinem tantam esse, quae possit iram Domini sustinere, discas tu timere Dominum, & manui eius te committere, ut libereris: ait enim, bono animo esto te: quia ego uici mundum, id est, afflictiones, cruces, mortem, adeoq; infernum, & quisquis uictoriam cepit, in me solo eam ferat.

Ad afflicti, sola spe suffulti, p^{er}stunt sub cruce.

Virtus Christi, spes sub cruce.

Auferens

Auferens a proximo suo misericordiã,
timorem omnipotentis derelinquit.

Fratres mei infideliter agūt (mecum)
sicut torrēs & inundatio fluminū trãseūt.

Quæ sunt congelata glaciē, ea abscon-
dit nix.

Tempore, quo caluerint, interibūt, &
in calore suo consumentur de loco suo.

Declinabunt a semitis gressuum suo-
rum, ascendent in inuium & peribunt.

DIVERSA LECTIO.

Pro eo quod nos habemus, misericordiam, Hebræ-
us legit, קָרָה qd' proprie significat beneficiũ, libe-
ralitatem, & eleemosynã: & quod apud Hebræũ legi-
tur, קָרָה מִן עֲלֵי מֵוִי תֵעָרָה, dupliciter exponunt: Alij sic, quæ sunt con-
pacta glaciē, ea abscondet nix: nam קָרָה potius gla-
ciem sonat, quã pruina: & קָרָה natiua sua sig-
nificatione, tenebrescentes, obfuscatos, & trãslatiue
cõdensatos, aut cõpactos sonat (aqua enĩ p se lucida,
cõcreta aut, fit tenebricosa, propter densitatē) simili-
ter, & exhorrescētēs significat, unde alij interpretan-
tur: qui exhorrescūt pruina, sup eos cadet nix &c.

AUFERENS A PROXIMO SVO &c.

Antea Hiob grauitatem iræ Dei proposuit, nunc

ANNOT. IN HIOB

duriciam & immisericordiam amicorum suorum res-
 prehensurus, ac falsam eorū de afflictionibus senten-
 tiam declaraturus à τρωμυ exorditur, dicens: Qui in
 fratrem, in proximum, immitis, durus, & illiberalis
 est, timorem Domini non habet, hoc est, amici mei in
 tanta afflictione, nec opibus, nec consilio, nec consola-
 tione me iuuant, quādo igitur nulla pietate in me ad-
 facti sint, uiri boni, & Deum timentes, iudicari non
 poterunt: & cum me ueluti contemptissimū quenq; &
 impiissimū pro se contemnentes, naso suspendūt,
 iudiciū Dei non effugient: eadem enim mensura, qua
 nunc mihi metiūtur, remittentur eis, & Deus & ho-
 mines: nam quemadmodū torrens, aut impetuosum
 flumen, nullo adfectu, nulla cura, multo fragore hor-
 ridisq; fremitibus, uicina loca præterlabitur: ita impij
 impietatis hy- hypocritæ, si quando afflictū uiderint, tum mox mul-
 po- ritice in- ta increpatione, multa exprobratione insultant, &
 genium. peßima quæq; de ipso uel à cunis repetētes, si non tra-
 ducunt, certe suspicantur: nunq̄, aiunt, placuit mihi
 institutū tuum, semper ab adolescētia per dite uixisti:
 adultus uidebaris honestus, sed nunc ex afflictione, li-
 cet tua flagitia æstimare: nisi enim pleraq; impia de-
 signasses tanta non patereris. Est aut̄ hoc impietatis
 ingenū, quod Domino conuiuēte, conuiuēat & ipsa
 ad flagitia: interim & collaudet, opibus, & consilio
 iuuet, Domino uero adfligente, adfligit & ipsa. nūc
 insultando

insultando, nunc exprobrando: contra pietatis natura est, tantisper arguere, reprehendere, & instare, *ὅταν ἴσως ἀκούσῃς* dum Dominus conuueat, & resipiscentiæ tempus largiatur, nam & hac ratione, tolerantissime fert malos, ut interim liceat eos, doctrina, exhortatione, ac increpatione, ad resipiscentiã inuitare, adfligente aut̃ Domino, non iam increpat, sed cõsolatur: non præterita delicta exprobrat, non culpando insultat, sed opibus, auxilio, aut cõsilio iuuat, congemiscitq̃: & breuiter, impij quum corrigendũ esset, conuiuent, & corrient, dum conuendũ & consolandũ esset, culpãt: & ut iustã denegãdi auxiliij causã habeant, priora delicta exprobrãt: pij uero docent, ubi docendũ est: arguunt, ubi arguendũ est. Ad hanc amussim, exige nunc amicorũ Hiobis ingenium, ante enim dum sereniorẽ fortunæ uultu respicebatur, nõ erat apud illos, aut laudatior, aut sanctior: solus Hiob omnium, ne dicam amicorũ tantum, ore celebrabatur, nũc uero, quum adfligitur, austeriori Dei flagello percussus, nemo apud illos, magis impius est, nemo grauiora scelera commisit: proinde adcommo-datissime, eos cõmuni quadam sententia perstringit. Qui aufert misericordiam à proximo suo &c. id est, qui non benefacit proximo, nec timet Deum, nec in eum credit: benefacimus proximo, si errantem in uiam reduxerimus doctrina, admonitiõẽ, increpatione,

Pietas arguit
cõnuente do-
mino, & con-
solatur iudi-
cante domino

Charitas pro-
ximi et timor
dei respondet

ANNOT. IN HIOB

adeoq; insultu: benefacimus item, si adflictum consolemur, non insultando, sed iuando. Rursum male facimus, si cum errante, colludamus, & post adflictio insultemus, id quod *Αἰς Ἰσ. πρὸς ὄν* à caritatis ratione abest. Iam, qui à charitate proximi abfuerit, nec timet, nec habet Deum: siquidem, Deus charitas est, & qui manet in charitate, in Deo manet: & qui non diligit fratrem, quem uidet, Deum quem non uidet, quomodo potest diligere?

QVAE SVNT CONGELATA GLACIE &c.

lacturam maiorem facit, q̄ negat pauperi modicum.

per eum nix. Prouerbialis figura est (ut aliàs dici solent: incidit in Scyllam, qui uult uitare Charybdim) qua Hiob admonet amicos iudicij diuini, super eos uentururi, quasi diceret: qui paucis parcit, quo adflictum fratrem iuuare posset, multis priuabitur: & qui non ministrat carnalia, quomodo poterit spiritualium particeps fieri? Obstruens, inquit Solomon, aurem pauperum clamori, clamabit ipse uicissim, & non exauditur: & Christus: Estote misericordes, ut & pater uester cœlestis misericors est. Item alibi: Facite uobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant uos in æterna tabernacula. Nam qui egentem iuuat, non egentem, sed Dominum in egente, iuuat: ut qui in sinum pauperis, elemosynam, hoc est, opes, beneficium

beneficium, consilium, & id genus recondit, in cœlum
 reponit: ac, quod maximum est, qui, ait Christus, pro
 pter nomen meum (id quod non solum persecutionis
 tyrannide, sed etiam elemosyna in fratres sui) relin-
 quit domos, aut agros, centuplum accipiet, & uitæ
 æternæ sortietur hereditatem, ut Psalm. canit: Dis-
 persit dedit pauperibus, iustitia eius manet in seculū
 seculi. Itaq; qui timuerit primum, paruum admodum
 rei familiaris, propter fratrem, dispendium, obruetur
 nitæ, æternæ uitæ dispendio, & quod habet auferetur
 ab eo. Quid autem insanius, quàm euanido lucro, eter-
 num amittere? Est igitur sententia, nunc uos o amici,
 insultatis, timentes forte, ne opibus uestris me iuuare
 cogamini, qui uero timet suo compendio propter fra-
 trem, æterno priuabitur, & quanquam nunc uideami-
 ni belle ualere, ueniet tamen tempus, quum super uos
 exarserit ira Domini, & iudicium eius incaluerit, tunc
 consumemini, in iudicij ardore, nullam uspiam spem
 habentes, in Deum impij, nec ullum proximorum au-
 xilium sentientes, in proximos duri, & immiserico-
 des. In summa, qua mensura nunc metimini, ea metiē-
 tur uobis alij. Quod si legeris quæ sunt congelata gla-
 cie &c. aliam habent sententiam, minatur enim Hob-
 amicis suis, futurū Domini iudicium, monens pulcher-
 rima similitudine, ducta à glacie, niue tecta, ne præsen-
 ti sollicitate confidant, & præ se fratrem contemnant

Impius à sua
 ipsius iniuria
 opprimetur.
 Proverb. 10.

ANNOT. IN HI OB

Nemo miseri
or est impio,
in die iudicij.

nam etiamsi satis firma & stabilia nunc omnia uideā-
tur, consyderandum tamen est, quid serus uesper ue-
hat: quemadmodum enim asperum hyemis frigus,
aquam compingit, & in durā glaciem contrahit, dein
glacies nunc contacta, firmissima redditur, ita ut etiā
plaustra ingentibus oneribus onusta, quasi solida ter-
ra, ferat, at quum Sol incaluerit, mox durissima glaci-
es, in mobilem et fluidam aquam, unde concreta erat,
resoluitur: ita impij, presenti foelicitate sperant, &
confidunt, at quum incaluerit Sol, iudicij diuini ignis,
& uehementia, nullo loco satis tuti, ac firmi constant:
pessum eunt, errabundi uagantur, & spe & auxilio
destituti, euanescent, & consumuntur. Sic perie-
runt Pharao, Nebucadnezar, Sanneherib, ut est in
Psalm. Vidi impium exaltatum ut cedri in Libano,
transiui, adspexi, & ecce non erat. Sic & Hiob ait:
Iam amici mei, nondum iudicio diuino ob oculos po-
sito, pulchre ualent, & sibi constare uidentur: at
quum incaluerint, id est, iudicio Dei comprehensi-
fuerint, consumentur ueluti cera à facie ignis, & gla-
cies à calore solis.

Adspiciunt (amici mei) semitas The-
ma, itinera Seba obseruant.
Confundentur quum securi fuerint, &
cum uenerint ad ea, erubescunt.

ADSPICIVNT SEMITAS. Thema unius
ex illis

ex duodecim principibus Ismahel, de quibus Gen. 25.
 et habitauit ad Austrum in Arabia, unde ea regio The-
 ma dicta. Scheba uero filius Reuma filij Chus, filij
 Cham, Gen. 10. à quo Arabia scilicet, Sabæa dicitur: ex
 Thema autem & Scheba, id est, Arabia irruerunt ho-
 stes Hiobis (ut supra capite primo) & boues ac asi-
 nas eius abegerunt. Itaque Hiob, de falsis amicorum calū-
 nijs queritur, quod adspiciant ad uera Thema, & ui-
 de Scheba obseruent, hoc est, quod pronuncient Ara-
 bes, iuste Hiobem suis armentis spoliasse, quasi diceret
 uide iniquissimum amicorum meorum iudicium, con-
 demnantes me insonem, causam Arabum iustificat
 ac pronunciant, me iuste adstrictum, & illos iuste ad-
 fluxisse, quando uideant à parte mea, iratum Deum,
 & ab hostium parte fauentem, & auxiliantem, huc
 enim omnes ingenij sui neruos, intendunt, ut me calū-
 nentur, & hostes impios, à culpa uindictent, hocci-
 ne est candidi animi, & amici pectoris, tantane libi-
 do est, insonem condemnare, & sones absolueri?
 sed utcunq;, uel maxime aduersariorum causam ius-
 tam pronūctent, scito tamen eos in sententia, quam in
 hac causa non æqua lance tulerunt, aberrasse, & tum
 potissimum confundendos, cum tam se utiisse existima-
 uerint, et ἐπιτιμωτικῶν iudicij sui celebrauerint. Nam im-
 pietas, multitudine scilicet agentium, et euentu prospe-
 ro offensa, Polypti mentem assumit, sententiam suam

ANNOT. IN HIOB.

ad decretum, ad multitudinis ingenium, euentusq; rationem ad commodans: pietas uero e solo Verbo pendet, & e Verbo, contra omnem multitudinem, contra omnes euentus, sua iudicia comparat: iam quum euentus uarij & caduci sint, & multitudinis ingenio, nihil aut instabilius, aut uanius: Verbo autem Domini, nihil firmitus aut potentius, etiamsi interim diuersum aliquandiu ad ceciderit: impietatis iudicium, a multitudine & rerum felicium euentu comparatum, rectissima poena sequitur.

CONFUSIO ET ERUBESCENTIA: pietatis uero sententiam, ex Verbo immortalis collectam, merito sequitur immortalitas & firmitudo, ut Paulus ait, Spes non pudefacit. Unde maxima pars populi sub Noha respicientie Verbum predicante, & arcam diluuij procemium, fabricante, non e uerbo, sed e felici rerum euentu, ac multitudine persequentium, & iridentium Noha sententiam petens, confusa est, etiam dum maxime secura uidebatur. Qui sub Pharaone, Iudeos adfligente, erant, ex euentu regis felici, & aduersa Iudeorum fortuna, sententiam comparantes, subito in mari perierunt, non tam pudore, quam morte adfecti. Quid dicam de Prophetarum tempore? futuram Hierusalem deuastationem, quum florentissima & munitissima erat, denunciantium? nam maxima Iudeorum pars, qui tunc iudicia sua, non ex Verbo Prophetarum, sed e fortalicio urbis,

*iudicium hu-
mane ratio-
nis offense in
firmitate.*

urbis, & felici impiorum statu, ex infelici Prophetarum condicione, collegerant, iuste aduentu Nebucadnezar inopmantes, confusi sunt: ita & omnes impij unà cum amicis Hiob, ex felici rerum euentu, & multitudine populi, non ex ipsa ueritatis causa, aut Verbo Dei, sententiam suam comparantes, constare perpetuo non possunt, sed oscitantes confunduntur.

Nunc uenistis huc, & uidentes calamitatem, timetis.

Nunquid dixi, adferte mihi (munera) & de substantia uestra donate mihi?

Liberate me de manu adfligentis, & de manu tyrannorum redimite me.

DIVERSA LECTIO.

Quod Hebraeis est **תיראו** Græcus habet, **φοβησθε** in imperatiuo, timete, q. d. in mea adflictione discite, quid uos commeriti sitis, & quantum uos supplicium maneat: si enim hoc in uiridi contingit, in arido quid fiet? & si iustus in terra persoluit, impius & peccator ubi manebunt?

NUNC VENISTIS, &c.

Apostrophe ad amicos, quid est, inquit, quod huc conueneritis? an ad consolandum? sed uelut impium me calumniamini: an ut consilio aut opibus, misero succurratis? Sed ecce, ut iustam habeatis auxiliij dena-

*Impietas ne
scit, ubi sit
dandum.*

gandi causam, priores me arguitis: et quæ antea nobis
omnia, prout uera amicitie lex postulat cõmunia erant
nunc, postq̃ iudicium Domini sentiam, timetis opibus
uestris, ne forte in mei auxiliũ, à uobis aliquid postulẽ,
desinite quæso timere, non est, quod uestram opem im-
plorem, an unquam de substantia, de diuinijs uestris
quicquam emendicatus sum? an unquã auxilium uestrũ
implorari, ut me de manibus aduersariorũ et tyranno-
rum liberaretis? Porro, ut in amicis Hiob, affabre impi-
etatis, in expendẽdis aut retinendis opibus, ita in ipso
Hiob, desperationis ingentiũ describitur: nam impietas
in egentes parcissima & tenacissima est, in opulentos
uero prodigalissima: ut et Ethnicus conqueritur, Quã
inique, iniquens, cõparatum est, ut ij qui minus habet
semper ditioribus aliquid addant: ita amici, liberales
fuerant in Hiob foelicitatis tempore, nũc in egentẽ &
adsuctum, tenaces sunt, adeo nullam *μετὸ τῆς* serua-
re potest impietas. Rursum, Hiob desperationis spect-
men præbet, ubi enim impatientia & desperatio fue-
rit, ibi abominabile fit omne consiliũ et auxilium: nam
etiamsi affuerint, qui in adsuctum, officio fratris desin-
gi, summis uotis exoptent, nihil gratum: nihil adces-
ptum fecerint, propterea quod impatienti & desperã-
to, omnia perinde sũt, ac mira se affectus fuerit, quic-
quid igitur contingat, uel humanitatis uel officij, cito
tius mentis turbam prouocat, quàm sedat.

Docete

Docete me, & ego tacebo, & quod igno-
rauero, instruite me.

Quare calumniamini sermones rectos
& quis ex uobis arguet eos?

Nonne ad increpandum, uerba con-
cinnatis, & loquimini uerba diffidentiae?

Veruntamen super pupillum irruitis,
& eradicatis proximum uestrum.

Sed quia coepistis, respicite ad me, co-
ram uobis non mentiar.

Respondete obsecro, nulla iniquitate,
similiter & in mea responsione, usque iusti-
tia erit.

Anne est in lingua mea iniquitas, an
guttur meum personat stultitiam?

DOCETE ME ET EGO, &c.

Hoc est, descendi uobiscum o amici, in certamen non
calumniandi, sed disputandi, cur igitur conuictis &
calumnijs, non argumentis, causam uestram tuemini,
tacerem, si doctrinam audirem, nunc quum praeter
calumnias & uirulentias, nihil audiam, qui tacere pos-
sem? & quanquam nihil unquam impium, ad defen-
dendam innocentiam meam, dixerim, unicum tamen
hoc studium uestrum est, ut uerbis arte concinnatis,
me calumniemini, & ad diffidentiam ac desperationem

ANNOT. IN HIOB.

commoueatis: iam considerate, quem insectemini, proximum scilicet uestrum, pupillum, id est, ab omnibus derelictum (negliguntur enim ferè pupilli) utrumque à charitate alienum est, nam primum, hoc nomine non bis commendatus esse deberem, quod proximus, quando lex dicat, Diligas proximum tuum sicut teipsum, deum, quod pupillus, hoc est, contemptus ac neglectus sic enim & Christus, Luc. 10. in homine à latronibus despoliato, ac semimortuo relicto, docet eum nostrum esse proximum, & in nostram curam commendari, qui adfectus, nostra opera eget. Nam hic considerandum fuerit, non quia ignotus, non quia aduersarius est, sed quia auxiliij egens, & quanti faciat Dominus pupillum ac derelictum, quantumque indignetur, si uel calumnijs uel sycophantijs, pupillus contristatus fuerit, hoc argumento constat, quod uocet se iudicem pupilli, Deut. 22. facit iudicium uiduæ, amat pupillum &c.

SED COEPISTIS, &c. Id est, quando cœperitis mecum pedem conferre, agite, pugnabimus æquo Marte, æquis armis, uera loquor, respondete et uos uera, iusto dissero, respondete & iusta, facestant argutie, abeant calumnie: nunquam ego commutã, ut in hac tuende innocentie meæ causa, à uero scopo aberrauero. Sed hæc intelligas de sermone, quo Hiob innocentiam suam, aduersus amicorum blasphemias tueretur:

tuetur: ceterū, quum de gravitate iudicij diuini, ser-
monem instituerit, ex affectu quidem animi sui loqui-
tur, sed in Deum impie: an uero Hiob, ideo tam mor-
dicus, innocentia suā defendit, quod tanta glorie suae
cupidine ardeat, quemadmodū homines impij, ut sa-
mam seruent, etiam usq; ad mortem interim digladien-
tur: absit, nam Hiobis caussa, pro innocentia sua, ad-
uersus amicos, non glorie humanae libido est, sed con-
fessio Euangelij & cōmendatio sanctitatis eius: Euan-
gelij enim Verbum, fide adceptū, liberat à peccatis,
sanctificat & purificat: igitur crux, fide sanctificato
contingens, non tam maledicta & merita, ut in lege,
manet, sed per fidem benedicta & immerita fit. Itaq;
si Hiob in amicorum sententiā cessisset, Euangelium
abnegasset, & crucem fide sanctam, rursus maledi-
ctam pronunciaisset, quod, quā impium & blasphemum
fuerit, quot usquisq; est, qui nō intelligat? Neq;
mireris, quod inhumanius forte, amicos tractet, quā
alióqui charitas ferat, fidei enim caussa agitur, in qua
hominum opinioni, aut amicitiae cedere, non tam cha-
ritas est, quā in Deum impietas.

Cruz benedi-
citur Verbo
Euangelij.

Nam euange-
lion abnega-
tur si negatur
ea, quae ad il-
lud pertinet.

CAP. VII.

Nonne, militia homini est sup̄ terrā,
& sicut dies mercenarii, dies eius ē

ANNOT. IN HIOB

Sicut seruus desiderat umbram, & mercenarius expectat premium operis sui.

Ita adprehendi (uel expectaui, ad requiem) mihi menses (sed) frustra, adeoque noctibus, dolor mihi incumbit.

Dormiturus dicere soleo, quando surgat & metior uesperum, propterea quod repletur abominationibus, usque ad crepusculum.

Induta est caro mea, uerme & puluere, pellis mea dirigit, & detestabilis facta est.

Dies mei abierunt uelociores nauiculae telae, & consumpti sunt, nulla mora.

NONNE MILITIA, &c. In priori capite Hiob amicos suos, duriciae & immisericordiae arguit, suam interim innocentiam, testimonio Dei comprobata, adserens: nunc hoc capite, grauissimam infernalis ignis molestiam, explanat, adeoque, uelut ob oculos ponit, animum, horrendo Dei iudicio, & eterna damnatione, adfectum: atque haec omnia spiritus, haec et aussa, scripturis mandauit, ut & nostram, non dico infirmitatem, hoc enim uocabulum minus est, quam ut adsequi naturae nostrae sordes possit, sed prorsus obseruari & agnoscere, & Deum timere discamus, sumus enim per Deum PATREM, robore & confidentia, Leones, cuius exemplum est Hiob ante iudicium: sed Deo

sed Deo, PATREM occultante, & furorē suū ob-
 iiciente, nihil timidius, aut desperatius homine inueni-
 ri potest, cuius rei similiter Hiob, iam in iudicio posi-
 tus spectaculū præbet: Nonne inquit, uita, miluita ho-
 muni est super terra? hoc est, longe alia conditione, cū
 derelicto à Deo, qualis ego sum, agitur, quā aliās in
 cōmuni hominū uita, fieri solet, nam perinde, ut mi-
 lites quanq̄ diu, et pericula, & labores Martis à Ro-
 gōre & in miluita sustinuerint, tandē tamen, iam
 ueterani facti, exautorantur, ac missione impetrant:
 & mercenarij estū quidē, totius diei ferūt, sed optatū
 præmiū, & laboris requiē tandem consequuntur: ita
 cōmunis hominū uita, quanq̄ periculis multis, & ua-
 rijs discriminibus, exposita sit, adsequitur tamen re-
 quem à laboribus, uel morte. At iudicatus à Domino,
 & in medios inferni ignes, quales Hiob sustinet, con-
 iectus, multo grauiora, quā uel milites, uel mercena-
 rij, pericula patitur. Neq; interim uspiā, laborū finē
 aut Sabbathū uidet, in iudicio enim Domini, non tam
 grauat adfluctiōis dolor, quā qd' iudicari, nullas adflu-
 ctionū ferias, uidēt. Porro calamitates & discrimina,
 cōmunis hominū uitæ, non possent ferē magis pprie
 explicari, quā miluitæ, mercenarij, & serui nominibus
 quid enim est miluita, nisi periculorū, adeoq; mortis,
 officina? nihil in ea tutū, undiq; circumstrepūt iacula,
 & tormentorum tonitrua: & dum hostem uideris,

Iudicij Domini grauius.

Desperatione nihil grauius

Vita hominis miluita est, & tota plēa malis adfluctiōibus.

ANNO T. IN HIO B

parum abest, quin mortē ipsam uideas: breuiter, qui
 militat, omnibus malis obiectus est, hanc solam spem
 & ueluti hiantem expectationem habens, ut hostem
 uincat, & uictoria ac pace tandem fruatur. Et merce-
 narius, totos dies, totos annos, esurit, sitit, friget, al-
 get, sudat, fatigatur, & nihil non molestiarū perferit,
 sola spe suffultus, ut præmiā tandem optatum contin-
 gat, cuius dulcedine & desiderio, grauisima quæq;
 sustinet. Præterea, seruus, aut emptiuus, aut captiuus
 ut maxime, toto seruitutis tempore, ingenti labore,
 & tyrannide pressus sit, contingit tamen ei, uel tan-
 dem, umbra desiderata & laboris refocillatio, aut
 manumissio: ita uita humana, undiq; periculis, &
 tentationibus exposita est, ut miles: maximis molestiis
 obruta, ut mercenarius: intolerabili tyrannide pressa,
 ut seruus: interim tamen suam habet recreationem,
 & si adfluxiones non prius, tamen uel morte finitur.
 Huc adcedit, quod Græcus pro militia *πειρατή-
 ερον*, quod latine tentationis officinam significat, est
 enim uita hominis, grauisimis tentationibus exposi-
 ta: à dextera tentamur diuitijs, honore, potentia, san-
 nitate: à sinistra, infirmitate, exilio, peccatis, mor-
 te, adeoq; ipso inferno. Quomodo igitur homo, tot
 iaculis undiq; petuus, non interim uulneretur: non
 mirum est, quod paucissimi in fide constant, & usq;
 ad finem perdurent: hoc magis mirum est, quod non
 omnes

omnes peccāt, tanta est tentationum magnitudo. Ab hac re, non ita multum abludu, Hebræū hominis nomen, quod hoc loco ponitur, nam hebræi præterquā quod hominē **אָדָם** uocāt, hoc est, è terra subruſſa, factum, nonnunquam **אָדָם** nominant: quod si interpretæris, sonat adſuictum, infirmatum, ac deſperatum, ut agnoſcas hominem, non ſolum cōditione, ſed et nomenclatura, calamitoſum eſſe. Iam ut maxime calamitoſus fuerit, eſt tamen tempus, quo rude donatur, ut ab ærumnis liber fiat. At longe diuerſum adcedit, derelicto à Domino, et condemnationi adiudicato, huic enim omnia conclamata, et deſperata uidentur, nullum uſpam in adſuictione aſylum, aut quietem habet, quocunq; diuerterit, præſentem uidet carniſicem, nam Dominum aduerſarium habet, omnia impletè, ut Pſal. canit: Quo ibo à ſpiritu tuo, aut quod à facie tua fugiam? Si aſcendero in cœlum, tu illic es, ſi deſcendero ad infernum, ades &c. Porro, hoſtes, et eodem implacabili, ob oculos conuenter uerſante, quæ poſſet eſſe ſpes, quod refugium: atq; adeo, hac miſeria, nulla maior excogitari poteſt. Hic demū, uerus inferni ignis eſt, in quem Hiob coniectus, conuerſus, longe aliter ſibi euenire, atq; pro communi hominum more ſoleat, ſe enim totos etiamnum meſes, pro more militum ueteranorum, mercenarij, aut ſerui expectaſſe, uel tandem, laboris et adſuictionis

Homo à nomē
clatura miſer

Infernus è de-
ſpato auxiliij

A N N O T . I N H I O B

exautoramenta : sed quò lōgius expectet, eò grauius furor Domini inuambat, ut nec noctes, quieti hominū datas, liceat securas, & à molestijs liberas, agere : at qui hoc uerum damnatorū iudiciū est, quod eis optata non cōtingāt, & pudefiāt in sua expectatiōe, Esa. 59.

Hier. 8.

Expectauimus pacē &

non erat bonū &c.

Desperatio
supplicij im-
pictatis.

DORMITVRVS &c. Descriptio desperationis, que legitimū impietatis supplicij est, & sepe in lege repetiū, Deut. 28. Erit uita tua, quasi pendens ante te : timebis nocte & die, & non credes uite tue : mane dices, quis mihi dabit uesperum ? & uespere, quis mihi dabit mane ? Dominus enim solus est, per Verbiū suum, spes, fiducia, fortitudo, & audacia : illo igitur sese, una cum Verbo suo subducente, quid remanet, nisi timor, impotentia, & desperatio ? Nam & tunc terret sonitus folij uolantis, ut est Esa. 57. Impij quasi mare feruens, quod quiescere nō potest, cuius fluctus redundant in conculcationem & lutum : Non est pax impijs, dicit Dominus. Iam quanq̄ desperatio impietatis poena sit, adficiūtur tamen ea, etiannū pij, inter quos Hiob, non postremus est : Domino sic uolente, ut solus uerax sit, omnis autem homo mendax.

PROPTEREA QVOD REPLEAR.

Hoc est, omnibus abominabilis factus sum : nam qui corā Domino se abominationem esse sentit, is extimat se etiā omnibus creaturis, abominationem esse, propterea

propterea quod uniuersae creaturae, ad habitum, & faciem Domini sui iudicantis, & abominantis, se comparent, ac totae ex ipsius uultu pendeant. Quid autem miserius est, quam omnium ludibrio, risui, & abominacioni expositum esse: time igitur Dominum.

INDUTA EST CARO MEA &c.

Adfectus
damnati.

Ratio, quare abominabilis omnibus factus sim, quoniam non est in toto corpore, uel mica salutis: caro uerum, est putrefactione natis, scatet, ac praesordium suum & squalore foetet. cutis arida ossibus uix etiam nunc pendet: adeoque omnia membra mea, ab ira Dei facta sunt pellucida. Quondam ter fortunatus oibus rebus abundans uiuebam: nunc in inferno positus, priores dies, uix umbram reputo, & uidentur uelociores textorio instrumento (quod nauiculam uocant) aufugisse. Describitur autem his uerbis, adfectus, iudicio aeterno damnati, cui pro doloris praesentis grauitate, omnis prius aetate uita, longitudo, uix momentum adparet, ideo sequitur

Memento, quod uentus uita mea lit, nec conuertetur oculus meus, ut uideat bonum (uel uitam)

Non intuebit me oculus uidentis, oculi tui in me, sed ego non ferre possum.

Consumitur nubes, & abit, sic descendens ad infernum, non ascendet.

ANNOT. IN HIOB

Non reuertetur ultra ad domū suam,
neq; occupabit amplius locum suum.

MEMENTO &c.

Impatiētiae si-
gnum, mor-
tis optio.

Iudicium Do-
mini tale.

Verba impatiētiae & desperationis plenissima, qd
est, inquit, o Deus Phalaride crudelior, quod me tant
horrende adstigas, an nescis, uitā meam uelut uentiū
aut uaporem esse: ut etiā Iaco. 4. dicitur: Quae est ui-
ta uestra? uapor est, qui ad exiguū tempus adparet,
& deinde euanescit: ut enim uentus, non constat, sed
uelocissime abit, & uapor, uel leuissima aura dissi-
patur, ita hominis uita, in iudicio Dei, nulla ratione con-
stare potest, sed mox in mortem aeternam euanescit.
Vnde & hoc loco, Hiob ait: oculū suum, nunq̄ uitam
uisurum, nec porro ab ullo uiuētium, se ad spectū iri,
quando in inferno nulla sit redemptio; nam qui iudi-
cio Dei, ut Hiob, in infernū coniectus est, nihil salutis,
nihil redemptionis, nec sentit nec uidet: quocunq; se
uerterit, mors sempiterna ob oculos posita est.

OCULI TVI IN ME &c. Id est, Tanta
grauitate iudiciū tuum in me directū est, ut prorsum
nullae ad ferendū uires suppetant, nam condemnatis,
grauior poena, uultu Dei praesente adcidere non po-
test. 2. Theß. 2. Inobedientes poenam luent, interitū
aeternū à facie Domini, & à gloria fortitudinis illius:
uidere enim continenter ob oculos tyrannū, carnifi-
cem &

tem, & hostem, subinde pœnas ingeminantem, qualis
Deus condemnatis est, quem non possis effugere, &
quem extreme odias, superat oëm corporalem dolore.

CONSUMITVR NVBES &c.

Pulchra similitudo, ut nubes transit, euanescit &
non reuertitur: sic, qui in infernum descendit, euane-
scit, nunquam illinc reuertens: reuocare enim gradus
ab inferno, superasq; euadere ad auras, hoc opus, hic
labor &c. Sed qui conuenit iste locus, cum alio, qui est

1. Samuel. 2. Dominus deducit ad inferos, & reducit,
bene, nam in inferno nulla est redemptio sensu despera-
tionis, proprijs uiribus aut iusticijs: sed copiosa est re-
demptio, etiam in inferno, misericordia, & reductio-
ne Domini. Iam inferni nomine, simplicissime intelli-
genda est perditio, aut condemnatio: & ad infernum
descendere, nihil aliud est, quàm perire, aut pessum
ire, quod nos uernacula lingua proprie explicamus,
zu grund geen. Est enim fundus uniuscuiusq; rei infi-
mum, aut infernum. Sic simpliciter admodum Iacob
ait, Gen. 37. Descendam ad filium meum lugens, ad
infernum, id est, lugens mortar: similiter. Num. 16.
Descenderunt uui in infernum, hoc est, subitanea mor-
te perierunt. Sic Ezech. 32. Tyranni descendunt ad in-
fernum, id est, pereunt. Siue igitur perditionem, mor-
tem, sine infernum adpellaueris, idem dixeris. Porro
mortis seu inferni, ea conditio est, ut natura sua

Infernus quid
& descende-
re ad infernũ

ANNOT. IN HIOB

quoscunq; comprehenderit, tantisper teneat, nec dimittat, dum Christus filius Dei, morte ad infernum descenderit, hoc est, perierit, per hunc enim deuicta morte, et inferno, liberantur quotquot fide renouati sunt: proinde, si respexeris inferni naturam sine Christo, et aestimaueris eum, iuxta ingenium condemnatorum, & desperationum impiorum, nulla in eo redemptio est, illis enim, nulla usquam euasionis uia patet: quod si uero ad Christum, qui est Dei misericordia & potentia, retuleris, multa est in inferno redemptio, ut planè uerum sit, quod Christus in Euangelio ait: Apud homines impossibile, apud Deum omniaabilia sunt: nam & Hiob, & Dauid & Iustitia, ac pleriq; omnes sancti, ex inferno redempti sunt: neq; hic sermo est, de sententia condemnationis definitiva, & aeterno igne, impijs in uniuersali die iudicij reuelando, è quo nullus unquam liberabitur, claudetur enim tunc ianua sponsi, & dicetur his, qui à dextris erūt: uenite benedicti patris: & his qui à sinistris, discedite maledicti, in ignem aeternū, qui paratus est diabolo, & angelis eius: sed de sententia domini, qua per inferni ignes probat electos tentas & qua suam gloriā, præ hominum uanitate declarat.

Qua propter, ego non prohibebo os meū, loquar in tribulatione spiritus mei, & meditabor amaritudinē animæ meæ.

Nunquid

Nunquid mare ego, aut cetus, quod
ponas mihi custodiam?

Quod si dixeram, consolabitur me le-
ctus meus, & leuabit me in meditatione
mea, cubile meum.

Tunc terribas me somniis, & uisioni-
bus obstupesciebas me.

Vt eligeret suspendium anima mea,
mortem omnia ossa mea.

Abominor uitam (seu despero) non ultra
uiuam, cessa a me, quia uanitas dies mei sunt

QUA PROPTER EGO NON PRO-
HIBEO. hoc est, quia uideo & experior, uitam me-
am uentum esse, nec ex inferno ullum reditum sperare
licet, ideo, si non alia consolationis uia datur, querelis
aut murmure, me refocillabo, aut potius uindicabo:
aiunt, iuxta referre, siue curras festinus, siue lentus ade-
as infernum: Proinde, quum mihi nulla uispiam redem-
ptio speranda sit, loquar pro animi mei libidine, con-
querar de iniuria murmurabo aduersus iudicium Dei
quando uideam omnino mecum actum esse. Iam con-
sidera tecum, lector in Christo amicissime, quanta sit
miseria, non habere aliam consolationem, quam que-
rulari & murmurare, extrema nimirum haec est de-
speratio, & deplorata calamitas.

ANNOT. IN HIOB.

NON QUID MARE EGO, &c.

Expostulatio indignabunda, aduersus Deum, & est sententia: an times o Deus, ne turbam aliquam in orbem terrarum excitem, quod me tam diligenter obser- ues, & ueluti mare, undiq; uectibus, ne quo effugiam tur sibi undi- que malis esse conclusus? nam si ad lectum diuertero ut quiescam, tantum abest, ut inueniam requiem, ut fere nunquam plus exterrear, horribilia enim somnia & uisiones terribiles, usq; adeo me conturbant, ut sepe decernam me uitam suspendio finiturum, quando nusquam uel mica spei de uitae salute affulgeat. Porro, mare hostijs conclusum est, & uectibus coherciturum, ut habes in- fra capite 25. ne impetu suo, totum orbem terrarum inundet, similiter marinis cetibus & draconibus, sua custodia posita est, ne insanis suis motibus & furibus do natatu, conturbent & mare & terram, sic derelicto a Domino, uidetur se undiq; obseruari, quum nulla euadendi uia pateat, quocunq; se receperit, inuenit Dominum, qui adfligat, cui inuideat, quem odio habeat, atq; hic rursus notabis ignem infernalem esse, odif se Dominum carnificem, & tamen semper eum pra oculis habere.

QVOD SI DIXERAM CONSOLA- BIT. Somnus, alioqui mortaliu quies est, & a labo- ribus recreatio, unde & in Euangelio dicitur, sufficit diei sua malicia, hoc est, interdum labora sollicitudine nocturnam

nocturnā pone, ut saltē noctu quiescas, sentiēti uero iudiciū diuinū, nulla quies, nulla recreatio, nec in somno quidem, aut lectulo relinquitur: oīa etiā quietissima turbida sunt, propterea quod uera quies, qui est Dominus noster, ablata est, sic Psalm. 6. Labor aut per singulas noctes, in gemitu meo, laui lectum meum lachrymis meis, stratumq; meum rigaui.

UT ELIGERET ANIMA SVSPENSIVM. Quid impatientius aut desperatius excogitari potest, quā sibi ipsi optare mortem & suspendium? nam, quum impatientia non ferat supplicium Dei, nec desperatio finem eius uideat, non mirum, si ad restim, suspendia, aut mortes uolentas cogant; miser enim homines, & extreme infœlices, existimant se uel morte, iudicij grauitatem euasuros, quod tantum abest, ut potius mors, quam sibi consciscunt, æterni iudicij ianua sit, quo ergo in tanto horrore & desperatione confugiendum? non ad suspendium, non ad mortem, sed ad Dominum. At non licet ad dominū exosura & inimicum penetrare quid igitur faciendum? sustinēda est manus Domini, donec retrahatur: In silentio, in qua Propheta, & expectatione erit fortitudo uestra, & alibi: adhuc usus procul adparebit in fine, & non mentietur, si moram fecerit, expecta illum, quia ueniens ueniet, & non tardabit.

CESSA A ME, &c. Quod nos eadem sen

Carni uide-
tur indignum
quod Deus
contempnis,
magna faciat

entia legimus: parce mihi Domine, nihil enim sunt
dies mei. q. d. Mirandum profecto est, quod me tan-
topere obserues & adfliges, propterea, quod uanitas,
umbræ somnium, aut si quid inanius est, dies mei simi-
lam, quū tam nullius frugi homo sim, quid non cessas ad
me? & tollis manum tuam longe omnium grauissimā?
ne enim turpe fuerit imperatori in terris, hominē quē
piam uilem, & in miseriis extremas abiectum, timere
ac præ formidine omnes uias obseruare, omnia castela
la munire, ne quo miser homo euadat, aut alicubi nego-
cium faceat: præterea, ridiculum fuerit heroi, in cala-
mitoso homine, & hoste uictō, sua strategemata exhi-
bere: ita uidetur Hiobi, maiestatem diuinam, minime
omnium decere, quod miserum & calamitosum homi-
nem, tanta obseruatione custodiat, & in eo sua strate-
gemata exerceat, quam multo honorificentius esset,
misero condole scere, non insultare. His omnibus, spiri-
tus nos docet, quanta sit iudicij diuini grauitas: & rur-
sum, quanta hominis inanitas, & o. d. v. i. a: nam iudi-
cium horribilius est, quam ut ferri possit grato animo,
& homo uanior est, quam ut in eo cōstare possit. Nos
igitur miseri, quis liberabit nos de corpore mortis hu-
tus? Gratias agimus Deo, per Iesum Christum.

Quid est homo, quod magnificias eū
& ponas super eum cor tuum?

Visitas eum mane, subito aut probas
illū, quare non recedis a me, & non dimit-
tis me, donec diglutiam saliuam meamē

Peccaui, quid faciam tibi o custos ho-
minis? quare facis me aduersarium tuū,
ut & mihi ipsi sim onus?

Quare non aufers iniquitatem meam
& tollis impietatem meam? sed nunc in
pulvere dormiam, & si mane quæsieris
me, non adero.

DIVERSA LECTIO.

Pro eo quod Hebræus habet **וְיִטְרוֹן** Græ-
cus legit, **ὁ ἐπισκόπος ἐν τοῦ τῶν ἀνθρώπων, id**
est, obseruās, seruiās, cognoscēs seu explorans mentē
dominum, ut aliās, Deus scrutator cordium dicitur.

QVID EST HOMO, &c. Post expostulatio-
nem et murmura, sequitur admiratio, seu potius de plo-
ratio miseriæ humanæ: quā calamitosa, inquit, res est
homo, tollitur in altum, sed ut altius cadat: magni fit à
Domino, sed mox deijciunt. Bene quidam dixit tyran-
norum magnates, calculis similes esse, qui pro libidi-
ne arithmetici, nunc supremū locum occupantes, mul-
tam summam, paulo post, adposito digito, aut in infi-
mum locum subducti, minimam significant: sic ty-
rannus, pro ut uult, nunc illum eleuat, nunc rursus

Res humane
miserere uari-
antur.

ANNOT IN HIOB.

deijcit, nec quisquā maioris autoritatis est, quā prin-
cipis animo allubescat. Hoc idem Hiob Domino obij-
cit, quod pro sua libidine, quempiam magnificet, cu-
stodiat, honoret, adeoq; omnibus beneficijs adficiat:
mox uero, non expectata uespera, rursus deijciat, sup-
primat, & conculcet, ut homo plane sit ludus, & mo-
rio Dei: & quemadmodum in recitandis tragædijs, ut
lissimus quispiam, interim regis personam agit, pau-
lo post, deposita persona, adparet qualis sit: ua in hoc
mundo, non alia uidetur uia nostra, quā tragædiæ
ludus: qui enim nunc rex est, mox inter seruos obam-
bulat, qui quondam diues, nunc pauper uiuit, ut Ec-
clesiastes 4. de carcere catenisq; interdum quis ingre-
ditur ad regnum, & alius natus in regno, inopia con-
sumitur. Porro, hac diuersa humanarum rerum sorte
docet Dominus & fidem & timorem: nam si abiectus
in altum sustulerit, crede, quod misericordiam faciat
ijs, qui diligunt eum, si eleuatum deiecerit, time quom-
am fortis zelotes est, &c. Aduersus autem hæc Dei
opera, desperatum cor, citius indignatur, quā quod
ex eis pietatem discat, iniquum putans, eleuatum, tam
immaniter deijcere, & conculcare.

QVARE NON RECEDIS &c.

A fremebunda, miseriæ humanæ deploratione, rur-
sus deflectitur ad expostulationem: adumbrantur au-
tem pulchre in Hiobe uarij, & subinde mutabiles,
condemna

Fides et timor
discenda in
mutatione re-
rum.

CAPITIS VII. 69

condemnati hominis adfectus: nunc enim conqueritur de iniuria, nunc exclamat, nunc expostulat, nunc indignatur, nunc blasphematur, nunc murmurat: breuiter, nusquam sibi constat, in omne malorum genus ruens. Vnde & Hiob, quum antea de miseria humana, indignanter conquestus esset, nunc rursus ad expostulationem, cum Deo intermissam, relabitur, dicens: quare tam diu me adfligis, ut nec, uel saluam, citra horrorem deglutire liceat? agnosco te citius carnificem, quam Deum, an me hominem, non nisi stultum, stolidum, fatuum, fungum, bardum, blennum, aut potius iniustum, impium, iniquum, blasphemum & Dei abnegatorem iudicas, quod non tam ridicule, quam horribiliter me tractes, & adfligas: quid feci? quid commeri? quid in te tantum potui committere nephas, quod non uel paululum ab adfluctione interquiescas.

PECCAVI. Blasphemia longe omnium impiissimam, ait enim: Si propter peccatum meum, tantopere me adfligis & condemnas, tibi Deo potius imputandum fuerit, quam mihi: nam quando sis hominum custos, formator & conseruator, cur meliorem me non fecisti? cur a peccatis me non prohibuisti? quum hoc ipsum potueris: iustiora facerem, si iustior me condidisses, nunc quando me creaueris, non solum, ut sim tibi molestus, sed & mihi ipsi onus in te creatorem hæc facta uacuetur, non in me creaturam. Potes & sic legere.

Blasphemia

ANNOT. IN HIOB

Blasphemia.

PECCAVI. Quid feci tibi o custos hominū,
hoc est, si peccavi, quid ad te? quādo meo peccato tibi
nihil incōmodare possum, neq; enim ob iniquitatem
meam, tu è coelo & maiestate tua deturbaberis, neq;
quicq̄ mali tibi, è delicto meo inferetur: p̄inde, adfligis
me nulla necessitate, sed mera libidine & tyrānide.

QVARE NON AVFERS INIQUIT.

Eadem cum priori blasphemia. Si, inquit, omnino
peccavi, cur non aufers à me peccatū, diceris miserta
cors: cur non & talem te mihi impartiris? nam si mi
sericorditer me tractares, non sic te blasphemarem.
Iam quum erga me carnificē agas, qui possem tibi ali-
ter obuiare: hostilia intentas, hostilia regero: si me
alium habere uolueris, alium formato. Vide, obsecro,
mi frater, quanta blasphemia, ignis infernalis, in de-
sperato homine accēsus sit: tu enim, ait Paulus, homo
quis es, qui ex aduerso respondes Deo? num dicet fig-
mentū ei qui se finxit, cur me finxisti ad hunc modum?
an non habet potestātē figulus luti, ut ex eadē massa,
aliud quidē uas fingat in honorē, aliud uero in ignomi-
niā? Sed si huiusmodi blasphemie, prae doloris magni-
tudine, in nobis oriantur, quid faciendū erit? Davidis

Oratione uim
cendum iudi-
cium domini

exemplo, orandum est, ut habes Psal. 6. Conuertere
Domine, eripe animā meam, saluum me fac, propter
misericordiā tuam, quoniā nō est in morte qui memor
sit tui: in inferno autē quis confitebitur tibi, hoc est:
roga

rogo mi Domine, ne diutius me in morte, aut inferno
perdurare sinas, uides enim ipse, in inferno non esse,
nisi tui nominis blasphemiã, & in morte, tui obliuio-
nem: quid aut̃ hæc tibi proderunt? eripe itaq; me, ut
tui meminero, & laudem tuam adnunciem.

SED NUNC IN PVLVERE DORMI.

Conclusio desperatiõis plena, ecce, inquit, pereo,
spes nulla mihi uita relictã est, en occido, quod si me
porro quaesieris, non reperies, perditio enim ob oca-
los uersatur, usq; adeo, ut prorsus desperauerim. Sed
heus tu, quisquis has blasphemias legeris, noli quæso,
præ te sanctũ Hiobem, instar amicorũ suorũ, contem-
nere, qui ob has blasphemias, eum etiam à principio,
iuste adfluctũ iudicabant: sed disce potius hinc, Domi-
num deum tuũ timere, & hominis uanitatẽ agnosce-
re: qui, quantumuis sanctus & pius fuerit: iudicium
tamen Domini graue, ferre non potest. Porro ulimã
huius capitis $\omega\delta\omega\kappa\omicron\pi\acute{\iota}\nu$, hætenus in mortuorũ uigi-
lijs lecta est, quas ut initio maiores, non impie cele-
brarunt, ita posteriores, sub Papislico regno, impiissi-
me ueluti simia imitati sunt: nam ut testatur aliquibus
locis & Augustinus & Cyprianus, demortuo fratre,
aut martyre occiso, conuenerunt fratres in Domino,
noctu, ad sepulchrũ martyris uigilantes, & interim
mutuis consolationibus se ad pietatem & martyrium
patienter ferendũ, exhortantes, iuxta Pauli monitũ,

Hiob hũanæ
uanitatis ex-
emplũ præbu-
it.

Vnde uigiliæ
mortuorum.

ANNOT. IN HIOB

qui Theſſalonicenſibus ſcribit, ut ſe mutuo conſolentur ſermonibus, de morte & reſurrectiōe Chriſti, qua omnes pij unā cum ipſo reſurrecturi ſunt in uitā æternam &c. Vnde conijcere licet, patres hęc pericopen in memorijs defunctorū recitaſſe, qua admonerēt præſentes auditores, quātus eſſet mortis horror, quanta deſperatorū blaſphemia, ut poſtea, eō cōmodius per Euangelion, per Chriſtum Dominum noſtrum, ad ſcitæ conſcientiæ reſtaurentur. Papiſtæ uero Patrium facta uidentes, & quaſi per manus adceptantes interrim non curata eorum uel fide, uel pietate, ſolū opus imitantur, quanq̄ hoc tolerabile eſſet, niſi impia opinione ſordidarent: nam Vigiliarū opus, non faciunt ad præſentū doctrinā & conſolationem, ſed ad mortuorum auxilium, quaſi uero, aut mortui murmure iuuarentur, aut Deus aliena opera reſpiceret, quum unicuiq; iuxta ſua, non aliena opera daturus ſit. Pulchre uero conuenit, ut hic locus, Vigilijs Papiſtarum aptatus ſit, hic enim non niſi Hiobis blaſphemie recitantur, & ipſum Vigiliarum opus, pro hypocritarū ratione factum, in Chriſti ſanguinem blaſphemū eſt. Proinde, ad cōmodate admodum, blaſphemia blaſphemijs conditur, hoc eſt, ſimiles habent labra laſciuas: quā enim incommode hęc ad demortuorum auxilia quadrent, agnoſcit quiſquis eſt uigilijs illis, ſed uerius inſomnijs, excitatus fuerit.

CAP. VIII.

R Espondēs Bildad Suites, dixit, Vsq̄
quo garris talia, & spiritus elatus, ser
mones oris tui?

Nunquid Deus iniquus esset iudicio,
nunqd̄ omnipotēs iniquus esset iusticia?

Etiāsi filii tui peccauerint cōtra ipsum,
qd̄ dimiserit eos in manu impietatis suæ.

Tu tamen si requisieris Deū, & omni
potentem rogaueris.

Si purus & rectus fueris, mox euigila
bit ad te, & restaurabit tabernaculum iu
sticiæ tuæ.

Et quod initio erat paruum, postremo
multiplicabitur nimis.

*Secundus amicus Hiob Bildad Suites, impatientiā
Hiobis audiens, quasi iam certus de cōmuni cum ami
cis causa, & ex presentibus blasphemijs, præteritā
adflitionem impietatis poenam esse coniiciens, cona
tur Hiobem ad confessionem peccatorū & resipiscen
tiam reuocare, duobus argumentis: primū ducitur à
resipiscentiū benedictione, quod patrū autoritate con
firmatur. Secundū, à subitanea hypocritarū maledicti*

ANNOT. IN HIOB

one, tacite Hiobem mordens, tanq̄ hypocritam. Sunt
 aut̄ par. eneses uerissima & piissima, hoc uno imple,
 quod in Hiobem, citra causam adflatum, male tor-
 quentur, ut solent mendaces, etiam uerissimis pro sua
 libidine abuti, & ea aliò torquere.

VSQVEQVO GARRIS TALIA.

Adhuc ne, o Hiob, aducas Deū iniusticie, & po-
 nis in coelū os tuum? nondū fateris, te iuste peccatorū
 causa, adfligi? putasne Deum iudicio iniquū, aut iu-
 sticia impium esse? Porro, iudiciū est, quum punitur
 fons: iusticia, quum absoluitur in fons: nusq̄ aut̄ iniu-
 stus reperietur Deus, nec iudicio puniens fontem, nec
 iusticia absoluens in fontem, reddit enim, ut iustus iu-
 dex, unicuiq; iuxta opera sua: si impia fuerint, pœnā
 si pia, gloriā & uitā æternā: nam & legis & iusticie
 ratio exigit, ut nullū malū impuniū, & nullū bonum
 ἀμειδιον, id est, sine mercede, maneat. Ceterū, hanc
 legis sententiā, & iusticie decretū, Euāgelion δι. κ. ε. ο. ο.
 μ. ε. ι., id est, dispensat, nam per fidē in promissione
 Dei, quæ est IESVS Christus, malū impuniū manet,
 hoc est, peccatū remittitur, & culpa & pœna: per
 infidelitatem uero, bonum in gloriā relinquitur. Qui
 cunq; enim ex operibus legis sunt, ex maledicto sunt,
 &, Israël sectādo legem iusticie, ad legem iusticie nō
 peruenit, quia non ex fide, sed operibus. Atq; hæc est
 unica nostra gloriatio, quā habemus in Euāgelio Iesu
 Christi

Christi, qd' nō iudicabimur iuxta peccatā, & opera, sed iuxta fidē & infidelitatē: Qui crediderit, aut Christus, non cōdemnatur: qui uero nō crediderit, iam iudicatus est. Et Ro. 8. Nihil est condemnationis (licet multū sit peccatorū) his, qui insiit sunt Christo Iesu. Huc adludit Ezech. 18. Quum auerterit se iustus à iusticia sua, & fecerit iniquitatē, morietur in eis: in iusticia, quā opatus est, morietur: & quū auerterit se impius ab impietate sua, quā opatus est, & fecerit iudiciū & iusticiā, uita uiuet, & nō morietur: oim iniquitatū eius, quas opatus est, nō recordabor, ait Dominus &c. Vnde q̄ Euāgelij Dei gloriā, nō intelligunt, & zelo legis (quæ mala punit, nō remittit nec obliuiscitur, bona uero honorat) imprudēter ferūtur, dicūt: nō est æqua uia domini, qd' scilicet maliciæ resipiscens, & bonitatis in impietatē relabentis obliuiscatur, quādo iuxta legis decretū, malū sit puniendū, & bonum honorandū. Sed audiūt rursus: nolo mortē impij, dicit Dominus Deus: Reuertimini & uiuite, id est, credite, & omnia peccata obliuioni tradentur.

ETIAM SI FILII TUI PECCAVERINT. Adhortatio ad resipiscentiā: filij tui, inquit, perierūt, nulla spes salutis eorū relicta est: iusta enim causa, ob grande forsit an scelus mortui sunt, tibi uero spes resipiscētiæ relicta est: neq; enim pater iniquitatē filij portabit: age itaq; require Deum, agnosce

A N N O T . I N H I O B

Exech. 18.

afflictiones tuas iustas esse : noli Deum iniusticie arguere, sed potius precare omnipotentem, misericors est, ignoscet tibi : si enim purus & rectus fueris, hoc est, si resipiscas, euigilabit Dominus ad te, & restaurabit tabernacula tua, pro iusticie tue merito : insuper, tanta benedictione, domū tuam uisitabit, ut quod inuio paruum fuerit, post abundantissime multiplicetur. Eandem habes benedictionem Deut. 28. Si audieris uocem Domini Dei tui, benedictus eris in ciuitate, benedictionem effundam super cellaria tua, Psal. 127. Vxor tua sicut uitis abundās, in lateribus domus tue, filij tui sicut nouellæ oliuarū, &c. Prouer. 10. Benedictio Domini super caput iusti. Sed quid hæc recensentur, quum tota scriptura promittat Verbum Domini audienti, benedictiones ? Porro, ut hæc adhortatio, ad resipiscentiam iusta est, ita non probat, Hiobem inuito propter peccatorum merita, adflctum esse.

Nā obsecro, interroga generationē priorē, & para te ad inuestigandū patres eorum.

Nos enim hesterni sumus, & rerum ignari, quandoquidem umbra dies nostri super terram sunt.

Nonne ipsi docebunt te ? dicent tibi (ueritatem) & a corde eorum egredientur sermones (prudentes).

Interrogas

INTERROGA GENERATIONEM.

Quod dixerat, iustos benedici, patrum autoritate confirmat, quasi diceret: sordent forte tibi iuniorum testimonia, maiori ueneratione patrum canicem sufficiens: quare igitur maiores, interroga patres, qui multo usu & experientia, sapientiam collegerunt: ecce ij docebunt, me uera loqui, & ad afflictionem tuam, tibi iuste contigisse.

NOS HESTERNI SVMVS, &c.

Prudentia multo usu & experientia constat: hinc seniores iuuenibus prudentiores sunt, iuuenes enim hesterni sunt, id est, nuper nati, nondum prudentiam annis collectam, possidentes: pulchre autem, breuitatem uitae nostrae, per hesternum & umbram deliniat, nam nihil nobis propinquius, ex praeteritis diebus adiacet, quam hesternus dies: ita ortus noster etiam si ante quinquaginta annos fuerit, uidetur tamen nobis hesternus, ac nuperrime factus: Praeterea, quid citius transit umbra? Sic uita nostra, ut ortum habet nuperrimum, uita finem habet celerrimum, adeoq; probe quidam dixit: homo bulla est, quae in superficie aquarum subito orta, mox interit. Iam quum breuissima sit uita nostra, prudentia rerum, e senioribus & maioribus discenda est, sancta enim & ueneranda est senum autoritas, unde & Leuit. decimo nono, praecipitur: coram cano capite consurge, honora personam senis, & time Don

Prudentia cōparatur annis

Homo bulla.

Senes uenerā di, ob prudentiam.

ANNOT IN HIOB.

minum Deum tuum, hoc est, Dominus in senioribus
 timendus & uenerandus est. Sed ne quis existimet, seni-
 oribus in omnibus rebus, etiam diuinis, ideo credenda
 esse, quod autoritas eorum, sacrosancta habenda
 sit, Hiob infra capite 12. hunc locum diluit, dicens: in
 maioribus (iuxta amicorum meorum opinionem) est
 sapientia, & in longæuis intelligentia: at ego dico,
 apud Dominum est sapientia, fortitudo, & intelligen-
 tia, hoc est, fateor præ omnibus hominibus, audien-
 dos & uenerandos esse maiores, sed ita, ut Dominum
 in ipsis agnoscamus: quod si in ipsis, Dominum
 aut Verbum eius non inuenerimus, senectus & canic-
 ies nõ persuadeant: non enim propter canos, sed pro-
 pter Dominum ipsos audimus & ueneramur, Sapien-
 4. Senectus uenerabilis est, non diuturna, nec a non-
 rum numero computata, nam cani hominis, sunt pru-
 dentia eius & ætas senectutis, uita immaculata.

Nunquid uirescet scirpus, sine luto hu-
 mido, aut crescet pratum sine aqua?

Alioqui, dũ adhuc in flore fuerit, prius
 quam succidatur & fœnum fiat, arefcit.

Sic sunt semitæ omnium obliuiscen-
 tum Dei, & expectatio hypocritæ perit.

Quoniam extérminatur fiducia eius,
 & domus aranei confidentia eius.

Innititur super domū suā, sed non per-
durabit, adprehendet eam, sed nō surget.

NUMQUID VIRESCET SCIRPVVS.

Secundum exhortationis ad resipiscentiam argu-
mentum, ab hypocritarum maledictione ductum: nisi
forte malueris patrum auctoritatem, quam ante Bildad
allegavit, ueluti praefationem esse illius, quod nunc se-
quitur, qua probare uelit, nullum iustum adfligi, sed so-
lum impium hypocritam, sicuti in fine addit.

**ECCE DEVS NON REPELLIT IN-
TEGRVM, &c.** iam ut resipiscentes, & peccata
sua coram Domino confitentes, benedicuntur, id quod
in priori huius capituli parte, Bildad docuit, ita impij
hypocritae, sese iustificantes (qualem Bildad Hiobem
insimulat) maledicuntur. Porro, quemadmodum aliās
Spiritus sanctus, profectum pietatis, frugiferis arbori-
bus, iuxta aquam plantatis, comparat, ut est Psal. 1.
Erit tanquam arbor plantata, iuxta decursus aquarū,
quae fructum suum dabit in tempore suo: ita hoc loco
impietatis maledictio, cum iuncis et floribus, arido, in
humectatoq; solo enatis, comparatur: iuncus enim,
natura sua in locis humectis nascitur, & nisi pratum
irrigaueris in medio flore, priusquam ad foenum deme-
tatur, arefcit: sic nulla spes, nulla fiducia constat, nisi
Domino, aut Verbo eius irrigata: aufer Dominum,

ANNOT. IN HIOB.

aut Verbum Domini, cadit omne humanum auxilium
 omnis claritudo, magnitudo, & altitudo: VER-
 BVM AVTEM DOMINI MANET IN
 AETERNVM. Iam hypocrita, aridissimo loco
 constat, nullo Deo, nullo Verbo irrigatus, sed mera opi-
 mone, imaginatione propria suffultus: perit itaq; à fi-
 ducia sua, & spe sua in iudicio pudefit. Exempli gra-
 tia: qui mare Missam Papisticam uidet, ut per totam di-
 em foelicius uiuat (hæc enim potissima hypocritarum
 ratio est, in uidendis seu audiendis Missis) aut qui ad
 diuum aliquem peregrinatur, ut ab aduersis liberetur
 is perinde ac iuncus sine humore, & pratium sine irri-
 gatione, spe sua destituetur, propterea quod carcat
 Verbo, foelicitatem ex auditu Missarum, aut sanitatem
 è uisitacione reliquiarum sanctorum promittente: quæ
 igitur sol ortus fuerit, & iudicium Domini incaluerit,
 perit omnis eius spes & fiducia.

Humana ra-
 tio, in culti-
 bus impijs cõ-
 funditur.

QVONIAM EXTERMINATVR, &c.

Confidentia hypocritæ, impia est, neq; in iudicio
 Domini perdurare potest: nam adinueniõnes propriæ
 & nuge humanæ, quibus hypocrita fidit, coram Deo
 abominationes sunt: proinde non possunt in se confi-
 dentem, iudicij tempore liberare, unde & aranei do-
 mus dicuntur: araneus enim uenacioni studiosus, mi-
 rabili artificio, rete suum in aëra extendit, non tam
 sibi in domum, quam in uenacionem muscarum, in
 quod rete,

quod rete, si graue inciderit, non sustinetur, sin leue
 ut musca, capitur: unde & quidam, legem aranei tela
 comparat, propterea quod serè dat ueniam coruis, ue Humanū au-
 xat censura columbas: ita quum confisus fueris huma xilium inuali
 no auxilio, & adinventione propria, sustineberis qui dum, iudican
 dem tantisper, dum leuis fueris, & à iudicio Domini te domino, do
 liber: at cum ingrauescat horrendum Dei iudicium, mixo non u-
 aranei rete, hoc est, humane promissiones, & adin dicāte, sepes,
 uentiones propriae, non poterunt te liberare: exem- murus erit ua
 plum habes in ludæis Aegyptiorum, & Assyriorum ludus satis.
 auxilio confidentibus, ut est Esaiæ, 30. & 31. Habe-
 bant illi initio spem, Aegyptiorum ampullis, & ma-
 gnificis promissis inflati, sed in iudicio, Aegyptus
 erat aranei tela.

INNITITVR SVPER DO-

mum suam.

Impius confidit in domum, uel aranei, uel in do-
 mum propriam, hoc est, omnem suam substantiam, om-
 nes diuitias, fortitudinem & cognationem: sed nec
 substantia, nec diuitiae, nec fortitudo, nec cognati hy-
 pocritam ab ira Dei liberare possunt, sola fides in
 Verbum Domini, liberat: non perdurat, qui super
 harenam edificat: perdurat, qui super firmam pe-
 tram, quæ est CHRISTVS IESVS, domum su-
 am collocauerit.

ANNOT. IN HIOB.

Virescit (iuncus) priusquam ueniat sol, & in horto suo germen egreditur.

Ab irrigatione radices eius condensantur, Domum lapideam uidet.

Si deglutiuerit eum (sol) de loco suo, mentietur ei (locus, dicens) non uidi te.

Ecce hæc est laticia uia suæ, & de puluere alii germinabunt.

DIVERSA LECTIO.

Vbi Hebræus habet *וְאֵלֶּיךָ* alij interpretantur *aceruum lapidum*, alij fontem seu irrigationem, ut sit sensus: iunci nascuntur inter petras, in locis humectis, & scaturigine fontium adfluentibus.

VIRESCIT PRIUS QUAM, &c.

Perstat Bildad, in eadem Scirpi metaphora, sub qua antea hypocritarum interitum descripsit: nam scirpus in humectis locis, & quæ plerunq; firmissimis petris conclusa sunt, nascitur: utrescit igitur, & in loco horti sui ob humorem luxuriat, ut uideatur diuissime duraturus, præsertim cum undiq; etiam saxo durissimo sit circumdatus, at quum sol incaluerit & scirpi hortum calore suo, exiccauerit, tum languescit & perit, quasi nunquam enatus fuisset, ac petra que ante uidebatur eius firmitudo, & defensaculum, post incalescente sole sit summa eius perniciēs: itaq; sic euanescit, perit
de ac

CAPITIS VIII. 71

de ac deglutiretur à sole, adeoq; locus eius propter ardorem, sic meretur fertilitatem, ut nihil minus uideatur, quam quod illic iuncus quondam enatus fuerit: hæc enim est læticia uitæ eius, hoc est, hæc iunctorum conditio, ut propemodum uideantur ea re delectari, si subito nascantur, & incalcescente sole, subito emarcescant, ac rursum alij, de puluere germinauerint, si de nouo locus humore irrigetur. Eadem plane est hypocritarum conditio, priusquam enim incaluerit sol, id est, iudicium diuinum, felices, uirides, floridi sunt, hortus eorum plantis nouellis luxuriat, ager frugibus densatur, domus fundamento lapideo constat: breuiter, omnia impij benedicta uidentur, ut & spiritus in impijs bene, pijs male faciat, Hieremie. 12. Quare uita impiorum prosperatur? bene est omnibus qui præuaricantur, & inique agunt, Habacu. 1. Quare non respicis super inique agentes, & taces, deuorante impij iustorem se. Multum præterea spiritui negotium, exhibet hæc impiorum benedictio, ut pios in officio contineat, ne prospera impiorum uita offensi, crucis tædeat, & pietatis pœniteat. Porrò hoc potissimum argumentum à scandalo eos continet, quo ostendu benedictionem impiorum non durare, sed temporaneam, diurnam, & potius momentaneam esse, ut & hoc loco ex metaphora iunci, Bildad docet: tantisper in-

Impij prosperantur.

ANNOT. IN HIOB

Victimæ impij reges.

pios florere, dum Dominus iudicio suo uenerit, & eos deglutiuerit, ante iudicium enim uidentur, quasi Deo maxime omnium probarentur: in iudicio autem non uel per transfennam eos agnoscit, ut est Matth. 7. Multi dicent in illo die, Domine, Domine, nonne per nomen tuum prophetauimus &c. & tunc confitebor illis, non cognoui uos, hoc est, multos abijcit Dominus, qui uidebantur initio electissimi, Psal. 36. Vidi impium super exaltatum, ut cedros Libani, transiui, & ecce non erat. Vsq; adeo enim uarie impij tractantur, dum nunc eleuantur, nunc deijciuntur, ut hanc fortunæ aleam, unicam eorum condicionem & letitiam dixeris, eleuatur enim impius, & mox perit, rursum alius de puluere surgit, qui & ipse mox perit. Vides hoc iudicium in regibus Israëlitis. Sallum percussit Zachariam regem Israël, & regnauit pro eo, quum uix menssem regnasset, occisus est à Menahem, post quem Pekahia, qui interfectus est à Pekah, & rursus Pekah ab Hosea, ut legis. 4. Reg. 15. Idem iudicium habes in Romanorum regibus, Pertinace, Iuliano, Seuero, Caracalla, Macrimo &c. ut testantur Sextus Aurelius, & Eutropius.

ECCE HAEC EST LAETITIA &c.

Potes & hunc locum sic intelligere, ecce hoc est mirabile Dei iudicium, hæc est lætitia eius, ut deijciat impios, & alios de puluere excitatos, substituat. impij enim

enim sunt uictima Domini odoratissima: sed prior sententia, metaphora à serpo cepta, comodior uidetur.

Ecce Deus non reiicit innocentem, & non adprehendit manu iniquos.

Donec impleatur risu os tuum, & labia tua iubilo.

Odientes te induantur confusione, & tabernaculum impiorum pereat.

ECCE DEVS NON REIICIT.

Conclusio, qua Bildad sententiam suam in Epilogū colligit, Deus iniquus non perdit, impiū non saluat. Proinde cum ō Hiob, propter impietates adfluctus sis, non cessabit adfluctio, donec resipueris, & peccata tua agnoueris, quod si uero resipiscas, impleberis gaudio, & letaberis: ad hęc quicunq; te oderint, confundentur, & impiorū tibi aduersariū habitaacula corruent, sic enim & Abrahamo benedicuntur: facia te in gentem magnā, benedicā benedicētibus te, & maledicā maledicentibus tibi. Nam quamuis impij uideātur in hoc mundo florere & benedicti esse, sunt tamen maledictioni obnoxij, quæ suo tempore reuelantur: iam, ut nunc impij maxima animi læticia, priorū adfluctiōes in hoc mundo adspiciūt: ita rursum in iudicio dei, risui erūt oibus creaturis, & corā eis confundentur, Esa. 66. Erūt ad sacietatē uisiois, omni carni-

Impij erūt risui pijs, in iudicio domini.

ANNOT. IN HIOB.

Huc adcedit, quod & p̄ij, in hoc mundo persecutio-
nem ab impijs patientes, impios iudicabunt, ut est,
Matth. 18. & 1. Corin. 6. Græcos paraphrasticôs,
ita exponit, ὁ γὼ κύριος οὐ μὴ ἀποπρίσθηται ἐν
ἀκακῶν, πᾶν ἃ Λῶρον ἀσεβοῦς οὐδέξει, ἀλη-
θινῶν δὲ σώμα ἐμπλήσει πέλωτος, τὰ λέ-
χειλα αὐτῶν, ἕξ ὁμολογήσεως, οἱ δὲ ἔχθοι
αὐτῶν, ἐνδύσανται αἰχύνῳ δίκαια ἃ ἀσεβοῦς,
οὐκ ἔσαι, id est, Dominus non reijciat malignum,
& nullum donum impij suscipiet, ueracium autem os
implebit risu, & labia eorum confessione: porro ὁ ini-
mici eorum induentur confusione, & habitatio impij
non perdurabit. Vt scilicet, sub particulari loquutio-
ne, uniuersalem intelligas, qua Bildad non solum Hio-
bem, sed quemuis pium peccata sua agnoscentem, &
se iusta in afflictione pati, confitentem, benedicti &
ab aduersartorum casu gaudio repleti pronunciat. Por-
rò quod hic dicitur, innocentem non repelli, impium
non iuuari, uere dicitur, sed non commode hic prosper-

Adfligit ut p-
bet & liberet

tur, quamuis enim Dominus non reijciat innocentem
adfligit tamen sine causa: quamuis non iuuat
impios, nec saluet, beneficijs tamen
afficit, usq; ad illum diem, quem
Dominus nouit.

CAP.

CAP. IX.

Respondens Hiob dixit.
Vere scio, quod ita sit, quomodo enim
iustificaret homo cum deo (collatus?)

Si cui placuerit contendere cum ipso,
non respondebit quisquam unum pro mille.

Sapiens est corde, & potens uirtute, quod
restitit ei, & prosperatus est?

Transfert montes, ignorantibus ipsis,
quos in furore suo subuertit.

Conturbat terram de loco suo, ut col-
umnæ eius tremant.

Præcipit Soli, & non oritur, adeoque &
stellas obsignat.

Extendit cælos suos, & graditur super
excelsa maris.

Facit arcturum, orionem, plia-
des, & interiores stellas austrum.

Facit magna, inperuestigabilia & mi-
rabilia, quorum non est numerus.

*Supra cap. 4. Eliphaz disseruit, neminem compa-
ratione Dei iustificari, ne angelos quidem puros esse in*

ANNOT. IN HIOB

conspetu eius, unde & colligit, neminē adfligi à Deo sine caussa, siquidē omnis homo est mēdax, solus uero Deus uerax. Proinde, si adfligat, iuste adfligit, propterea quod non conueniat iusticiæ Dei si punierit infontem, atq; is præcipuus ferè amicorū Hiob, in hac caussa, scopus est. Hinc est, quod longis orationibus sapientiã, potentiã & iusticiã Dei, cōmendant, existimantes pro carnali sapientia, si Dominus adfluxerit infontem & innocentem, hominem Deo multo iustior rem esse: siquidem iustior est innocenter patiens, quã innocentem flagellās. Itaq; Hiob falsam amicorū imaginationem improbās, docet uerum esse, quod nullus iustificetur in conspectu Dei, neq; ullum esse qui possit unam excusationem, ad mille adcusationes in iudicio Dei obtendere, ut est in Psal. 142. In cōspectu tuo non iustificatur omnis uiuens. Sed interim non confectaneum est, omnem adfluxionem impietatis supplicium esse, probe enim conueniūt, quod nullus coram Deo iustificetur, & quod omnis fidelis coram Deo iustificetur, ac propterea innocens patiat, si adfligatur, nam coram Deo nemo iustificatur.

Coram Deo
iustus est, cui
peccatum nō
imputat.

COMPARATIONE ET IUDICIO.

Quæ enim conuentio peccati & iusticiæ, hoc est, hominis & Dei? nec stelle ipsæ mundæ sunt, si ad iusticiam Dei conferantur: & sol, planè tenebrosus est, collatus cum claritate Dei: quãto magis luteus homo: quod

quod si uero ad iudiciū respexeris, nec angeli, nec coeli iudiciū sustinere possunt, nedum homo, iam antea in Adam mortuus. Domine, inq̄t Psal. si iniquitates obseruaueris, quis sustinebit? Et quando pro otioso uerbo reddenda sit ratio: qui possemus uel unam excusationem, ad mille aduersiones habere. Sed rursum, omnis pius iustificatur, etiā coram Deo, non quidē comparatione, iudicio, aut propria iusticia, sed misericordia, Christo, fide, aliena iusticia. Est enim unica Christi iusticia, quæ iudicium Dei sustinere potest, eam ex misericordia nobis Deus donat, quam si fide receperimus, reputamur corā ipso iusti: non quia nos iusti ex nobis simus, sed quod alienā iusticiam, fide poscedamus, Ro. 3. iustificati gratis per illius gratiam, per redemptionem, quæ est in Christo IESU, quem preposuit Deus reconciliatorē: Et 5. iustificati ex fide, pacem habemus ad Dominū &c. Quicquid igitur post fidei iustificationem, pro adiderit, innocenti adcidit, ut probetur, aut sese agnoscere discat. Porro, quod cōparatione et iudicio, sine Christo aut fide, nemo iustificetur in conspectu Dei, probatur argumentis à sapientia, et potentia Dei ductis, ut sequitur.

*Iusticia aliena
seruantur pij*

SAPIENS CORDE EST ET POTENS.

Resistere Deo, est se subliorem, iustioem, et potentioem existimare, quales sunt omnium impiorum cogitationes, quibus mirum in modum displicent iudicia

Quid sit resistere Deo.

ANNOT. IN HIOB

Dei: tales sunt & qui dicunt: Quare me sic fecisti?
 Hinc igitur manifesta fit potētia Dei, quod nemo unquam
 resistit Deo, qui impune tulerit: Satan restitit Deo,
 & deiectus est, Nebucadnezar dixit in corde suo: In
 coelum conscendā, supra astra Dei exaltabo solium me-
 um, similis ero altissimo: sed audit rursus, ad infernū
 detraheris, in profundum lacu &c. Sennaherib ait ad
 populum Hierosolymitanū: nunquid dii gentium, li-
 berauerunt terrā suam, de manu mea? & quis est do-
 minus uester, ut possit Hierusalem crueri? sed mox
 infelicem exercitus sui stragem expertus est.

TRANSFERT MONTES &c.

Hoc est, tanta potentia præditus est Deus, ut uno
 momento dimoueat, & aliō transferat montes, ipsis
 nihil tale expectantibus, & longe aliud propter suam
 firmitudinem (ut ita loquar) opinantibus. Plinius scri-
 bit Lucio Mar. SEX. IULIAN. COSS. in agro
 Mutinensi, duos montes inter se concurrere uisus, cre-
 pitu maximo adsultantes, & recedentes. Huic non ab-
 simile est, quod refert terrā deuorasse Cybotū altissimū
 montem, cum oppido Curite & Syphilū in Ma-
 gnesia, quæ si ulla penes autorem fides est, non medi-
 ocria potentiæ Dei miracula sunt. Porro, declarat De-
 us potentiam suam, transferendo montes, non tam ter-
 reos illos & petrosos, quā adrogantes & sublimes ty-
 rannos, sublimia seculi regna. Pharaō, mons seculi fuit
 u., sed

Tyranni mon-
 tes.

it, sed uno momento, nihil tale expectans, translatus est in mare rubrum: Nebucadnezar, mons seculi fuit sed de loco suo dimotus est. Regnū Babylonicū, mons seculi fuit, quid autē de illo superest, nisi inane nomen? Hanc transferendi montes potentia, dat & Christus suis, Mar. 11. Confidite Deo, amen dico uobis, quod quicumq; dixerit monti huic, tollaris ac mittaris in mare, & non hasitauerit in corde suo, sed crediderit forte, que dixerit, erit illi quicquid dixerit, hoc est, impossibilia, erunt per fidem possibilia, usq; adeo, ut si etiā montes transferre opus esset, pius per fidē transferre possit. Impossibile est, Sathanam, mortem, & peccatū ab homine uinci, sed ij montes, petrosi montibus multo sublimiores, per fidem in Christū, mittuntur in mare, id est, uincuntur. Transtulerunt & propheta montes, hoc est, regna deuastarunt, non quidem gladio, sed Verbo, Hierē. 1. Ecce dedi uerba mea in ore tuo, constitui te hodie super gentes, & super regna, ut euellas, destruas, disperdas, & dissipes: hæc autē omnia, potentia Dei specimen præbent.

CONTRIBAT TERRAM &c.

Declaratur potentia Dei, terræ motibus: Physici aiunt, terræ motum fieri, à spiritibus terræ inclusis, & erumpere gestientibus: non omnino hoc uanum est, sed tamen Domini opus est, qui per aëris eruptionem, & terræ motū ostendit, quā potens sit, unde &

ANNOT. IN HIOB

Cur terramoto-
tus.

noua ac mira operaturus, terræ motum excitare solet. Moriēte Christo, terræ motus factus est, quia mors eū uincebatur: similiter, resurgente eo, cōmota est terra, quia tunc perditio peribat, & uita parabatur: quibus operibus, nulla maiora excogitari possunt. Porro quod ait: VT COLUMNAE EIVS TRE-
MANT, non intelligas, terram columnis inniti, quemadmodū Poëtæ fabulantur, cœlum sustineri Atlantidis humero, columnæ enim terræ, dicuntur firmitudo & stabilitas eius: & præterea, manus Domini, qua terra firma constat: columna terræ dici potest.

Sapientia dei
probatur à
nubibus.

PRAECIPIT SOLI, ET NON ORITVR
Aliud potentiae Dei argumentū: Cœlum obduci nubibus, ut sol non uideatur, hoc enim significat, solem nō oriri: Præterea stellas noctu obsignat, hoc est, abscondit nubibus: quem uero inter homines etiā potentissimos reges, in his operibus, secundū habet?

A fluctibus
maris.

EXTENDIT COELOS & c.
Declarat & cœlorū extēsiō, potentia Dei, Gen. 1. dixit Deus: fiat firmamentū in medio aquarum, Psal. 107. Extendens cœlum sicut pellem.

GRADITVR SVPER EXCELSA.
Id est, commotione fluctuum, qui sunt maris excelsa, declarat Deus se præsentē & potentē. Græcus ita legit, πρὸς πρὸ τῶν ὡς ἕδρῃ ἐδὲ φρεσὶς ὁ δὲ λαός κος, id est, deambulat sicut super pavementum super mare, quasi

quasi diceret: cum Deus moueat marinos fluctus, uide-
tur in mari incedere, perinde ac in pauimento, non
enim submergitur: atq; hoc est, quod Paul. Rhom. 1.
scribit: quæ sunt inuisibilia Dei, ex creatione mundi,
dum per opera intelliguntur, per uidentur, ipsaq; æter-
na eius potentia & diuinitas.

FACIT ARCTVRVM, &c.

Ecce sapientiam Dei, è stellarũ dispositione cogno-
bilem, Hierem. 31. Qui dat solem in lumen diei, ordi-
nem stellarum in lumen noctis, qui turbat mare & so-
num fluctus eius: Breuiter, quis posset aut sapientiam
aut potentiam Dei enumerare, cum faciet magna in-
peruestigabilia, mirabilia & innumerabilia? Vbi nos
legimus arcturum, quod interpretatur ursæ cauda: He-
breus habet **שׁוּׁוּ** quod est, totum sydus draconis, et
ursarum, circa polum arcticum, collectione plurium
stellarum, sic nominatum: uide Capnionem. Pro Orio-
na **בְּסִיָּרָה**, quod est, sydus unum è stellis fixis in octa-
ua sphaera, in signe. Pro, P L I A D E S **בְּיָמֵהּ** de quo
Rabi Abraham scribit, quod sint septem stellæ, in fine
signi arietis. Pro, interiores **שְׁטֵלְלוֹת אֲוִסְרֵי** STELLAS AVSTRI,
Hebræus habet **שְׁטֵלְלוֹת אֲוִסְרֵי** penetralia austri: sic
enim uocantur stellæ in parte meridionali, quæ cū nō ui-
deantur ab aquilonaribus, nominantur penetralia seu
interiora austri. Porro mea sententia, his specialibus
stellarum nominibus, comprehendu Hiob uniuersita-

Ab ordine &
numero stella-
rum.

Arcturus.

Orion.

Pliades.

Penetralia ue-
stri stellæ.

ANNOT. IN HIOB

tem stellarum in caelo, quandoquidem arcturus in polo arctico, interiora austri, in polo antarctico, Orion in meridie, Pleiades in septentrione sint, ut ex uniuersitate stellarum, sapientia Dei intelligatur, Psal. 146. Qui numerat multitudinē stellarum, et oibus eis nomina uocans, Magnus Dominus noster, magna uirtus eius, & sapientia eius non est numerus. Iam si tam potens & tam sapiens Deus est, ut nihil eo aut potentius, aut sapientius inueniri possit, quis iustificaretur in conspectu eius, aut in iudicio eius constaret?

Ecce si transgressus fuerit me, non uideo, & si praeterierit, non intelligo.

Ecce, si praecipuus abierit, quis reducet eum? quis dicet ad eum, quid facis?

Deus est, nemo retractabit iram eius sub ipso humiliantur confederati fortes.

Ergo, quomodo ego responderem ei, & quomodo eligerem uerba mea coram ipso?

Quoniam, etiam si iustus fuero, non respondabo, ad iudicium meum ueniam deprecabor.

Posteriora
Dei, cognobilia.

ECCE SI TRANSGRESSVS FVERIT. Ante uindicauit Hiob, Deo iustitiam suam, ex potentia & sapientia, nunc ab occultis eius iudicijs, probat Deum

bat Deum iustissime operari, etiam si iudicium iustitiæ eius, ab oculis humanis absconditum sit, dicens: ecce, si **TRANSGRESSVS** fuerit me, non uideo, hoc est, occulta sunt Dei iudicia, quæ prima facie aut inuisa aut stulta, in oculis hominum adparent, in nouissimo autem, intelligitur consilium eius, & posteriora eius, non anteriora uidentur. Ioseph uidebat somnium, quo designabatur fratrum suorum dominus, sed hinc fratres inuidia moti, durissimæ seruituti eum uendiderunt: quis carnalium non indignatus fuisset Deo, & eius factum, tanquam iniquum, non iudicasset? uidens Iosephum propter somnium innocenter adfligi, qui & postea in carcerem coniectus est, ob falsam stupri calumniam? sed quo hæc omnia tenderint, nouissimo reuelatum est. Iudicat & stultum ratio, quod filius Dei crucifigatur, sed quorsum respexerit crux, in nouissimis diebus, id est, in die resurrectionis Paschæ, declaratum est: proinde, si transierit Deus, hoc est, aliquid mirabiliter coram oculis tuis operatus fuerit, etiam si nescias prima facie, quid sit, aut quid miro suo opere uelit, bonum tamen, prudens & iustum esse, minime dubitaueris.

ECCE SI PRÆCEPS ABIERIT. *Decretum Do-*

id est, iudicia & ira Dei, decreta sunt irretractabili minime possunt, Esa. 14. Dominus exercituum decreuit, quis potest infringi, uel infirmare? manus eius extenta est, & quis auertet nisi per fidem.

ANNOT. IN HIOB.

eum? Sic & Naum 1. Aute faciem indignationis eius, quis stabit? & quis resistet in ira furoris eius? que ita intelligenda sunt, ut confiteamur, nullam carnem, nullam creaturam, posse decretum Dei infringere, aut iræ eius resistere, si citra fidem, citra Christum, Dei iudiciū aut iram, adcesseris. Cæterū, sola fides vincit iudicium legis (que est decretum Dei) & iram eius, unde & Ezech. 22. ait dominus: que siui de eis virum, qui interponeret sepem, & staret oppositus cōtra me, pro terra &c. Et ad Mosē dicitur: dimitte me ut perdam populum: qui autem ait, dimitte me, significat se posse retineri, id quod nullis armis carnalibus, nullis muris, nulla humana sapientia fit, sed sola fide in Verbum Dei, quod est Iesus Christus.

SVB IPSO HVMIANTVR, &c.

Egregio facto, declarat Deus, iudicia & decreta sua esse irrevocabilia, quod enim semel à Domino decretum fuerit, à nullis quantumvis adrogantibus, fortibus, arctissimeq; confœderatis retractari potest, id quod re ipsa comprobatum est: decreuerat Deus, se seruaturū Davidis stirpem, propter promissiones Davidi factas, coniurabant autem aduersus Achas (ut est Esa. 7.) impium licet, de prosapia tamen Davidis descendentem, rex Syriæ & rex Israël, multo potentiores, dicentes: ascendamus ad iudam, & euellamus eam, sed quid respondet spiritus? non erit istud, & non sta

Deus promissus
si est uerax,
etiam erga
impios.

non stabit consilium impiorum, uos o iuda, confœderationem conturationis nolite timere, sed Dominum exercituum, ipsum sanctificate, &c. iam non est malum fœdera icere, nam & Salomon cum Hyram rege Tyri, non impie fœdus percussit, at fœdus percutere contra Dominum, hoc demum impium est, & minime durable, Prouerb. 11. Mali, utut inter sese conspirarint, non elabuntur, adde, nec infringunt iudicium domini Psal. 2. Astuterunt reges terræ, & principes cõuenerunt in unum, aduersus Dominum, & aduersus Christum eius. Sed quid sequitur? Qui habitat in cœlis, iridebit eos, Dominus subsannabit eos &c. Porro cum tanta sit Dei potentia, ut cogantur eius iudicio cedere, arctissime confœderati, quid ego, ait Hiob conferrem pedem meum cum ipso? quid possem ego ipsi respondere, aut qui liceret mihi cum ipso contendere?

QVONIAM ETIAMSI IUSTVS FVERO. Nulla comparatio est hominis quantumcunq; iusti, cum Domino, iustus uix saluatur, & nisi uentam ac misericordiam consequatur, perit. Proinde quicquid agendum erit homini coram Deo, peragendum erit, non iudicio, non contentione, non iustitia propria, sed fide, precibus, & iustitia aliena, quæ est Iesus Christus. Hæc omnia ut potentiam & iustitiam Dei probant, quibus rebus fit, ut nullus hominum

ANNOT. IN HIOB.

*in conspectu Dei iustificetur, ita nondum concludunt,
innocentem fide purificatum, non adflugi à Deo.*

Si inuocauero & exaudierit me, non
credo quod audierit uocem meam.

Quia in turbine conculcat me, & mul-
tiplicat uulnera mea sine causa.

Non dat recreationem spiritui meo,
quoniam implet me amaritudinibus.

Si ad potentiam (respexero) robustif-
simus est, si ad iudicium (adpellauero)
quis testis meus erit?

Si iustum me dixero, os meum con-
demnabit me (etiamsi) innocens fuero,
deprauabit me.

Etiamsi innocens fuero, non audeo
agnoscere animo meo, abominor uitam
meam.

Hoc unum illud est, quod dixi, inno-
centem & impium ipse consumit.

Si flagellauerit, occidit statim, ad tenta-
tionem innocentum ridet.

Terra datur in manus impii, uultum
iudicium eius operit, an non ita est? quo
modo ergo?

SI INVOCAVERO ET EXAUDIE-
 RIT ME &c. Relabitur rursus Hiob, sicut solet,
 ad recensionem grauitatis iudicij, in quod coniectus
 est: huc enim cogit dolor, ac iudicij horror, quando
 aliud non habeat, ut supra dixit, quo se solari possit,
 quam ut suarum miseriarū catalogon enumeret: itaq;
 diuisione quadam, docet se omnino perisse, nec ullam
 effugij spem, quocunq; se uerterit, uidere: si uertero
 me, inquit, ad preces, quæ sunt extrema adflicti an-
 chora, quid mihi profuerit, cum non credam me ex-
 auditum? etiamsi maxime exauditus fuero: usq; adeo
 premit me Deus miseria, conculcat me furoris sui
 turbine, multiplicat pro sua libidine, non meo merito,
 vulnera citra causam, nihil respirationis spiritui meo
 relinquit, implens me subinde magis atq; magis ama-
 rissimis doloribus. Est autem hic adfectus longe om-
 nium, & miserrimus & desperatissimus, quo senti-
 mus preces nostras non exaudiri coram Deo: quid
 enim tunc spei, aut fidei relinqueretur? Porro preces
 ex fide factas, certum est, semper exaudiri, & nun-
 quam irritas esse, habent enim ingentes promissiones
 quicquid petieritis patrē in nomine meo, dabit uobis.
 item: Petite, & accipietis. Item: Antequam clamaue-
 rint, exaudiam eos, nihil tamen in desperato precum
 exauditione, incertius est, propterea quod non mox
 sentiat exauditionis reuelationem, habet nanq; Deus

Preces ex fi-
 de factæ ex-
 audiuntur, li-
 cet serius ad-
 pareat nobis.

ANNOT. IN HIOB

hanc consuetudinem, ut preces ex fide suas, continuo exaudiat, non tamen continuo se exaudiuisse reuelet, ut interim probemur, num è uera fide orauerimus. Iam uide impietatem derelicti à Domino, quanquam enim preces exaudiantur, non tamen credit exauditas propterea quod oculos habeat directos, non in promissionem diuinam, sed in iudicium Dei horrendum.

SI AD POTENTIAM &c.

Neq; preces,
nec potentia,
aut iustitia
Dei, solantur
à Deo dereli-
ctum.

Pergit Hiob ad alias diuisionis partes, dicens, Quod si me à precibus, ad potentiam Dei uetero, si quoribus meis elabi possem, ne à tanta potentia opprimerer, sed ecce, Deus robustissimus est, nemo è manu eius elabi potest, si à potentia ad iudicium adpellauero, nullam creaturam uideo mihi patrocinari, sed simul, cū suo creatore, in meam perniciem conspirant, & aduersum me testantur. Quod si rursus ad iustitiam meam respexero, si quid inuenirem, quo ab ira Dei me uindicarem, sed etiamsi innocens et iustus fuero, tamè coram iudicio Dei, non habeo quod glorier, neq; enim mea iustitia confidere audeo, neq; eā, animo meo agnoscere, quando pro libidine sua, Deus iudicet, non respiciens innocentiam, aut iustitiam, miser ego, quis me liberabit de mortali hoc corpore? abominor uitam meam, suspendia, gladios & mortem ipsam opto, tanquam modo, ut liberer ab hac miseria. Vide rursus quāuis cruciatus sit à Deo relinqui, & in infernū conijci.

HOC

HOC VNVM ILLVD EST QVOD DIXI. Id est, hæc iam antequàm primum in infernum coniectus eram, mea fuit sententia, quod Deus nullo delectu aut respectu, pium & impium perdat, ac pro sua libidine, utrunq; tractat, ut homo merus sit Dei ludus. Quid aut possset in Deum magis blasphemum cogitari, quàm si quis dicat, eum non habere pietatis respectum? num iniustus Deus qui inducat iram in immeritos? & quomodo iudicabit vnum in alterum non est, has impietates, in corde derelicti à domino, adsurgere, quum Dominus unà cum omnibus suis bonis, sese à tali homine absconderit,

SI FLAGELLAVERIT &c.

Hoc est, tantus tyrannus est Deus ut si flagellare & condemnare cœperit, nunq̄ desinat, sed omnia occidat, deuaslet, corrumpat, nihil intactũ relinquens.

AD TENTATIONEM INNOCENTVM
 Hoc dicto, exprimitur planè, adfectus hominis à Deo derelicti: opimatur enim talis, quisquis fuerit, do-
 minum negligere piorũ curã, & crucem eorum non respicere, sed potius subsannare, & deridere: at longe aliter se res habet, ait enim, qui tetigerit uos, tan-
 gu pupillum oculi mei: & spiritus, imò omnis creatu-
 ra, testante Paulo, dolet, contristatur, congemiscit cum electis, usq; ad diem redemptionis, tantũ abest, ut rideat, aut subsannet, ad afflictiones piorũ, ut po-

Adfectus ho-
 minis despe-
 rati.

Dominus re-
 spicit adsti-
 ctos.

ANNOT. IN HIOB

tius impiorū conatus irideat, dum furore & insania
 correpti, in pios debacchentur, ut habes in Psal. 2.

TERRA DATVR &c.

Quod Deus ad piorū crucem rideat, uel hinc con-
 gnobile fit, quia tradit potestatem terræ, in manus ty-
 rannorū, & uultū iudicū terræ, operit, id est, pios,
 qui ueri terræ iudices sunt, per impiorū tyrannidem
 conculcat, & opprimit. Quod si respiceret, aut in-
 dignaretur, super piorum adflictiones, tantas calum-
 nias in terra pati non posset. Quis igitur eum, iustū
 Deum diceret, qui tyrannis terræ, omnia permittat,
 donec pij, omnino perire uideantur? Hic rursus habes
 inferni blasphemias, quibus laborant, quotquot in tu-
 dicto Domini aliquandiu derelinquuntur.

AN NON ITA EST?

Quasi diceret: Scio ita esse, sicut loquor: scio me
 uerissima dixisse, Deum scilicet potius tyrānum esse,
 quā iustum iudicem, quando pro libidine sua, non pro
 merito, pium adfligat: loquitur autē Hiob, iuxta sen-
 sus sui rationem. Non enim in tanto iudicij horrore,
 Deum patrem, sed carnificem sentit.

Dies mei uelociores fuerunt cursore,
 fugerunt, non uiderunt bonum.

Præterierunt una cum nauibus ues-
 derabilibus, sicut aquila uolās ad escam.
 Si dixerō

Si dixerō, obliuiscar querelā meā, de
relinquam uultum meū, & confortabor.

Tunc uereor omnes ærumnas meas,
sciens quod non innocentem me finas,

(Si) ego impius sum, quare sic uane la
borauerō?

Si lotus fuero aquis niuis, & purifica
uero in fonte manus meas,

Tamen sordibus intinges me, & abo
minabilia erunt uestimenta mea.

Qm̄ (Deus) nō est uir, sicut ego, cui re
spōdere possem, ut una iremus ad iudiciū

Non est inter nos arbiter, qui ponat
manum suam inter ambos nos.

Auferat a me uirgam suam, & pavor
eius non terreat me.

Tunc loquar, & nō timebo eum, neq̄
enim sic mihi cum ipso conuenit.

DIVERSA LECTIO.

Pro desiderabiles, Hebræus habet **מַבְרָבִּים** qđ uide
riet ansfertur, alij fortes, alij desiderabiles: trāslatio
uctus habet, poma portātes, ab **מַבְרָבִּים**, id est, manu
rus fructus, uirguliū &c. Græcus legit **ἡ ξείνη ὄστρον**
σὶν ἡ ξείνη ὄστρον, id est, si est nauibus uestigium uie.

ANNOT. IN HIOB

Elige nunc quodcumq; allubescat, nam sensus constat, quod uelocitas uitæ, cōparetur nauibus fortibus, uel desiderabilibus, hoc est, nauigijs, ad uelocitatē & uoluptatē paratis, quæ celoces uocāt, uel qđ uita transeat, sicut nauis, quæ post se nullū uitæ uestigiū relinquit.

DIES MEI VELOCIORES &c.

Rursus describitur affectus condemnati, aut derelicti à Domino, tempus enim uitæ nostræ, suis spacijs & interuallis, transit: hora sequitur horā, dies diem, annus annū, idq; pedetentim, sua mensura: præterea ut dies nunc serenus, nunc nubilus adparet, ita uitæ tempus, nunc prosperū, nunc aduersum nobis est. At longe alius sensus est, derelicti à Domino, nihil enim ei breuius tempore quo uixit uidetur, tota uita eius, in oculis suis, momentū est: quod si etiā aliquid boni eo tempore contigerit, amarissimum in iudicio redditur, nam, quod Hiob ait: Dies mei non uiderunt bonum (hoc est, nullam unq; in uita mea foelicitatem expertus sum) quis credit de præterita eius uita, quando etiam usq; ad Satanae inuidiam, benedictā domum, benedictam familiā habuerit: & ut infra ait, cum procedebat ad portā ciuitatis, in platea parabant ei cathedrā, uidebāt cum iuuenes & abscondebātur, senes adsurgēbant &c. Itaq; nūc loquitur iuxta præsentis iudicij affectum, quo omnia priora iucunda & grata, iniucunda & ingrata redduntur. Cōparatur aut uelocitas uitæ

iudiciū domini graue, oīa reddit amarissima.

mita tribus rebus, cursori, nauibus celocibus, & agla
uolati ad escā, quæ ut cupidissime, ita uelocissime uolat

SI DIXERO, OBLIVISCAR &c.

Omnia præter animi sententiã adcidunt, derelicto
à Domino, si enim ad recreationem spirauerit, iudex
obfistu, qui neminem finit innocentem, ut ipse testa-
tur apud Moſen, Exo. 34. Omnes enim corã eo dam-
nati sunt: quis aut dānationem sentiens, recreari pos-
set? Legimus de diuite Euāgelico, qui petebat ab Ab-
raham, ut mitteret Lazarum, & intingeret in aquã
extremũ digiti sui, ac refrigeraret linguã eius, sed de-
negatur et: nulla enim in iudicio est recreatio, sola in-
nocentia uera est, & gloriatio & recreatio, sed illam
in nullo hominũ, absq; Christo, inuentre licet. Proin-
de, quotquot ablato Christo & absconſo, in iudicium
Dei uenerint, nullam unq̄ refocillationem sperare pos-
sunt. Est aut hæc Hiobis sententia, etiã si conatus fue-
ro, ut obliuiscar querelam meam, & uultum meum tor-
uum & austerũ ponã, & frontem meam exporrigã,
frustraneus tamen conatus meus est: non enim hoc si-
nunt arumne & calamitates, quas grauissimas pati-
or: nec permittit iudiciũ Dei, quo uelim, nolim, tanq̄
nocentissimus condemnor. Vbi nunc est Liberũ homi-
nis Arbitriũ? ubi iusticia operum? si enim hæc in ho-
mine aliquid possent, nimirũ hoc loco, ab Hiobe pro-
ducta fuissent: uanum igitur Liberi Arbitrij in homi-

Contra Libe-
rum Arbitriũ

ANNO. IN HIOB

ne uocabulum est, & sonus sine mente, tantisper alia
 quid esse adparens, dum Dominus iudicauerit. Sic &
 Iusticia operū operū iusticia, larua quaedā est, ad tempus impietatem
 nō potest fer= excusans, in iudicio autem, minime constans.
 re iudiciū dei

SI EGO IMPIVS SVM &c.

Vox impatientissimi animi: si, inquit, omnino stat
 firma sentētia, ut iudicer, ut uelut impius, cōdemner,
 age festina, ut mox cōdemnar, qd tam diu differ, cur
 non in infernū me detrudis? qd hic, uane p̄durauero?

SI LOTVS FVERO. Hoc est, etiam si à pec
 catis purus fuero, in conspectu tamen Dei, nunq̄ pu
 rus ero. iterum probat, nullam iusticiam humanam,
 quantumuis egregiam, posse in iudicio Dei constare,
 Sic Hierc. 2. Si laueris te nitro, & multiplicaueris ut i
 herbam Borit, maculata es in iniquitate tua, coram
 me, dicit Dominus Deus. Porro, quum spiritus in ser
 ptura, doceat humanam iusticiā, coram Deo non ual
 lere, non hoc uult, quia negligēda sit, aut omnino pro
 carnis libidine uiuendam, cum Paulus ubeat, ut uua
 mus αὐτὸν πρὸς ἡμᾶς, sed ut discriminet inter iusticiam
 humanā, & diuinam: diuina, est Christus, aut fides
 in Christū: humana, opera externa sunt: itaq; quē
 spiritus humanam reiiciat, hoc consilio facit, non ut
 ab ea operatores deterreat, sed ut desyderium ueræ
 iusticie, in iudicio diuino constantis, quæ est fides in
 Christum, iniiciat. Manus autem & uestimenta, hoc
 loco

Diuina iusticia

Humana.

loco, quæ iudicio Domini sordidantur, sunt bona nostra opera, uirtutes, & id genus.

QUONIAM DEVS NON EST &c.

Hoc est, si mihi cum homine quopiam, eiusdem mecum sortis & cōditionis, caussa esset de uictoria, non timerē, sed quum mihi res sit cum Deo, qui solus potentissimus & iustissimus est, & nullo iudici subiectus non potest fieri quum succumbam: quæ enim conuentio hominis abieci, & Dei omnipotentis?

NON EST INTER NOS ARBITER.

Pro arbiter, Hebræus habet אַרְבִּיבֵר אֶתְּכֶם quæ non tam reprehendere & arguere, quàm approbare & excusare, significat, unde Græcus, παραφραστὶκὸς ἐστὺν, ἔστι δὲ ἢν ὁ μεσότησ ἀμῶν, καὶ ἐλέγχων ἀνακούων ἀνὰ μέσον ἀμφοτέρων: siquidem esset mediator noster, & redarguens, & audiens in medio utriusq; , ut sit sensus: non licet mihi Deum in ius uocare, propterea quod non habeam arbitriū, quæ nos ambos reconciliet, & arguat, aut me, si quando importunior fuero, aut Deū, si quando me immittius quæ cōueniat, tractauerit, quis enim Deum posui & audeat arguere? aut, quoniā uia eius à uis nostris, si cui cæli à terra exaltātur, quis nos cōponeret, & mediatorē nostri ageret? atq; hic est, condemnati & relictī à Domino affectus, nā præ oculis, solū iudiciū,

ANNOT. IN HIOB

*Christus arbi-
ter.* citra Verbum promissionis, qd' est Christus, habens,
nullū nec in cælo nec in terra, arbitriū, & reconcilia-
torem reperire potest: caterū, unus uerus est arbuer
& mediator, inter nos & Deū, Iesus Christus, mun-
di propiciatio, quē si habueris & fide possederis, per-
rumpes & mortem & infernū, quod si uero ablatū
fuerit, nec minimū digiti dolorem patienter feres.

AVFERAT A ME VIRGAM SVAM.

Id est, nūc quidem facile supprimor, quando Deus
iudicio, & uirga indignationis sue, me comprehen-
derit: sed age, auferat à me indignationem suā, ut non
formidem eius iudiciū, tunc & ego recta loquar, pati-
ens ero, & in conspectu eius constabo, in tantis enim
doloribus, qui possem uel recta loqui? uel patienter
constare? uerè, sed tamen indignanter & impatien-
ter, Hiob loquitur: iram enim Domini, nemo ferre po-
test, sed si irā abstulerit, & fauore nos respiciat, tunc
constamus aduersus mortem, peccatū & infernū: de
precanda est igitur ira Dei, cum Dauide: Domine ne
in furore tuo arguas me, neq; in ira tua corripias me.

CAP. X.

A Bominatur anima mea, uitam me-
am, fortificabo de me querelā meā
loquar de amaritudine anīe meæ.
Dicam

Dicam ad Deum, non condemnes me
indica mihi, propter quid contendas me
cum.

Placet ne tibi, ut calumniaris, & repro
bes laborem manuum tuarum, & consili
um impiorum clarifices.

Nunquid oculi carnei tibi sunt, an si
cut uidet homo, tu uides?

An sicut dies hominis, dies tui? an ne
anni tui sunt, sicut dies uiri?

Quod quaras iniquitatem meam, &
peccatum meum inuestiges.

Vt scias tu, quod non impius sim, quū
nemo sit, qui possit (me) de manu tua
eripere.

ABOMINATUR ANIMA, &c.

Consydera obsecro, quanta sit rerum humanarum
uicissitudo, immò quàm graue sit iudiciū Dei: ille enim
Hiob, qui quondam omnium orientalium diuissimus et
honoratissimus erat, adde, qui non habebat similem
in uniuersa terra, nunc fastidit suam ipsius uitam, &
dies suos abominatur. Disce igitur ex hoc loco, omnia
etiam alioqui iucunda nobis, sine Deo fauore, mole
sta & amara esse, ut & uita optabilis, ac iucunda est,
sed tantisper, dum habeat Dominum fauore suo pra-

Omnia ama
ra erūt absq;
Domino.

ANNOT IN HIOB.

sentem, quo recedente, & iram intentante, nihil unquam uita amari us contingere posset: qua amaritudine etiam Ethnici moti, dixerunt: optimum est, non nasci, proximum autem, si natus fueris, quam primum mori. In timore igitur Domini, ambulandum est, ne se ipsum subtrahendo, omnia nobis bona subtrahat.

FORTIFICABO DE ME QUERELAM. Nam, ut supra testatus est Hiob, hanc solum reliquam habet consolationem, ut conqueratur, & miseriarum suarum catalogum recitet: misera certe conditio, si non alia, præter querelam, consolatio supersit.

DICAM AD DEVM, NON CONDEMNES, &c. In Hiob, impij & condemnati cordis curiositas, planè adumbratur, nam quum effugere afflictionem non possit, & iudicio graui prematur, uertit se ad Deum, iudicij causam importunissime postulando, quasi uero Deus, qui est iustissimus, uiuorum & mortuorum iudex, sententiæ suæ, & operum rationem, homini, creaturæ deploratissimæ, dare cogatur, sic enim ait Hiob: indica mihi, quare mecum contendas, quare me tanto iudicio premas? nolo proferre me condemnes, nisi prius indicaueris rationem, & malefactum, quare condemnandus sim: an non impietas est, rationem facti, à Deo tanquam iniusto, postulare? sed sic adficitur cor à Domino derelictum, pius enim in Domino constans, etiamsi prima facie, operum Dei

*Impie postulat
tur ratio à
Deo operum
suorum.*

Dei rationem non intelligat, non tamen infideliter ex postulat, nec hostiliter insultat, sed reuerenter quærit. *Pia inquisitio*
 proinde quod quæritur, inuenitur, ut Psalm. 72. que inuenit quod
 ritur, cur impij in labore hominum non sint, & cum quærit.
 hominibus non flagellentur, cum interim pij, pessime
 adfligantur? Quod igitur reuerenter quæsitum est,
 aperte reuelatur, sic enim ait: Detecisti impios, dum
 aperte reuelantur, facti sunt in desolationem, subito dese=
 cerunt. Similiter & Hieremias capite 12. pie quærit,
 quare uia impiorum prosperetur, bene sit omnibus
 qui prauaricantur & c. iam quod pie quæsiuerat, prom=
 pte inuenit, sequitur enim: Congrega eos quasi gre=
 gem ad uictimam, & sanctifica eos in diem occisio=
 nis hoc est, impij saginantur, ad futurum iudicium.
 Sic & Habacuc quærit: Quare respicis contempto=
 res, & taces, conculcante impio, iustorem se, &
 reperit quod uolebat: nam additur postea: quia tu o
 Nebucadnezar, spoliasti gentes multas, spoliabunt te
 omnes, id est, hac ratione, Deus impios sinit eleua=
 ri, ut profundius deiciat. Contra uero Hiob, ut non
 reuerenti pietate ad afflictionū suarum rationem, quæ=
 rit, sed potius indignanter ex postulat, ita sine respon=
 sione relinquatur: proinde, uertit se ad blasphemias,
 ut sequitur.

PLACET NE TIBI UT CALVM=
 NIERIS. Id est, Hoc sine diuinæ iustitiæ opus.

ANNOT. IN HIOB

est, calumniari infontem, & citra causam, è sola animi libidine, innocentem opprimere? hec ne diuinae iustitiae conueniunt, quod tam crudeliter & hostiliter disperdat me, non ex arbore aut saxo natum, sed qui sum opus manuum eius? nam uix, inter homines, artifex tam importunus inuenitur, qui tanta crudelitate, suum ipsius opus, quantumuis abiectum, tractet: & tu me, nullis creaturis, nobilitorem, tam inimiciter condemnas: nunquam uero existimauero, quod scribitur, te esse, Deum iudicium & iustitiam facientem, quando nihil minus quàm iustus iudex uidearis.

ET CONSILIUM IMPIORVM CLARIFICES. Psal. 7. dicitur: Non Deus, uolens iniquitatem tu es, neq; habitabit iuxta te malignus. Et rursus alibi: Quàm bonus Deus Israël, his qui recti sunt corde. Similiter in lege dicitur: Deus zelotes, uisitans iniquitatem patrum in filios, & faciens misericordiam, custodientibus mandata eius: sed in rebus humanis, longe aliter accidit, quàm his sententijs decernatur: iustus enim, ut Ecclesiastes ait, in sua iustitia perit: Et impius in sua malicia, multo uiuit tempore ut uideatur, Deus non odians, sed uolens iniquitatem & non diligens, sed spernens iustitiam: unde & impii, usq; adeo indurantur & excæcantur, ut credant, sese in impietate sua, iustam habere causam, pios uero iniustam, propterea, quod hi adfligantur, ipsis in-

terius

terim bene uiuentibus. Itaq; Hiob exprobrat Domino crudelitatem, ne dicam iniustitiam, quod adfligendo sepium & iustum, impiorum amicorum opinionem promoueat, & sententiam eorum, tanquam uerissimam confirmet, augendo subinde adflictiones. q. d. Quis crediderit, te iustum esse Deum, quod reprobando et abijciendo pios, à parte impiorum stes: diceris quidē iustorum adiutor, & iniquorum condemnator, sed ubi manet nunc, rectum tuum iudicium, quo fontes pleclis, & iustitia, qua in fontes absolutus? Porro non est minimum in rebus humanis, offendiculum, quod diuersius adcidat pijs & impijs, quàm Verbum Domini pronunciat. Sed hoc scandalum fide retundendum est, qua agnoscimus impios eleuari, & pios opprimi, ut hi altius erigantur, & illi crudelius opprimantur.

NVNQVID OCULI CARNEI TIBI SVNT. Alio argumento à tortura ducto, probat Hiob crudelitatem Dei. Quid est, inquit, quod humano more me iudices, & tam sollicite, tamq; ad eurate, omnia intra me explores, sicubi inuenis in me impietatem, an ad iudicium tuum, eges testibus, exploratione, questione aut tortura, ut hoies, nam cū hoies carneos oculos habeant, nec mentē introspicere queāt ut recte iudicēt, testibus, aut si his carēt, tortura, causam explorant. Deus quum sit spiritualibus oculis præditus, renum & cordium probator, nihil istius

ANNOT. IN HI O B

modi rerum eget. Expostulat igitur cor, in manibus suis, & iudicio Dei, relictum, cum Domino, cur sic ut homo, singula ueluti questionibus exploret? Videtur enim hoc stultum aut iniustum esse, quum antea norit, quid & quales intus, & in cute simus. Quem admodum iudex huius seculi, iniuste ageret, si questionibus, exploraret latronis homicidium, cuius antea conscius esset. Videmus & alias, Dominum diligenter causae exploratorem esse, priusquam iudicet, quanquam omnium rerum antea gnarus sit, ut Gen. 3. querit: Adam ubi es? nonne comedisti de ligno &c. & 22. Descendit Dominus ut uideret ciuitatem &c. Similiter de Sodomitis: Descendā, ait & uidebo, utrum clamorē opere cōpleuerint, qui uenit ad me. Quam rerum omnium, antea conscius erat: cur igitur explorauit? iustus, sapiens, & omniscius est. Proinde, non sua causa, factum explorat, sed nostra, ut discamus, non precipitanter iudicare, nisi singula penitissime disquisuerimus. In Hiob autem, ideo pro hominum more, omnia explorat, ut reddat eum sibi ipsi cognitum: & ut per eum omnes homines discant, quanta sit iudicij diuini grauitas. Non enim solum facta, sed & cogitationes ac concupiscentias: nec concupiscentias solum, sed & minima oris uerba, iudicat, iuxta illud legis: Non concupiscas, & in Euangelio: De omni uerbo otioso, reddenda est ratio.

An sicut

Cur dominus
iudicaturus
ante exploret

Iudicium do-
mini ducit in
cognitionem
sui.

AN SICVT DIES HOMINIS DIES.

Id est, an mutabilis es, ut homines mutantur, nunc ignorantes, paulo post scientes: quasi uero, non omnia scires, & interim mutareris: omnes, inquit, Psal. uelut uestimentum ueterascent, tu idem ipse permanes.

CVM NEMO SIT QUI POSSIT DE MANU *etc.* *Id est, quid est, quod tam crudeli tortura peccatum meum explores? en habes me uictū quando tu omnium mearum rerum, tam ante conscius fueris, et nemo sit te fortior, qui post me de manu tua eripere. Quid igitur times, ne quid coram te abscondam, aut ne quò effugiam, coram Deo, cordium & renum scrutatore? celare nihil possum, & è manibus eius, qui est omnia in omnibus, omnia adimplens, effugere non licet. Proinde superuacaneum, ne dicam iniustū uidetur, quod tantis torturis me adflugas.*

Manus tuæ formauerunt me, & fecerunt me, & totum undiq; me deuoras.

Memento obsecro, quod ex luto fecerunt me, & ad puluerem redues me.

Nōne sicut lac mulsisti me, & sicut caseum coagulasti me.

Pelle & carne uestiisti me, ossibus & neruis cōpegisti me, uitam & beneficium fecisti mecum, & uisitatio tua custodit spiritum meum.

ANNOT. IN HIOB.

Et (licet) abscondas hæc in corde tuo
noui (tamen) quod memineris.

DIVERSA LECTIO.

Vbi uetus tralatio misericordiam legit, Hebraeus
habet **וְחַסְדִּים** quod proprie significat beneficium ex
misericordia & pietate donatum.

MANVS TVÆ FORMAVERVNT.

Antithesi quadam probat Hiob, nimitiam Dei crude-
litatem, confert enim priora beneficia, beneuolentier
à Domino præstata, cum præsentis afflictione, dicens,
anne perdis opus manuum tuarum? cur igitur me feci-
sti? formasti me manibus tuis: nunc autem, ecce, tori-
me, undiq; consumis & deuoras, si non aliter me tra-
ctare uoluisses, optimum fuisset, non nasci. Animada-
uerte autem hoc loco, fidem Hiobis, etiam in medio
iudicio, caput suum exerere, ut enim Christus Domi-
nus noster, in medium infernum coniectus, clamat se
derelictum, interim tamen confitens, Deum suum esse
ait enim: **DEVS MEVS**, Vt quid me dereliquisti, et
tu es qui extraxisti me de uentre, spes mea ab uberibus
matris, in te proiectus sum ex utero. Ita Hiob omni-

Priora benefi- bus malis obrutus, admirans qui possit Deus ante tam
cia fidem susti liberalis, nunc tam crudelis iudex esse: priora benefi-
nent, ne laba cia quæ nondum nato, & iam adulto, à Domino con-
tur in adflucti tegerunt, spiritu fidei recenset, nisi enim fides scintilla
onibus. in corelicta esset, non potuisset, quæ enumerat bene-
ficia

ficia agnoscere, neq; enim nouit impius se à manu dei factum, se ex luto creatū, & in puluerem (nisi quantum re ipsa sentiat) reuersurum, nescit quàm mirabili opere, ossa & membra, in matris utero, compingantur? uidet quidem pellem, carnem, ossa, neruos, uitam, aliq; corporis beneficia, sed unde sint, ignorat. Promde, cum sine fide, sine VERBO, hanc beneficiorum nubem possideat, nihil prorsum proderunt, uel si sexcenties maiora sint, quàm pius quispiam possideat. Porro, Verbum, è cuius fide, corporalia beneficia possidentur: habes Gen. 1. Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram: crescete & multiplicamini. Quod VERBUM, si quis credit, uidet se à manu Dei formatum, uidet se à manu Dei, pelle & carne circumdatū, ossibus & neruis compactum, uidet uitam, & alia beneficia corporalia, è manu Dei donata esse. Rursus, ex Verbo quod est Gen. 3. Puluis es, & in puluerem reuerteris, sentit spiritus fidei, hominis ouè diuini & abiectione, quantumq; ex beneficijs ante recensitis, homo, ad contemplantam Dei beneficentiã, eleuatur, & ea in aduersis confidit, tantum ex hoc uerbo rursus deijcitur, & ne aliū de seipso sentiat, humiliatur, ut planè mortale hoc corpus, nunc pio non fiat moles, sed commodus præceptor, qui primo doceat liberalitatem Dei, deim humilitatem nostri, ut sciamus, quàm egregie

Ex infirmitate
te carnis nostræ,
discèda
humilitas.

ANNOT. IN HIOB

munificus sit Deus, & quā extreme nos abiecti simus.
 Porro, in hæc Dei beneficia, ratio hominis, oculorum
 suorum aciem dirigere non potest, in solam enim na-
 turam respicit: nam quum animadvertat natura, sic
 in omnibus hominibus fieri, qd' principio semen sint,
 dein quod in utero matris, semen in hominis formatum
 transeat, naturæ rerum, tanq̄ causæ, & autori ascri-
 bit: nos aliter, per Verbum Domini eruditi sumus,
 non enim à nobis quicq̄ causæ, rerum naturæ, sed do-
 mino nostro, qui est omnia in omnibus, adscribendum
 est, quando natura nihil aliud sit, quàm diuinorū ope-
 rum **ORDO**, quem Dominus pro sua uolūtate uero-
 tit, & reuertit. Ut Deus producit herbas, producit
 triticū: quid igitur agit agricola, quid terra, quid sole
 Deus solus omnia operatur, sed hoc **ORDINE**, hoc
 est, per agricolam, per terram & solem, ut natura
 operis, non causā, sed **ORDO** sit.

Quid natura

MEMENTO OBSECRO QVOD EX.

Quod ante summam & generatim dixit: manus
 tue formauerū me, nūc ad locupletandā orationem,
 per partes diducit, dicens: ex lato me creasti, quasi
 lac me mulsisti, pelle & carne uestiisti me. Iam, cum
 tanta mihi beneficia præstiteris, cur te nunc beneficia
 prorsus pœnitet? munificus eras, nunc longe alius ad-
 pares? ubi sunt misericordiæ tue antiquæ?

ET AD PVLVEREM DEDUCES ME.
 Hoc est,

CAPITIS X. 90

Hoc est, quid est, quod me miserū, nouo miserie genere affugas? quasi uero non antea calamitosus sim, ē puluere scilicet factus, & in puluerem reuersurus?

NONNE SICVT LAC MVL SISTI ME.

Descriptio carnalis generationis hominis, nam semen humanum, autore Aristotele, de generatione animalium lib. 2. cap. 2. crassum est & album sicut lac: præterea in utero matris, mirabiliter in membra corporis constituitur: uide Aristotelē lib. eodem, cap. 4.

VISITATIO TUA CVSTODIT SPIRITVM.

Id est, uitam meam sustentas, non modo enim per te initio uitam adcepi, sed nunc etiam tua uirtute, in eadem conseruor: nam per Verbum, quo creati, creati etiam conseruamur: per ipsum, ait Paulus, uiuimus, mouemur & sumus, huius progenies sumus: & Christus: Pater meus, inquit, usq; hodie operatur, & ego operor.

ET (LICET) HAEC ABSCONDAS IN CORDE.

Id est, quanq̄ uidearis nunc me negligere, nou tamen quod omnia cures & administres. Vox est fidei, quæ perspicacitate sua, usq; ad abscondita Dei penetrat: sunt enim opera Dei ab oculis hominū planè remota, & ratione impuestigabilia: derelinq̄, & nō discedit: negligit, & eo ipso curat: obliuiscitur, & tamē meminit: mortificat, & tamē uiuificat. Proinde, fide opus erit, quæ sub derelictione, mansionem:

Mirabilia
opera Dei.

ANNOT. IN HIOB

Deus abscondit se à nobis. sub neglectu, curam: sub obliuione, memoriam: sub mortificatione, uiuificatione cõprehendat. Porro, hæc dicitur Deus, se abscondere, aut nostri obliuisci, quæ nos in adflictiones, iudicia, mortem, adeoq; infernã cõijcit, ac nullũ bonitatis suæ & misericordie sensum reliquerit: quod & alibi spiritus dormire uocat, Psal. 42. Exurge, quare obdormis Domine? quid? dormit ne Deus? non, sed nobis dormire uidetur, dum sint nos in tribulationes collabi: spiritus aut sub hoc somno, Dei uigilantiã uidet. Proin, ipse potius assurgit, ad precandum Deum, ut uigilantiã suam, manifesto auxilio declaret: quanq̃ enim Dominus semper uigilet, non tamen semper uigiliã declarat. Aperite aut hoc loco demonstratur, Hiobem non ita à Domino relictum, & in iudicium coniectum, ut in æternum pereat, sed ut Deus glorificetur, dum omnis homo quantumuis iustus, mendax adparuerit.

Etiam si peccaueram custodiisti me, & (tamen) ab iniquitate mea, non finis me esse mundum.

Si impie egi, uæ mihi, sin iustus fui, non leuare audeo caput meũ, impletus de spectione, & uidens adflictionem meam.

Et sicut intumescit leo, uenaris me, & conuersus, mirabiliter agis mecum.

Renouas

Renouas testes tuos contra me, & multiplicas indignationē tuā aduersum me, cōmutationes & exercitum contra me.

ETIAM SI PECCAVERAM &c.

Antea exprobrauerat Hiob, Domino crudelitātē, ex antitheſi beneficiorum corporalium, nunc exprobrat ei, non tam crudelitatem, quā inconstantiam, à beneficijs ſpiritualibus: nam peccantē custodire, ne in peccatis pereat, & peccata remittere, hoc demum uerum Dei beneficium eſt, nunq̄ ſatis commendatum. Itaq; ait, ante quidem cum peccaeram, custodiuiſti me miſericorditer, pepercisti mihi, & remiſiſti impietatem peccati mei, purificās cor meum fide, nunc autē ita me iudicas & adſtigis, quaſi nunq̄ peccata dimiſiſſes, & quaſi nunq̄ per fidem iuſtificatus eſſem: qui ergo conuenit, & miſericordie & iuſticie tue, ut remittas peccata, & dein grauiſſime adſtigas? Sed quare Deus poſt iuſtificationē fidei, crucifigat pios, aliās dictum eſt, non ut puniat impietatem, tam fide abſorptam, ſed partim, ut fides probetur: partim, ut homo ſeipſum ex adſtitione agnoſcere diſcat: partim, ut Deus gloriſicetur.

SI IMPIE EGI, VAE MIHI, &c.

Argumentum κεγάτινον, quod utroq; cornu premit: ſiue, inquit, pius ſiue impius fuerō, parum mihi

ANNOT. IN HIOB

in iudicio profuerit: si enim impius fuero, ex lege & sententia Domini, iam dudum lata, maledictus sum: ita enim scribitur, maledictus qui non permanserit in omnibus uerbis legis huius &c. si uero iustus fuero, non licebit mihi iusticia confidere, nec de ea gloriari: tantis enim maledictionibus afficior, & tanta abiectione conculcor, ut etiamsi iusticiam quandam possideam, ea tamen fidere non possim, uides in iudicio Domini, omnia desperatissima esse.

SICVT INTVMESCIT LEO.

Leonem scribit Plinius, eius nobilitatis esse, quod quamlibet magna canum, & uenantium ui urgente, non petat urgulta aut syluas, sed in apertos campos cedat, ueluti absconsionem, turpitudinem deputans: præterea, quod spernens tela, diu se solo terrore uentur, cogiturq; non tanquam periculo coactus, sed tanquam amentia iratus. Huic leonis terrori, Hiob furorrem Domini comparat, propterea quod sentiat eum nulla re posse auerti, sed semper aperto Marte, se aggredi, subinde magis atq; magis iram colligens, & quemadmodum leo à uenaticis canibus impetitus, conuersus in eos, atrociter ferocit: ita Dominus in Hiobem conuersus mirabiliter eum tractat, retrahat, uoluit, reuoluit, ut nulla sit reliqua effugij spes.

RENOVAS TESTES TVOS &c.

Testes, cõmutationes & exercitus sunt, uel adfectiones

Etiones nouiter subinde orientes, uel omnes creature, Si deus aduer-
 que in iudicio nos unà cum Domino adcusant, & con- sariur, omnes
 tra nos testificantur: nam ut febricitanti omnia, quã creature ad-
 uis dulcia, amara sunt: sic condemnato, omnia, quã uersantur.
 uis fauentia, cõtrarij testes uidentur: omnes enim cre-
 aturæ, ab affectu Domini iudicãtis & affligëtis, pen-
 dent: ita fit, ut semper nouæ afflictiones ingrauescãt,
 nec unquam respiratio contingat.

Quare de uulua eduxisti me (utinam)
 periissem, & oculus non uidisset me.

Quasi non fuisset, essem, de uentre
 ad sepulchrum abductus.

Nunq̃ ne paucitas dieꝝ meoꝝ cessabit?
 depones a me, ut corroborem paululum?

Priusquam abeam, & non reuertar, ad
 terram tenebrarum & umbrositatis.

Ad terram caliginosam, quasi caligo
 umbrosa, ubi nulli ordines, & ubi clari-
 tas sicut caligo.

QVARE DE VVLVA EDUXISTI &c.

Donum Dei eximium est, uita naturalis, sed ut alijs
 onis, ita & illo abutuntur, quotquot eã circa uerbũ,
 & cura Deũ possident: Gentes uerbo carent, p̃inde
 uitam & sine fide possident, & sine fide administrãt,
 cõiecti uero in iudiciũ, carẽt Deo, sentiẽtes potius irã,

Per fidẽ recte
 utimur crea-
 turis.

ANNOT. IN HIOB

quàm munificentiam Dei: proinde possident bona, pro
ratione iræ, hoc est, impatienter, indignabunde & bla
sphemanter, ut in Hiob uides, quare, inquit, natus
sum, cur in hanc lucem prodij? malle me subito de matris
tris uentre, ad sepulchrum delatum esse, ut essem quasi
nunquam fuissem. Ita & nos communiter dicere solemus:
optarã me primo balneo, aquis obrutum esse. idẽ habes
supra cap. 3. quare egressus ex utero, nõ statim perijs

NUNQUAM NE PAUCITAS &c.

Spes in tribu
lacione erigit
& tenet.

Adflucto & omni auxilio destituto, omnis mora lon
ga est, quare? Dominus est sola spes, & expectatio
nostra, & mille anni apud eum sunt, ut dies unus: quot
quot igitur Dominum fide possident, nulla mora & diu
turnitate expectant, in tribulatione liberationis tem
pus, quando eum possideant, qui est expectatio, & in
quo nulla est diuturnitas, sed omnia unum momentum.
Itaque operatur pro sua ratione, in credentibus, ut ex
pectent & momentaneum existiment, quicquid mali in
fide pertulerint: ablato autem illo, qui est expectatio &
momentum, non erit, ut grato animo afflictiones suffe
ras, unde & Hiob ait: Nunquam ne cessabit paucitas die
rum meorum? id est, cur pauci mei dies, mihi tam diu
turni manent, malle uel hac hora, mortem oppetere.

NUNQUAM NE DEPONETVR.

Id est, an nunquam uel paululum cessabit adfluctio, ut dum
taxat semel, animo meo ante mortem recreari? Vide,
queso

quæso miseram damnatorum desperationem, tam deploratæ enim spei sunt, ut præ desperatione, non possulent, totam redemptionem, sed duntaxat modicam animi refocillationem, paucò tempore duraturam, quæ tamen eis nõ contingit, ut Lucæ. 16. Diues damnatus, Siquidem oia sunt prorsum desperata. non optat ut liberetur, sed solum, ut Lazarus intingat extremũ digiti in aquam, & refrigeret linguam eius. Ita, & Hiob petit, ut saltem paucò tempore ante mortem, liceat sibi ab afflictione libero esse.

PRIVSQVAM AB EAM ET NON REVERTAR. id est, si non in totum me liberare uolueris, da saltem, ut refociller priusquam moriar. Et est hoc loco egregia mortis descriptio, mors enim prima sua specie, nihil aliud est, quam perpetuus oc casus, unde neminem uidemus reuerti. Præterea mortis regio (sic enim mortem describit, quasi corporalis locus esset, ut Poëtæ de Plutonis regione fabulati sunt) terra est tenebrarum, umbris impleta: solam caliginem, pro claritate luminis habens, ubi nullus est ordo, sed omnia horrendis tenebris confusa, nam ut in tenebrosa caligine, nemo nouit quã sit eundum, quã progrediendum, & quocunq; te uerteris, pericula imminet: ita in morte, nescis ad quem locũ progrediaris, in quo consistas, proinde, obruit te horror, formido, et desperatio. Ad hæc, uidemus mortem, nullum habere ordinem, propterea quod nemini parcat, sed omnes

ANNOT. IN HIOB.

simul in uniuersum rapit, talis adeo est mortis imago quantum ad externam laruam attinet, & quemadmodum sese desperatis, & à Domino derelictis ingerit. Contra uero per Iesum Christum, Dominum nostrum mors, adeo mortificata est, ut tam non sit perpetuus occasus, sed uitæ tanua: ita enim scribitur, Hose. 11. O mors, ero mors tua, morsus tuus inferne. Præterea, mors antea tenebricosa, nunc per Christum, aut Verbum Dei facta est lucida, & splendida: est enim Christus lux & uita, quem si ad mortem, adtuleris dispellet omnes mortis tenebras, & uiam illuminat, ut sciamus quâ sit eundum. Hinc abiecta desperatione, oritur gaudium & exultatio. Habet & mors suum ordinem per Christum: de alteris enim dicitur: mors sanctorum preciosa: de alteris, mors peccatorum pessima.

CAP. XI.

Respondens Sophar Naamathites, dixit.

Nunquid multis uerbis non respondendum erit? nunquid uir loquax iustificabitur?

Soli tibi homines tacebunt, ut irrides, & non confundaris,

Dixit

Dicis, munda est doctrina mea, & putus sum in oculis tuis.

Utinam quis daret, ut Deus loqueretur, & aperiret labia sua tecum.

Et adnunciaret tibi secreta sapientiæ, quod dupliciter maiora posset intentare, & tunc intelligeres, quod sit tibi Deus, magis propitius, quam iniquitas tua ferat.

DIVERSA LECTIO.

Pro, dupliciter maiora posset intentare, Hebræus habet כפלים לתושיה quod uarie transfertur propter illam dictionem תושיה quæ uariam habet significationem. Græcus ita legit, ὅτι διπλοῦς ἔστι τῶν κατὰ σέ, id est, duplex erit in his rebus, quæ secundum te sunt: uetus tralatio sic habet, quod multiplex lex eius esset. Alij ita interpretantur (multis efficeretur) ut sit sensus, si tibi Deus adnunciaret secreta sententiæ suæ, multis efficeretur, ut intelligeres minora à te exigere, quàm mereatur iniquitas tua, pro multis autem apud Hebræos est כפלים quod duplicia significat, & phrasi Hebræa, multa, ut Esaiæ 40. Suscepit de manu Domini duplicia, id est, multam gratiam pro peccatis &c. Mea uero opinione, non incommode ita transfertur, utinam Deus adnunciaret, quod dupliciter maiora intentare posset &c.

ANNOT. IN HIOB.

NUNQVID MULTIS VERBIS &c.

Adcedit tertius amicus Sophar Naamathites, prudentiæ suæ contra Hiob specimen factururus: principio exprobrat Hiobi multiloquiū, sed quàm candidè, ipse uiderit. Licet enim sermo Hiobis aliquanto uerbosior sit, ita tamen fert iudicij grauitas, quam si probe consideraueris, pauciora pro rei magnitudine dici intelleges, usq; adeo nullus sermo tam longus est, qui ad uerū explicare posset, grauē iudicij horrorē. In alijs autē rebus non necessarijs, multiloquiū esse, est stultiloquium esse: tantū enim abest, ut in multiloquio sit prudentia, ut stultitiæ non inuenias iudicē magis propriū. Præterea usq; adeo odit Deus multiloquium, ut nec orationem alioqui bonam, si multiloqua fuerit, suscipiat: & quā apud Ethnicos erudita breuiloquētia cōmēdata fuerit, uel unus Homeri, de Menelao uersiculus testatur. *παῦρα μὲν ἀλλὰ μάλα λιγέως, ἐπεὶ οὐ πλὴθος.* Id est, non is multa quidem, uerum argutissima, quippe pauciloquus.

AN VIR loquax IUSTIFICABITUR &c.

Quia in multiloquio non deerit peccatum, & nō qui multa, sed qui uera dicit, bene dicit.

SOLI TIBI HOMINES TACEBUNT.

Garrulus non
uitat peccatū
Proverb. 10.

Id est, tibi ne soli, loquendi autoritatem adrogas, putasne, tua uerba Apollinis oracula esse, nec alijs liceat te arguere, & mendacij conuincere.

Dicit

DICIS MVNDA EST DOCTRINA &c.

Supra, in fine Capituli Sexti, dicit Hiob, se loqui uerissimam, nec quinquam posse mendaciam se arguere, quod de ratione afflictionis intelligendum est, uera enim loquitur, & unam cum Dei testimonio sentit, dum docet, se initio citra causam afflictum. Nunc Sophar confert inter se blasphemias & doctrinam Hiobis: atque ex blasphemis consecutaneum putat, doctrinam etiam impiam esse: qui enim, inquit, conuenit, quod doceas te insontem, a Deo percussum, & interim in Deum blasphemias, an ne munda & pura doctrina fuerit, tanta impietate fermentata? Tu uero sic habeto, munda est Hiobis doctrina, quoties innocentiam suam uindictat, & se citra causam afflictum testatur, ea enim Euangelij ratio est, ut omnis per fidem iustificatus, innocenter patiatur, quicquid afflictionum adiderit.

Immandus uero sermo Hiobis est, quoties grauitate iudicij & furoris Domini impulsus in Deum, pro impiorum atque damnatorum more furit atque insanit: nec mirum si interim impatientius loquatur, quum nemo sit, qui in inferno confitatur & laudet Dominum.

VTINAM QVIS DARET VT DEVS &c. Sophar, probaturus Hiobem iuste afflictum, ab occulto Dei iudicio $\pi\rho\alpha\sigma\upsilon\ \theta\upsilon\varsigma$ uice optat ut aperiat Deus thesaurum sapientiae suae & penetra sua prudentiae: quibus rebus manifeste declaratur, mul-

Adfliccio pro Domine, quis sustinebit? non enim est in terra, neque
 pter peccatū ciat bonum, non est usq; ad unum. Sed in adfugendo,
 aut probatio Dominus duplicem habet respectum: alterum, ad pec-
 cata, ad ueterem Adam: alterum, ad fidem, ad nou-
 um hominem. Si respiciat peccata, minus semper ad-
 fligit, quam meritum sit: & hoc respectu, iustissime
 faceret, etiamsi totum orbem, in abyssum inferni de-
 truderet: sin respiciat fidem, suam ipsius promissionē,
 fide possessam, aut nouum hominem in Christo rena-
 tum, quicquid infligit, non tanquam supplicium infli-
 git, sed ut sit *περὶ τῆς ἐξουσίας*, id est, tentatorium, &
 maiestatis suæ declarandæ, officina.

Nunquid inuestigando Deum, inue-
 nies, & perfecte omnipotentem reperies.

Altior est cœlo, quid facies? profundū
 or inferno, quomodo cognosces (eum)?

Longior terra, mensura eius, & latior
 mari.

Si (oīa) subuerterit, aut constrinxerit,
 aut in unū cōiecerit, quis contra dicet eis?

Ipse agnoscit uiros uanos, & uidit ini-
 quitatem, & non intelligeret?

Vir uanus superbit, & (ut) pullus onagri (sic) homo natus.

NUMQUID INVESTIGANDO DEUM &c. Ante reprehendit Sophar Hiobem, quod innocentiam suam, nimio multiloquo, & magis praefate, quam pie uindicet, quando nemo in conspectu Dei iustificetur, nunc illud ipsum probat ex occulto dei iudicio. q. d. nolite coram Deo innocentem iudicare, quia occulta sunt eius iudicia, nec quisquam ea penetrare potest, etiamsi nescias te impie egisse, neque fueris tibi alicuius criminis conscius, agnosci tamen Deus, absconditorum rimator. *ὁ κρυπτορρηθός*. Quis ergo audeat se aduersus Dei iudicium eluare, & abscondita iudicia eius se cognouisse, gloriari? Unde & Paulus exclamat: O profunditatem diuitiarum, sapientiae & cognitiois Dei, quam inscrutabilia sunt iudicia eius, & imperuestigabiles uiae eius. Altior est caelo, profundior inferno, longior terra, latior mari, potentior cibus creaturis, & si omnia conculcasset, & in nihilum redigeret, neminem haberet aduersatorem, aut contradicentem. Omnia enim sunt in manu sua posita. iam ut maxime, ratione humana, Deus comprehendi non possit, nec iudicia eius occulta, penetrari queant, fidei tamen in Christum omnia possibilia sunt: Deus enim per se immensus, factus est in Christo dimensus, ut possit FIDE comprehendi, ut est Ephes. 3. Flecto ge-

ANNOT. IN HIOB

*Alia mea ad patrem Domini nostri Iesu Christi, ut uideatis adsequi, cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo, longitudo, profunditas, & sublimitas, & ut Fides Deum comprehendit, ita Deus libenter finit se fide capere. Cuius rei exemplar habes in Iacob, qui luctabatur cum Deo per Fidem, usq; ad mane, & præualuit, unde cognomen sortitus **INTE** hoc est, uincens Deum: sic & Mose, Exod. 32. Cœperat Deum Fide in promissionem, adeoq; fortiter tenuerat, ut diceret Deus: Dimitte me, &c. Proinde, quod Sophar ait, Deum esse incomprehensibilem, intelligas Lege, nam Euangelio fit, quantum satis est, comprehensibilis.*

IPSE AGNOSCIT VIROS VANOS.

Hoc est, tanta præditus est Deus & scientia et puritate, ut agnoscat non solum externam hominis impuritatem, sed & internam uanitatem: nam etiamsi extrinsecus coram humano iudicio, iustus uidearis, non tamen coram Deo iustificaberis, qui non iuxta laruam externam, sed intimam impietatem iudicat: aliter uidet homo, aliter Deus, homo uidet quæ adparent, Dominus autem intuetur cor, & probat renes: proinde, ut maxime externis peccatis careas, semper tamen inuenit Deus in abscondito, quod iudicet, & digne punire possit.

VIR VANVS SVPERBIT.

Quasi diceret, quando ita se res habeat, quod Deum

us intelligat iniquitatem, etiam in penetralibus laten-
 tem: quis sanæ mentis, aduersus eius iudiciū insurgen-
 ret, aut contra eum superbiret? sed quid plura? uani
 & tumidi hominis est, Deo insultare, & cristas ad-
 uersus eius iudiciū erigere. Tacite autem mordet So-
 phar Hiobem, tanquam uanum & turgidū hominem,
 & generali gnoma, nō tam Hiobis, quā uniuscuiusq;
 hominis præsumptuosam fiduciam, & audacem cor-
 dis humani temeritatem describit: nam, ut indomitus
 onagri pullus, temere fertur in quæuis obuia, nec pos-
 sit à licentia sua cohiberi, tanta est bestię feritas: ita
 nihil minus corde humano, domabile est, fertur enim
 temere, in quæuis mala, inflatur, turgescit, spirat in-
 gentia (est enim cor fiducię sedes) superbit, etiam ad-
 uersus Deum, & nihil non licentia conatur, si habe-
 nę remissę ei fuerint, ut Gene. 11. Remissa erat alti-
 quantulum cordi sua habena. Sed uide quid moliatu-
 r edificium cuius cacumen ad cœlum pertingat. Remis-
 sum erat frenum cordi Nabucadnezar, sed quid cona-
 tur? in cœlum, inquit, ascendam supra astra Dei, ex-
 altabo solium meum. Quantam uero aliās malorum
 lernam, cor gestet, si tradetur in sua desyderia, uide
 Ro. 2. & Matth. 15. Itaq; lex data est, ut sit pædago-
 gus, & pullum onagri, hoc est, hominem eximie fe-
 rum, coherceat: nā & nonnihil hac caussa, crux pijs
 imponitur, ut carnis ferocitatem comprimat.

Cor humanū
indomabile.

Cor humanū
nihil modera-
bile sunt.

ANNOT. IN HIOB

Si tu direxisses cor tuum (ad Deum) & extendisses ad eum manus tuas.

Si iniquitatem, quæ est in manu tua, longe abiecisses, & non habitasset in tabernaculo tuo malignitas.

Tunc leuares faciem tuam sine macula, & esses firmus, nec timeres.

Similiter miseriæ obliuisceris, sicut mare pertransit, ita (non) recordarieris.

Et de meridie surgeret uita, emicaret quasi mane.

Et confideres proposita spe, ac (ueluti) defossus, securus dormires.

Et quiesceres, nec esset qui exterreret, & contremiscerent faciem tuam multi.

Oculi autem impiorum deficiunt, effugium perit ab eis, & spes eorum, exuflatio animæ est.

SI TV DIREXISSES &c. Potes hæc, tanquam parenæsin ad resipiscentiã, & peccatorum confessionem intelligere, ut sit sensus: utcumque nunc adfligaris, hortor & admono te, resipiscas, agnoscas te iusta pati, dirigas cor tuum ad Deum, extendas manum tuam ad precandum Deum, abicias impietatem operum tuorum, tunc enim purus & immaculatus coram Deo adparebis, firmus constabis, miseriæ obliuisceris, omniaque

nlaq; tibi bona adfluent, quod si aut in impietate per-
 manseris, peribis, ut impij, qui spe sua pudefiunt Sed
 si legeris iuxta translationem supra positam reprehensio
 est, qua Sophar ostendit Hiobem iuste adfluctum:
 Si pie, inquit, uixisses, uiueres nunc summa animi le-
 titia, & fruereris Dei benedictione, nec obruissent te
 tanta mala: iam, quia te obruerunt tanta mala, im-
 pius igitur es. Videntur autem & Sophar, & reliqui
 amici Hiob, prorsus ignorare, quid sit, aut efficiat
 Euangelion, & fides in promissionem Dei, sic enim
 argumentantur contra Hiobem, quasi nullus unquam
 possit coram Deo, fide iustificari: proinde, consecuta
 neum putant, unumqueng; iuste adfligi, quando nul-
 lus a peccato immunis sit. Porro, hoc loco tria enu-
 merat Sophar, ad pietatem spectantia. Primum, est
 dirigere cor ad Dominum, quod alias dicitur: con-
 uertimini ad me, & ego conuertar ad uos, uertitur
 enim cor, per infidelitatem ad terrena, & carnalia:
 rursus, per fidem conuertitur ad caelestia & aeterna.
 Secundum est, extendere manum, hoc est, orare, ma-
 nuum enim extensio, supplicum habitus est: haec au-
 tem externa manuum extensio, aliud non est, quam
 pedagogia, & puerilis disciplina, ueræ oratiōi nihil
 tribuens, nihil adimens, ceterū uera manuū extēsiō,
 FIDES est, qua cordis manus porriguntur, usq; ad
 caelū & faciem Dei. Tertium, est iniquitatem e manu,

Tria spectan-
 tia ad pietatē

ANNOT. IN HIOB

Et tabernaculo nostro eijcere. Porro, iniquitas ma-
 nus operum nostrorū, iniusticia est, non eorum tan-
 tum, quæ p̄ sese mala sunt, quæ & mundus damnat,
 sed quæ iusta & bona sunt, nā & ea iniqua sunt, non
 ex operāte Deo (operatur enim Deus in nobis omnia
 bona opera, uelle, & perficere) sed ex adpendice car-
 nis: hæc inq̄ iniquitas, de manu nostra (id est, operi-
 bus) tollenda est, quomodo? FIDE. Sic enim Petrus
 ait: Fide purificātur corda: qua fide? Primum, de cœ-
 lestibus bonis, si credideris, per Christum tibi, omnia
 æterna bona, gratis donata esse: nihil operaberis, ut
 merearis, nihil boni tibi adscribes, sed Domino tuo:
 in operibus tuis, non quæres quæ tua, sed quæ Dei
 sunt. Dein, de terrenis bonis, si credideris Deum nu-
 tritorem tuum, & patrem familias, ac procuratorem
 esse, nō quæres in negocijs tuis quæ tua sunt, sed quæ
 proximi, nec calumniaberis proximū propter opes,
 propterea quod eas in Domino abundātes, possideas.
 Quid igitur erit homini, dirigenti cor suum, exten-
 denti manus suas ad Deum, & expurganti opera sua
 ab iniquitate? leuare audet faciem suam coram Deo,
 sine macula, sine adcusatione: si enim consciētia, peccā-
 tum, aut Satan nos adcusauerit, Deus est qui iusti-
 ficat: Christus mortuus est, & resurrexit, ut unā cum
 ipso resurgat pius, præterea firmus manet sine timo-
 re: habitant enim pij confidenter, scientes nullā crea-
 turam

Fœlicitas pij
 uiri.

turam posse sibi salutis suæ iacturam inferre, Rom. 8.
 Ad hæc obliuiscitur miseriæ, quæ citius aqua præter-
 fluente fugit, uè est Esa. 65. Non audietur ultra uox
 clamoris & fletus, &c. Apocal. 21. Absterget Deus
 omnem lachrymam ab oculis sanctorum, & mors ul-
 tra non erit, neq; clamor neq; dolor. Hæc omnia in
 Ecclesia implentur, in qua per FIDEM abstergun-
 tur lachrymæ, & abit dolor: dolet quidē corpus, sed
 interior homo de die in diem promouet.

ET DE MERIDIE SVRGERET &c.

Meridie, id est, tempore oportuno, clarissime &
 apertissime, Esa. 58. Orietur in tenebris lux tua, &
 tenebræ tuæ erunt sicut merides.

MANE. Id est, cito, Esa. eodē: Erumpet quasi ma-
 ne lumen tuū, & sanitas tua citius orietur. Describi-
 tur autē hoc loco benedictio, ut habes Deut. 28.

AC VELVTI DEFOSSVS.

Pius Verbū Domini habens, confidit, nihil timens
 aduersarias uirtutes, securus nō tā somno, quā morte.

NEC ESSET, QVI EXTERRERET.

Similia habes Leuit. 26. Dormietis, & nō erit qui
 exterreat, & Soph. 3. Adcubabunt, & non erit qui
 exterreat.

ET CONTREMISERENT FACIEM
 TVAM. Pius in Dominō constans, omnibus aduer-
 sarijs & potestatibus, etiamnum in cælestibus, for-

ANNOT. IN HIOB
midabilis est, unde & Satan pios persequitur: nisi
enim ei formidabiles essent, non persequeretur.

OCVLI AVTEM IMPIORVM.

Antithesis est: pij benedicuntur in operibus ma-
nuum suarū, impij uero maledicuntur, nec constant,
dum iudicauerit eos Dominus, & spes coram perit,
propterea quod non sit in Verbum Domini, sed in suā
ipsoꝝ presumptionē, directa, unde pulchre admodū
spes impioꝝ hoc loco dicitur **שְׁבַח הַמָּוֶה**, id est,
animæ exustatio, hoc est, spiraculū hominis uanum,
quod Græcus & πῶλον, id est, perditionem inter-
pretatur: ut enim nihil potest hominis spiritus effice-
re, quamuis ingentia spiret, proijciens ampullas &
sesquipedalia uerba: ita uana est impioꝝ spes, non
constat, non perdurat. Porro, ut hæc à Sophar, recte
differuntur (quibus tamen tacite Hiob mordetur, tan-
quàm impius, propter adflictiones & maledictiones
quas sustinet) ita nondum conuincunt Hiobem, pro-
pter impietates, adflictū esse, licet interim in iudicio
adpareat, id quod natura sua est omnis homo, nempe
impatiens, impius & blasphemus.

CAP. XII.

R Espondens Hiob, dixit.
Vere ne uos (soli) estis homines,
quibus

quibus cum morietur sapientia?

Etiam mihi cor est, sicut uobis, nec inferior uobis sum, & cui hæc non sunt cognita?

Qui deridetur a proximo suo, ut ego, inuocat Deum & exaudit eum, risus est iustus & simplex.

Lampas contempta in cogitationibus diuitis, parata ad offendiculum pedis,

Prosperatur tabernacula prædonum, & temeritates tumultuantium aduersus Deum, cum ipse (omnia) dederit in manus eorum.

VERE NE VOS ESTIS SOLI HOMINES? Ut in rebus militaribus, corporis robur si careat prudenti & generoso animo, citius perdit quam inuat. Vnde & quidam dixit: exercitum ceruorum duce (qui est ueluti animus exercitus) leone, formidabiliores esse, exercitu leonum, duce ceruo: Ita in rebus spiritualibus, carnalis diuinæ legis & iusticiæ intellectus, citra prudentiam spiritus, plus obfuerit, quam profuerit: nam & amici Hiob, de iusticia diuina, de benedictione piorum, & maledictione impiorum, ut est Leuit. 26. & Deuter. 28. prudentissime differunt, ita, ut in eis propemodum nihil desideres:

ANNO. IN HIOB

sed quando careant Euangelij & iusticiæ fides sapien-
 tia, uides, in quem errorem collabatur, non enim sua
 disputatione, in solū Hiobem iniurijs sunt, sed in totam
 fidei Euāgelij, & sanctæ CRVCIS rationem: si qui-
 dem, quotquot Euangelio credunt, sanctificatur: con-
 sectaneum igitur fuerit, & peccata esse expiata, &
 omnes calamitates, post sanctificationē remissionemq;
 peccatorū contingētes, sanctas esse. Amici uero, è ra-
 tione iusticiæ legis (quæ lex quanq̄ eo tempore nondū
 literis cōprehensa fuerat, habebatur tamen in mente
 conscripta, Ro. 1.) argumentantur, omnem afflictio-
 nem, impietatis pœnam esse. Quam probe autem
 hæc cum Euāgelij (quod & Hiobis tempore fuit, sed
 nondum reuelatum) ratione conueniant, tu ipse iudi-
 cato, & supra aliquatenus ostensum est. Proinde,
 principio huius capitis, ridet Hiob, carnalem amico-
 rum, uerius stulticiā, quā prudentiā, dicens: scilicet
 uos soli estis illi prudentes uiri, quibus se sapientia car-
 nali dedit, & qui totā eam, ut ita loquar, deuora-
 stis: alijs nec micā salis reliquistis, ut & prudentia uiri
 uobiscū morti cogatur: usq; adeo uos soli sapientes, ceteri
 oēs stulti: quēadmodū et Paulus Corinthios ridet:
 Nos stulti, ait, uos prudētes: nos imbecilles, uos uan-
 lidi: nos cōtempti, uos clari. Porrò aut, ridet interim
 spiritus carnales: interim ridet & caro, spirituales,
 sed non eodē animo: caro ridet fratrē è *ΚΛΑΥΤΙΑ*
 contemptu

contemptu, arrogantia, presumptione & elatione, qui enim fratrem uerbo ridet, corde eum contemnit ac **Risus carnis.**

despicit: qui uero fratrem despicit, deum despicit, atque enim: Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis: proinde carnis derisio, in Dei contumeliam uergit.

Deridet & spiritus ex contemptu, non quidem fratres, sed arrogantiae & presumptionis, quae in super- **Risus spiritus**

bis existunt, ut Esaiæ decimoquarto: Qui te uiderint, inclinabunt se ad te dicentes, Nunquid iste est uir qui

conturbauit terram, qui concussit regna? &c. Vbi spiritus, maximo fastus & superbiae contemptu, regem

Babel ridet: & in Psal. 2. Qui habitat in caelis, iridebit eos. Eodem spiritu Hiob ridet amicos suos, non ex

arrogantia, fratrum contemptu, aut sui ipsius elatione, sed ex contemptu fastus, & arrogantiae, qua amici

preter modum, quasi soli praeter omnibus hominibus sapientes essent, efferebantur. Nihil enim in conspectu

spiritus sancti abominabilis, & magis foetidum est, fastu, Quia uiti & arrogantia.

ETIAM MIHI COR EST &c.

Vt derisio mala est, si ex carne proficiatur, & bona, si ex spiritu, ita duplex est gloriatio: mala, quae **Gloria carnis**

ex carne: bona, quae ex spiritu uenit. Carnis gloriatio, ex infidelitate uerbi, & uana fiducia in dona, ori-

tur: ut uides Matth. 7. Eiecimus demonia: & apostoli gloriantur Lucæ 10. Etiam demonia subiiciuntur no-

ANNOT. IN HIOB.

bis: sed audiunt, In hoc nolite gaudere, gaudete potius, quod nomina uestra scripta sunt in cælis. Gloria Spiritus, ex fide in Dominum, non ex confidentia in dona, oritur, ut Psalm. 31. Gloriamini omnes recti corde: & qui gloriatur, in Domino gloriatur. Porro, carnis gloriatio, Domino honorem adimit. Spiritus uero reddit. Gloriatur itaq; Hiob aduersus amicos suos, non honorem Deo adimens, sed potius reddens eum, quæ gloriosuli amici, sustulerant, sibi adrogantes. Sic & Paulus gloriatur aduersus Pseudapostolos. 2. Cor. 2. In quocunq; audet aliquis, audeo & ego. Hæc, inquit, se per insipientiam loquit (sordet enim propria laus) sapientia tamen spiritus, sic cogebat gloriari, ut impiorum os Pseudapostolorum obstrueret.

QVI DERIDETVR A PROXIMO SVO. id est, uos amici propter adflictiones, quas fero me, uelut impium, & iusta causa adflictum, ridetis, ac præ uobis contemnitis: ipsi risu & contemptu dignissimi: proinde, audite Domini sententiam, quam tulit pro adflictis, contra fratrum contemptores. QVI RIDETVR A PROXIMO SVO, INVOCAT DEVM, ET EXAUDIT EVM. id est habes Deuter. 15. Si unus de fratribus tuis ad paupertatem uenerit, non obdurabis cor tuum, ne contrahas manum tuam &c. ne clamet contra te ad Dominum, & fiat tibi in peccatum: & Prouerb. 14. Qui calumniatur

Dominus ulciscitur contemptum pauperum.

niatur pauperem, conuivium facit factori eius. Ergo
 ne clamare licet adfucto, contra adfligentes pro um-
 dicta: & quid est quod Christus ait: Benefacite male-
 dicentibus uobis: orate pro ijs, qui lædunt, & insectã
 tur uos. Respondeo: omnino pro persecutoribus,
 non tam doctrina, quàm exemplo Christi, orandũ est,
 sed clamorem hunc, quo derisi male adfecti, & inu-
 ste occisi, pro ultione ad Dominum clamant, non intel-
 ligas esse, orationem derisorũ et male adsectorum, sed
 Spiritus sancti, in male adfectis habitantis, pij enim
 sua agunt, et disciplinam à Domino traditam exequun-
 tur, hoc est, pro persecutoribus orant: sed interim Spiritus uir-
 clamat Spiritus gemitibus inenarrabilibus, uindictam, dictã clamat,
 nam quemadmodũ si ex fide eleemosynam pauperi im- pro pijs, ita
 pio, sed tamen egenti, largiaris, etiamsi nunq̃ pauper ut orat.
 benefacti, erga Deum, precibus suis meminerit, ipsa ta-
 men eleemosyna clamat, ut est Ecclesiastici uigesimo
 nono, Conclude eleemosynã in sinu pauperis, & hæc
 (propter fidem è qua fluit) pro te exorabit, ab omni
 malo. Similiter & Deuteronomij uigesimo quarto. Si
 adceperis pignus à fratre tuo paupere, nõ pernoctabit
 apud te pignus, sed statim reddes ei ante solis occasum
 ut dormiēs in uestimento suo, benedicat tibi, et habeas
 iustitiam coram Domino Deo tuo. Quid si debitor
 impius fuerit, atq; etiam si pignus redditum sit poti-
 us creditori, ut fieri solet, in corde suo maledicat? Ip-
 sum opus ex fide & charitate profectum, te benedi-

ANNOT. IN HIOB

et, etiamsi debitor maledicat. Ita pius, semper orat
 pro persecutoribus, sed interim spiritus ultionem cla
 mat, ut est Apocal. sexto: Vidi subter altare animas
 intersectorum, propter Dei Verbum, & propter testi
 monium quod habebant, & clamabant uoce magna
 dicentes: Usquequo Domine, qui es sanctus & uerax,
 non iudicas, ac uindicas sanguinem nostrum, de ijs, qui
 habitant in terra? Testatur idem sanguis Abel, qui cla
 mat à terra ad cælum pro uindicta, non suo, sed Spiri
 tus sancti ore. Sic clamat in omnibus Prophetis, mar
 tyribus, & pijs male tractatis, usq; ad futurum iudicij
 diem.

RISVS EST IUSTVS ET SIMPLEX.

Antihesis est, qualibus scetet hic liber. Est enim
 sententia: non miror quod ab amicis meis ridear, si qui
 dem pro ueteri mundi huius consuetudine, iusti riden
 tur, prædones impij prosperantur. Prima antihesis
 pars est: risus sunt coram mundo, iustus & innocens:
 quia sapientia Dei, stultitia est coram hominibus, &
 piorum opera, rationi stulta uidentur, ut 2. Sam. 10.
 ridetur David, ludens ante Dominum à Michol: sic
 derisi sunt Iudæi à Gentibus, quia stulta & insipien
 tia uidebantur, Iudæorum opera: sic Paulus ad Athe
 nienses adpellens, audit: Quid sibi uult spermologus
 iste? Sic postea Christiani ab Ethnicis derisi sunt quia
 uidebantur, ut Suetonius scribit, genus hominū super
 stitionis nouæ & maleficæ.

Suetonius in
 uita Neronis

LAMPAS CONTEMPTA &c.

Primam Antihesis partem, probat similitudine pulcherrima, ut enim si quis lampadem noctu prælucentem, negligat aut contemnat, facile offendit pedem ad lapidem: ita diuites, magnates, reges & tyranni, quales sunt amici Hiob, præ se adfluctos & abiectos, in corde suo continentes, colligunt eo contemptu sibi ipsi iram, in æternam damnationem, nam adfluctio lampas dicitur, propterea, quod propter adfluctio- nem, in conspectu Dei luceat, & oculis eius pateat, Esaiæ 66. Super quem respiciam, nisi super humilem, & contritum spiritu. Et in Euangelio: Beati pauperes spiritu? quoniam ipsorum est regnum cælorum. Hanc lampada, in solis Dei oculis, non coram mundo lucentem, despiciunt diuites, hoc est, fastuosi & superbi. Ea igitur lampas parata est ad offendiculum pedum eorum, et excæcationem oculorū eorum, ut enim Christus lux est, & salutis petra, humilibus in se credentibus: & excæcatio, ac offensionis petra, contemptoribus, ita abiecti & humiles, lampas sunt coram Deo splendidissima, sed coram fastuosis huius mundi uiris, ad offendiculum pedum suorum posita, ita enim scribitur. Qui uos tangit, pupillam oculi mei tangit, & quod uni ex minimis meis facitis, mihi fecistis.

PROSPERANTVR TABERNACVLA.
Id est, quanquam & impiorum bona, à Deo sint.

ANNOT. IN HIOB

**Prædones
prosperantur**

is enim sinit solem suum oriri super bonos & malos, aduersantur tamen Deo, nihilominus foeliciter uiuentes, & cunctis abundantes opibus. Secunda antithesis pars: porro, prædones hoc loco, sunt tyranni seu impij, donis Dei abutentes, aut pios calumniantes: omnia enim dona, ut sunt sapientia, sanitas, fortitudo, diuitiæ, potestas, effusa sunt in communem utilitatem, ut sapientia, insipienti inseruiat: sanitas, infirmitati: fortitudo, imbecillitati: diuitiæ, egestati, sed ijs præcipue saginantur impij, ut enim filij huius seculi prudentiores, ita et potētiores, dittores, saniores, et fortiores filijs lucis sunt. Breuiter, tabernacula impiorū, abundāt omnibus serè benedictionibus Dei, at possident eas, et utuntur impij, ueluti prædones non in eum usum, in quem collata sunt, sed pro sua libidine, abutuntur aduersus Dominum, & proximum, nam sic comparatum est, ut prudentia seruiat imprudentiæ, impietas autem inuertit, & seruit prudentibus, per prudentiā, diuitibus, per diuitias, interim, egregie cōtempso pauere & insipiente. Loquitur autem Hiob hoc loco, de foelicitate, quam Arabes prædones, qui armenta eius abegerant, in sua impietate habebant, & præ ca, suam infœlicitatem deplorat.

Iam obsecro, interroga bestias, & doce bunt te, uolatile cœli & adnunciabit tibi.

Aut

Aut loquere terræ, & docebit te, & ad-
nunciabunt tibi pisces maris.

Quis non agnosceret in omnibus istis,
quod manus Domini fecerit ea?

Quod & in manu sua, sit anima oīs uiuē-
tis, & spiritus uniuersæ humanæ carnis.

IAM OBSECRO, INTERROGA-

Quod supra dixit, & se quoque rerum peritiam ha-
bere, ac sibi etiam cognita esse, quæ disserūt amici, nūc
prosequitur, ait enim, disseruistis o amici, pleraque de
sapientia & potentia Dei, quod omnia creat, et cōser-
uat, quasi uero hæc mihi incognita essent, nam uobis,
etiamnum tacentibus, docent me illud creaturæ, lo-
quuntur enim omnes creatorem, & clamant inenar-
rabili uoce, Deus me fecit, ut & Paulus ait, inuisibi-
lia Dei, cognoscuntur ex uisibilibus & alibi: coeli enar-
rant gloriam Dei, & opera eius adnunciat firmamen-
tum. Interrogare autem hoc loco sumitur pro disqui-
rere, inuestigare, aut contemplare. Si quis igitur pro-
be consideret, bestiarum, uolatilium, & piscium na-
turam, inueniet miram creatoris prudentiam. Ceruus
ut Physiici scribunt, latratu canum audito, aura
semper sequunda fugit, ut uestigia cum ipsis abe-
ant, item, dum cornua, statuto ueris tempore amise-
rint, maxime inuia petūt, ne armis suis spoliati, iniuria

Sapientia Dei,
in ceruo.

In perdice.

obuiantium pateant. Quis bestiae huius sagacitatem
contemplans, non ueluti praesentem creatoris sapientiam
uideat? De Perdice scribit Plinius, quod si auceps
ad nidum eius caeperit accedere, procurrat ad pedes
eius, praegrave aut delumbem sese simulans, subitoque
in procursu, aut breui aliquo uolatu cadit, fracta aut
ala aut pedibus, aut procurrat iterum, tantam praehen-
surum effugiens, spe frustrans, donec in diuersum ab-
ducatur a nidis. Vide igitur, et in hoc animali, sagacitatem
creatoris, tibi praesenter ob oculos positam. Quid de
piscibus dicam? uel unam remoram, quam Graeci
ἐχίνος uocant, considera, est enim paruus admo-
dum piscis, expes, quo carinis adherente, naues quam-
uis ingentes, remoratur, inde etiam nomine imposito:
quae si quis in tam paruo animalculo conspexerit, non
ne qualemcumque creatoris, potentiae ac industrie ima-
ginem contemplabitur? proinde est naturis animalium,
maiestas Dei inuisibilis, redditur uisibilis, et manifesta

QVOD ET IN MANV SVA, &c.

Non enim solum Deus, omnia creauit, sed etiam
omnia conseruat, fouet & sustentat, omnis seu bestia-
rum seu hominum spiritus, in manu sua situs est, sed
num propterea amici, sententia sua compotes erunt,
quod deus neminem adfligit sine causa, propterea quod
omnia creauerit, & conseruet? absit, nam potius di-
uersum sequitur, quia enim omnia creauit, & in manu
sua

*sua habet: igitur eo magis licebit ei, unumquemque,
pro uoluntate sua tractare, etiam sine causa meriti,
quemadmodum figulus potestatem habet uasis sui,
uel frangendi, uel reformandi.*

*An non auris probat, & guttur come-
dentis gustat?*

*In senioribus (pro uestra opinione) est
sapientia, & in longæuis intelligentia.*

*(At ego dico) apud ipsum (Deū) est sa-
piëntia, fortitudo, consiliū, & intelligētia.*

*Ecce, si ipse destruxerit, nemo ædificat,
si concluderit quempiam, nemo resoluit.*

*Ecce, si continuerit aquas, omnia are-
scent, & si emiserit eas, subuertūt terram.*

*Apud ipsum est fortitudo & energia,
ipsum est errans & seductor.*

*Ducit cōsiliarios (tanquam) prædam,
& iudices stupidos facit.*

*Vincula regum dissoluit, & ligat cin-
gulo lumbos eorū, ducit sacerdotes sicut
prædam, & fortes peruertit.*

*Auertit labium ueracium, & discipli-
nam senum aufert.*

*Effundit contemptū super principes,
& confederationem fortium dissoluit.*

ANNOT. IN HIOB

Reuelat profunda de tenebris, & educit ad lumen abscondita.

Magnificat gētes, & rursum perdit eas, dilatat gentes, & reponit eas.

Auertit cor principum populi terræ, & errare facit eos in uano, & in inuio.

Vt palpent tenebras & non lumen, & errare facit eos sicut ebrium.

AN NON AVRIS PROBAT &c.

Locus, cōtra eos, qui sunt gloriabūdi de patribus & concilijs.

Antea capite octauo, Bildad, patrum auctoritatem ad confirmandā suam sententiā, adlegauit, ait enim: Interroga priorem generationum, & para te, ad inuestigandū patres eorum, ad quod nunc Hiob respondet, dicens se nolle alicuius, quantumuis sancti patris, sententia premi: est quidem maiorum auctoritas sacra sancta, & nequaquā naso suspendenda, sententia tamen eorum, ad spiritus regulā exigi debet: proinde, egregia similitudine docet, nō cuius doctrinæ aut spiritui, credendū esse, sed num ex Deo sint probāda, est enim doctrina, ueluti cibus: iam ut cibus non ē facie externa probamus, sed solo gustu: sæpe enim oculis uidetur sapidus cibus, qui insipidus est, & cōtra, ita Veritas aut sententiā, non iudicaueris, ē sola eloquentiæ aut senectutis larua, sed ex aure, hoc est, spiritus iudicio, & fidei regula (fides enim ex auditu est) ut

IOANNES

Ioannes ait: probate spiritus, si ex Deo sint, nam Verbum non ideo bonū & adceptabile est, quia eloquens aut senex dicat, sed quia uerū sit: ueritas autē eius, non ex eloquētia aut senectute, sed ex iudicio spiritus, qui ē Verbo, non ratione humana iudicat, probatur, ait itaq; Hiob: uēstra quidē sententia ō amici, in senioribus est sapientia, & in maioribus prudētia, qđ ut minime negauerim, ita non abstulerim Deo nostro suum honorē: si enim seniores prudētes sunt, non ex se aut humana ratione, sed ex Deo prudentes sunt. Proinde apud unū & solum Dominū, est sapientia, fortitudo, consilium, & intelligentia. Potest hic locus, produci contra gloriabundos de patribus, & Concilijs.

In Deo sapientia.

ECCE, SI IPSE DESTRUXIT, NEMO AEDIFICAT. Quod dixit, apud Deum, non apud seniores, esse fortitudinem & sapientiam, nunc probat, nam solius Dei, esse fortitudinē, uel hoc argumento cōstat, quod quæ Dominus destruit, nullis uiribus reaedificari queunt, hoc est, decretū Domini, nemo retractat, ut Hiericho destruebatur manu Domini, Iosue 6. maledictus ergo erat Ahicl, eam reaedificans. 2. Reg. 16. Demoliebatur templū Hierosolymitanū, manus Domini, per Titum Ro. imperatorem, nullo igitur conatu fieri potuit, ut reaedificaretur, concessa etiānum ludæis à Iuliano imperatore, reaedificandi potestate, ut habet historia Tripartita li. 6. ca. 43.

Iudiciū domini, irtractabile.

A N N O T . I N H I O B
S I C O N C L U S E R I T Q V E M P I A M .

Pharao includebatur in aquis maris rubri, nemo erat qui liberabat : Saul includebatur in manus hostium Philistinorum, & non erat locus unde effugeret. Omnes impij clauduntur in perditionem, & nusquā patet exitus : omnes homines inclusi sunt in peccato, & nemo liberat, nisi solus Dominus.

E C C E S I C O N T I N V E R I T A Q V A S .

Tempore Helix, continuit aquas tribus annis, & omnia arefacta sunt : Noë temporibus, effudit aquas super terram, & omnia diluio perierunt.

A P V D I P S V M E S T F O R T I T V D O .

Epiphonema, priores sententias concludens.
I P S I V S E S T E R R A N S E T S E D V C T .

Dominus errare facit.

Secundo, probat sapientiam, consilium & intelligentiam, solius Dei esse: solum enim Dei consilium, & sapiētia, promouent : humana uero, à diuino confunduntur, nam qui errat aut decipit, diuino consilio, aut errat, aut decipit . 3 . Reg . 22 . Egre diat, & ero spiritus mendax in ore omnium Prophetarū : & dixit Dominus, decipies & praualebis : egredere, fac illa,

Quare Dominus errare faciat.

Ezech . 14 . Propheta quum errauerit, & loquutus fuerit uerbum : ego Dominus decepi Prophetā illum . Sic & 2 . Thess . 2 . Mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio . Sed quare Dominus errare facit & decipere ? causa in promptu est, quia ponit, inquit

inquit Propheta, idola in corde suo, & statuunt scanda-
 lum iniquitatis suæ, contra faciem suam: adeoq; ue-
 ritatem dilectionis non recipiunt.

DVCIT CONSILIARIOS &c.

Hoc est, diuino consilio, omnis humana sapientia *Sapientia dei*
 & iudiciū ruunt, percunt, & ueluti præda deua stan-
 tur: atq; adeo coram Deo, humanū iudiciū, citius in-
 sana fuerit, quàm prudētia. Vide consiliū Ahitophe-
 lis 2. Reg. 17. Esa. 19. Sapiētes consiliarij Pharaonis,
 dederunt consilium insipiens. Item: Dominus miscuit
 in medio eorum, spiritum uertiginis, & 1. Corint. 1.
 Perdam sapientiam sapientum &c.

VINCULA REGVM DISSOLVIT &c.

Pro uinculis, Hebræus habet *וַיִּשְׁבֹּר* quod trala *Fortitudo dei*
 tio uetus balthæum uertit, sed proprie significat casti-
 gationem, aut tyrannidem, ut sit sententia: Dominus
 etiam hoc factō, declarat suam potentiam, quod ty-
 rannidem potentissimorū regum subuertat, & popu-
 lum suam, de manu eorum liberans, coherceat. No-
 ta est historia de Pharaone, Goliath, Nebucadnezar,
 Daniel. 4. & 5. Quid igitur? timendus est Dominus
 sapiens & fortis: adeoq; ex ipso solo, non ex patri-
 bus, comparanda est fortitudo & sapientia.

DVCIT SACERDOTES &c.

Deut. 21. Ad uerbum sacerdotum omne negotium
 pendet, & nolens obedire sacerdotis imperio, ex de-

ANNOT. IN HIOB

creto iudicis morietur. Sed adicitur: Si secundū legem Dei, non iuxta propria somnia iudicauerint: unde, ut Dominus declaret suā solius esse sapientiā, non sacerdotum: confundit interim eorū consilia, ac prudentiā eorum stultā reddit, ne personarū laruis addicti, seducamur, Hiere. 5. Stupor & mirabilia facta sunt in terra: Prophetæ, prophetant mendacia, Sacerdotes adplaudū in mibus suis, & populus meus dilexit talia

AVERTIT LABIVM VERACIVM.

*Cur Pseudo-
propheta &
lapsus Patrū.* Auferuntur uera prædicantes, & subordinantur Pseudoprophetae, ut discamus in timore, è solo Deo non hominibus pendere: excitantur enim Pseudoprophetæ, ut tentemur, num uere credamus VERBO Domini, Deut. 13. Potes & hunc locum sic intelligere, ut Dominus declaret non esse pendendum, ab ulla hominis autoritate, sed ab ipso solo, efficit, ut qui uera prædicet, interim erret. Exemplū habes in Petro, qui sincerus Domini Apostolus fuit, sed de legis abrogatione, nonnihil à uero scopo aberrabat, & propterea à Paulo reprehensibilis uidebatur. Docuerunt & patres sancti, maiores nostri, pleraq; pia & Christiana, interim tamē in errores aliquot uix excusabiles, lapsi sunt: ut doceat nos Dominus, ne autoritate hominum, sed solo Verbo confidamus.

ET DISCIPLINAM SENVM.

Id est, nec Maiorum cōstitutionibus, & seniorum ordinationi

Ordinationi, Dominus parcit, ut ex omni parte unam
 solam & stabilem ueritatem, discamus. Ordinârunt
 primitiue Ecclesie, Episcopi οὐκ ἀντὶ πνεύματος
 uarias pœnitendi formas, quas uides in Maiorum mo-
 numentis, non ut essent pro peccatis satisfactio: sola
 enim fides in Christum, peccata absorbet, non opus
 quantumuis sanctum, sed ut essent, partim probatio,
 partim protestatio, qua resipiscences, suam fidem, co-
 ram tota ecclesia, declararent. Constituerunt & alias
 in ecclesia, ceremonias, non usquequaq; impias, ut
 essent rudium disciplina: iam, quia sub Papistico re-
 gno, pœnitentiales formæ, pro uera satisfactione, &
 ceremonie, non pro disciplina, sed pro uero & le-
 gitimo Dei cultu, haberi cœptæ sunt: proinde, iusto
 Dei iudicio, pleræq; abolētur, ut discat mundus, quid
 sit ueritas, in æternum duratura. Porro, quod magis
 mirum uidetur, Dominus nec suis externis cultibus à
 se, per manum Patriarcharum & Mosi ordinatis, pe-
 percit. Ordinata erat circuncisio: constitutum sabba-
 thum: uarij cultus diuini, ordinati in Leuitico: con-
 structum erat & templū, sed hæc omnia ablata sunt,
 quia tempore Christi cœperant putari, ueritas & ius-
 ticia, quum nihil aliud fuerint, quã ueritatis umbra,
 & iusticiæ significationes.

Canones pœ-
 nitentiales.

Ratio aboliti
 cultus, cū hu-
 mani, tum di-
 uini.

EFFVNDIT CONTEMPTVM &c. Contemptus
 Idem habes Psal. 106. & hanc sententiã probant principum.

ANNOT. IN HIOB

Vana redduntur
 tur fœdera à
 Domino.

seditiones populares, in quibus princeps uilius uespilone ducitur. iam ut principes à Domino contemptibiles redduntur, ita & consilio Dei, cōfœderationes, & pacta eorum soluuntur, ut doceat omnes Gentes, se solum esse uenerandum principem, nec usquam firmum esse fœdus, nisi cum ipso iſtum, ut Esa. 7. Cōfœderatio duorum regum, Israël & Syria, aduersus Dominum percussa, soluitur. Docet igitur iste locus, principes timorem Domini, ut sciât honorem, quem habent in mundo, non esse ius hæreditariū, sed donū Domini. iam non recitantur hæc, quia bene agat priuatus, principē deridens, aut fœdera pacis rumpens: nam ut Paulus inquit: Principibus honorem debemus & pax etiā sine fœderibus seruāda est. Sed malis, principes cōtemnētibus, & pacis fœdera frangētibus, Deus utitur ueluti instrumento & ministris, ad declarandam maiestatem suā: quæadmodū aliās utitur Sathana, & tamen nō ppter ea bonus est, qd' Dei sit instrumentū.

REVELAT PROFVNDATA &c.

Vt ordine nature, Dominus de nocte diem educit, & lucem de tenebris: ita in omnibus alijs rebus, nihil est occultū, quod non reuelabitur, nulla est iniquitas tam profunda, nullū scelus tam tectum, quod non manifestabitur, nisi per Christum expiatum fuerit.

MAGNIFICAT GENTES &c.

Exempla ubiq; obuia sunt: magnificatus erat in
 tio mun

tio mundus, sed diluuius rursus perijt: magnificatae erant Gentes in terra Chanaan, sed ingressu Israël, deuastatae: magnificatus est Israël carnalis, super numerum arenæ maris, sed rursus in paucum numerum redactus est: idem accidit omnibus mundi regnis.

DILATAT GENTES.

Id est, multiplicat & rursus minuit.

AVERTIT COR PRINCIPVM &c.

Dominus puniturus impium populum subiicit eum principibus stultis, pueris, aut tyrannis, propter impietatem enim, & suam, & populi, excacatur: ut palpent in meridie, sicut solet cæcus palpare, Deuter. 28. Percutiet te Deus amentia &c. Psalm. 106. Errare facit eos in inuio & non in uia. Esaiæ 19. Principes fecerunt errare populum Aegypti in omni opere eorum, sicut errat ebrius & uomens. His omnibus disce e solo Deo fortitudinem, sapientiam, & consilium petenda esse. Nam hæc dona, non maioribus, nec ulli hominum statui, ueluti hereditario iure Dominus concessit, sed sibi soli retinuit, distribuens unicuique pro ut uult. Proinde, nunc senioribus aufert prudentiam, et largitur iunioribus: nunc iunioribus aufert fortitudinem, & dat senioribus: nunc contemptibilem reddidit principem: nunc rursus honori eum restituit, ut nobis fidem faciat, se solum fortem, prudentem, & sapientem esse.

Malus Magister, malo populo datur

CAP. XIII.

Ecce omnia hæc uidit oculus meus, au-
diuit auris mea, & intellexit ea.

Aeque & ego quæ uos scitis, noui,
non uobis minor sum.

Veruntamen ego contra omnipoten-
tem loquar, & arguere Deum desydero,

Vos uero compositores mendacii, &
uani medici omnes estis.

Quis dabit, ut taceretis, & uideremini
sapientes?

ECCE HAEC OMNIA VIDIT OC-
VUS MEVS.

*Iudicio presi-
arguere Deū
solent.* *Hoc est, nō minus uobis cognita est
mibi sapientia & fortitudo Dei: scio Deum sapientē,
scio fortem, scio iustum, nihilominus tamen aduersus
Deū loquar, & arguā eum, id est, Deus reprehensibilis
mibi uidetur, propterea, quod immerito cura ullā ipse
tatis notā, adfluxerit me. Quod uero putet Hiob, Deū
reprehensione dignum, grauitate iudicij extorquetur:
cæterum, quod firmus confiteatur, se contra impietatis
causam adflictū, Euangelij confessio est, quo credens,
sanctificatur. Proinde, si crucem suam nō sanctam, sed
peccati poenam confiteretur, Euangelion abnegaret.*
Vos

CAPITULUM XIII. 110

VOS VERO COMPOSITORES &c.

Id est, non ego mentior, innocentiam meam fide paratam, asserendo: sed uos potius amici, falsa crimina intentantes, & iustitiam Dei carnaliter interpretantes. Primum arguuntur amici mendaciorum, quod ex ueris, falsa colligant: uera enim de iustitia & sapientia Dei loquuntur, sed falso & carnaliter interpretantur. Dem, arguuntur uane consolationis, & preposteræ, nam quum adcesserant ad consolandum Hibem, suis mendacijs & multiloquio, nouus fiunt morbus, ut habet commune prouerbium: medicus loquax nouus egrotus morbus est.

QVIS DABIT UT

taceretis.

Id est, sapientes iudicaremmini, si modo stultitiam uestram, sermone non proderetis, Prouerb. 17. Stultus si tacuerit, sapiens reputatur. Scribit & Plutarchus ὁ δὲ δὲ οὐ μὴ ἀγ Megabysum Persen, cum in officinam Apellis aliquando conscendisset, loqui nescio quid, de arte pictoria cœpisse: huius ineptias non ferens Apelles, priusquam, inquit, sermone te proderes, nonnullam de te opinionem dedisti, auro scilicet isto, cum purpura silentium honestantibus, nunc uero officinarij, etiamnum pueri, qui pigmenta mihi terant, tua ista blatteramenta rident.

ANNOT. IN HIOB

Audite obsecro correctionem meam,
& iudicia labiorum meorum animadu-
uertite.

Nunquid pro Deo loquemini iniquū,
& pro eo pronuntiabitis dolum?

Nunquid faciem eius respicietis, aut
pro Deo contendetis?

Nunquid impune feretis, cum explo-
rauerit uos? an sicut deluditur homo,
deludetis ipsum?

Arguens, arguet uos, si in abscondito
faciem (eius) respexeritis.

An non strepitus eius terrebit uos, &
formido eius cadet supra uos?

Memoria uestra comparabitur cineri,
in lutum ceruices uestrae deiicientur.

AVDITE OBSECRO *Id est, animadu-
erte uos amici, summam causse meae, & in quo uos re-
prehendam: non arguo, quod Dominum iustum &
sapientem predicetis, quis enim ista, aut argueret, aut
non commendaret? sed hoc reprehendo, quod in Deo
fingatis carnalem quandam iustitiam & sapientiam:
excusatis Deum, sed iniquitate & dolo, quasi uero
Dei ueritas, mendacijs egeat, ut confirmetur, & sa-
pientia eius, hypocrisis excusetur.*

NUNQVID FACIEM EIVS?

Frequentes illæ interrogatones, uehementiæ & reprehensioni adcommodatissimæ sunt. Porro, faciem Dei respiciunt, quotquot carnaliter iudicant de sapientia & iustitia eius, seu propter sapientiam & iustitiam, mendaciter Deum excusant: nam in lege præcipitur, ut in iudicio nõ respiciamus personas, hoc est, ne personam iudicio propositam, iudicemus iuxta potentiam, eloquentiam, prudentiam, diuitias, amicitiam, inimicitiam, benefacta, & malefacta eius imperitiam, sed iuxta causam, unde nec Deus personarum respector est, nec in electione, nec in iudicij executione. Electio est in Esau & Iacob nondum natis, quod si in hac electione personam respexisset cuius elegeret Esau primogenitum, et maiorem, quã Iacob minorem: causa aut sola respicitur, quæ est in electione uoluntas, seu beneplacitum Dei. Exequutio iudicij siue sententia decreta est: qui bene egerunt, ibunt in uitam æternam, qui uero male, in ignem æternum: hic si personam respiceret, potius dixisset: qui diu, qui potenter, qui sapienter uixit: non autem refert, quã diu potenter & sapienter, sed quã bene uixerit. Iam ut ex persona humana, causam hominis iudicare non licet, ita nec ex persona Dei, de causa eius cum Iob, quicquam pronuntiare oportet: non enim propterea Iob, merito peccati puniatur, quod Deus iustus & sa-

Deus non respicit personam.

ANNOT. IN HIOB.

ptens est: nam hæc est carnalis, de iustitia & sapientia
 Dei cogitatio, & personæ respectus. Sic solemus de
 hominibus iudicare: hic iustus est, & illum punit, ille
 igitur poenam, suis flagitijs meritus est. Proinde, ita po-
 tuus de Deo philosophandum fuerit, ut confiteamur
 eum in uase misericordie, esse misericordem, qua do-
 nat fidem, peccata & impietates expurgantem, & co-
 ram suo etiamnum aspectu iustificantem. Sed præter-
 quam, q̄ misericors sit, inuenitur & sapiens, & ius-
 tus & potens: quia sapiens est, igitur iustificatum,
 cruce & adflictione explorat, ut cognobile fiat opus
 eius, & in lucem producat: sapientis enim est, lu-
 cem non uereri: qui male agit, inquit Christus, odit lu-
 cem, nec uenit ad lucem, ne arguantur opera eius: qui
 autem operatur ueritatem, uenit ad lucem, ut conspi-
 cua fiant facta ipsius, quod per Deum facta sint. Sic
 Dominus operatus est in Hiobe fidem, patientiam, &
 alia bona, etiam priusquam eum adfligeret: ne autem
 tanta bona, per Deum in Hiobe facta, obscura mane-
 rent, producta sunt ad lucem cruce, ut supra legis ca-
 1. & 2. iam, quia Dominus iustus est, igitur non sint
 iustificatos, supra id quod possunt, tentari, est enim
 fidelis seruansq; promissi, quo suum auxilium oibus
 periclitantibus, pollicitus est. Quia uero & potes est
 nulla igitur creatura, potest eum prohibere, quin ser-
 uet, & præstet promissa, atq; hæc est *Evangelij de mi-*
sericor

*Evangelion
 philosopha-
 tur de Deo,
 & lex.*

fericordia, sapientia, iustitia, & potentia Dei philoso-
 phia. Lex, aliā habet rationē: misericordem Deū cōfi-
 tetur, sed bene agentibus, sapientem, quod omnia sapi-
 enter creat, iustum, quod peccatores damnet, poten-
 tem, quod omnia deuastet & conculcet, &c.

NUMQUID IMPVNE FERETIS.

Facile est, iustum, sapientem, & constantem uide-
 ri, ante conspectum Dei, nondum iudicantis, at reue-
 lato iudicio, perit omnis humana sapientia & constan-
 tia. Ita amici Hiob, uidentur sibi prudentissime de Deo
 sentire, sed iudicium explorabit, qualis sit eorum sen-
 tentia, ait enim Dominus cap. ult. Non estis loquuti
 coram me rectum, sicut seruus meus Hiob.

AN NON STREPITVS EIVS TERR.

Iudicium Dei, strepitus est & formido, quod con-
 cutiat omnes uires, & horrorem incutiat, est & Pro-
 phetis hoc peculiare, quod iudicium Dei futurum, stre-
 pitu armatorum adumbrent.

MEMORIA VESTRA COMPARA-

BITVR. Hoc est, nunc uidemini recte de sapientia
 Dei sentire, sed iudicante Domino, peribitis, & dele-
 bitur nomen uestrum, unā cum prudentia uestra, est
 autem hæc impiorum fors, quod redeant in cinerem, &
 in lutum, Domino suum iudicium reuelante, &
 quum de iustis dicatur, in memoria æterna erunt iu-
 sti, ab auditions mala non timebūt, de impijs scribitur,

Memoria pij
 & impij.

ANNOT IN HIOB.

perijt memoria eorum cum sonitu: & Psal. 33. Oculi Domini super iustos, & aures eius in preces eorum, uultus autem Domini super facientes mala, ut perdat de terra memoriam eorum. Iam de hominum memoria nullus hic sermo, sed de memoria Dei: esse enim in memoria Dei, & coram Deo non collabi in cineres, hoc opus, hæc fœlicitas est: collabimur enim omnes coram mundo, in lutum & cinerem, pijs uero semper coram Domino uiuunt, ut Christus de Abraham & Iacob pronunciat.

IN LVTVM CERVICES VESTRAE DEICIENTVR. Id est, adrogantia & superbia uestra, peribit. Eadem loquutio est Psal. 7. conculcet in terram uitam meam, & gloriam meam in puluere deducat.

Tacete mihi, & ego loquar, ac nihil omittam.

Quare lacero carnem meam dentibus meis, & animam meam pono in manus meas.

Ecce occidet me, non expectabo, ueruntamen uias meas coram facie sua arguam.

Nam ipse mihi ad salutem (erit) non enim ante ipsum hypocrita uenit.

Audite

Audite audiēdo sermonem meum, &
 explanationem meam auribus uestris.

Ecce pronunciaui iudicii sententiam,
 noui quod ego iustus sum.

Quis est qui contendet mecum? sed
 nunc tacebo & peribo.

DIVERSA LECTIO.

Vbi Hebraeus habet **הוֹי קָטַלְנִי לֹא אֵיחָל**
 Græcus legit. **ὅτι ἂν με χερσὸν ὄνομα ἔμει**
καὶ ἤρκα, id est, si me cōprehēderi potens, quan-
 doquidem **ε** cepit: nam pro **אֵיחָל** Græcus inter-
 pres legit, partim **אֵיחָל** id est, potens uel potero:
 partim **אֵיחָל** (id est, cœpit) deduxit. Vetus transla-
 tio habet, etiam si occiderit me, in ipso sperabo: sed
 interim ubi in hac translatione manet **אֵיחָל**? Proinde, sic
 ex hebræo transferri debet: ecce occidet me, non ex-
 pectabo, hoc est, tantus est dolor, ut præ oculis uide-
 am mortem, præ doloris tamen magnitudine, expecta-
 re mortē non potero, donec uenerit: mallet hoc ipso
 momento perire, quàm tantos cruciatus ferre.

TACETE MIHI, ET EGO LOQVAR.

More suo Hiob digrediuur, ad recensendam diuini
 iudicij grauitatem, dicens: animaduertite interim **ὄ**
 amici, dum recenseam animi mei sententiam. Quid
 mihi profuerit, ut maxime omnem moueam lapidem,

ANNOT. IN HIOB

Lacerare car-
nes, quid.

Animā in ma-
num ponere,
Hebraismus.

Et omnia tentem, cum tamen mortem mihi imminere uideam, nec liceat præ doloris grauitate, tarāū moris aduentum expectare, omnis mora mihi longa est, hoc unum meum est uotū, ut maturet interitus, usq; adeo pressus, doleo. Porro lacerare carnes dentibus, Luthero interprete, est seipsum adstringere, dolere, ingemiscere, et corde angī: ponere autē animam in manus, est uaria discrimina subire, multa tentare et omnem mouere lapidem. Eandem loquutionem habes 1. Reg. 28. dixit Phitonissa ad Saul: posui animā meam in manu mea, id est, propter te subij ut a periculū, et Psalmis. Anima mea in manibus meis semper, id est, semper periclitor, quia posuerunt peccatores laqueū mihi. Vides autē ex hoc loco, grauius esse iudicium, et horrorem mortis ferre, quā ipsam mortem, mori enim non est graue, propterea quod hoc ipsum in quouis, siue præcedat morbus, siue non, ut in epileptico, subitaneum est, ut etiam Ethnici disputant: audire uero in conscientia mortis iudiciū (scilicet oportet te mori) hoc de muni grauisimum est: hanc uocem nullus hominum citra desperationem audire potest, nisi Dominus rursus dicat anime nostræ: salus tua ego sum.

VERVNTAMEN VIAS MEAS CO-
RAM FACIE Vel tandem adparet. spem in Hio-
be non prorsus periisse: nam in pijs iudicio Domini
obiectis, sibi alternis succedunt, desperatio et spes:
iudicium

iudiciū in desperationem cōiicit, ut agnoscamus vires
 nostras nullas esse, & perditionem ē nobis: Verbum
 rursus in spem erigit. Quale Verbū? Promissio, quæ
 est Christus, omnium promissionū ἀμὴν ἡοὶ τοῦ. Vnde
 Hiob ait, arguam vias meas in conspectu Dei, agnos-
 scam me peccatorem, & Dominus mihi salus erit, est
 enim promissio: Salus tua ego sum. Hypocritæ uero
 sua peccata non agnoscunt, sed sese iustificantes, di-
 uinæ salutis expertes manent: nam bona Dei nō com-
 municantur saturis & fastidientibus, quales Hypocri-
 tæ sunt, qui quum statuunt propriam iusticiam, iusti-
 ciæ Dei non sunt capaces. Diuina autē iusticia imple-
 tur, quotquot sunt cōtribulati spiritus, iusticiæ uacui,
 peccatis pleni, & ueram iusticiam sumentes: super
 quem, ait Dominus, respiciā, nisi super humilem &
 tremmentem sermones meos? Sed quī conuenit, quod
 nunc Hiob agnoscat & arguat peccata sua, corā Do-
 mino: cum antea uel ad naujeā usq; , innocentia suā,
 amicis inculcauerit, & immerito se adflictum prædi-
 cauerit? Respondeo: Hiob hoc loco, non agit de ad-
 flictionū ratione, aduersus amicorū opinionem, sed de
 respectu diuino, & natura hominis: omnes enim ho-
 mines natura sunt filij iræ, & nullus eorum in conspe-
 ctu Dei iustificatur: sed rursus per fidem, omnes cre-
 dentes, ex filiis iræ, fiunt filij gratiæ: & ex peccato-
 ribus, iusti: ut idem homo, & peccator & iustus sit.

Hiob agnoscit
 peccata, &
 tamē iustus ē.

ANNOT. IN HIOB

peccator natura, & iudicio Dei: iustus, fide, & misericordia Dei. Itaq; cum Hiob peccata sua cōfiteretur, ad iudiciū Dei, coram quo nullus iustificatur, respicit: cum uero innocentia suam adserit in falsa amicorū crimina, & fidem sanctificantem oculos dirigit.

ECCE PRONVNCIAVI IVDICII SENTENTIAM. Vide pugnantia, iam dixit se argutum uias suas, in conspectu Dei: nunc uero de seipso, tanq̄ iustificato, sententiā fert. Sed quomodo conueniant, modo dictum est, nam unusquisq; per fidem renatus, est gemellus, carnalis & spiritualis: Adamicus et Christianus: exterior & interior. Iam si Dominus respiciat iniquitates, carnem, Adamū, è quo nati sumus, nemo sustinebit eius iudiciū: si uero respiciatur fides, spiritualis, & internus homo, nulla est cōdemnatio, etiā corā Deo, his q̄ insit sunt Domino Iesu Christo.

QVIS EST QUI CONTENDET ME CVM? Hoc est, ita irreprehensibiliter & corā Deo & corā mundo uixi, ut nemo me de peccato arguere possit: fides enim corā Deo iustificat, charitas coram mundo. Igitur, q̄ ex fide & charitate uixerit neminē habet, nec in cœlo nec in terra, q̄ audeat reprehendere.

SED NVNC TACEBO &c.

Hoc est, quanquam recte, iuxta fidei & charitatis rationem, uixerim, ut infra capite 22. nihil tamen mihi nunc innocentia mea prodest: cogor enim in tam horrendo

horrendo Dei iudicio, tacere & perire. O miseria, ô calamitas, ô angustia, ubi nec iustissima uita prodest. Est autem & hæc desperationis uox.

Veruntamen duo ne facias mecû, tûc a facie tua non abscondam (me.)

Manum tuam a me longe fac, & horror tuus non terreat me.

Et uoca, tunc ego respondebo, uel loquar & responde tu.

VERUNTAMEN DVO NE FACIAS.

Redit Hiob parumper à desperatione, in spei uia, quæ est oratio: deprecatur enim duo, præ quibus nemo corâ Deo cõstare potest, citra mediatorem: alterũ est, grauis adfluctio: alterum est, ira Dei: planè idem cum eo quod Dauid ait, Psal. 6. Domine, ne in furore tuo arguas me, neq; in ira tua corripas me: nam si Deus & homo, citra mediũ reconciliã, cõmittuntur, oportet ut homo præ diuino iudicio, percat: quando Deus sit immensus, sed homo dimensus: Deus summa iusticia, homo summi iniquitas: Deus lux, homo tenebræ: qui aut conueniunt iusticia & iniquitas, lux & tenebræ? Proinde Domino adfligente, maior fit adfluctio, quã ut ferri possit: & eo irascente, grauior est ira, quã ut sedari queat. Quod si uero, inter Deũ & hominem, interueniat mediator, qui est Verbũ Dei,

ANNOT. IN HIOB

Mediator in-
 ter Deum &
 hominē Ver-
 bū Dei, Chri-
 stus.

Iesus Christus, tunc & adfluctio sustineri, & ira sedari potest. Igitur cū Hiob hæc duo, adfluctio & ira de- precatur, mediatorem & intercessorē precatur: nam presente mediatore, qualis est, supra cap. 1. & 2. ibi Hiob constantissimus & patientissimus est in omnibus adfluctioibus, non solum non indignans, uerum etiam benedicens Dominum. Ablato uero mediatore, ut est cap. 3. quas adfluctiones antea patientissime, cū benedictione Domini tulerat, eas postea fert indignan- bundo & blasphemio animo: usq; adeo optime inter- Deum & hominem conuenit, in grauissimis etiam calamitatibus interueniente mediatore: rursus pessime, eo ablato & ex ocalis erepto.

ET VOCA, TVNC EGO RESPON-
 DEBO. Hunc uersum pertinere ad priorem senten-
 tiam, non ad sequentia, Græcus indicat, qui ita trāssu-
 lit, ἔπειτα καλέσεις, ἐγὼ δὲ σοὶ ὑπακούσωμαι, ἢ
 λαλήσεις ἐγὼ δὲ σοὶ ὅσῳ αὐτὰ ὑποκρισῶ, id
 est, postea uocabis, & ego tibi obediā, aut loqueris,
 & ego tibi dabo responsionem: est autē sensus, si rira-
 sus mihi faueas, & iram tuam, reddito mediatore, a
 me abstuleris, non est quod porro, aut tuum colloquia-
 um exhorrescam, aut tu colloquentem me repellas: si
 de enim per Christum, & nos Deo colloquimur, &
 Deus nobis. Nam quod Deus nobis colloquatur per
 Christum, Ioannes testatur, dicens: Nemo unquam
 uidit

vidit Deum, filius unigenitus, qui est in sinu patris, ipse enarrauit: & alibi, Hic est filius meus dilectus, hunc audite. Quod uero nos Deo colloquamur per Christum, scribit Paulus Ephes. 3. Habemus per eum audaciã & aduũ ad Deum, cum fiducia. Sed quid hæc ad Hiobem, cuius tempore Christus nondũ reuelatus erat? maxime omnium ad eum pertinet: nam quanquã ab Adam, ad Augustũ Cæsarem, Christus extrinsecus reuelatus non fuerit, semper tamen, ab origine mundi, manifestus fuit fidei: neque unquam quis uel patriarcharũ, uel Prophetarũ iustificatus est, aut in iudicio Dei constituit, nisi interueniente sanguine agni Christi, qui occisus est, à recens iacto orbis fundamento.

Christus semper fuit fidei manifestus.

Apoc. Agnus ab æterno cõsus.

Quarta mihi iniquitates & peccata sunt? scelera mea & peccata mea ostende mihi.

Quare faciem tuam abscondis, & reputas me inimicum tibi?

Quid est quod folium proiectũ terreas, & stramen aridum persequaris?

Quod scribas mihi amaritudines, & deuastes me propter peccata adolescentiæ meæ.

Et ponas in neruo pedes meos, & custodias omnes semitas meas, ac uestigia pedum meorum consideres.

ANNOT. IN HIOB

Et ipse ego (consumor) sicut putredo
 computrescit (&) sicut uestimentū quod
 comeditur a tineā.

QUANTAE MIHI INIQUITATES &c.

Rursus Hiob aduersus Deum contendit, admirans
 super eius iudicio quod citra culpam, grauisime pios
 adfligat, quomā inquit non sentio, nec dolorem meum
 minui, nec iram tuam sedari: enarra mihi quae so, quae
 tanta sint peccata, & scelera mea, propter quae tam
 grauitur me crucies, & abscondas faciem tuam: repu-
 tans me, quasi impiū & aduersariū tuum, quid cōme-
 rui? quando nullius criminis mihi conscius sim, ueluti
 enim foliū forās proiectū, ab hominibus conculcatū,
 & quasi stramen aridū sum, quid igitur tanta potētis,
 tācis machinis, me persequeris? an forte cōputas peccata
 adolescentiae meae, & ut dicitur, ueterē iniuriam
 uindicas? At Deus non est talis, qui inueterata peccata,
 pijs computet, est enim scriptum: Propitius ero
 peccatis eorum, & iniquitates eorum nō recordabor
 amplius. tam qui non recordatur peccatorū, quomō-
 do denuo uindicaret? in iudicio uero, ablato mediato-
 re, redeunt omnia peccata, tam adolescentiae, quam
 senectutis. Vnde & Dauid precatur, Psal. 24. Delicta
 iuuentutis meae, & ignorāttas meas ne memineris.
 Porro, dicitur Deus faciem suā abscondere, quū nec ex
 audit

Alt schuld
 rechen.

Recidua sūt
 peccata, iudi-
 cante domino

audit orationes nostras, nec ullū beneuolētiæ signū exhibet, sed meras afflictiones & mortes ob oculos ponit

ET PONAS IN NERVO PEDEM.

Id est, cum nihil sim, nisi putredo, uermis, & non homo, & consumar, ueluti uestimentum à tinea: miror itaq; cur ponas in neruo pedem meum, tantis afflictionibus & miserijs me obiectans? ut nusq̄ effugiendi uia pateat, & obserues omnes semitas, ac uestigia mea explorans, uelut tormentis singula mea facta, iudicio enim diuino nihil non est peruum, & omnia scrutatur, omnia explorat, otiosa etiā nū uerba: tantum abest, ut non facta impia arguat. Quā autē caussa Cur tam acriter iudicet Deus?

Deus? Primum hac caussa, ut uel ex iudicio discamus, quanta cura in hominem respiciat, si enim multa solitudine iudicat: quanto matori, curat & custodit Deum, ut ex iudicio nobis ipsis cognobiles fiamus. Postremo, ut discamus timere, & solícite ambulare, cum Domino Deo nostro.

CAP. XIII.

HOMO natus mulieris, paucorum die-
rum est, & repletur inquietudine.
Sicut flos egreditur, & decidit, & fugit
sicut umbra, nec perdurat.

ANNOT. IN HIOB.

Veruntamen super talé aperis oculos tuos, & ipsum adducis tecum in iudicium

Quis dabit purum, ex iis, qui omnes polluti sunt?

Nonne breues dies eius, numerus mēsum eius, apud te est: terminum eius statuisti, & non transibit?

Respice ab eo, ut interquiescat. donec percurrerit, sicut mercenarius dies suos.

DIVERSA LECTIO.

Quod Hebraeus habet ירצה, Græcus à רצה de duxit, quod significat, placuit: sic enim interpretatur καὶ ἠδύκηνον ὅν τιόν, id est, & complacentiam habet in uita: cōmodius autem sententiæ uidetur, si à רר deducatur, quod significat, cucurrit, ut sit sensus donec percurrerit, & transegerit uitam suam, &c.

HOMO NATVS MVLIERIS, &c.

Pergit Hiob, sicut in fine prioris capituli cœperat, grauitatem iudicij diuini, ex antubesi quadam humanæ imbecillitatis, cum diuinæ maiestatis potentia, non tam admirari, quàm arguere: mirum enim, imò deridiculum, & tantum non iniquum, in oculis nostris uidetur, cur tanta potentia & uehementia, Dominus iudicet hominem, qui tamen nihil est, nisi solum marcidum, stramen aridum, putredo, quasi uestimentū quod à tinea

à finea consumitur, breui uiuens tempore, miseris un-
 diq; repletus, mane flos, uesperis scœnũ, uelut umbra fu-
 giens. Breuiter, homo est natus mulieris, hoc est, om-
 ni calamitatũ genere obratus, & omnis mali lerna: Homo ad ca-
lamitates nas-
citur.
 nam quod aut, mulieris natus, uelut rationem dat, cur
 imbecilles & calamitosi simus, est enim Heu & male-
 dictio: multiplicabo ærumnas tuas, si conceperis, in
 dolore parias filios tuos. iam mulier, non solum conce-
 ptu suo ærumnosa, partu calamitosa est, sed etiã in in-
 fantem calamitates ac ærumnas proijcit: ut enim ex
 carne, nõ nisi caro nascitur, ita, quid aliud de ærumno
 sis, quã ærumnosum fieret? Porro, quibus miseris ho-
 mo repleatur, notius est, quã ut recenseri debeat: neq;
 enim est usquam ulla hominum conditio aut status, qui
 non suam crucẽ & calamitatem habeat, usq; adeo om-
 nia crucibus plena sunt: & ut supra dixit, ut auis ad uo-
 latum, ita homo ad miserias nascitur: non igitur hoc
 agendum ut crucem fugiamus, sed ut Christũ adripia-
 mus, in quo omnis crux facillime fertur.

PAUCORVM DIERVM EST, &c.

Adcedit & hoc ad calamitatem humanam, quod
 breuissimo tempore uiuamus, nec tamen liceat inter-
 rim sine calamitate & inquietudine uiuere.

SICVT FLOS EGREDITVR &c.

Hominis miseria, comparatione floris explicatur,
 neq; enim carnalis hoim gloria & stabilitas, possent

ANNOT. IN HIOB

euiquam rei ad commodatius comparari, quam flori
 & umbrae: flos enim mane spectosus, odoriferus, &
 visu ualde delectabilis est, uesperis autem staccidus de-
 cidit: sic & homo, in initio magnificus uidetur. statim au-
 tem uel leui morbo, adcidente, ueluti flos marcescit,
 Esa. 40. Omnis caro foenum, & omnis gloria eius,
 quasi flos agri, Psal. 102. Homo sicut foenum dies eius,
 tanquam flos agri, sic effloret. Dies autem nostror,
 umbrae comparari, in scriptura frequentissimum est,
 1. Chronicon. 29. Psal. 101. Psal. 143. Ecclesiaste. 7.
 Sapien. 2.

VERVNT AMEN SVPER TALEM.

Altera antithesis pars, hoc est, cum tam calamita-
 'tosus sit homo, cur dignaris eum, tanta maiestatis tue
 potentia adoriri, citius tibi tam misera creatura, con-
 temptui, quam curae esse deberet, an ne ideo tam exi-
 ste & diligenter hominem iudicas, ut sicubi in eo ius-
 titiam inuenias. Sed heus tu, quis potest esse mundus,
 de immundo semine conceptus: inter impuros, pu-
 rumne reperies? omnes enim homines à natiuitate im-
 mundi et impuri sunt, in peccatis concepit nos mater
 nostra. Iam, cum nullus inter omnes homines, sanctus
 inueniatur, quis enim potest dicere, mundam est cor-
 meum? miratur, aut si mauiis, indignatur Hiob, cur tam
 exacta diligentia, iudicium Domini, hominem explo-
 ret: hæc uero exploratio, cedit in excellentem Dei glo-
 riam:

Deus omnium
 iustitiam iudi-
 cat, ut solus
 ipse sanctus
 agnoscat.

riam: nam cum exploret, etiam iustissimos, nec reperiri
 at ullam uel scintillam iustitiæ, cognobile fit toti mun-
 do, solum Deum esse iustum & sanctum, & ab eo solum
 omnem iustitiam, ac sanctitatem petendam esse:
 quasi Dominus in iudicio ita diceret, en ideo hominẽ
 iustum iudico, & singula eius facta diligentius explo-
 ro, non quia perdere uelim, sed ut toti mundo man-
 festum fiat, me solum esse iustũ & sanctum, & si quid
 sanctitatis in iusto homine fuerit, ex me esse, non ex
 homine.

NONNE BREVES DIES EIVS, &c.

Hoc est, quid est quod hominem paucorum die-
 rum, cuius uitæ tempus à te numeratum est, tam hor-
 rende adfligas? quin potius, cum sit breuis uitæ, &
 apud te numeratæ, permitte, ut interim hoc quantu-
 locunq; tempore, animum suum gaudio refocillet. LO-
 quitur autẽ Hiob de se ipso, in tertia persona, ut decla-
 ret totum genus humanum, quantum ad miseriam spe-
 etat, eiusdem secum farinae esse. Porro, hoc loco cdo-
 cenur, mortem nobis nunquam casu euenire: si enim
 capilli capitis nostri, abiectissima pars, numerati sunt,
 & statura corporis, sua mensura circumscripta est,
 quanto magis apud Deum, uitæ nostræ anni, dies, ho-
 re, & momenta, certa ac definita sunt. Proinde, nun-
 quàm accidit nobis mors, casu aut fortuna, sed certo et
 iam ante decreto consilio Dei, sunt enim uitæ nostræ,

Mors non ad-
 cidit casu.

ANNOT. IN HIOS

menses numerati, sunt constituti termini, qui nec anti-
 cipari, nec præteriri, possunt, ut & Christus ait Ioa-
 u. nonne duodecim sunt horæ diei, id est, definitum
 unicuique est suum tempus, in quo, quâmdiu quis amba-
 lauerit, nō offendit. Sed qui sit, quod plerique casu mori
 uidentur, qui diutius uixissent, si casum aut periculum
 euitassent? Consiliū Dei certam est, & uitæ terminus
 definitus. iam hoc Dei consiliū, & certa apud eum de-
 finitio, extrinsecus, coram mundo, non manifesta, sed
 laruis & uelamentis tecta adparent: sunt autem defini-
 ti termini laruæ, morbus, paralysis, casus, gladius, &
 id genus accidētia, sub quibus Dominus exequitur de-
 finiti termini uitæ nostræ consiliū. Nec ab re factum
 est, quod hoc diuinum mysterium, nobis partim reuele-
 tur, partim abscondatur: reuelatur, quod terminus ui-
 tæ nostræ, sit apud Deū definitus, ut discamus, in om-
 nibus diuersis fidere: neque quenquā timeamus, qui pos-
 sit occidere corpus, sed eum solum, qui potest occide-
 re animam, & mittere in gehennam. Tegitur uero,
 quod nesciamus, quo tēpore futurus sit terminus, aut
 qua larua & uelamento, Dominus definitum terminū
 sit exequiturus, ut discamus Dominum timere, sollicita-
 te cum Domino ambulare, & ut non tentemus eum.
 Itaque, quod partim reuelatum sit, ad cōfidentiam perti-
 net, quod uero partim tectum sit, ad timorem: ne teme-
 raria nostra audacia, tentemus Deum.

Respice

RESPICE AB EO, VT INTER-

Id est, noli tam grauiter me calamitosum adfligere: nonne antea satis miseriarum habeo, quod hominatus sim? Cessa obsecro, à iudicio, ut uel parum interquiescam, & refociller, donec transegero dies meos, & ueniat statutus mihi terminus, quem ueluti mercenarius, expecto, qui initio laboris matutini, mox ad uesperam spirat, ut è sudore & molestia laboris, liberetur: sic supra cap. 7. Sicut dies mercenarij, sic dies hominis. Porro, his uerbis clam Hiob insinuat, se etiam hinc animaduertere, cuiq; suam uitæ terminum esse statutum: quod alioqui impossibile esset tanta supplicia, tam horrenda iudicia sustinere, nisi certus uisæ terminus definitus esset, id quod exemplis adeo quotidianis notum est: sæpenumero enim, leuiter ictus moritur, cum contra, grauiter uulneratus, uires sanitatis recuperet.

Quoniam de arbore est spes, si succidatur & exterminetur, planta tamen nouella sua non cessabit.

Si senuerit in terra radix eius, & in puluere moriatur stirps eius.

Ab irrigatione aquarum germinabit, & faciet propaginem quasi plantata esset.

ANNOT. IN HIOB

Sed uir moritur, opprimitur, & confu-
mitur homo, & quomodo reuiuiferet,

Recedunt aquae de mari, ac flumen ex-
iccat, ac arefcit,

Sic est uir occumbens, non refurget
amplius, donec praeterierit caelum, non
euigilabit, & non excitabitur a somno suo.

QVONIAM DE ARBORE EST SPES.

Dissimilitudo est, qua Hiob plenius exprimit hu-
mane miseriae conditionem: de arbore, inquit, spes est
etiamsi amputetur, & succidatur: rursus tamen quot
annis germinat: quod & si radix eius senuerit in terra,
reiuuenescit tamen ab irrigatione (quam Hebrae-
us, sua phrasi odorem uocat) aquarum: nulla autem
est hominum reiuuenescencia, nec ulla est scientia, qua
ex demortuis hominibus reuiuifcentes reddat, sed ho-
mo semel abscisus, mortuus & consumptus manet:
haec autem omnia dicuntur de homine citra Verbum,
citra Christum existente, & iudicio Dei obiecto, no-
stra enim reiuuenescencia & reuiuifcencia, est in re-
generatione, ex aqua & spiritu. habent namq; Christi-
ani balneum, quo si quis lotus fuerit, ex senectute fit iuue-
nis, ex mortuo uiuus, & in aeternum uiuus manens:
hoc autem balneum, est baptismus, lauacrum regena-
rationis, per Verbum, fide adceptum.

Reiuuenescen-
tia piorum.

Recedunt

RECEDVNT AQVAE DE MARI.

Mare intelligas, aquarū congregationē, uel lacū. Porro, ut antea, dissimilitudine quadā, ab arbore sumpta, exposuit Hiob, humanā conditionē, nunc tandē exponit, similitudine: nam quēadmodū ē lacu aut flumine, aqua deriuatur, donec effluat tota, & lacus exiccetur, ac arefcat: ita & homo, mox ut natus est, in mortem effluit, neq; aliud mortis initiū est, quā uitæ exordium. Itaq; quō propinquior uitæ fuerit, eō propinquior morti est, & quum occubuerit, non resurgit, donec cœlum & terra transierint. Respicit autem iste locus ad futuram resurrectionem. Primum, quod dicat hominem non resurrecturū, donec cœlum transierit: ergo resurget, uel tandem in ultimo die, in quo omnia mutabuntur, & corruptibilitas induet in corruptionem. Dein, quod mortem somnum uocet, somnus enim, etiamsi diuturnus fuerit, tamen in excitationem directus est. Vnde & mors somnus dicitur, quia in resurrectionem respicit.

Resurrectionis
locus,

Quis dabit, ut ī inferno abscondas me? ptegas me, donec cōuertat ira tua, & constituas mihi statutū, ut recorderis mei.

Si mortuus fuerit uir, nunquid reuiscet? omnibus diebus militiæ meæ expecto, donec ueniat immutatio mea,

ANNOT. IN HIOB

Voces (me) & ego respondebo tibi,
opus manuum tuarum concupifcas.

Quoniã nunc gressus meos numerasti
(sed) non aduertas super peccatũ meum.

Obfignatũ est uelut in fasciculo scelus
meum, & cõpofuifti iniquitatem meam.

Et tamen mons cadens defluit, ac pe-
tra recedit de loco suo.

Lapides contunduntur aquis, demer-
git collectio eius puluerem terrã, sed ex-
pectationem uiri disperdis.

Euertis eum in perpetuum, ut pereat,
cõmutando faciem eius proiicis eum.

Si glorificati fuerint filii eius ignorat,
aut contemptibiles fuerint, nescit illud.

Attamẽ, donec carne circũdatus fuerit
dolet, & dũ anima eius cũ ipfo est, luget.

QVIS D'ABIT VT IN INFERNO.

Quantũ in inferno nemo fit, qui conficatur Deo,
& laudet opus eius, non cõmittit tamen spiritus, quin
congemifcat, & clamare faciat pios, etiam in medijs
inferni ignibus, unde & Hiob in infernum coniectus,
& interim blasphemans, ac irascens iudicij Dei, non
cessat pio spiritus clamore, & de fydereo, Deum inter-
pellare, ut auxilietur: sustineo tam, inquit, inferni
tormenta

tormenta: utinam igitur defenderes & absconderes
me, donec pertransiret furor tuus: & o utinam, cer-
tum mihi terminum statueres, quo mei uelles recordari,
id est, liberare. Emicat & hoc loco nonnulla spei scin-
tilla, quamuis in medio inferni igne Hiob ardeat.

SI MORTUUS FVERIT VIR NVN-

QVID. In inferno nihil ob oculos ponitur, nisi eter-
na mors & perditio. Vbi igitur manet resurrectionis
spes: impossibile enim est morte obiecta, in resurre-
ctionem oculos intedere. Ad hæc, rationi nihil magis
ridiculū est, resurrectione: itaq; Hiob, cum nihil nisi
mortem uideat, dubitat, num possibile sit hominem
reuiuiscere: certe, homini iuxta rationem iudicanti,
& mortem uidenti nihil minus possibile uidetur. Qui
uero Verbum habent & Christū, uiscunt quod Christus
resurrexit ex mortuis, primitiæ eorum qui obdormi-
erunt: & quum sit per hominem mors, etiam per ho-
minem resurrectio est: atq; adeo, ut in natis, uitæ mor-
tis initium: ita in renatis mors uitæ initium est.

OMNIBVS DIEBVS MILITIAE MEAE

Cum nihil habeam auxiliorum presentium, hoc so-
lum mihi relictū est, ut expecte, donec uenias in auxi-
lium, donec uocaueris me e tenebris mortis: ut non pe-
nitius repellatur, & abiectatur opus manuum tuarum.
Est aut expectatio, ultima in iudicio Domini ancho-
ra, ut Esaias ait: In silentio & spe erit fortitudo uestra,

Expectatio
sustinet pios,
donec impe-
tent quod spe-
rant.

ANNOT. IN HIOB

Et Iosaphat 2. Chron. 20. In nobis non est tanta fortuna, ut possimus huic multitudini resistere: Sed quia ignoremus, quid agere debeamus, hoc solum relictum nobis est, ut oculos nostros dirigamus ad te. Ita in iudicio Domini, quando nusquam euadendi nobis uia patet, hoc solum relinquitur nobis, ut fide expectemus, Psal. 26. Expecta Dominum, uiriliter age, Habac. 2. Si mora fecerit, expecta eum. Nisi malueris ^{לפני} pro exterminatione potius, quam immutatione interpretari, tunc sensus est: omni momento expecto, quando me totum exterminaturus sis: usque adeo affligor, ut dolores porro sustinere nequeam, expectabo tamen, ut me uoces, et presens adero: ac rursum me, qui sum opus manuum tuarum, in pristinum statum restituas.

QUONIAM NUNC GRESSVS MEOS NUMERASTI. Omnino inquit mihi expectanda est, nam quantum ad presentem sensum attinet, nihil uideo nisi iudicium et peccatum: dinumerasti gressus meos, hoc est, diiudicasti omnia opera mea, et scelera mea, ueluti fasciculo quodam colligasti, obsignasti; non tamen in fine respicias peccata, sed ut iudicio ceperis, fines tamen misericordia. In impijs diuersum fit, in quibus incipit Deus misericordia, et desinit iudicio.

ET TAMEN MONS CADENS DEFLEUIT. Dissimilitudo est, qua inter se committuntur creaturae et mors, seu poena mortis. Omnes crea

*terre mutatur: mons quamuis fastus defluit, & igni
 tandem consumetur: petreæ abeunt, & dissiliunt saxa:
 ab aquis deuoluuntur, contunduntur, seu ut Græcus
 habet ἐλέαυα ρ, id est, excuantur. Similiter puluis
 terræ, inundatione aquarum, perit: breuiter, omnis
 creatura abit, & mutatur: sola mors, seu mortis pœ-
 na, nec recedit, nec mutatur: & frustra expectat,
 qui mortis finem expectat: frustra sperat, qui mortis
 pœnam finiendam sperat, sunt enim per sese mortis
 pœna æterna, sed per Christum IESVM, fiunt
 pœnis momentaneæ.*

*Æterna mor-
tis pœna.*

**SED EXPECTATIONEM VIRI DI-
 SPERDIS.** Altera dissimilitudinis pars, id est,
 quanquã omnia pessum eant, & subinde mutantur: sup-
 plicium tamen uiri condemnati, qualis ego nunc sum,
 non cessat, nec expectatiõis suæ compos fit. Sic enim
 uidetur homini in iudicium inferni coniecto.

EVERTIS EVM IN PERPETVVM.

Id est, nulla est spes homini, morti adiudicato: abit.
 euersus iudicio Dei, in perpetuũ infernum: nec relin-
 quitur ei post mortem, ulla suorum cura, aut sollicitu-
 do: siue enim agant splendide, siue contemptibiliter,
 filij eius superstites, nec sentit, nec meminit, ut &
 Eccl. 2. conqueritur, se ignorare, an hæres sapiens,
 an stultus futurus sit: nam usq; adeo miser est homo,
 ut quam diu in hac uita, carnem & animã possideat,

nihil ei expectandū fuerit, quā dolor, afflictio, & uniuersum calamitatis chaos: post uitā uero aliud non habet, quā perpetuū interitū, in quo nescit, quid post se agant filij eius: quis sit humane conditionis status: nam si saltē hæc sciret, esset forte, uel leue solaciū. Breuiter, in uita, ois miseria, post mortē perpetuus interitus. O nos miseros, quis est liberator noster? Gratias agimus Deo, per Iesum Christum, cuius sanguine uindicati sumus à perpetuo interitu, & cuius cruce, omnis nostra miseria, in benedictionem uersa est.

CAP. XV.

Respondens Eliphaz Themanites dixit.

Num sapientis est loqui tumida? & implere uentis uentrem suum?

Arguis uerbis inutilibus, & sermonibus nihil profuturis.

Propterea quod abiecisti timorem, & detraxisti querelis, ipsi Deo.

Sic docuit iniquitas tua, os tuum, & elegisti linguam astutorum.

Condemnabit te os tuum, & non ego, labia tua respondebunt tibi.

Nunquid

Nunquid primus homo natus es, & ante colles conceptus es?

Nunquid arcanum Dei audiuisti, & diminuetur præ te sapientia?

Quid cognouisti quod ignoramus? quid intellexisti quod nescimus?

Et canus & senex inter nos sunt, multo patribus tuis uetustiores.

NVM SAPIENTIS EST LOQVI.

In priori oratione, Hiob præter recessionem, grauitatis iudicij diuini, ad quã more suo, extra causam fertur, docuit adfuctiones, non merito peccati, sibi obuenisse, se enim esse coram Deo, fide iustificatũ: proinde quæcunq; adiderint, innocenti adcidisse, adeoq; expectare futurã liberationem: utcunq; præsens adflictio maior sit, quã ut citra desperationem ferri possit. Eliphaz, hæc audiens pro carnis prudentia, calumniatur, tanq; uentosa, inutilia, & blasphema uerba: partim quod audeat Hiob se iustũ profiteri: partim quod inter tãtas blasphemias, audeat salutẽ sperare, dicens: an ne decet sapientem, qualem te fingis, sic uentosa, inania & stultia loqui? Est enim uentrem replere uentis, inania concipere secum, & uana effutire.

PROPTEREA QVOD ABIECISTI.

De impijs scriptũ est, Psal. 13. Nõ est timor dei ante oculos eorum, neq; ulli magis honorem Deo adimũt,

ANNOT. IN HIOB

Iustitiam suā
probe iactat
pij.

quā impij hypocrītæ, suis uiribus confidentes. Sed ut est uetus Adami consuetudo, à se in alium culpam transferre: ita Eliphaz, hoc ipsum in Hiobe calunnietur, cuius ipsemet obnoxius est: ait enim, timorem Dei non esse in Hiobe, ac Deum suo honore destitui, propterea, qđ dixerit se adflictiones, citra peccatorū merita pati, ac iustificatū esse in cōspectu Dei. Atqui, prima facie hæc uerissima adparent, nisi iudicio spiritus, inter ipsa discernas: qui enim seipsum iustificat, blasphematur Dei iusticiā, quam sibi adrogat, sed aliter pij se iustificat, aliter impij. Pij iustificat se in Deo, per fidem, quemadmodū & fortes, & prudentes & confidentes, in Deo se esse iactant, sicut scriptum est: qui gloriatur, in Domino gloriatur: Impij uero, iustificat se in se ipsis, per opera, id quod est. Summa in Deum blasphemia. Proinde, Hiob asserens suā innocentiam, nihil detrahit Deo, nec timoris Dei expertus est, sed id quod Dei est manus, palam profitetur.

SIC DOCVIT INIQUITAS OS TVVM

Sentētia Euangelica: ex abundantia cordis, os loquitur, & ex uerbis tuis cōdemnaberis: est enim sensus, qđ tam impia, ore crepes, satis indicat te esse iniquitate plenū, & ex uerbis oris tui, impius iudicaberis.

NUMQUID PRIMVS HOMO NATVS. Quod Iudæi Christo obijciunt, dicentes, quin quaginta annos nondum habes, & Abraham uidistis hoc est

hoc est, adolescens propemodum es, & iactas Abrahamum te uidisse. Ita Eliphaz Hiobi obiicit tu ne inquamens, primus homo, & ante omnes colles natus es? tu ne es ille senex, & antiquus dierum? qui omnem sapientiam cognoueris, ac ut ita loquar, deuoraueris? quis unquam, te uel consilium uel sapientiam Dei docuisset, quando sis propemodum adolescens, & hesterni sunt dies tui? Non sumus illi præclari uiri, qui scimus & intelligimus Dei consilium ac prudentiam, ut cum tu teipsum iactes, inter nos sunt canes, lapsus sum dicere uolebam, cani, præsbiteri, & seniores, qui prudentiam ætate collegerunt: Patres habemus, de quorum sanctitate & prudentia gloriamur. Sic Iudæi iactant Moysen suum, dicentes: nos Moysi discipuli sumus. Sic papistæ iactant doctores suos, & concilia: hæc enim natura, prudentiæ carnalis est, quod conclusa, uerbi dilecti uini maiestate, ad patres insynceriter intellectos adpellet, nec inter doctrinas, sed personas docentes discernat, & doctrinam ac Verbum, ex persona Apostoli, non personam ex Verbo & doctrina, iudicet. Ad hæc autem Hiob supra respondit, solam prudentiam apud Deum & in Verbo Dei esse: cæterum omnes homines, seu senes seu iuuenes, errare posse: comprehendit enim Dominus sapientes in sapientia sua, & prudentes in consilijs suis: solus ergo Deus est, in cuius Verbo prudentia et consiliū quærenda sunt.

ANNO T. IN HI O B.

Nunquid tam contemptæ reputantur
a te consolationes Dei? sed uerbum ab-
sconditum tecum est.

Quid adrogat sibi cor tuum, & quid in-
nuunt oculi tui?

Quoniam conuertis aduersus Deum
spiritum tuum, & educis de ore tuo sermo-
nem (contra Deum)

Quid est uir quod mundus esset, & q̄
iustificaretur natus mulieris?

Ecce inter sanctos suos nullus fidelis est
& cœli non sunt mundi in oculis eius.

Quanto minus uir qui est abominatio
& foetor, bibēs sicut aquas iniquitatem?

NUNQUID TAM CONTEMPTÆ.

Non solum audes ô Hiob, te in conspectu Dei iusti-
ficare, sed adhuc addis aliam temeritatem, speras enim
in Deum, confidis te posse ab eo, quem tot modis blas-
phemias & dehonestas, salutem consequi: an consola-
tiones eius, tam cōtemptibiles iudicas, ut proijciat eas
ante blasphematores? Deus peccatores non exaudit,
& eos consolaretur? Iustus sis oportet, & peccata tua
confitearis coram Deo, si salutem ab eo sperare uolue-
ris. Est autem hæc grauissima tentatio, e carnis prou-
dentia nata, qua suspicamur, ne dicam desperamus,

Gravis tenta-
tio, q̄ Deus
peccatores
contemnat.

nos non exaudiri, & consolationem non esse à Domino expeclandam, propterea quod peccatores simus, & quod multipliciter Deum offenderimus. In hunc etiam modum, Christus mulierem chananæam tentabat, ut probaret fidem eius, dicens: non est bonum sumere panem filiorum, & dare canibus, hoc est, canis es, non pertinent ad te beneficia filijs promissa: ita & nobis, quoties uel benedictiones iustorum, uel precum energetas audierimus, in mentis autem susurratur, peccatores, hæc ad te non pertinet, sed ad iustos, ad sanctos, nescio quos. Itaque oportet ut probe in hac temptatione firmemus cor nostrum, Verbo promissionum, confitentes propter peccata nostra, nihil nos meritos esse, quàm abiectionem & perditionem, propter promissionem autem & fidem, Dei bona, nostra esse. Quod enim audeamus sperare, gloriari et confidere, super Dominum, non est nostræ iustitiæ, Fides dignos facit oratores nec nostrarum uirium, sed misericordiæ Dei, & promissionum suarum: adeoque consolationum Dei indigimus quidem, sed tamen indigi: Deus autem non respicit, auxiliando & consolando, dignitatem, sed necessitatem & indigentiam.

SED VERBUM ABSCONDITUM TER-
CVM. רַבֵּן non tam Verbum, quàm factum, autem, more Hebræo, significat, & est hoc loco ironia q. d. forte latet in te adhuc, abscondita aliqua res, aut

ANNOT IN HI OB.

Zelus hypo-
cortarum.

iustitia, quam non profers, id quod tamen impossibile
mihi uidetur: nam si uel mica iustitiæ in te esset, nunc
maxime omnium produceres, neq; tam blasphema,
elata & superba, aduersus Deum proferres: quid po-
nis in cœlum os tuum? Cur inflaris tanto arrogantis
tumore, aduersus Deum, ut cordis contumacia, ex ocu-
lis etiamnum tuis, emicet? Quid calumniaris Deum,
quod te citra meritum adfligat? quid te coram Deo iu-
stificas? nam hoc pessime habet hypocritas, cum au-
dierint eos, qui gloriantur, in Domino bene sperare:
zelo enim diuinæ iustitiæ, uidentur affici cum insecta-
tur, pios in Domino gloriantes: sed zelus eorum non
est secundum scientiam, propterea quod uim Euange-
lij iustificantis, & fidei iustitiam ignorant.

QVOD EST VIR, QVOD MVNDVS.

Tu ne iustus es coram Deo, quando nec sancti Dei
irreprehensibiles, nec cœli mundi sint in conspectu
eius? quanto minus homo, abominatio & scœtor, qua-
lis tu es? Verissima hæc sunt, nemo in se mundus, pu-
rus & iustus est, sed in Deo per fidem, omnis munditia,
puritas, & iustificatio possidetur: mundi estis, in-
quit Christus, per sermonem quem dixi uobis: & Pe-
trus, fide purificantur corda: & Paulus. Iustificati ex
fide, pacem habemus, &c. Porro, quod dicitur.

BIBENS INIQUITATEM SICVT aquas.
Hebraismus est, quod nos possumus dicere, impletus
iniquitate.

Expla

CAPITIS XV. 27

Explanabo tibi, audi me, & quod uidi, enumerabo.

Quid sapientes adnunciarint, & non abscondita fuerint a patribus eorum.

Ipsis solis data est terra, & non transiuit alienus in medio eorum.

Omnibus diebus impius conturbatur & numerus annorum absconditus est, tyranno.

Vox terroris in auribus eius est, in pace prædator obruit eum.

Non credit se reuersurum a tenebris, & uidet coram se gladium.

Si uerterit se ad panem quærendum, agnoscit quod parata sit in manu sua dies tenebrarum.

Exterrent eum tribulatio & angustia, superant eum, sicut rex imminens cum exercitu.

Quia extendit contra Deum manum suam, & contra omnipotentem roboratus est.

Currit contra ipsum collo incuruicervico, scuto suo.

Quoniam operuit faciem suam adipe sua, & fecit rugam in latere.

ANNOT. IN HIOB.

DIVERSA LECTIO.

Vbi uetus tralatio habet, DE LATERIBVS
 EIVS ARVINA DEPENDET, Hebraeus illa
 legu פִּימָה עָלַי בָּסֵרִי . fecit labium
 aut rugam in lumbis: quod Graecus ita interpretatur.
 ἔκαστος ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν ἡδὲ τῶν μηρῶν, id est
 fecit capistrum super femora: nam arrogantium & su-
 perberesistentium, hęc facies est, quod projiciant, et
 dicitur, ampullas, & inflent ambas buccas, ut praetu-
 more (qui hoc loco adeps dicitur) oculi ferè abscon-
 dantur, & ut in bene pinguibus, lumbi uel sesquipedis
 extant: ita impij, arrogantia inflatissima, Deo repugnant
 Proinde (ut bene Lutherus, paraphrasi quasi explicite
 ut) hunc habet sensum: impius fastuose, pertinaciter
 & arroganter cum summo contemptu, Deo resistit.
 EXPLANABO TIBI, AVDI ME, ET
 QVOD, &c. Eodem quo alij amici argumento,
 etiam Eliphaz, ex impiorum maledictione, probare
 conatur, Hiobem esse impium: tale autem est quod di-
 citur: impij maledicuntur, iudicio Deiterrentur, nunquam
 securi sunt: habent uitam suam ante oculos penden-
 tem, desperant: breuiter, omnibus malis obruantur.
 Itam quum Hiob, eadem maledictione afficiatur (despe-
 rat enim, & planè iudicium impij sustinet) oportet legi
 tur eum impium esse. Porro ne uideatur nugae agere,
 patres sanctos, sapientes, et à Domino benedictos, et
 pat:

pat: nam quod ait, ipsis solis (scilicet, sanctis patribus) data est terra, similis est loquutio, cū ea, quæ est Esa-
 52. Induere uestimentis gloriæ tuæ Hierusalem, ciuitas
 sancti, quia non adijciat ultra, ut pertranseat per te in
 circuncisus & immundus, hoc est, benedicta eris & à
 sordibus aliena. Sic & hoc loco terra data est solis pa-
 tribus, hoc est, patres sunt benedicti, sancti et mundi,
 inter quos nullus alienus & impurus connumeratur.
 Quæ uero sequuntur, de impiorū maledictione, siue pa-
 tres, siue filij docuerint, certe uera sunt, dabimus pa-
 tres sic docuisse, non tamen dabimus sic intellexisse,
 quæ admodū Eliphaz deprauat, & ad Hiob insontē tor-
 quet, quā uis enim impiorū iudicia sustineat, non tamē
 ueluti impius iudicandus est, propterea quod, omnes
 suæ adfluctiones, ex fide iustificato, acciderint.

OMNIBVS DIEBVS IMPIVS CON-
 TURBATVR. Plerasq; sententias, hic positas,
 lex repetit, Leuit. 26. Deuter. 28. Nam, quum ut ali
 qui uolunt, Hiob ante legem scriptam fuerit, non potu
 erunt amici testimonia ex lege citare, sed è patrū auto-
 ritate, quorū tempore quāuis lex non erat scripta, erat
 tamen menti eorū patefacta, Rom. 1. Proinde, eandem
 hoc loco, patrū ciuitio, auctoritatem habet, quam apud
 nos legis scriptæ sententia, si modo utrunq; sinceriter
 & cum Euangelij intellectu, fiat, nunquam enim nec
 patres, nec lex recte, in sententijs suis intelliguntur.

ANNOT. IN HIOB

nisi expositione Euangelij, quod est legis reuelatio.
 Porro aliàs de impijs scribitur: uia impiorum prospera-
 ratur, bene est omnibus qui prauaricantur, & inquit
 agunt: item, à fructu frumenti, uini & olei sui, multi-
 plicati sunt. iam si impij prosperantur, & praualent
 gladio suo aduersus pios, quomodo hoc loco dicuntur
 conturbari, & gladium metuere? Ante iudicium Do-
 mini, prospera impijs adcidunt, securissime habitant,
 & ut Esa. inquit: Percusserunt fœdus cum morte, &
 pactum fecerunt cum inferno, existimantes flagellum
 inundans, cum uenerit mox transiturum: at postquã
 Dominus iudicauerit, eueniunt eis omnia, quæ hic nu-
 merantur. Sic Hierem. 44. fatentur impij, se nulla re
 eguisse, dum adhuc sacrificarent reginæ cœli, postquã
 autem cessauerint, se queruntur consumptos esse, hoc
 est, ante iudicium uidentur mali, belle ualere, sed eo
 reuelato, tum uero incipit labor & dolor &c. Est au-
 tem hoc loco Hebræum uerbum **לחץ** quod à
 partu descendens, significantius exprimit impiorum
 anxietatem: nam quemadmodum mulieres pregnan-
 tes, partui propinquæ, subito dolore corripiuntur,
 longe aliud cogitantes: ita impij, citato iudicio obru-
 untur, quasi oscitantes, Esaia 13. Torsiones & dolo-
 res tenebunt: quasi parturientes dolebunt. Hierem. 6.
 Tribulatio adprehendit nos, dolores ut parturientem.
 Huc facit & Græcus interpres, qui ita hunc locum
 transla-

Per Euangeli-
 on intelligi-
 tur lex.

translulit πᾶς ὁ βίος ἀσθεύς ἐν φόβῳ, id est, omnis uita impij, in cura est, nihil enim aut curiosius aut desperatius est uita impiorum, cuius rei uel unum exemplū præbet Dionysius ille impius tyrannus, qui tanto timoris cruciatu angebatur, ut culiros metuens tonsorios, candenti carbone, sibi adureret capillum: & apud nostros Chain, ut est Gen. 4.

ET NUMERVS ANNORVM ABSCONDITVS &c. Impium hoc loco, Eliphas tyrannum uocat, tacite perstringens Hiobem, quod tyrannum egerit, quando adhuc prosperiori fortuna uiuebat, & est sensus: numerus annorū absconditus est tyranno, id est, impius iudicante Domino, semper timet, semper formidat, nihil certi de uita sua sciens, Deute. 28. Erit uita tua quasi pendens ante te, timebis die ac nocte, mane dices mihi, quis mihi dabit uesperum? Contra autē numerus annorum, pio reuelatus est, non absconditus, quia securus in Domino uiuit, expectans semper manum Domini uocantis, ut quando uenerit à nuptijs, inueniat eum paratum & uigilantem.

Tyrannorum metus mors.

Pius securus, quasi sciat uite numerum.

VOX TERRORIS IN AVRIBVS &c. Sic Deut. 28. Terrebit eos sonitus folij uolantis, & ita fugient, quasi gladiū: tanto enim terrore corripuntur impij, ut in pace etiamnum, prædatorē timeāt: nec unquā adduci possunt, ut credant se reuersuros à tebris, id est, posse ab infœlicitate liberari, desperant

Stupēdus metus impiorū.

ANNOT. IN HIOB

enim, gladiū ob oculos positum imaginantes, etiam si longe abfuerit, hoc est quod Mose dicit: Erit uita tua pendens ante te, cadent nullo persequēte, & corruēt singuli super fratres suos, quasi bella fugientes. Tale iudicium habes in Midianitis iudic. 7. & in Syris. 4. Reg. 7. Græci uocāt πρὸς τὸν, quādo exercitus q̄sp̄iā subitaneo timore, nullo adhuc hoste uiso, terretur.

SI VERTERIT SE AD PANEM.

Tenebræ maledictio.

Impius omnia agit ex desperatione.

Tenebræ, communi phrasi, pro maledictione & infœlicitate sumuntur. Est autem huius uersus sententia: impius omnia ex infidelitate & desperatione agit, querit uictum, non quia credat se à Domino nutriri, sed quod timeat egestatē, nec credit sua negotia à Domino benedici, sed pro desperatorū more, omnia benedicta, maledicta existimat: ad hæc tanta tribulatio & angustia eum corripunt, perinde ac truculentissimus hostis, cum ingenti exercitu eum persequeretur, & iam iam capiti suo immineret. Sed quare tam grande iudicium impium obruit? Sequitur.

QVIA EXTENDIT CONTRA DEVM MANVM SVAM. Deus potentissimus & fortissimus est, adeoq; in suis Decretis durissimus, à quibus auelli nequit: impij autem sua impotenti potentia, & inuadida manu, diuinæ fortitudini occurrentes, & sistentes, quid aliud faciunt, quàm quod suas ipsorum uires frangant? quemadmodū si acuto ligno, durum ferrum,

Impij frustra resistūt Deo.

ferrum, contunderet coneris, citius lignum in obtusitate contundes, quam ferrum diffundas. Proinde, recto iudicio, impij manum contra Deum leuantes, persequendo populum, & Verbum suum, cadunt, & in desperationem conijciuntur. Describitur autem hoc loco, pulchre admodum impiorum conatus, solent enim extentis omnibus uiribus suis erecto collo, ualido impetu, arrogancia incuruiceraica, atq; adeo, ut ipsis uidetur, infringibili potetia, suos conatus adoruare. Sed in medijs conatibus uires eorum franguntur, ut Sanneherib contigisse uides 4. Reg. 19. Nos igitur hoc iudicio docemur, ut non emulemur malignantes, nec zelemus iniquitatem facientes, quoniam tanquam scenum uelociter euanescent: deim, ut uidentes non tam per Verbum Domini, quam per exempla, impiorum casum, in timore Domini ambulemus.

QUONIAM OPERUIT FACIEM SUAM ADIPE &c. Id est, impius tumet, inflatur, superbit aduersus Deum, & pertinaciter ei resistit, quamquam interim uideatur se suis operibus, obsequium Deo prestare, ut habes in Saule, q sacrificijs ex Amalech reseruatis, existimabat se Deo facturum rem gratissimam, sed eo ipso opere adroganter resistebat Verbo Domini. Porro quod dicitur: FECIT RUGAM IN LATERE, hanc sententiam habet: inflatur impius, aduersus Dominum: nam **רָגַם** rugare

Impius resistit Deo, etiam si colere eum uideatur.

ANNOT. IN HIOB

esse scribunt in cute, iuxta lumbos natā, propter carnis pinguedinem: uetus tralatto, aruinam habet. Ut igitur homo quispiam pinguedine crassus, & aqualiculum habens sesquipedem extantem, magnū loci spatium occupat, obesos & marcidos pro se proturbās: ita impius, in tantū inflatus est, ut etiam conetur pro pinguedine, hoc est, adrogantia sua, Deum e caelo profligare, ut uides in Nebucadnezar, Esa. 14.

Et habitabit in ciuitatibus desolatis, in domibus desertis, quæ minant ruina.

Non ditabitur, & non augebitur substantia eius, & non extendetur ad terram perfectio impiorum.

Non effugiet (impius) a tenebris, germen eius exarescet a flamma, & aufertur spiritu oris sui.

Non credet uano errore deceptus, quod inanis futura sit amaritudo eius.

Tempore non suo finem habebit, & ramus eius non uirescet.

Rapietur sicut uua immatura uinea, & proicietur sicut oliua flos.

Consilium hypocritæ derelictum erit, & ignis deuorabit tabernacula dona adipientis.

Concipit

Cōcipit dolorem & parit iniquitatem,
& uenter eorum præparat dolum.

ET HABITABIT IN CIVITATIB.

Pergit Eliphas in recensendo, maledictionū impi-
orum catalogo: impius ait, habitabit in ciuitatibus de-
solatis, hoc est, maledictus erit, nusquam habebit tu-
tum locum, etiamsi munitissima quæq; occupauerit, *Nihil satis tu-
tum impijs.*
Deute. 28. Destruentur muri tui firmi, in quibus fidu-
ciam habebas. Nam quando Dominus ab impijs recess-
erit, nihil munitiois relinquitur: ut in deuastatione
Hierusalem, à TITO imperatore facta. Erat ea urbs
inexpugnabilis, teste etiamnum ipso hoste, sed quia
Dominus abierat, abiit & murorum firmitudo, Vide
Iosephum, de bello Iudaico.

NON DITABITVR NEC AVGEBI-
TVR &c. Quid ergo de impijs Hiere. ait cap. 12.

Via impiorum prosperatur, planta sti eos & radicem
miserunt in terra, proficiunt & faciūt fructum? Hie-
remias de euentu ante iudicium, Eliphas uero & lex
de ipso iudicio loquuntur. Itaq; ditantur impij, quia
extrinsecus coram hominibus benedicti adparēt: non
ditantur, nec augetur substantia eorum, quia intrin-
secus in cōspectu Dei maledicti sunt, quæ maledictio,
tandem magno ipsorum malo reuelabitur.

ET NON EXTENDETVR AD TER-
RAM. Id est, impijs nunq̄ est satis opum, nullā reu-

ANNOT. IN HIOB

perfecte possident, quia citra fidem possident, augetur
turdē opes, malis artibus quæsitæ, sed perit usus,
& fructus earum, abest benedictio, non enim copia
sola, sed fidelis usus benedictio est.

NON EFFUGIET A TENEBRIS.

Impius semp,
& oia timet.

Tenebræ, calamitates sunt. Porrò non est gens quæ
magis timeat calamitates, mortes, & infernū, quàm
impiorum turba, nec quisquã citius ijs obruitur, quod
enim impius timet, hoc accidet ei, usq; adeo uerum
est, quod communiter dici solet: non est Christianus
qui timet sathanam aut infernum, Dominus enim seu-
lus timendus est, nec timor calamitatum à calamitate
liberabit, sed solus timor Domini.

GERMEN EIVS EXARESCET.

Hoc est, benedictio impiorum uertetur in maledi-
ctionem, & sicut arborum rami igne exuruntur, &
uento, qui spiritus Dei dicitur, dissipantur: ita omnes
impiorum benedictiones, iudicio Domini, & spiritu
oris eius percunt, ut Saul ramos extendebat, & ele-
ctus domini uidebatur, sed flamma exussit ramos eius,
& spiritu oris Domini, subito cecidit.

NON CREDET VANO ERRORE
DECEPTVS. Duplex sententia: sic deceptus est
impius, ut nō credat, peiorē futurā esse amaritudinis
sue conditionem, æstimans sese perpetuo feliciter ui-
eturū: uel quod non credat amaritudinem suā frustra
meam

neam esse, & timorem suum esse falsum, sic enim de
 impio scriptum est: fugiet nullo persequente, nam im-
 pietas confirmata, adeo excæcat, ut falsissima, credat
 uerissima, & quemadmodum patiens uertiginem, omnia
 putat circumuerti & circumgyrari, ita impius, iudi-
 cio Domini comprehensus, oia sibi formidolosa fingit.

TEMPORE NON SVO, FINEM HA-
 BEBIT. Eandem sententiam habes Psal. 54. Dolosi
 non dimidiabunt dies suos, & Prouer. 10. Timor Do-
 mini prorogat uitam, & anni impiorum breues sunt:
 ideo autem impij non dimidiant dies suos, quia mors
 eos semper imparatos inuenit: hæc enim uena, nobis
 ab Adam agnata est, ut nullam arborem ad suspendi-
 um aptam, inuenire possimus, neque unquam caro mortem
 eligit, nisi pressa iudicio.

Impios nõ di-
 midiare dies
 suos.

ET RAMVS EIVS NON VIRESCET.

Ramum intellige, uel arborem, uel progeniem, uel
 profapia impij: nã propter impiũ parentem maledicun-
 tur filij, nõ insontes, sed paternæ impietatis hæredes.

RAPIETVR SICVT VVA IMMATV-
 RA.

Id est, impius ante tempus, priusquam aliquid
 tale suspicetur, perit: omnes autem pi, ad maturita-
 tem perueniunt, hoc est, moriuntur parati.

CONCILIVM HYPOCRITAE DERE-
 LICTVM.

Vt hypocritæ, solos se sanctos & iustos
 existimât, quemuis præ sua sanctitate contemnent,

Soli sibi iusti
 hypocritæ.

Hypocrite iudicia corrumpunt.

ita soli derelinquetur in eterna damnatione: pii uero in comuni iudicio se comprehensos agnoscunt, quod est, omnes peccauerunt, omnis homo mendax: proinde liberantur. Porro, dona adiciens, hoc loco, generaliter pro quouis impio hypocrita adicitur: ut enim in dices, donis permoti, iudicium peruertunt, & iniustam causam iustificat: ita hypocrita impia, pia iudicat.

CONCIPIT DOLOREM, ET PARIT INIQUITATEM. Eadem habes Psal. 7. Impiorum conatus & conceptus sunt dolor, opus eorum est labor, & totum factum iniustum & impium est, id quod uel uno exemplo manifestum sit, quantæ enim fuit sollicitudinis, tot modos & formas Confutendi & Missandi, excogitare? quid uero ex hoc conceptu aliud, quam iniquitas prodijt?

ET VENTER EORVM PRAEPARAT DOLVM. Id est, cogitatio impiorum, dolus & hypocrisis est, non ueritas. His omnibus, Eliphaz Hiobem mordet, tanquam impium hypocritam, propterea quod enumeratis iam calamitatibus, quæ sunt impiorum supplicia, obrutus sit: sed longe aberrat, malis enim bonis, & bonis mala eueniunt, donec Dominus generali suo iudicio, omnia nunc incompofita, disponat. Nos autem, quum audierimus tot impiorum maledictiones futuras, discamus Dominum timere, & uoluntati eius obsequi, ne partem nostram ponat cum hypocritis.

(Caput

CAP. XVI.

Respondit Hiob, dicens,
 Audiui talia multa, consolatores
 onerosi, omnes uos estis.

Quando est finis uerborum uentoso-
 rum, aut quid molestum est tibi, quod
 respondeas?

Etiam ego, sicut uos loqui possem, uti
 nam esset anima uestra, loco animæ meæ
 componerem super uos sermones, & com-
 mouerem super uos, caput meum.

Roborarem uos ore meo, & motu labi-
 orum meorum auerterem (a uobis do-
 lorem)

Etiam si loquar, non auertitur dolor
 meus, & si cessauero, non tamen a me re-
 cedit.

DIVERSA LECTIO.

In Hebræo pro, molestū est tibi, ponitur **ימריצר**
 quod à **מרץ** descendit, et significat uolare, alterius
 uerba peruertere, aut inique interpretari, sensus igitur
 est: quid est, quod tanta diligentia, uos amici mihi
 respondeatis, quando nō meminerim, me uerba uestra

ANNOT. IN HIOB

deprauasse, aut in malam partem interpretatum esse!

AVDIVI TALIA MVLTA. &c.

His duobus capitibus, Hiob idem agit, quod semper, recenset enim miram & insustentabilem diuini iudicij grauitatem, interim suam innocentiam testatur, aduersus falsas amicorum calumnias, at enim in fine huius capititis, hæc patior, quamuis nulla sit iniquitas in manibus meis, & oratio mea munda, sed quo modo hæc intelligenda sint, satis supra inculcatum est. Et uidentur quidem amici & Hiob, prima facie in hac causa non longe inter se distare, propterea quod Hiob, se innocentem adserat, sed fide, & amici, neminem iustificatum esse, coram Deo contendant, sed iudicio. Vtraque pars bene sentit, pius enim fide iustificatur, ut Hiob disputat, et nemo coram Dei iudicio, citra mediatorem, iustus est, ut amici adserunt, sed si rem penitius introspicias, tantum in hac causa distant, quantum lex & Euangelion, hoc est, Νῆς Ἀπενοωπ, amici enim legis partes agunt, quæ omnes sub peccatum concludit, nullam interim Euangelij iustificantis cognitionem habentes, Hiob uero, agit Euangelij partes, quo credentes, iustificantur, etiam si prius per legem, peccatis sordidati sint, admiscens in causa, presentis afflictionis horrorem, ut agnoscamus quam graue sit, Deum iudicem, citra mediatorem ferre. Iam, quando amici, nullam habent Euangelij cognitionem, & ex peruerso legis in-

Status contro
uersiæ, amico
rum & Hiobis

gis in-

gis intellectu (quamuis interim uerissimas sententias producant) in Hiobem inuehuntur, proinde, non iniuria, Hiob uerba eorum uentosa & inania uocat: nam & Dominus infra cap. 42. suomet iudicio testatur, amicos non recte loquutos esse.

CONSOLATORES ONEROSI.

Nam amicorum propositum, in diuersum cecidit: accesserant, ut consolarentur, & dolorem, amico colloquio alleuarent, sed ecce, onerant & grauant, uerba enim eorum uentosa, plus mordacitatis, quam consolationis habent: uestra inquit, consolatio, molesta mihi est, non tam hoc nomine, quod me calumniantur, quam quod ueras diuinæ legis sententias, citra fidei cognitionem, producat & deprauatis: possem & ego multa ac præclara, de sapientia & iustitia Dei, idellare & coadceruare: sed quid ea prodesse, si interim à uero causæ scopo aberrarem?

UTINAM ESSET ANIMA VESTRA.

Recte ille dixit: omnes quum ualeamus, recte consilia ægrotis danus, unde & Hiob ait: nunc quidem uobis amicis secure licet me consolari, imò potius meludere: parum adficit uos, quod tantos sustineam cruciatu: at si eodem, quo ego, dolore affecti essetis, non deessent mihi sermones arte compositi, quibus uos consolarer, quãdo in ea palæstra, non parū exercitus sim ut supra cap. 4. Eliphaz ait: uacillantes confirmauo.

ANNOT. IN HIOB

runt sermones tui. Et infra-29. Oculus eram cæco, & pes claudo: & si pateremini, quod ego, esset & mihi non difficile, uos ludere, & caput meum mouere hoc est, dolores uestros irridere & subsannare: nam mouere caput, irridentium, & illudentium habitus est, Hierem. 18. Omnis qui præterierit, obstupescet, & mouebit caput suum, & Trenorum 2. Mouerunt capita sua, super filios Hierusalem, &c.

ROBORAREM VOS ORE MEO.

Scirem & ego uos, si eodem comprehensi esseis iudicio, ad patientiam hortari, & consolatorijs uerbis dolorem mitigare: sed, ut nec ego, uos iudicio obrutos, patientes reddere possem, nec efficere, ut consolationem admitteretis: ita nunc omnia uestra uerba, coram me ad consolationem producta, inania sunt, nihil apud me efficiunt, manet semper eadem afflictio, manet idem dolor: Breuiter, nunc omnis consolatio, mihi sonus est sine mente: iudicium enim Domini grauius est, quàm ut ut possit uerbis humanis expelli, aut sedari, nam si Deus in corde dixerit: Morieris, aut, Damnaberis, num conquiescet cor? si rex, si potens, si diues, si propria iustitia, si sanctulus quispiam, si amicus, si parens, si filius, si uxor adcesserit, iubens te bono animo esse, & se omnia sua promittere, ut libereris, non reor, sedabitur. Vox hæc morieris, subinde in conscientia reclamabit: quis igitur compefset tantum

iudiciū mor-
tis.

tum u

tum iudicij tumultum, in corde? non potest compe-
 sci, nisi eiusdem iudicis uerbo, qui, ut prius lege danti-
 nabat, ita rursus Euangelij Verbo credentes, uiuificat
 Proinde in tanta iudicij diuini molestia, omnia huma-
 na uerba inania & onerosa sunt, tantum abest, ut con-
 solentur, solum Domini Verbum, hominem proiectū
 restaurat.

ETIAM SI LOQVAR, NON AVER-
 TITVR, &c. Etiam si loquar, nihil mihi proderit,
 non solatur me sermo, non solatur me silentium, ô mi-
 seria: at qui, hæc est diuini iudicij conditio, ut quocūq;
 diuerteris inter homines, inter opera, in uniuerso mun-
 do, siue loquaris, siue taceas, semper dolor præsens
 sit, semperq; molestus: neq; enim fieri potest, ut quietus
 reddaris, quiete Euangelij carens: & solo legis tu-
 multu obrutus: quemadmodum si cui spina plantæ in-
 fixa fuerit, quocunq; ierit, spinā calcet: ita iudicio le-
 gis tactus, quocunq; diuerterit, maledictionem &
 horrorem calcet ac sentit.

Porro nunc defatigas me, deuastat
 (o Deus) omne fulcimentum meum.

Et rugasti me, ut testimonium esset,
 & insurgit contra me abnegator meus,
 contra me respondet.

ANNOT. IN HIOB.

Ira eius dilaniat (me) & odians me frangit super me dentibus suis, aduersarius meus exacuit oculos suos in me.

Aperuerunt super me ora eorum, obprobrio percusserunt genas meas, simul super me exaciati sunt.

Conclussit me Deus apud iniquum, & in manus impiorum deduxit me.

Prosper eram, sed contriuit me, apprehendit ceruicem meam, & confregit me, erexit me sibi in scopon.

Circumdederunt me sagittarii eius, dissecuit renes meos, & non pepercit, effudit in terram fel meum.

Percussit me, percussione super percussione, irruit super me quasi gigas.

DIVERSA LECTIO.

Quod ait, DEVASTAS, & RVGASTI, in secunda persona: & postea, INSVRGIT: RESPONDET &c. in tertia persona, est mutatio personae, nihil in sententia mutans: id quod admodum frequens est in scriptura.

PORRO NVNC DEFATIGAS &c.

Quem dolorem hic Hiob enarrat, maior est, quam ut verbis comprehendi, grauior, quam ut ferri, molestior,

lestior, quam ut credi possit: nemo enim intelligit iudicij diuini grauitatem, nisi qui senserit, nec leuiter hominem comprehendit, sed concutit omnes uires humanas, ut Epistola ad Hebræos habet: Sermo (iudicium) Domini, uiuus est, & efficax penetrantior quouis gladio ancipiti, pertingens usq; ad diuisionem animæ & spiritus, compagumq; & medullarum. Sic & Hiero. Verba (iudicium) mea sunt quasi ignis, & malleus conterens petras. Eadem causa, Dominus in lege dicitur ignis consumens, quod iudicando oia deuastet ac conculcet. Porro interioris in homine iudicij, exteriores regnorū & urbū deuastationes, exempla sunt: ut enī iudicante Domino, Hierusalem, adeoq; tota Israëlitis regio, funditus deuastata est, & nihil sani in ea relictum ita hoīem iudicans, omnia in eo concutit & deuorat.

ET RVGASTI ME. Sic Psal. 6. Inueteraui inter oēs inimicos meos: nō enim annis senectutis tantum rugarū contrahitur, quantū iudicio domini, ergo Hiob ait, uel ruga meæ, aut canicies capillorū meorū, testimonia sunt, quod grauisime adflugar, non tam corpore, q̄ anio. Mundus stultos existimat, cū tales de sua miseria cōquerentes, audierit, quando interim nō uideat, externā aut corporalē ægritudinē, sunt enim, qui iudicio Domini corripūtur, intus in corde & in cōscientia, manente corpore sano, sed hæc iudicij ægritudo, tanto grauior est, quanto latentior, &, tectus magis aestuat ignis.

ANNOT IN HIOB.

ET INSVRGIT CONTRA ME, &c.

Hypotyposi quadam sub oculos subij: ut tyrannidē
 Deus adfligēs adfligentis Dei, ut non tam gesta res, quam nunc gesta
 abnegator. ri uideatur. Abnegatorem aut suum, Deum uocat, pro
 pterea quod pridem benefecerit, nunc uero pessime ad
 fligat, ira sua dilaniat, et dētibz suis fremat, cuius oculi
 li prae furore ardeāt, et ex toto ore eius, crudelitas emi
 set, sic enī adparet Deus his, quos iudicat et derelinqt.

CONTRA ME RESPONDET.

Quod supra dixit: Renouas testes contra me, nam
 etiamsi nulla sit creatura, quae nos in iudicio aduerset,
 Deus tamen, tam mirabilis iudex est, ut non solum ius
 dicem, sed & aduocatorem & testem agat, id quod in
 iudicijs humanis ualde iniquum reputatur.

ADVERSARIVS MEVS EXACVIT.

Aduersarium suum uocat Hiob, non amicos solū,
 sed omnem creaturam, quae resistit, Domino resistēte,
 aduocat, Domino aduocante: damnat, Domino damnā
 te. Aut si malueris, ipsum Deum aduersarium intelli
 gas, cuius oculi in Hiobem ardent, qui unā cum oībz
 suis creaturis, aduersus Hiobem, contendit, nam qua
 ties Dominus nos iudicauerit, habet testes, nostrae ne
 quitiae, creaturas: testatur coelū & dies, quod saepe nos
 peccantes uiderint: testatur noctes & tenebrae nostro
 rum facinorū consciae: testatur terra, quae peccantes
 nos sustinuit: testatur aēr, quem nostris non solū conui
 ciatorijs,

eiatorijs, maledicis, & uirulentis uerbis, sed etiã factis turpissimis infecimus. Aduersarius igitur Deus est, aduersaria sunt & omnes creaturæ, Domino suo uo dicanti subseruientes.

IRA EIVS DILANIAT.

Pulchre sub metaphora, iratæ bestie, iram Domini describit: quid enim crudelius est urso, aut leone, fremente, dilaniante, & toruum aspiciente? Ita nihil intolerabilius excogitari potest, ira Domini, quæ si exestuet, omnes humanas uires dilaniat, & ueluti indignabunda bestia, dentibus fremit, oculos exacuit, & aspectus eius planè mortifer est: uisus eius, uisus basilisci est, qui uidendo dicitur interimere hominem, ut est. Theß. 1. Luent impij pœnam, interuũ æternum, à facie Domini, & à facie fortitudinis eius.

Ira Domini.

APERVERVNT SVPER ME ORA EORVM. Qui sunt illi aduersarij, aperientes ora, percutiētes genas? &c. At otiosum erit hoc querere, quando Domino aduersante & percutiēte, omnis creatura aduersetur, & percutiat: proinde Hiob inquit, non solum Deus, nec solum amici mei, sed tota rerum machina, mihi aduersatur, me ludit, me subsannat, & uellicat pbrose genas meas, adeoq; pessima quæq; minatur. Ita & Domino percutiente Christum filium suum, percutiebant & deridebant eum omnes proximi eius, dicentes: Alios saluos fecit, sed seipsum non

ANNO. IN HIOB

Aperire os suum nunc de cruce. Est autem aperire os hoc loco, extrema pericula minitari, ut est Psal. 21. **Adperuerunt super me os suum**, sicut leo rapiens & rugiens. **Exaltari uero**, est uoluptate propter proximi incommodum affici: hinc exaltantur mali, si pij adfligantur: exaltantur rursus omnes creature in iudicio Domini, propter impiorum perditionem, ut Esaias ait: Erunt ad sattetatem uisionis omni carni.

CONCLUSIT ME DEVS &c.

Id est, tradidit me in potestatem iniquorum. Est autem hoc in iudicio Domini grauissimum, quod aduersarijs uideatur fauere, & a parte eorum stare, consilia, conatusque ipsorum, contra nos prosperando. Neque quisquam est, qui possit in hac tentatione perdurare, nisi prope Verbo Domini mutus: sic & Christus conqueitur Psal. 21. **Circūdedērunt me canes multi**, consilium malignantium obsedit me.

PROSPER ERAM, SED CONTRIUIT &c. Ut nos prouerbiali facie dicimus: quondam eram Troes, & fortes Milesij: ita & Hiob ait, quondam eram felix, nunc omnibus malis obruor: ceruix erectus sum in scopum (quod est signum in quem ballistarum collimant & intendunt) hoc est, omnibus periculis expositus sum. Sic Psal. 37. **Sagittæ tuæ infixæ sunt mihi**, & confirmasti super me manum tuam. *Solum*

solum aut derelictus à Domino, oim aduersitatũ scopus est, sed oportet quẽuis Christianũ, ex p̃fessione sua, adfectionũ scopon esse: abrenunciamus enim p̃ fidem in baptismo, & mundo & Sathana: nihilominus tamen uicturi aliquandiu, in mundi & Sathanae regno. Proinde, eiaculatur in nos, tanq̃ hostes suos & aduersarios, oia sua tela, ut Christus ait: In mundo afflictionem habetis, & Petrus: Circũt diabolus, quasi leorugiens, querens, quẽ deuoret. Iam, si quis Christo, tanq̃ scuto munus fuerit, tela, aut retunduntur, aut in sagittantẽ retorquentur: id quod in Christo capite factũ est, mandus enim, mors & Sathan, in ipsum tela torquebat, sed quia erat Verbũ & filius Dei in aduersariorum capita retorquebat, ut per Prophetam inquit: Ero mors tua o mors, morsus tuus inferne.

DISSECVIT RENES MEOS &c.

Tolerabile forte esset iudiciũ Domini, si exteriora duntaxat membra concuteret, sed eneruat omnia, etiãnum interiora, renes dissecans, & fel disijciens, ueluti si quis aquã in terrã dispergat: breuiter, plagã plagã addit, subinde grauius atq; grauius adstringens: adeoq; ualido ictu, oia concutit, ut non hominis, sed gigãtis aut tyranni impetũ sustinere te credas, ut enim Deus misericordia sua, omnia membra, etiam capillos custodit, ita ira sua omnia conturbat, Psal. 72. Amaricatũ est cor meum, & renes mei confossi sunt.

ANNO T. IN HIOB

Saccum confui super cutem meam, & deposui in puluerem cornu meum.

Facies meae intumescunt pro fletu, & in palpebra mea umbrositas est.

Quamuis nulla iniquitas in manibus meis sit, & oratio mea munda.

Terra ne operias sanguinem meum, & non sit locus clamoris mei.

Etiam nunc ecce in caelo testis meus est, & conscius meus in excelsis.

Derident me proximi mei, ad Deum stillat oculus meus.

Si liceret iudicio contendere viro cum Deo, sicut homini cum proximo suo.

Sed annorum numerus uenit, & semita qua non reuertar, ab eo.

SACCVM CONSVI SVPER CVTEM.

Sensus irae diuinae & iudicij eius, immutat omnem ornatum nostrum, sordidat nobis omnia preciosa uestimenta, usque adeo, ut saccus optetur et cinis, quae quondam erant poenitentiae symbola & contritionis: nunc cum Christiani, per omnem uitam poenitere debeant, ac de peccatis dolere, semper sacco non exteriori, sed interiori uestiantur, & cinere aspergantur, hoc est, meminerint se puluerulentos & lutosos, nec posse de puluere

Christianorum
uita est poeni
tentia.

pulvere excitari, & pro sacco, uestimentis gloriæ indui, nisi misericordia Dei. Quantum igitur Christianorum tempore, ad ciuitatem adinet, uestiamur patrio more, quantum autem ad religionem, uestiamur semper sacco, quia pœnitendum est, & semper uestimentis gloriosis, quia Christus nunc glorificatus est, Esa. 52. *Consurge, excutere de puluere, induere uestimentis gloriæ tuæ. Iam, quum iudiciū Domini, nihil ob oculos ponat quàm mortem, peccata, & infernum, recte Hiob, abiectis gloriosis uestimentis, adsumit cuti suæ saccum, ut ipso habitu declaret iudicij horrorem. Cornu autem communi scripturæ tropo, pro regno, potentia, & maiestate sumitur, uel quod bestiarum potentia, cornua sint, uel quod reges oleo è cornu sumpto, inungebantur. 1. Reg. 16. *Imple cornu tuum oleo &c.* Hiob igitur ait, se cornu suum, in puluere deposuisse, hoc est, abiectisse regnum, honorem, & omnia quondam magnifica: nam per iram Domini, potentia fit nobis impotentia, regnū fit naufraga, & honor, abominatio.*

FACIES MEAE INTVMVERVNT.

Sic Psal. 6. *Laborau in gemitu meo, laui per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis lectum meum rigau, turbatus est à furore oculus meus,* Psal. 37. *Lumen oculorum meorum, non est mecum &c.* Facile autem intelliges, quantus hic sit dolor, si con-

Cornu in scripturis pro regno.

Per iram Domini, fiūt nobis omnia incommoda.

Mortis horror.

ANNOT. IN HIOB

sydera ueris nihil Hiobi, omnibusq; à Domino derelin-
ctis, propositum esse, nisi presentaneam mortem &
infernum, erepta omni spe, ac fiducia.

QVAMVIS NULLA INIQUITAS.

Fides habet *cens, quod si meritus essem, nihil cōquererer: porro,*
apertū hostē, *stipendiū peccati mors est. Iam, quanq̄ peccata mihi*
carnis sensum *per fidem ablata sunt, & nulla sit iniquitas in manibus*
contra quem *meis, propter fidem: præterea manda sit oratio*
pugnat. *mea, quia ex fide profecta, nihilominus tamen, mora-*

Tentatio. *or. Hæc autem est fidei tentatio grauissima, seu potius*
us probatio, quod mors occisa sit, maneat tamen: &
infernus extinctus, ardeat tamen, & Verbo prædica-
tur remissio peccatorum, ac uita æterna: sed ecce, sub-
bito oriuntur, mors, & infernus, peccati autoramen-
ta: quare? ut manentibus his rebus, & tamen deici-
ctis, declaratur potentia Christi, maius enim est, in-
micum armatum, quam inermem prosternere, relictis
autem sunt morti infernoq; sua arma, sed obtusa, &
ad quemuis ictum cedentia, si modo quis Verbo, uel u-
ti gladio, in fide pugnet.

Sanguinē ope *TERRA NE OPERIAS SANGVINEM*
riri à terra. *MEVM. Operitur sanguis à terra, quum tacet, &*
non clamat uindictam. Hiob itaq; profopopæia, adu-
loquitur terram, ne operiat sanguinem suum, & non
abscondat

abscedat clamorem, hoc est, si nihil aliud, saltem hoc concedatur, ut conquerar, ut clamem, aliud enim solatum, mihi relictū esse non uideo, ut supra cap. 10. Dimittam supra me querelam meam, loquar in amaritudine animæ meæ &c. Hæc omnia emphasin suā habent, qua magnitudo doloris ingens significatur.

ETIAM NVNC ECCE IN COELO TESTIS &c. Hoc est, Deum testor, me innocentem & integrum esse. Habes illud testimonium supra cap. 1. Dixit Dominus ad Satan, nunquid animaduertisti ad seruū meū Hiob, quod non sit ei similis in terra? &c.

Iustus Hiob.

DERIDENT ME PROXIMI MEI.

Qui consolationi mihi esse deberent, rident me, Psal. 37. Amici mei & proximi mei, aduersum me steterunt, & adproximauerunt. Est aut hoc impiorū iudicium, Deute. 28. Eris in prouerbiū & fabulā omni populo: sed & illo pij obruuntur, ut probentur.

AD DEVM STILLAT OCVLVS.

Rideant me sanè amici mei, at ego ad Dominū spero & clamo, à Domino uindictam exspecto, ait enim: mihi uindictā, & ego retribuā. Prophetis hoc familiarē est, quod consolentur Israëlitas à uicinis derisos, aut alioqui molestia affectos, ex uindicta Domini, & quoties spiritus, impijs ultionē minatur, nō hoc uult, ut nos uliscamur, sed ut relinquamus Domino ultionem, qui eam suo tempore redditurus est.

Vindicta Domini.

ANNOT. IN HIOB
SI LICERET IVDICIO CONTEND.

Aposiopesis est, iratis & irritatis admodum familiaris: deficit autem (superare iudicio) uel simile quiddam, ut sit sensus: non tantus horror me inuassisset, si mihi liceret, Deum in ius uocare, quemadmodum solent homines, inter se controuersias agere, sic enim non timerem causam meam propterea quod iustus (sed ex fide) innocens & integer fuerim: at cum Deo mihi negocium est, qui solus est potens, cuius potentia & maiestati, omnes creaturae cedunt, omnino igitur succumbendum est quodcumque tentauero.

SED ANNORVM NUMERVS ETC.

Effugium sperarem, si cum homine mihi causa esset, nunc Deus negocium facebat: proinde nulla fuga libera, sed ut uideo, numerus annorum uita meae finitus est, uenit tempus statutum, ut supra dixit: terminum posuisti, qui praeteriri non poterit: omnino mihi, quamuis immerito, moriendum est. Porro, mors hoc loco, semita dicitur, qua non reuertimur: aufer enim Verbum uel Christum, mors perpetuus interitus uidetur: adde Verbum, aut Christum, mors resurrectionis initium erit.

Mors non est
reuersibilis se-
mita.

CAP. XVII.

Spiritus meus corruptus est, dies mei
conscisi sunt, sepulchra mihi (supersunt)
Etiam

Etiā si nullæ sycophantiæ necum
sint, in amaritudinibus tamen habitat
oculus meus.

Age, etiā si supponatur fideiussor
pro me, coram te, quis est, qui pro me sti-
pulabitur?

SPIRITVS MEVS CORRVP TVS EST.

Rationem reddit Hiob, quare de uita desperauerit,
quia inquit, uideo omnes uires meas defecisse, spiritus
qui est halitus humanus, & quo uita corporea con-
stat, corruptus est, dies uitæ meæ finiti sunt: proinde
nulla nisi sepulchri spes, remanet, quod nos uernacu-
lo loquendi modo dicimus: optimum mihi est, frigida
terra, quod ut uulgare est, ita quoq; uerissimum: nam
quid aliud est, homo de muliere natus, quàm calamit-
tatis mancipium, & blasphemiarum lerna? & ut ma-
xime per Christum renatus sit, circumfert tamen sem-
per carnem, peccatis, blasphemijsq; Dei obnoxia: do-
minatur quidem in renato spiritus carni, non tamen
prorsus in hac uita rebellio eius extinguitur, sentiunt
enim sancti, usq; adeo rebellantem carnem, ut clament
nos miseros, quis liberabit nos à corpore isto, morti
obnoxio? Ab hac re non abludit Thracum, Trauso-
rumq; mos, qui in lucem editos, lachrymis prosequun-
tur, mortuos conuiuijs ac tripudijs: atq; hæc quidem cõ-
S 5

Sepulchra
lata.

ANNOT. IN HIOB

fectudo, si uita humane incommoda respexeris, nunquam
satis commendari potest, non abhorrens admodum a
Christianorum placitis, quos Paulus docet: Nolo, inquit
ens, uos ignorare de dormientibus, ne doleatis quem
admodum & ceteri, non habentes spem.

ETIAM SI NULLAE MECVM SYCO
PHAN. Eadem sententia cum ea quae est in priori capi
te, dicens: quamuis nulla iniquitas sit in manibus meis
&c. mordicus enim tenet Hiob, suam innocentiam, quam
in fide possidebat, quanquam omnis homo in seipsum
descendens, malorum illada reperiat.

AGE, ETIAMS I SUPPONATVR.

*Fideiussor
Christus.* Id est, ut maxime mihi a te concessum fuerit fideiuf
sorem, & causae patronum substituere, neminem tamen
ex omnibus creaturis inuenio, qui causam meam in huius
meros suos recipiat, & pro me fideiubeat, unus enim
est fideiussor, unus intercessor, Dominus Iesus Chri
stus, qui, si ex oculis fidei nostrae subductus fuerit, nemi
nem habemus, qui pro nobis stipuletur, nec ulla alia
creatura est, quae constet in iudicio Dei, etiam si cupi
dissime pro nobis stipulari uellet. Hanc sententiam uetus
translatio sic legit (libera me, & pone me iuxta te, &
cuiusuis manus pugnet contra me) quae ut maxime ab
Hebraea ueritate distat, non tamen impia est, nec a
ἄριστος ἁγιωτάτος exposita, habet enim hunc sensum, nunc
quidem importunus & inconstans uideor, propterea quod
Dominus

CAPITIS XVII. 242

Dominus à me recesserit, & grauiores sunt adfluctio-
nes, quã ut ferri possint: sed age, libera me ò Domine,
respice me rursus, tua misericordia, sicut nunc iudicio,
tunc uel multo grauiora feram, si enim Dominus me-
cum, quis contra me? si Dominus protector meus fue-
rit, non timebo quid faciat mihi, uel homo, uel Satan:

Cor eorum abscondisti ab intelligen-
tia, propterea non exaltabis eos,

Prædam adnunciat amicis, sed oculi
filiorum eius deficient.

COR EORVM ABSCONDISTI, &c.

Adfluctorum hic mos est, quod nullo ordine, sed
pro doloris dictatu loquantur. Ita & Hiob, ante con-
questus de iudicij grauitate, nunc aduersarios suos ami-
cos perstringit, dicens: ò Domine, abscondisti cor eo-
rum ab intelligentia, uidentes enim supplicij mei gra-
uitatem, iudicant me impium, & merito à te adfligi,
cum tamen nullum unquam circumuenerim, & ue-
re iustificatus sim fide, nec intelligunt amici sapienti-
am tuam, qua pios adfluctionibus uisitas, non ut deli-
cta in eis, punias, sed ut fidem eorum probes, propte-
rea non exaltabis eos, confunditur enim sapientia car-
nalis, in conspectu Dei: perdam, inquit, sapientiam sa-
pientum, & prudentiam astutorum dissipabo.

PRAEDAM ADNUNCIAT &c.

ANNOT. IN HIOB

Vana impio-
rum pollicita-
tio.

Id est, impius pollicetur magnifica, gloriatur de bonis suis, sapientia, potentia & diuitijs: ostentat ea amicis suis, ueluti prædam, suo Marte partam, sed recto Domini iudicio, & ipse in necessitate nihil exhibet, et filij eius in egestate & imprudentia uitam transigunt: hæc enim est mutatio dextræ excelsi, qui aufert à seruo iniquo talentum, & tradit ei qui habet decem talenta: hoc iudicium uides in Saule, qui prædam adiuuauit amicis suis, promittens sibi & heredibus suis, regnum Israël, & contra Verbum Dei persequens Dauidam: proinde turpiter mortuus est, & filij eius regno orbati sunt.

Posuit me ad prouerbiū populorum
& abominatio coram ipsis sum.

Caligauit ab indignatione (Dei) oculus meus, & membra mea uniuersa sunt sicut umbra.

Stupebunt recti super hoc, & innocens aduersus hypocritam insurget.

Et tenebit iustus uiam suam, & purus manibus roborabitur fortitudine.

Veruntamen omnes (ad me) conuertimini, & uenite, & non inueniam inter uos sapientem.

POSVIT ME AD PROVERBIVM &c.
Non.

Non frustra amici mei augurantur, me non immerito adfligi: uidetur enim Dominus eorum sententiam adiutare, quando me iudicio impiorum uisitet, sic enim scribitur Deut. 28. Eritis in parabolam cunctis gentibus: ita & ego nunc sum uulgi fabula, & proverbum omnium uidentium me, atque adeo coram hominibus sum **תֵּבַל**, quod Græcus interpretatur **τέλωσ**, id est, risus. Verius autem significat ignem infernale, aut locum mortuis deputatum, hoc est, abominatorem: abominantur enim me quotquot adcesserint, & diffugiunt perinde, ac Sathan, ut dicitur, crucem: tanto enim furore me adfligit Dominus, ut præ afflictione caligarent **עֵינַי** **וְעָרְפְּרָא** oculi mei, & uniuersa mea membra, facta sint ueluti umbra: quid inanius & tenuius umbra? sic membris meis præ furore Domini, nihil est tenuius.

STUPEBUNT RECTI SVPER HOC.

Quod Dominus tam crudeliter adfligat iustos, stupent pii, & admirantur, ut habes Hiere. 22. Habacue 1. & Psalm. 72. Non quia iniquum iudicent Dominum, sed quod inscrutabilia eius iudicia admittuntur & adorent. Iam quanquam externa facie uideantur pii & innocentes, iuste ac merito adfligi, propterea quod non uiuant moribus mundi, nunquam tamen cedunt hypocritis, ut deficiant à pietate, & impietatem hypocritarum commendent, sed mordicus tenent uiam bonam.

ANNOT IN HIOB.

quam ex Verbo didicerunt, & citius stabiliuntur in flu-
de per crucem, quam quod retrocedant: unde & Ter-
tullianus ait: Exquisitor crudelitas gentium, aduersus
Christianos, illecebra est, magis sectæ, plures effici-
mur, quoties metimur à uobis, semen est sanguis Chri-
stianorū. Ita & hoc loco, quo magis impij calumnia-
tur, Hiobem iusta pati, eo fortius in recto fidei iudicio
perdurant. Parū retulisset, si se omnia mala meritum
fessus esset, sed magni refert in fidei confessione perma-
nere, quæ est ad afflictionem non merito contigisse.

VERVNTAMEN OMNES (AD ME).

Agite uos sapientes uiri, uenite uel turmatim ad
me, nullus tamen inter uos, tam sapiens uel potens re-
peritur, qui me possit ab hac fide dimouere: omnino
perdurabo in asserenda innocentia mea, propterea
quod fide purificatus sum: non igitur timebo, quot, quā-
tu, quam sapientes & eruditi, mihi resistent: ita &
Christus pollicetur: Ego dabo, inquit, uobis os &
sapientiam, cui non poterunt resistere omnes aduersa-
rij. Hanc sententiam sic reddidit Græcus, οὐ τε λή-
οὐ γὰρ βείσκω ἐν ὑμῖν ἀληθῆς, hoc est, agite,
huc uenite, nō enim inuenio inter uos uerum. Omnes
scilicet, estis mendaces: omnes imprudentes, alioquē
enim uerius & prudentius causam uestrā tractaretis.
Dies mei transferūt, cogitationes meæ
dissolutæ sunt, adsumentes cor meum

Noctem

Noctem ad diem posuerunt, & lumen propinquum a facie tenebrarum (absorptum est).

Si expectauiero (nihilominus) infernus domus mea est, in tenebris strauilectum meum.

Corruptionem uocaui patrem meum & matrem meam, & sororem meam uermem.

Et ubi nunc praestolatio mea? & praestolationem meam quis respiciet?

Ad infernum descendet, adeoque simul in puluere quiescet.

DIES MEI TRANSIERUNT &c.

Rediit Hiob ad recensendam iudicij gravitatem: et explicat, quid iudicium mortis operetur: nam cum conscientia hanc uocem MORIERIS, siue DIES TUI TRANSIERUNT ET FINITI SUNT,

audierit, mox labascunt genua, dissoluuntur cogitationes, cor ab inquietudine abroditur, uires euanescent, adeoque omnis ordo turbatur: nox in diem uertitur, dies in noctem: turbata enim conscientia, mortis iudicio, quocumque diuerterit, turbam inuenit: quemadmodum si quis tristitia affectus incedat, quocumque ierit, tristitia reperit ita qui turbam secum circumfert, ubi ordinem & quietem inueniret: nox quieti sacra est, dies uero laboribus.

Iudicij mortis mala.

ANNOT. IN HIOB

lam qui mortis horrore correptus est, nec in quiete noctis quiescit, nec in opere Dei satagit, sed in nocte diem, in die noctem desiderat: breuiter, conturbato corde, omnia conturbantur. In his autem turbulis, quo confugiendum est, ut liberemur? ad Dominum, qui est **Promissio.** propinquissima omnium tribulatum anchora: iuxta enim est Dominus his, qui tribulato sunt corde: et contritum & humiliatum Deus non despicies. Vbi uero Dominus inuenitur? aut quomodo ad eum peruenitur? Inuenitur in promissione que est Christus Iesus, & peruenitur ad eum fide. Habens igitur promissionem, in eius fide perdura, & expecta donec Dominus sensum ac spiritum promissionis aperiat, ut **Spiritus.** propheta ait. Si moram feceris, expecta illum, quia ueniens ueniet, & non tardabit. Sed ad hæc, quid Hiob dicit, audi quod sequitur.

SI EXPECTAVERO (NIHILO MENTIS). Quid prodest, inquit, expectatio, quando ob oculos uideo positum infernum? etiamsi diu expecta uero, in tenebris tamen inferni, cubile meum stratum est, hoc est, perij quocunq; me uertero, & uana est expectatio mea, nam solo mortis iudicio proposito, quis uitam uidere posset? ablato cælo, quis aliud præter infernum expectaret? extincto lumine, non manent nisi tenebræ.

CORRUPTIONEM VOCAUI PATREM

TREM. Nihil nobis agnatius patre, matre, & fratribus. Proinde ut Hiob declaret, quàm plane obnoxius sit corruptioni, patrem eam, & matrem uocat, uermem autem consumentem, sororem suam. Multi Nihil homini gloriantur de generis nobilitate, & longa prosapia magis agnatiam suæ stemmata numerant, sed hoc loco pulchre Hiob, atq; corruptio generis humani nobilitatem adumbrat: parètes enim nostri sunt puluis, putredo & corruptio, soror nostra est uermis, quid igitur gloriamur?

VBI NVNC EST PRAESTOLATIO.

Id est, quia putredo & corruptio parètes mei sunt, frustra expecto liberationem: spe mea cõfundor, neq; enim uispiam uideo, qui possit expectationi meae satisfacere, proinde nihil aliud reliquum est, quàm ut mox in profundum infernum, unà cum expectatione mea, detrudar, & ad perditionem meam deducar. Porro, hæc Hiobis desperatio, in nostram doctrinam descripta est, ut discamus, primum iudicium mortis, neminem posse ferre, citra Deum patrem: dein, ut aperto testimonio cognoscamus solum Dominum esse bonum, omnem autem hominem mendacem: neq; est, ut nobis sanctorum infirmitate, & casu blãdiamur, sunt enim proposita, non in temerariam nostri excusationem, sed in doctrinam fidei, & timoris Dei, & ut hinc, nostrum ipsorum morbum agnoscamus, agnoscentes autem morbum, remedia queramus.

CAP. XVIII

Respondens Bildad Suites, dicens.
Quando ponetis finem sermoni?
telligatis, & postea loquamur.

Quare reputamur sicut bestia, sordescimus in oculis uestris?

Dilanians animam suam in ira sua,
nunquid propter te derelinquetur terra,
& transferetur saxum de loco suo?

QUANDO PONETIS FINEM &c.

Synecdochicòs cum uno Hiob, quasi cum pluribus loquitur Bildad, id quod admodum frequens est in familiaribus colloquijs: monet autem Hiobem, ut non sit plus æquo loquatur, aut si omnino loqui uelut, prius colligat secum, quid dicendum sit, ne lingua à uero aberret. Bona parænesis, sed in Hiobem malitiose torta, propterea quod Hiob prudentissime, & è fidei intelligentia, de sua innocentia loquatur. Porro uidetur natura nobis ipso lingue situ significasse prius esse cogitandum, & intra cor ruminandum quod loqui uelis, linguam enim longe à corde seposuit, præterea osseo muro eam conclusit, ut primo interuallum inter linguam & cor intercederet: dein lingua dentibus ueluti excubijs interclusa

Parcius, & è
meditato lo-
quendum.

elusa, nō mox erūperet i uocē, nisi ante à corde docta

QVARE REPVTAMVR SICVT BE-
STIA. Quia supra, eos onerosos consolatores, &
uerba eorum uentosa uocauit, præterea dixit se inter
eos nullum sapientem aut ueracem inuenire, pessime
autem habet hypocrisin, si contemnatur.

DILANIANS ANIMAM SVAM.

Contemptu quodā, tertiā personam pro secunda
usurpat, q. d. Insanis ne? quid ita furis? in quem sto-
macharis? dilaniabis ne animā tuam? quid clamas?

NUMQUID PROPTER TE DERE-

LIN. &c. Hoc est, etiam si te ruperis, animā tuam
dilaniaueris, & teipsum occideris, non tamen ppter
te unū derelinquetur, & euacuabitur terra, & trans-
feretur saxum de loco suo, id est, propter te Deus non

mutabit cōmunem & familiarē operationis suæ ordi-
nem, solet enim Deus impios adfligere: proinde hūc
ordinem, propter te unū non mutabit, sed perget sub
inde, ut & te, & omnes impios adfligat. Est aut hęc
non mediocris fidei tentatio, quod existimemus nos,
non tanti respectus esse apud Deum, ut mutet nostri
caussa, communes casus, & ordinem suum proposi-
tum: ordo Dei est, quod cibemur pane, Israël ite igitur,
sine pane in desertum ducti, nonne apud se tenta-
ti sunt, in hunc modū? Deus forte ppter nos, nō mu-
tabit consuetudinem suam familiarem: ordo Dei est,

ANNOT. IN HIOB

quicūq; non permanserit in lege, maledictus est. Num igitur Deus, unius aut alterius causa, hunc ordinem peruertet? maxime, si modo quis habeat Verbum promissionis. Constitutum erat, diluio omnibus perendum esse, sed ex hoc liberatus est Noha, quia credit: ita & legis sententia, propter pios inuertitur, quia habent Euangelion.

Sed lux impii extinguet, & non splendet scintilla ignis eius.

Lumen tenebræ sunt in tabernaculo suo, & lucerna eius super ipsum extinguet.

Coartabuntur gressus diuitiarum eius, & destituet eum consilium suum.

Quoniam missus est in rete pedibus suis, & super rete ambulat.

Tenebitur in planta laqueo, fortificabitur super eum sitiens.

Absconditus est in terra laqueus eius, & decipula eius super semitam.

Vndiq; terrebunt eum subitæ turbationes, & dispergent eum pedibus suis.

SED LVX IMPII EXTINGVETVR.

Ab hoc loco, usq; ad finem huius capituli, enumerat Bildad impiorū iudicia, & maledictiones, quibus Hiobem impium probare conatur, quādo uideat eum illis

illis affectum: propter te, inquiens, non inuertetur
ordo diuinus, qui est, impios adstigi: hæc autem impij
maledictiões sunt, quod lux eius extingatur, & scin-
tilla ignis eius non splendeat, Dominus enim & Ver-
bum eius, uera sunt lux & splendor, ut David ait:
Dominus illuminatio mea, & alibi: Verbum tuum,
lucerna pedibus meis est. Viroq; carent impij, dicen-
tes, in corde suo, non est Deus.

LUMEN TENEBRAE SVNT &c.

Hoc est, in tabernaculis impiorum, pro lumine, te-
nebræ habitāt, ut Mose inquit: percutiet te Dominus
amentia, cæcitate, & furore mentis, ut palpes in me-
ridie, sicut solet cæcus in tenebris &c.

COARTABVNTVR GRESSVS &c.

Hoc est, diuitiæ impij non augentur, nec consilia
eius succedunt: maledicitur enim tam in opibus, quã
in consilijs, propterea quod laqueo infidelitatis uin-
ctus sit: nam, quum solus Dominus, uerus diuitiarũ
thesaurus, & solum Verbum eius, consilium sit, ijs
contemptis, quid superesset, nisi extrema paupertas
& imprudētia? Hanc sententiã ita uertit Græcus, Ἡ
πεύσασεν ἐλάχιστοι τὰ πλάσχοντα ἀνοτου, id
est, uenentur, uel adcipiant infimam substantiam eius.

TENEBITVR IN PLANTA LAQVEO
Dominus est uera libertas, quæ acquiritur per Chri-
stum, per fidem: si enim filius, inquit Christus, uos

Impius, infi-
delitate ca-
ptus, maledi-
citur.

ANNOT. IN HIOB

liberauerit, uere liberi estis: iam quum impius contemnat hanc libertatem, ducitur captiuus, & exponitur omnibus sitientibus, id est, tyrannis, qui in alienas opes, ueluti lupi rapaces, inhiant. Est & pius expositus tyrannorum direptioni, imò totius mundi odio, sed longe alia ratione, impius enim, ante iudiciū floret, in iudicio uero, à tyrannis diripitur, ligatur & perditur, hoc est, lupus lapum deuorat, ut uidet in rege Aegypti, & in rege Babylonis, Hier. 46. & 50. Pius uero ante iudiciū diripitur, & omnibus malis adficiatur, in iudicio uero, perditis tyrannis, liberatur.

ABSCONDITVS EST IN TERR. &c.

Auibus absconduntur in terra, in semitis decipulae & laquei, inescantur praeter ea, ut escis allectae, seipsas imprudenter in laqueos cōijciant: sic impij, inescantur diuitijs, uoluptatibus, bonis, ut uocant, diebus, sed ante faciē illorū, absconditae sunt decipulae, quibus imprudentes, & longe aliud cogitantes, decipiuntur.

VNDIQUE TERREBVNT EVM &c.

Solus enim Dominus, est confidentia & fortitudo, solum Verbum eius, est uia: relicto itaq; Domino & Verbo, nihil superest, nisi turbatio & error.

Erit fames opulentia eius, & calamitas parata erit ad latus eius.

Deuorabit fortitudinem cutis eius, deuorabit fortitudinē eius princeps mortis.

Dissolue

Diffoluetur a tabernaculo suo fiducia
eius, & deducet ad regem formidinum.

Habitabit in tabernaculo eius nihil, di
spergeſ super tabernaculū ſuum ſulphur.

Subtus radices eius exareſcēt, deſuper
autem concidetur meſſis eius.

Memoria eius peribit de terra, ut nec
nomen ipſi ſupererit in platea.

Propellent eū de lumine ad tenebras,
& de orbe concutient eum.

Non erit ei filius nec nepos in populo
ſuo, nec ſuperſtes de congregatione ſua.

Super diem eius ſtup ebunt poſteri, &
priors adprehendentur pauore.

Certe hæ ſunt habitationes iniqui, &
iſte eſt locus ignorantis Deum.

DIVERSA LECTIO.

Pro (fortitudinem) Hebræus habet כַּרְיָ, Id eſt,
membra, fortitudines: uel ut translatio uetus habet,
brachia, ut ſit ſenſus: mors conſumet omnia impiorū
membra, adeoq; omnem eorū fortitudinem. Vbi He-
bræus habet כַּרְיָ, LUTHERVS interpretatus
eſt principem: uetus translatio, primogenita, hoc
eſt, horrenda, à morte primogenitorum in Aegypto.

ANNOT. IN HIOB

Græcus, τὰ ἐσθῶα, id est, speciosa, ut sit sensus: que sunt speciosa impij, ea deuorabit mors, sed Lutheri interpretatio magis propria est.

ERIT FAMES OPVLENTIA EIVS.

Nam Dominus, solus est plenitudo & felicitas, quo cōtemp̄to, nihil remanet nisi fames & calamitas: nam & fames, aliàs, Deut. 28. inter impiorū maledictiones enumeratur. Est aut̄ hæc eadem loquutio, qua nos cōmuniter utimur, dicentes, de extremo quodam paupere, huius diuitiæ sunt paupertas, significantes eum nihil aliud, quàm paupertatem possidere.

DEVORABIT FORTITVDINE M.

Maledictiones impij.

Princeps mortis, hoc est, fortitudo, tyrannis, & potentia mortis eternæ, obruet impium, deuorabit fortitudinem cutis eius, hoc est, consumet omnes impij uirtutes: ad hæc, formidinū rex, hoc est, terroris & formidinis potentia, deturbabit eum ab omni fiducia, ut conijciatur in perpetuū horrorem: Timebis inquit Mose, die ac nocte, & non credes uitæ tuæ: nec solū ipse impius peribit, sed & omnia eius bona maledicentur, in tabernaculo suo nihil remanebit, omnia aut̄ unà cū tabernaculo sulphure consumentur: uides hoc iudiciū, ut esset exemplar, impletū in Sodoma & Gomorha. Sed nec his cōtenta perditio, adprehendit etiā omnem fructum, & messis prouentum, iuxta illud: maledictū erit horreū tuum, maledictus eris in agro.

Memoria

MEMORIA EIVS PERIBIT DE TERRA. Impij non solum re, sed & nomine percutunt: nam quum florentibus adhuc eorū rebus, soli ipsi uulgi sermo erant, post iudicium, nomen quoq; eorum delatur. Contra, in memoria æterna erit iustus: qui enim in librum uitæ inscriptus est, is nunquam excidit è memoria Dei, adeoq; omnium creaturarum: nam si creaturæ congemiscant nobiscū, & parturiant usq; in illū diem, quanto magis nostri meminerūt: impij uero, perturbabuntur in tenebras exteriores, de lumine, in perpetuas obscuritates: de orbe, in æternum interitum.

Nomen peribit.

NON ERIT EI FILIVS &c. Florent impij opibus, & numerosa prole ante iudicium, iudicante autem Domino, diffluunt opes, proles perit, aut saltem nullius nominis in terra manet, id quod in Saule, & in Semeia, Hierem. 28. uelut in exemplari impletū est. Contra adcidit in Dauide, cuius prosapiæ regnū perpetuum, promissum & datum est.

SVPER DIEM EIVS, &c. Qui est iudicij dies: nam impij tam repentino & horrendo casu percutunt, ut nō tam admirationi, quā pauori sint omnibus maioribus & minoribus, posteris et prioribus, ut Esa. de babilone scribit: qui te uiderint, ad te inclinabūtur, & Hierem. 50. Omnis qui transibit per Babilōnem stupebit & sibilabit super uniuersis plagis eius.

CERTE HÆ SVNT HABITAT.

Id est, Sic accidet impiorum tabernaculis, adeoq; omnibus eorum rebus: iam quum Hiobi sic acciderit, concludit igitur Bildad, Hiobem esse impium, & merito adfluctu. Porro quod Spiritus sanctus toties, uel ad fastidiu usq; in hoc libro, proponit impioru iudicia exempla sunt pijs. *Uel ad fastidiu usq; in hoc libro, proponit impioru iudicia exempla sunt pijs.* *cium, non sine cofilio fit, scilicet, ut moneat, ne prosperitatibus impioru moueamur, scientes iudiciu capiti eoru imminere quam citissime: ut habes in hanc rem, pulcherrimu Psal. 72. Quam bonus Deus his qui recto sunt corde: quanquam enim amici, ferè hæc iudicia in Hiobem torqueat imprudenter: sunt tamen interim uerissime sententiæ in nostram doctrinam scriptæ.*

CAP. XIX.

Respondens Hiob, dixit.
 Usquequo adfligetis animam meam, & obtundetis me sermonibus & iam denis uicibus ignominia affecistis me, & non erubescitis cõdemnantes me.
 Quod si uere erraui, mecum habitabit error meus.
 Sed uere super me eleuamini, & arguitis me ad obprobrium meum.
VSQVEQVO ADFLIGETIS &c. *Vide*

Vide obsecro, quid sit in homine, à Domino dere-
 lecto: is enim Hiob, qui supra manu Domini innixus,
 grato animo sustinuerat direptiones bonorum, mortes
 liberorū, grauissimas corporis plagas, nunc nō potest
 uel duriusculum amicorū uerbum ferre. Non erat qui-
 dem Hiobi conuiuendū, ad falsas amicorū calumnias,
 quibus carnaliter Dei iustitiam excusabant: non tamē
 licebat, ideo amaro & indignabundo animo, in ami-
 cos inuehi. Atq; adeo hic liber, uel hoc nomine longe
 omnium nobis commendatissimus sit, quod doceat ma-
 ximā scientiam, quæ est seipsum agnoscere: in Hiobe
 enim mortē præ oculis uidēte, discimus, quid sit homo
 à Deo derelictus. Quousq; inquit, Hiob, molesti estis
 mihi? quousq; obtunditis me sermonibus uestris? iam
 enim ignominia afficior, irrideor & condemnor denis
 uicibus, id est, plusquàm satis & sufficienter: nam de-
 narius numerus, consumationis numerus est.

Nos agnosca-
 mus in Hiobe

QVOD SI VERE ERRAVERO, ME
 CVM HABIT. Id est, si erraueo, quid ad uos?
 mihi erraueo, citra uestrum dispendium, nam & in
 hanc partem, amici peccant, quod importunitate, imò
 conuiujs, & quod aiunt, crinibus, in suam sententiam
 Hiobem trahere conantur: etiamsi enim recte sentirēt
 de Hiobis adfluctiōe (id quod longe abest) non tamē pi-
 um esset, importunis conuiujs, male adfluctū tractare.
 Idem habes Rom. 14. Tu quis es, qui iudicas de alieno

Reprehensio
 sine calumnia
 sit.

ANNOT. IN HIOB.

famulo? proprio Domino stat aut cadit: nam etiam apud Ethnicos celebris est sententia: Omnis reprehensio, debet uacare contumelia.

SED VERE SVPER ME ELEVAMI
 NI. *Id est, scio me non errare, uos potius erratis, qui inflati scientia citra Euangelij cognitionem & ueritatem, ac carnali uestra de Deo opinione turgidi, me ueluti ex alto despicitis, & uirulentia in me debacchamini.*

Agnoscite uel nunc quod Deus inique egit contra me, & retiaculo suo me circumdedit.

Ecce (etiamsi) clamauero, non tamen exaudior, etiamsi uociferatus fuero, non tamen est iudicium.

Semitam meam circunsepfit, ut non pertransire liceat, & super semitas meas tenebras posuit.

Gloria mea desuper spoliauit (me) & detraxit coronam capitis mei.

Dilaniauit me undique ut peream, & euulsiit quasi lignum, expectationem meam.

Et iratus est super me furor eius, & reputat me sibi, quasi hostes suos.

Simul uenerunt, accincti eius, & strauerunt

CAPITULUM XIX. 152

uerunt sibi super me uiam, & castrametati sunt circuncirca tabernaculum meum.

Fratres meos a me elongauit (Deus) & noti mei, etiam alienati sunt a me.

Dereliquerunt (me) propinqui mei, & noti mei obliti sunt mei.

Inquilini domus meae & ancillae meae, sicut alienum reputant me, peregrinus sum in oculis eorum.

Seruum meum uoco & non respondet, ore meo deprecor illum.

Halitum meum horret uxor mea, & supplex sum filiis uteri mei.

Etiam iniqui spernunt me (si) ad surdum (ipsis) loquuntur contra me.

Abominantur me omnes uiri secretarii mei, & quos dilexi, conuersi sunt contra me.

AGNOSCITE VEL NVNC etc.

Multae sunt promissiones, quibus obligat Deus se, precibus eorum, qui tribulato sunt corde, affuturum, igitur conscientia iudicio obiecta, in tribulatione ad Deum clamans, nec uoti compos facta, aduersat Deum iniustitiae, & insinulat eum mendacij. Ecce, inquit

ANNO. IN HIOB

Hiob, uel hinc cognobile fit, Deum iniuste me adfligere, siquidem clamo ad eum, non tamen exaudior: nemo est qui afficiatur mea iniuria, nemo est qui iudicet causam meam. Est autem pulcherrime hoc loco, cordis à Domino derelicti cogitatio, descripta: quid enim aliud cogitaret obiecta morte, subtracto omni auxilio? quam Deum iniustum esse, qui primum peccata abstulerit, nihilominus tamen peccati auctoramentum, mortem persoluat. Dein pollicitus sit, se laborantibus affuturum: tam uero non solum non affici, sed potius deletari nostris malis, uideatur. In tantis igitur, & tam ardentibus inferni flammis, in solum Christum respiciendum est, qui per omnia se aatribus similis factus est, & tentatus, ut possit & ijs qui tentantur, succurrere. Porro potest & hæc mitius interpretari, si inique, pro sine causa exponas: fatetur enim ipse Deus se Hiobem sine causa adfligisse. Sed certum est cor morti adiudicatum, non posse aliter de Deo quam de tyranno & carnifice sentire: proinde prior sententia commodior uidetur.

ET RETIA CVLO SVO. Id est, iudicio suo, nulla iusta, & æqua causa me comprehendit.

SEMITAM MEAM CIRCVMSEPSIT. Hoc est, nusquam uideo auxilium, omnem uiam euadendi præclusit mihi Deus, omnia aduersantur mihi: si ad coelum respexero, sol & luna retrahunt lumen suum: si ad terram, uideo eam etiam nunc hiscere uer me

Per Christum
liberatio.

Vt in iudicio
Domini, omnia sint despecta.

ut me deglutiat: si ad amicos, conuiciantur: si ad alios
homines, contemnunt & irident me, quocunq; me
uertero, tenebras & infelicitatē uideo. Domino enim
aduersante, omnia aduersantur: Domino præcludēte,
euadendi uiam, omnia obstant.

GLORIA MEA DESUPER SPOLIATA. Deus enim iudicio suo spoliat nos: primū,
AVIT. Deus enim iudicio suo spoliat nos: primū,
omni gloria, imperio, maiestate, & honore, nihil reli-
quum spei relinquens, sed uelut putridum lignum nos
abiciens. Deim obijcit nobis tanq̄ hostibus iuratisimis,
iram & furorem suū. Postremo oēs creaturas, perinde
ac auxiliares copias, nobis inimicas reddit, ut sequitur.

Omnia dere-
linquunt iudi-
cāte Domino

SIMVL VENERUNT ACCINCTI & C.
Hoc est, omniū ludibrio & libidini expositus sum
usq; adeo, ut uix dignum me, pedum suorū scabellum
reputent. Accinctus autem & castrametantes, Græ-
cus exponit τὰ πειρασθήρα, id est, tentationes sub
inde adorientes.

FRATRES MEOS A ME & C.
Amplificatione quadam, Hiob docet, nihil grauius
esse iudicio Domini, propterea quod, eo, non solū spo-
liamur omni gloria, & maiestate, sed etiam per illud
abalienantur à nobis fratres nostri, ecce enim, inquit
Hiob, fratres mei, à me recesserunt, dereliquerunt me
propinqui mei, obliui sunt mei cognati & amici, forte
& hoc tolerabile esset, si domus nostræ, inquilini, &

ancilla, me obseruarent, ac ut dominum suum agnoscerent, sed & isti uelut alienum me reputant, & in oculis ancillarum, quasi peregrinus aestimor: seruus meus, seu uocauero seu rogauero eum, non respondet mihi, sed potius contemnit me: hæc omnia adhuc boni consulerem, si in uxore aliquid solatij superesset, sed & ipsa usq; adeo me abominatur, ut halitum meum exhorrescat. Quid de liberis dicam? aut enim non super sunt, aut si super sunt, non iam paterna autoritate eis quidpiam præcipere audeo, sed rogare & obsecrare cogor, si quid impetratum uoluero: in summa, omnia aduersantur et abominantur me. Considera nunc quã ta crux sit à sua propria familia despici & rideri.

ETIAM INIQVI SPERNUNT ME &c.

Hoc est, non solum contemnit me noti, proprii qui, serui, ancilla, uxor & liberi, sed etiam impij & uiles, ac inglorij me ridet: quos etiam si honorifice tractauero, conuittantur tamen mihi, & præ se tanquam melioribus, me ueluti abiectissimum, spernunt: præterea, qui quondam erant mihi à secretis, quibus cum omnia consilia communicabam, hi usq; adeo me non agnoscunt, ut pœnituerit eos familiaritatis, quam mecum habuerunt. Quorsum hæc enumerantur? ut discamus, solícite cū Deo ambulare, et curare per resipiscētiam, ut Dominus sit nobis per fidē amicus, hoc enim fauente, oīa fauent, hoc inimico, omnia sunt inimica.

Pelli meæ & carni meæ adhæret os meum, ut (uix) tegam cute dentes meos.

Miseremini mei, miseremini mei, uos amici mei, quia manus Dei tetigit me.

Quare persequimini me sicut Deus, & a carne mea non saturamini.

Quis dabit nunc, ut scribant sermones mei? quis dabit, ut in libro insculpentur.

Stylo ferreo & plumbeo, ad æternitatem in saxo incidantur.

Et ego noui (quod) redemptor meus uiuit, & nouissime de puluere excitabit.

Et postea de pelle mea circumdabuntur ista, & de carne mea uidebo Deum.

Quem ego uidebo mihi, & oculi mei conspicient, & non alium, consumpti sunt renes mei in sinu meo.

Quid dicitis, quomodo persequemur eum, & radiem uerbi irueremus contra ipsum.

Expauescite uos a gladio, quoniam ultor iniquitatum gladius est, ideo agnoscatis potentiam.

PELLI MEÆ, ET CARNI MEÆ.

Adcedu & hoc ad grauitatē iudicij, quod non solū

ANNOT. IN HIOB

conscientiã adfligat, sed cõsumat omnes etiã corporis uires, & exugat omnem carnis florem, usq; adeo, ut ferè per cutem uiscera spectari possint, & ossa subincuruis extent arida lumbis, sic Psal. 35. Lumbi mei impleti sunt illusionibus, & non est sanitas in carne mea.

Locus falso
de purgato-
rio intelle-
ctus.

MISEREMINI MEI &c. Iste locus non ad mortuos in purgatorio, ut fingitur, clamantes pertinet, sed ad uiuos, ut discant in nullũ hominem, quantumcunq; amicum, confidere. Porro, aliud est confidere in hominem, aliud de homine bona sperare: alterum prohibet fides, alterũ docet charitas: de omnibus enim hominibus bene præsumendũ, & sperandũ est, at in nullũ confidendũ, nec in amicissimos, propterea quod Domino recedante, recedunt non solum amici, sed omnes creaturæ, unde clamat Hiob ad amicos, ut uel ipsi misereantur, q. d. uideat totus mundus, nusq; esse tutam uitam, nusq; securũ asyllum esse: non dico apud inimicos, uerum etiã apud amicos, nam & ipsi me persequuntur, sicut Deus nos persequitur, & exuperior sanè re ipsa, Domino persequẽte, omnia quantumcunq; amicissima, inimica fieri. Sic & Dauid inquit, qui iuxta me erant, de longe steterunt.

QVARE PERSEQVIMINI &c. Id est, uestrum esset me consolari & dolorem uerbis beneuolis mitigare: sed, ut uideo, colluditis omnes cũ Deo, quandoquidẽ enim Deus me adfligit, existimatis uobis nũc licere

licere, mihi aduersari: nam hoc mundi ingenium est,
quod benedicat, quem extrinsecus Deus benedicit, &
maledicat, quem extrinsecus Deus maledicit.

ET A CARNE MEA NON &c. Id est,
quandiu conuitijs me laceratis? nam saturari carne,
est mordere clanculū, detrahere & calumniari: ca- Calumniato-
lumnia enim & detractio absentis, perinde est, ac res carnuo-
carnis humana dilaniatio, hic enim, absentem de sur- ra, sunt fra-
to calumnians, ore suo brachiū demordet, alius de ad- trum.
ulterio quempiā falso traducens, uel pedem uel aures
abrodit, & unusquisq; adcumbentiū, ut ex cibo pro-
posito, ita ex homine absente, per calumnias præsente,
sua partem aufert, ut cōuiuæ iam non solū panuora-
re, sed & hominiuora dici possint: in Scythia dicun-
tur esse ἀνορωδιφαρῆ, humana carne uescentes:
quid si dispersi essent in totū orbem? non minus enim
calumniatores, homines deuorant, quā Scythæ.

QVIS DABIT VT SCRIBANTVR &c.

Optat Hiob, ut sermones sui immortales sint, &
in longū æuum durent, hoc enim est stylo ferreo in-
sculpi, & exarari plumbo, ut est Hiere. 17. Peccatū
luda, stylo ferreo scriptum est, & aliās leges dicun-
tur in æs incidi, ut immortales maneant & firmæ. Ita
& Hiob, optat suorum sermonum immortalitatem:
primū, ut sint testimoniū doloris sui, & horrendi Dei
iudicij: dein, ut posteri habeant, quod iudicent inter

ANNOT. IN HIOB

ipsum & amicos eius, quasi diceret: ideo opto meos sermones aeternos, ut & posteri uideant, me iustam habuisse causam, aduersus iniquas amicorum calumnias: postremo, ut exemplo eius discamus, in medijs, etiamnum inferni flammis, in futuram resurrectionem & liberationem respicere, ut sequitur.

Hugonis la-
psus.

ET EGO NOVI (QVOD) REDEMPTOR. Ceterum, quod ex Hebræo legitur, in saxo incidantur, uetus translatio habet: uel celte sculptatur in silice. Super quem locum, Carrensis adnotat: Celtes, inquit, instrumentū est, quo literæ uel imagines sculptantur in silice. Vide quæso, mi lector, quā insulse tractent diuinam scripturā, qui literarū ignari sunt; neq; enim uel celte instrumentū est, neq; in Hebræo reperitur, nisi forte pro רִדְּוֹ , interpretari uolueris (uel certe, pro quo falso celte legitur) sed eadē etio (ad aeternitatem) significat, non (certe.)

ET EGO NOVI, QVOD REDEMPTOR &c. Clarissima fidei confessio, adeoq; hoc loco manifestum fit, quæ sit ueræ fidei ratio, nempe, credere uitam in morte: credere cælum, in inferno, credere Deum redemptorem, in ira & iudicio, ut recte Apostolus, quisquis fuerit, ad Hebræos dicat: Fides est rerum sperandarum substantia, argumentum non adparentium: in Hiobe enim, nihil minus uideatur, quam uita & resurrectio, sed potius infernus sensus.

titur, noni tamen, inquit, redemptorem meum uiuere, utcumq; nunc uideatur dormire, & irasci: scio tamen, & fide prospicio, sub hac ira, ingentem fauorem: sub hoc damnatore, redemptorem. Rursum notabis hoc loco, quemadmodum desperatio & spes, in pio, sibi inuicem succedant.

ET NOVISSIME DE PVLVERE EXCITABIT. Etiam si morior, uideo tamen resurrectionem, quam qui uidet, non moritur. Habes hic articulum fidei, nostræ carnis resurrectionem, unicum piorum solatium, in omni aduersitate.

Resurrectio
uentura.

ET POSTEA PELLE MEA &c.

Hæc, quæ modo gesto membra reuiuiscunt, & circundabuntur mea pelle: quemadmodum enim, quod seminamus, non uiuificatur, nisi prius mortuum fuerit: ita nos, postquam mortui sumus per resurrectionem: rursus uiuificabimur, excitandi tuba, & uoce archangeli, quæ sunt Verbum Domini: nam ut nos Verbum Domini è nihilo creauit, ita ex putrefactione suscitabit: tam, si est carnis resurrectio, cur Apostolus inquit: Caro & sanguis, regnum Dei non possidebunt? ex hoc scrupo ipse liberat, dicens: oportet corruptibile hoc, induere incorruptibilitatem, & mortale hoc, induere immortalitatem: caro enim mortalitas, & carnalis affectus, regnum Dei non possident, sed caro immortalitate induta.

Verbum, uox
archangeli.

ANNOT. IN HIOB

QVEM EGO VIDEBO MIHI &c.

Hoc est, is solum est asyllum & refugium meum, in huius solius manum respiciam: omnes enim alij me dereliquerunt, is non derelinquet me in finem.

CONSUMPTI SVNT RENES MEI.

Nunc, inquit, nihil tale quod credo, sentio, omnia sunt aduersa, omnia accidunt diuersa, credo carnis resurrectionem, & uideo interim consumi renes meos, in medio corporis mei: quandoquidē non inueniā prae oculis meis, nisi aduersarios: & qui fuerūt mihi quondam amicissimi, ij nunc quæerunt, ut persequantur, ut perdāt me, ac insidiantur, si quo pacto, inueniant calumniādi ansam (quā hoc loco, radicem uerbi uocat) Psal. 9. Sedet in insidijs, ut interficiat innocentem.

EXPAUESCITE VOS A GLADIO.

Gladius ultor

Nunc promouet impius uester conatus o amici, sed futurus est gladius, futurū iudicium: est enim gladius id est, iudiciū Dei, iniquitatum ultor. Idem locus cum eo, qui est Ioan. 5. Veniet hora, in qua omnes, qui in monumentis sunt, audient uocem eius, & prodibunt, qui bona fecerunt, in resurrectionem uitæ, qui uero mala egerunt, in resurrectionem condemnationis. Sic & Hiob ait: ego futuram resurrectionem uitæ spero, uobis autē amicis, nisi resipueritis, expectandū est iudicium, & resurrectio in condemnationem, qua obuentur impij, & qua Deus puniet iniquos.

IDEO

IDEO AGNOSCANTIS POTENTIAM.

Pro potentia Hebræus habet יְהוָה , id est, deus
 statio, uastitas, & est sensus: agnoscite quæso, nunc
 seuerū Dei iudiciū, quo potenter omnia deuastat, &
 respiscite, ne unā cum impijs pereatis in æternum.

CAP. XX.

RESPONDENS Sophar, Naemathites
 dixit.

(Ut respondeam) ad hoc cogitationes
 meæ cogunt me, & propterea festinatio
 mihi est.

Eruditionē cōfusiōis meæ audiā, & spi-
 ritus intelligētiæ meæ respōdebit p̄ me.

An non hoc nouisti, semper a conditi-
 one hominis, super terram.

Quod exultatio impiorū breuis sit, &
 læticiæ hypocritæ usq; ad punctū (duret)

Si ascenderit usq; ad cœlum eleuatio ei-
 us, & caput eius nubem tetigerit,

Quasi stercus in finem peribit, uiden-
 tes eum, dicent ubi est?

Sicut somnium auolabit, & non inue-
 nient eum, & recedet sicut uisio noctis.

ANNOT. IN HIOB

Oculus qui uiderat eum non adiciet
(ut eum porro uideat) & non ultra adspiciet eum locus eius.

Filii eius current mendici, & manus eius reddent dolorem ei.

Ossa eius implebuntur adolescentiis suis, & cum ipso in puluere dormient.

VT RESPONDEAM AD HOC COGITATIONES. In prioribus capitibus, Hiob suam innocentiam partim quasi gloriabundus (ita enim amicis uidebatur) iactauit: partim consolatus est se ipsum spe futuræ resurrectionis: proinde Sophar, falso suspiciens gloriationem Hiobis esse impiam, nequit se continere quin respondeat: iuraret enim uel sancte Hiobis uanam esse gloriationem & fiduciam, propterea quod habebat oculos, in solam legem defixos, qua oēs homines peccatores constituuntur: nesciens interim quanta sit Euangelij, è quo Hiob innocentiam suam adscribebat, energeta, itaq; ait: quando tanto fastu gloriaris de innocentia tua, & adhuc audeas sperare à Deo redemptionem, qui tamen nullū respicit, nisi sua peccata agnoscens: continere me non possum, quin respondeam, adeoq; hac cogit me animus meus, qui erumpere gestit, me etiā ualente: proinde festinatione quadam interrumpo sermonem tuum, quanquā enim alioqui inutile sit, aliterius

alterius sermonem interrumpere, facile tamen à prudentibus uentam impetrauero, si considerent iniquitatem gloriationum tuarum, molestiorem esse quam uel ferri possit: porro de ijs quæ loquuturus sum, audiam animo non ingrato, si quis aliter me docere possit, & in sermonibus meis me confundere: non tamen neminem esse, qui me reprehendere queat: quæ enim loquor, non in bucca nata sunt, sed proficiuntur è spiritu intelligentiæ, aut ueritatis, quæ sua statim simplicitate contenta, se defendit, & pro se respondet. Est autem huius capituli argumentum, impijs mala addiunt, impiorum pars & hereditas, perditio est.

Argumentum
huius capituli.

AN NON HOC NOVISTI &c.

Quid gloriaris de innocentia tua? quid superbis aduersus Deum ô Hiob, omnium deploratissime? an nescis à condito orbe, hanc fuisse impiorum fortunam & iudicium, quod gloriatio eorum uana fuerit, & lætitia hypocritæ uix ad momentum durauerit? Quod uel tu impius sis, & hypocrita, uel hinc conijci potest, quia adfugeris impiorum iudicio, & interim te ipsum iustificas, aliosq; condemnas, id quod proprium est hypocritarum. Porro Sophar usq; ad finem capituli uerissimas profert sententias: sed eo errat, quod eas falso in Hiobem torquet, perinde ac Hiob propter impietatem adfugeretur, & ex hypocrisi non ex fide Euangelij suam innocentiam adfereret.

ANNO T. IN HIOB

QVOD EXVLTATIO IMPIORVM.

Huius sententiæ exemplū habes in Goliad. Sam. 17.
SI ASCENDERIT VSQVE AD COE-
LVM. Hanc gnomen probant Nebucadnezar, Esa-
24. & princeps Tyri, Ezech. 28. eo quod dicit Domi-
nus: Eleuatum est cor tuum, & dixisti: Deus ego sum
&c. idcirco ego adducam super te alienos.
VIDENTES EVM DICENT, VBI EST?

Sic Psalm. 36. Impium uidi eleuatum, sicut cedrū
Libani, transiui, & ecce non erat: quæsiui eum, &
non est inuentus locus eius.

SICVT SOMNIVM AVOLAB. Vanissi-
mis rebus comparatur impiorum conditio, somno sci-
licet, & uisionibus nocturnis: quæ dum uidentur, ad-
parent aliquid esse, sed euigilante somniatore, nihil re-
manet ut est Esaiæ 29. Sicut somniat esuriens & come-
dit, sitiens, & bibit, cum autem fuerit expergescit
uacua est anima eius: sic erit multitudo gentium quæ
dimicauerunt contra montem Sion.

FILII EIVS CVRRENT &c. Omnes ho-
mines student ut filijs suis opes corradant, ne post se
ingens patri- mendicos relinquunt: hac autem sententia docemur,
monū, pietas unde mendicitas & unde opulentia liberorum proue-
est parentū. niat, nempe ex pietate aut impietate parentum, Psalm.
36. Iunior sui, etiam senui, & non uidi iustum derelictum,
& nec semen eius querens panem: nisi forte Domi-
nus extra

mus extra cōmunem legem, qua piorum parentū filij, mendicimonio eximuntur, singulari quadam cruce, ut sit sanis tempore, pios & piorum filios adfligat: proinde, si omnino parēs multas opes liberis suis relinquere studeat, curet, ut sit pius: uides enim hac sententia, si filios mendicitate obrui, propter parentum impietatem. Quod uero alibi dicitur: Filius non portabit iniquitatem patris, de iudicio intelligendū est, in iudicio enim unusquisq; onus suum portabit: præterea, de filijs respicientibus, qui non exemplo parentum male uiuunt: qui enim non solum bona parentum externa, sed etiā eorum peccata, in hereditatem capiunt, hi similes parentibus iudicabuntur.

ET MANVS EIVS REDDET DOLOREM &c. Id est, opera manuum impiorum maledicta sunt, & in omnibus eorum laboribus dolor & molestia est: id quod primum uides in impijs manuū operarijs, qui non laborant, quia Dominus præcepit, sed quia premium sperant. Dein, in hypocritis, qui bona operantur, ut multas in cælo coronas mereantur: utrobique autem nō est nisi labor & dolor, propterea, quod non ex fide, sed ex carnali desyderio laborant.

Hypocritis et impius labor dolorem habent.

OSSA EIVS IMPLEBUNTUR ADOLESCENTIA. Iuuentutis peccata intellige per adolescentias, pro quibus orat Psal. 24. Delictorum iuuentutis mee ne memineris. Et Psalm. 78. Neme-

ANNOT. IN HIOB.

in uisceribus iniquitatum nostrarum antiquarum. In pijs enim per fidem absorbentur omnia adolescentie, id est, priora peccata. Impiorum autem ossa adolescentie peccatis implentur, & unà cum ipsis, in puluere dormiant, hoc est, impius non credit, non resipiscit ab impietate, à peccatis & iniquitatibus, in quibus natus est sed in ijs moritur.

Etiam si dulcuerit in ore eius malitia, extirpabitur (tamen) ipsa sub lingua eius.

Parcetur ei & non admitteretur, & prohibebitur in medio gutturis eius.

Panis eius intra uiscera sua conuertetur in fel serpentum in medio eius.

Substantiam quam ingurgitauit eum, de uentre suo illam extrahet Deus.

Caput aspidum suget, occidet eum lingua uiperæ.

Non uidebit riuulos, flumina torrentum lactis & mellis.

Reuertens laborabit & non ingurgitabit, iuxta diuitias permutationis suæ non iatabitur.

Quoniam opprimens dereliquit pauperes, domum rapuit, & non edificauit eam.

Quia

Quia non nouerat satietatem in uentre suo, per desyderabile suum non liberabitur.

Nihil reliquum erit cibo eius, ideo nõ perdurabit bonum eius.

In satietatibus sufficientiæ suæ, angustabitur ipse, omnium manuum labor obruet eum.

ETIAM SI DULCERIT IN ORE &c.

Quemadmodum mel, modice degustatum, dulce est, at si multũ ederis, amarum redditur, & euomitur sic impietas etiam si initio dulcescat, fit tamẽ uel tandẽ iudicio Domini reuelato, amara & intolerabis. Quod igitur Sophar dicat, malitiam impij dulcescere in ore, impietas graua sub lingua autem amaricari, hanc habet sententiã. Im ta est, usq; in pius initio impietatis suæ, belle ualere uidetur, & om iudicium Domini ei pro uoto suæ uoluntatis succedunt, non tamen in finem promouet: amarum enim et turbidum reddetur iudicio Domini, quod initio uidebatur dulce et quietũ huius rei exempla habes in Israëlius, quibus initio dulcuerant idololatriæ impietates: sed postremo, aduentu Nebucadnezar, amarissimæ reddebantur: & in Saule, qui expulso Dauide, uidebatur quæta possessio in regno frui, sed exiis acta probabat.

PARCETVR EI ET NON ADMIT.

ANNOT. IN HIOB

Malitia impi
orum in infer
nū reponēda

TETVR. Id est, quantumcūq; diu promoueat impij malitia, erit tamen quandoq; tempus, cum ita conhibebitur, ut porro nec sentiat: quod uero dicit, paracetur ei, huc pertinet, quod qui parant rebus familiaribus, ut numis & preciosis uestibus, nec ijs utuntur: solent ea in terram defodere, aut in arcam condere, ut in lucem raro producantur. Ita iudicio Domini, paratur malitiæ impiorum, ut abscondatur in æternas tenebras, nec unquam in lucem erumpat. Ad hæc quæ maxime uideatur uigere, tū in medio eius conatu frangitur & dissipatur.

PANIS EIVS INTRA VISCERA &c.

Benedictio uertetur impijs in maledictionem, & quæ alijs sunt panis & nutritio, impijs sunt uenenum: ut potentia, diuitiæ & sanitas, pijs sunt nutritio, hoc est, pietatis occasio, & recte uiuendi instrumentum: impijs uero sunt uenenum & mors: nam quum hæc dona male administrant, grauius puniuntur.

SUBSTANTIAM QVAM INGVRA
GITAVIT &c. Sicut qui mel immodice comedit, euomet illud, ita impij immodice bonis suis uescentes, hoc est, cōfidentes confunduntur, quod enim edis et paulo post euomis, tantum abest ut proffit, ut magis obsit: ita bona impijs collata, propter impietatem euomuntur, hoc est, in maximum dispendiū, cedunt, propterea quod ea citra Dominum possideant, ut Matth.

25. *Omni habenti datur, & ei qui non habet, auferetur, etiam id quod habet: nam, ut diligentibus Deum, omnia in bonum cooperantur, ita odientibus Deum, omnia cooperantur in malū. Hanc sententiā Græcus ita reddit, πλουῖος ἀδικῶς συνατόμωος ἕξει οἴσεται, id est, diuitiæ iniuste congregatæ, euomentur, ut et alās dicitur: male partum, male dilabitur.*

CAPVT ASPIDVM SVGET &c. *Aspidum caput sugere, est maledictionem imbibere, & omni angustia adfligi: linguam autem uipere, intellige non solum, detractiones & calumnias, sed omnia maledictionum genera: metaphora procul dubio sumpta, non tam à serpentibus, lingua inficientibus, quàm à Satana, qui per serpentem in paradiso, Heuam & Adamum, in omnia malorum genera coniecit.*

*Imbibuntur
maledictiões
ut uenenum.*

NON VIDEBIT RIVVLOS &c.

Israëlitis promissa erat terra, lacte et melle fluens: hinc omnis benedictio, potest dici terra, lacte & melle fluens: impius ergo, non uidebit riuulos, flumina & torrentes, lacte fluentes, hoc est, non benedicetur. Sic de Israëlitis scriptum est, Deut. 1. Non uidebit quis piam de hominibus, generationis huius pessima, terrā bonam, &c. Græcus pulchre hanc sententiā exposuit, μὴ ἴδῃ ἀμελεῖν νομάσων μηδὲ νομάς μέλιτος καὶ βουτύρου. Id est, non uidebit mulstram pascuorū, neq; pascua mellis et butyri, id est, non uidebit.

ANNOT. IN HIOB

benedictionem, quod alias Mose explicat: male dicta inquit, armenta bouum tuorum & greges ouium tuorum
REVERTENS LABOR, VIT. Id est, conuenter, & subinde magis atq; magis laborat impius, nunquam tamen fructur labore, Deut. 28. Vineam plantabis, & uinum non bibis, &c.

IVXTA DIVITIAS. Hoc est, uidebit diuitias suas alio trāsferri, unde maxima afflicetur irrisu: sic Mose Deut. 28. Fructus terræ tuæ, & omnes labores tuos comedent, quos ignoras, &c.

QVONIAM OPPRIMENS, &c. Lex Do-
Quia pauper mini est Leuit. 19. Non facias calumniā proximo, nec res iuuant, ad uti opprimes eum, cui postea additur promissionis Ver
cupiunt, qui bum, ē cuius fide lex ista præstari potest: qui largitur
faciunt calū- pauperi, non indigebit, id quod planē cōtra mundi sen
niam peribūt sum est: in mundo enim, ei qui dat, decrescit: in Euan
gelio uero, datur ei qui dat. Iam impij, contempto pro
misionis Verbo, præfracte in legem peccant, decipiē
tes, calumniātes proximos, & rapientes domū, quam
non edificarunt, uineam quā non plantarunt, ut legis
de Isabela 3. Reg. 1. Proinde æquo Domini iudicio fit,
ut cogantur rursus euomere substantiam, quam ingur
gitarunt, & æterno supplicio afficiantur.

QVIA NON NOVERAT SACIETATEM. Ut aquæ nunquam hydropicum explere possunt, sed quo plus potantur, eo magis sitiuntur: ita opes,

opes, nunq̄ explent animi cupiditatem: animus enim Animū solus
 humanus, non potest expleri ullis bonis, nisi Deo, Ec Deus implere
 clestiaſt. 1. non saturatur oculus uisu, nec auris auditu: potest.
 ita animus non saturatur, uel diuitijs, uel honore, uel
 potentia, sed solo Deo, qui est plenitudo & thesaurus
 omnium bonorum. Proinde recto Domini iudicio fit,
 quod quemadmodū auaro, tam deſit quod habet, quā
 quod non habet: ita impio nihil ſufficiat, quantum
 cunq; bonorū poſſideat, propterea quod careat Domi
 no, bonorū theſauro. Habes & huius rei exemplum,
 in Alexandro Magno, qui non contentus unius orbis
 imperio, ingemuit, audiens plures eſſe mundos.

Alexander
 Magnus.

PER DESYDERABILE SVVM &c.

Deſyderabilia, hoc loco, dona Dei dicuntur, car-
 ni gratiſſima, qualiacunq; autem ſint, non liberant à
 iudicio: neq; enim Nebucadnezare, ſua potentia:
 neq; Achitofelem, ſua prudentia: neq; Nabalum, de
 quo 1. Sam. 25. ſuæ diuitiæ, à iudicio liberauerunt, ſo- Solus Deus li
 lus Deus, qui fide poſſidetur, ab omnibus malis eripe berator, adeo
 re potest: iam, quum impius nunquam ſaturari queat dona dei ſunt
 ſed calumniatur & opprimat innocentes, iuſto igitur impio inutilia
 Dei iudicio, bonis ſuis non fruitur. in die iudicij.

NIHIL RELIQVVM ERIT CIBO &c.

Id eſt, impius ſemper egebit, & in media ſatietate
 eſuriet, Hoſcæ 4. Comedent, & non ſaturabuntur.

ANNOT. IN HIOB

OMNIVM MANVVM LABOR.

Id est, impius afficitur omni molestia, omni angustia, & ut Esa. inquit, non erit pax impijs &c.

Fiet ut impleatur uenter eius, mittet in eum (Deus) indignationem iræ suæ, & pluet super eum bellum suum.

Fugiet arma ferrea, fugabit eum arcus æreus.

(A gladio) euaginato & educto de penetrali (uel uagina) & resplendentia turbante eum, uenient super eum horrores.

Omnes tenebræ absconditæ sunt ad cælandū eum, deuorabit eum ignis non sufflatus, adfliget supstes in tabernaculo suo.

Reuelabit cœlum iniquitatem eius, & terra confurget contra eum.

Reuelabitur prouentus domus eius, dispersus in die furoris eius.

Hæc est pars hominis impii a Deo, & hæreditas Verboꝝ eius a Domino.

FIET VT IMPLEATUR &c.

Tyranni implentur dum pereunt.

Quando impij nulla re possunt saturari, sed subinde magis atq; magis, ad cupiditatis suæ expletionem strant: ueniet itaq; tempus, ut impleatur iudicio Domini, & effundat super eos Deus indignationē iræ suæ, ac pluat

ne pluat bellū, horrendamq; adfuctionē, id quod utra-
 cunq; in Pharaone adumbratū est, & in Nebucadne-
 zare, qui potentia nunq; saturari quuerunt, sed uel tan-
 dem ambo, iudicio Domini saturati, perierunt.

FUGIET ARMA FERREA &c.

Descriptio horroris, qui impijs in iudicio adcidere
 solet, ut est Deute. 28. unus fugabit mille: & quomo-
 do cōstare posset, à quo discessit Dominus? neq; enim
 gladius timetur, ubi Dominus possidetur, qui gladij
 aciem obicundere potest: contra, si Dominus absue-
 rit, non solum gladius, sed & resplendentia gladij,
 imò folium uolans, horrorem incutit.

*Impijs cor au-
 fertur, iudi-
 cāte Domino*

OMNES TENEBRAE ABSCONDI-
 TAE SVNT. Nullus locus est, quo effugere po-
 test impius, neq; ullæ sunt tenebræ, quæ eum ab ira
 Domini abscondere possunt: si ad cælum ascenderit,
 inuenit illic qui adfligat: si ad infernum, ad extrema
 maris, in tenebras noctis ingrediatur, illic quoq; non
 erit tatus à iudicio Domini.

DEVORABIT EVM IGNIS &c.

Hoc loco aperte uidet, tacite Hiobem morderi, li-
 beri enim eius consumpti erant igne cœlesti: porro,
 ignis à Deo accensus, subitanea calamitas est. Habes
 autem huius sententiæ exempla, in Sodoma & Gom-
 morra, & in quinquagenarijs 4. Reg. 2.

ADFLIGETVR SVPERSTES &c.

ANNOT. IN HIOB

Etiam si aliquandiu impius superstes fuerit, peribit tamen in tabernaculo suo.

REVELABIT COELVM INIQUITATEM SVAM. Nihil tectū, inquit Christus, quod non reuelabitur. Proinde, creaturae uidentes impietates, & facinora impiorum, tantisper tacēt, dum Dominus iudicauerit, reuelato autem iudicio, omnes creaturae proditores sunt scelerum, quae coram ipsis designauerunt impij: in Christo uero teguntur, imò absorbentur omnium piorum peccata.

REVELABITVR PROVENTVS &c.
Maledicetur, & dissipabitur oīs fructus in horreū impij cōgregatus: & breuiter, non est alia pars, aut hereditas impiorū, quā maledictio, ut est Leuit. 26. & Deute. 28. Porro, ijs praedictis sententijs, Sophar non solum conatur, Hiobem ab impia, ut putat, gloriatione & hypocrisi, reuocare, sed etiam respectu in praesentē eius adfectionē, ē qua colligit eius impietate ignorās interim & bonos & malos, eodē iudicio corripri, sed hos perdi, illos uero probari & liberari.

CAP. XXI.

Respondens Hiob, dixit.
Audite audiēdo sermonem meum,
& agite poenitentiam.

Sufferte

Sufferte me & ego loquar, & postea uerbum meum subsannetis.

Nunquid mihi cum homine querela est, ut non moleste ferat spiritus meus?

Conuertimini ad me, & obstupescetis, & ponetis manum super os.

Nam & ego si recordatus fuero (doloris) tunc horreo, & apprehendunt carnem meam tremores.

DIVERSA LECTIO.

Vbi nos legimus, agite pœnitentiam, Hebræus sic habet, וְתַחֲזִיתֵךְ תְּנַחֲמוֹתֶיךָ, id est, sint istæ pœnitentiæ uel consolationes uestræ, Græcus p̄ תְּנַחֲמוֹתֶיךָ, interpretatur πάλιν, id est, consolationem, descendit enim à נַחַם, quod nunc consolari, nunc pœnitere significat: si igitur legas, sint istæ consolationes uestræ, hanc habet sententiam: audite saltem sermonem meum, priusquam condemnetis eum, ut uel ex auditu uestro, aliquam consolationem adiciam.

AUDITE AUDIENDO &c.

Grauis ratiōis humanæ morbus est, quod plerumque soleat ea damnare, quæ aut non intelligat, aut non placuerint. Promde Hiob, hortatur amicos suos, si gratum quid ipsi facere uelint, ut resipiscant, & non

ANNOT. IN HIOB.

damnent, que nondum audierunt, nec intellexerunt. Audite, inquit, sermonem meum, siquidem me adcesseritis, ut consolaremini: en occasione uobis præbro, si enim diligenter sermonem meum animaduertueritis, non mediocri consolationis loco ducam: nam damnare que nondum audieris, nec intellexeris, morbus est, non prudentia: proinde loquar primum: dein, si uidebitur, aut damnate, aut ridete.

NUMQUID MIHI CVM HOMINE.

Quod tam moleste feram has afflictiones, non ad cideret, si cum homine mihi negocium ageretur, sic enim sperarem effugium, finem & liberationem: at cum Deo mihi res est, quem effugere non possum, cuius supplicium eternum est, qui ut est potentissimus, ita à nullo hominum in uis uocari potest. Proinde non mirum si indignetur, & egregera manum eius: qui enim fieri posset, ut ego homo carneus, tantam iudicij diuini molestem ferrem? cuius possibile esset humeris cæli & terram gestare, quã grauem Domini manum. In Domino quidem, tolerare possumus, quãtuncumque graues afflictiones, ut supra in Hiobe uidisti, sed recedente Domino & iudicante, omnes uires pessum eunt.

CONVERTIMINI AD ME. Hanc iudicij diuini insistentabilem molestem, si uos amici conpuleraueritis, nõ erit, ut me calumniemini, aut rideatis, sed attoniti potius obstupescetis, & admiratio uos capiet

capiet: qui fieri possit, ut tam diu in tātis inferni flammis perdurē, qđ enim patior, horrendū est uisu, quid igitur sensu: unde fit, ut quoties & ego, tanti doloris recorder, tantū non prae horrore & tremore cōtabescēbā: sed parū hoc uos amicos meos mouet, quando nūc belle ualeatis, & cū uestri muneris esset me consolari, potius calūnijs uestris dolorē meū augetis: hocci ne est amici cādidi officū? Porrò si oīno ex adflictōe, qua affictor, impietatē pbare uolueritis, erit et pietas e foelicitate pbanda. Cur igitur uidemus eos fortunatiōres q̄ sunt sceleratiores? Proinde, ut e foelicitate externa, nō potest pietas pbari, ita nec ex adflictōibus impietas. Quod autē impij foelices uiuant, sequitur.

Quare impii uiuunt, fenescunt, adeoq; corroborantur diuitiis?

Semen eorum paratū est ante eos cum ipsis, & germen eorum coram ipsis.

Domus eorum secura est a timore, & non est uirga Dei super eos.

Bos eorum transit & nemo abominatur, uacca eius euadit & non aboritur.

Germinant sicut greges paruuli eorum, & filii eorum exultant.

Eleuantur secundum tympanum & ci-

tharam & gaudent ad uocem organi.

ANNOT. IN HIOB

Producunt in bono dies suos, & (uix)
in puncto infernum horrent.

Et dicunt Deo, recede a nobis, scien-
tiam uiarum tuarum nolumus.

Quis est omnipotens ut seruiamus ei?
& quid profuerit si occurramus ei?

QVARE IMPII VIVUNT. Præcedens ca-
put docuit impios maledictos esse, & quasi stercus pe-
rire: nunc Hiob hoc capite, docet impios florere, &
foeliciter ualere, quasi diceret: quod antea tu Sophar
de impiorum maledictione differuisti, re ipsa declara-
bo falsum esse: siquidem impij uicunde uiuunt, bene
habent, benedicti sunt, benedictū est semen eorū &c.
Porro non existimes Hiobem accusare sententias pri-
oris capituli, quæ uerissimæ sunt, sed falsam Sophar
coniecturam, quam ex uerbis carnaliter, & falso in-
tellectis colligit, conabatur enim probare, Hiobem im-
pium esse, quod impiorū iudicio & maledictione ad-
fectus esset. Vterq; autem tam Sophar in priori, quā
Hiob in hoc capite, pulcherrimas & ueras producit
sententias, quanquam externa facie diuersas, sed ita
tamen conuenientes: impij enim ante iudiciū florent,
& in honore sunt, quasi populus Dei sanctus, ut ha-
bes in hoc capite, manet autem eos in futurum tem-
pus maledictio, perditio, & æternus ignis, ut in pri-
ori capite & in fine huius habebimus.

Post læta, eue-
niunt tristia
impijs.

Adcoq;

**ADEOQUE CORROBORANTVR
DIVITIIS.** Hoc est, Si omnino ex adflictione im-
pietatem colligitis, quid est quod impij foelices uiuant,
senescant, & diuitijs benedicantur, cum interim pij,
occidantur, & conculcentur? Sic Hiere. 12. Quare non
uia impiorum prosperatur? & Habacuc 1. Quare non
respicis iniqua agentes, & taces deuorante impio ui-
sorem se? Possunt & haec intelligi, quasi indignabi-
do animo ab Hiobe producerentur, quid est o Deus,
quod impios benedicas, me uero immeritum & inson-
tem tanto supplicio adfligas.

SEMEN EORVM PARATVM ANTE-
Semen & germen, uel de agro intelligas, uel de fi-
lij & nepotibus: Nam omnia longe diuersius impijs
accidunt, quam sententia super eos lata sonet, maledi-
citur ager & horreum eorum, sed ecce horrea eorum
& promptuaria plena, eructantia ex hoc in illud: ma-
ledicatur domus eorum, una cum liberis & uxore: sed
ecce uxor eius sicut uitis abundans, & filij sicut nouel-
le plantationis iuuentutis. Et filiae eorum compositae,
circumornatae ut similitudo templi. Hoc autem fit, ut
impij subinde magis atq; magis obdurentur.

DOMVS EORVM SECVRA EST.

Sic enim aiunt apud Esaiam, Percussimus foedus
cum morte, & cum inferno pactum fecimus, id est, se-
cui sumus: sic & Psalm. 72. In labore hominum

Cur impij be-
nedictionibus
adfluant.

ANNOT. IN HIOB

non sunt, & cum hominibus non flagellantur.
 BOS EORVM TRANSIT. Hoc est, non
 solum ipse impius ab hominibus benedicatur, sed etiã
 catelli & bruta eius animalia in honore habentur.

Adfluentia
 foelix.

VACCA EIVS EVADIT. Quod etiã uul-
 gari prouerbio, habundantiam significante, sic effera-
 tur: Vacca nostra foetavit, hoc est, foelices sumus,
 omnia abunde nobis adfluunt.

ELEVANTVR SECVNDVM TYMPA-
 NVM. Quando omnia adfluant impijs, ideo rident
 gaudent, exultãt, ludunt, conuiuãtur, et choreas ducũt
 hoc enim est eleuari secundũ tympanũ & citharam.

ET VIX IN PVNCTO INFERNVM.

Id est, Quum moriendum fuerit, impij non diutur-
 no morbo uexantur, sed momentanea morte occum-
 bunt: Repentina autem mors, à Plinio summa foelicit-
 tas uitæ commendatur? & Suetouius, Iulius inquit,
 Cæsar, cũ quondam apud Xenophontem legisset, Cya-
 rum ultima ualitudine, mandasse quædam, de funere
 suo, adspersus tam lentum mortis genus, subitam si-
 bi, celeremq; optauit, & pridie, quam occideretur in
 sermone nato super coenam, apud Marcum Lepidum,
 quis nam esset finis uitæ commodissimus? repentinum
 inopinatumq; prætulit. Quod igitur Hiob ait impios
 uix ad punctum infernum horrere, significat, eos etia
 am hac parte foelices esse, quod subito, & nullo do-
 lore mor-

Mors repen-
 tima melior.

lore moriantur, cum interim pij cogantur, mille calamitates, mille mortes ferre.

ET DICUNT DEO, RECEDE A NOBIS.

Id est, impij non curant, non requirunt Deū, imò potius reijciunt eum, dicentes, non ore, quo Deum honorant, sed impietate cordis, Recede à nobis: Hierem. 22. Prope es tu ori eorum, & longe à retribus eorum: Hypocrisis lō
ge à deo abest

& Matth. 15. Populus hic labijs me honorat, cor autē eorum longe est à me. Porrò, reijciunt Deum, quot quot Verbum eius contemnunt, id quod hypocritis ualde familiare est, qui dicunt se in Deum credere, sed nolle sese noua hac (sic enim Euangelion uocant) opemone sordidari. Audi igitur quid Christus dicat, Ioan. 5. Qui non honorat filium (id est, non credit in Verbum) non honorat patrem, id est, non gloriatur se credere in Deum. Igitur quicumq; Verbum Dei contemnunt, dicunt corde ad Deum, recede à nobis, scientiam uarum (quæ est Verbum) nolumus.

QVIS EST OMNIPOTENS? Hoc est, Impij parum curant quid Deo placeat, sed suis cupiditatibus inseruiunt, sentientes secum pietatem, & ueritatis obedientiam, parum prodesse. Quemadmodū & nostro tempore, hæ uoces audiuntur, quæ profuerit, etiamsi uitam nostram iuxta Euangelij rationem instituamus, quando qui diuersa uia ingrediuntur, & que belle, imò foeliciter uiuunt?

ANNOT. IN HIOB.

Ecce non (perdurabit) in manibus eorum bonum eorum, consilium impiorum longe sit a me.

O quam extinguetur lumen impiorum, & ueniet super eos interitus eorum, torrens diuidet in ira sua.

Erunt sicut palea ante faciem uenti, & sicut quisquilia quam surripit tempestas.

Deus recondit filiis eius calamitatem, retribuetur ipsi ut agnoscat.

Videbunt oculi eius perniciem suam, & a furore omnipotentis bibit.

Quæ complacentia eius in domo sua post ipsum? & numerus mensium eius dimidiabitur.

Quis Deum docebit scientiam, qui excelsos iudicat?

Iste moritur in robore integritatis suæ uniuersa eius (sunt) diuitiæ & fœlicitas.

Mulstra sua plena sunt lactis, & mella ossa eius irrigantur.

Alius autem moritur in anima amara & non comedit bonum.

Simul in puluere iacent, & uermis operit eos.

Ecce

ECCE NON PERDVRABIT &c.

Ante docuit Hiob *felicitatem impiorum*, nunc eorum iudicium recenset, ecce, inquit, quam *felicitissime uiuant, & ualeant impij*, non tamen constabit *felicitas in manibus eorum*: proinde, longissime à me absit, ut ab eorum parte stem: propterea quod uideam, ut maxime nunc floreat, futurum eorum iudicium. Nam breui extinguetur lumen, id est, *felicitas impiorum*, & ueniet super eos inopinatus interitus. Porro, cum *pij felicitate impiorum tentantur*, ad hunc modum conscientias suas aduersus impietatem confirmare debent: nisi enim iudicium super impium, ob oculos ponant, scandalizati *felicitate eorum*, ad impietatem deficient: ut habes etiam Psal. 72. Si dicebam, narra-
bam sic, ecce nationem filiorum tuorum reprobauit, existimabam ut cognoscerem hoc, labor est ante me, donec intrem in sanctuarium Dei, & intelligam nouissima impiorum.

Impiorum felicitas non duratura.

TORSIONES DIVIDET. Hæc enim impiorum fors est, quod maneant eos perpetuæ torsiones, quas ipsis Dominus in ira sua diuidit, Psal. 2. Loquetur ad eos in ira sua, & in furore suo conturbabit eos. Et quemadmodum palea aut quisquilea à uento dispergitur, ita impij à tempestate iræ Domini, proiecientur. Scriptura frequenter comparat impiorum conditionem paleis, & quisquileis, propterea quod his

ANNOT. IN HIOB

rebus, propriissime ob oculos nostros ponitur, *velox
 נקי אֶת־פְּעוֹדֵי־חַרְטוֹם* impiorum interitus, Psal. 1 Non
 sic impij, sed tanquam puluis, quem projicit uentus à
 facie terræ, Esata 17. Rapietur sicut puluis montium
 à facie uenti, & sicut turbo coram tempestate.

DEVS RECONDIT FILIIS EIVS &c.

Quid? filius ne pro parente puniatur? Alibi scri-
 ptum est, iustitans iniquitatem patrū, in tertia & quar-
 ta generatione, parentum enim scelera puniuntur in
 filijs scelerum consortibus, & si malitia in parentibus
 incepta, in filijs compleatur, incipitur & in parenti-
 bus supplicium, ac postea in filijs completur: de quare
 & supra nōnihil. Insons uero filius, ob fontem paren-
 tem nō iudicatur, nisi forte adfligatur, ut enim in bello
 comunta sunt mala ob uicinitatē, post bellū uero secer-
 nuntur fontes ab infontibus: ita in hoc mundo, comu-
 nes serè sunt parentis impij, & filij pij adflictiones, ob
 communem cognationem carnalem, in iudicio tamen,
 secernitur triticum à palea, & triticum congregatur
 in horreum: palea autem in ignem inextinguibilem.

Manifestum
 iudiciū impto-
 rum cur?

RETRIBVETVR IPSI. Id est, Manifesto
 iudicio peribit impius, ut agnoscat Domini supplicium
 esse. Sic Aegyptij dixerunt Exod. 14. Euguamus Israë-
 lem, Dominus enim pugnat pro eis contra nos.

ET A FVRORE OMNIPOTENTIS
 BIB. Quod impij de calice furoris Domini bibant,
 scriptura

CAPITIS XXI. 168

scriptura aliàs etiam testatur, Psal. 74. Calix in manu Domini, bibent ex eo omnes peccatores terra, Hierem. 51. Calix aureus Babylon in manu Domini, incensans omnem terram.

QVAE COMPLACENTIA EIVS &c.

Hoc est, Omnia impiorum, etiam post mortem eorum maledicta erunt.

ET NUMERVS MENSIVM EIVS.

Id est, impius moritur importune, non suo tempore, nunquam enim complet vitam suam.

QVIS DEVM DOCEBIT SCIENTIAM.

Iudicia Dei sunt incomprehensibilia, et viæ eius inperuestigabiles: proinde, quod Dominus bona impiorum omnia benedicat, pios uero adfligat, rationi humane incomprehensibile est: hoc igitur Domini consilium, potius adorari, quam inuestigari debet, neque enim quisquam hominum consiliarius Dei esse potest: quando solus ipse summos quosque iudicet, à nemine iudicandus.

ISTE MORITVR &c. Hoc est opus Dei

quod inuestigare nemo potest, cur Deus malum hominem foueat, nutriet, benedicat, & in scelerate, in robore, in plenitudine benedictionis, ad sepulchrum ducat bonum uero adfligat, maledicat et in amara calamitate, ac maledictionum plenitudine, ad sepulchrum pertrahat. In hoc opere, ratio humana, talpa magis caeca est, fides uero, futuram uitam credens, facillime iudicat,

Prouerb. 10.
Anni impiorum breues.

ANNOT. IN HIOB.

Promittitur
Ecclesiastes.

impios eleuari in hac uita, ut in futura deiciantur: eadem habes Eccle. 7. Unus est interitus sapientis, stulti, docti & indocti, sic scilicet sensui & rationi adparet: at fidei aliud est iudicium, de quo loco uide ex positionem nostram in Ecclesiasten, uem Eccl. 8. Sunt iusti, quibus mala proueniunt, quasi opera impiorum egerint, & sunt impij, qui ita securi sunt, quasi iustorum facta habeant.

Ecce noui cogitationes uestras, & sententias contra me inique excogitastis.

Quia dicitis ubi est domus principis? & ubi est tabernaculū habitationū impiorum?

Nōne queritis (de illo sicut) trāseuntes uiam? & signa eorum non agnoscitis?

Quoniā ad diem afflictionis, retinetur impius, ad diem indignationū producet.

Quis adnunciabit e facie eius, uiam eius? & quæ fecit quis retribuet ei?

Et ipse ad sepulchra producet, & ad aceruum festinabit.

Dulcuerunt ei glebæ torrentis, & post ipsum omnis homo ducit, & ante ipsum innumerabiles.

Quomodo consolamini me frustra? & responsiones uestre relinquunt iniqua.

ECCB

ECCE NOVI COGITATIONES VE
 STRAS. Apostrophe ad amicos : ecce , inquit , no
 ui astus uestros : imprudenter enim , ne dicam impie , *Transcentes*
 loquimini ô amici , ac pro uulgi captu (uulgus enim , *uiam.*
 Hebræo more , transcentes uiam , dicuntur) iudicatis
 eum impium esse , qui impiorum supplicia sustinet :
 queritis enim , ubi est domus principis ? & ubi est ha
 bitatio impiorum ? hoc est , quandoquidem perit ty
 rannorum domus , & tabernacula impiorum non con
 stant , tua uero domus cõciderit , nec constiterit taber
 naculum tuum , tyrannus igitur es & impius . Sic uul
 gus iudicat eum malum esse qui adfligatur . An nesci
 tis , quid præ se ferat impiorum foelicitas , & qualium
 futurorum signa sint , malorum benedictiones : simili *Impij saginan*
 ter quid portendant bonorum cruces ? Congregantur *tur bonis , ut*
 impij , aut Hierè . quasi grex ad uictimam , sanctifican
 tur ad diem occisionis , hoc est , ideo benedicuntur , ut *sint uictima*
 in æternum maledicantur : uiuunt foelciter , ut infœ
 licissime pereant . Quod enim saginentur bonis , in diẽ
 occisionis saginantur , ut & fabula habet de uitula ,
 quæ præ se bouem arantem contemnebat : postea autẽ ,
 uitula ad uictimam ducta , bos ait : heus uitula , ideo
 non laborabas ut immolareris . Pij uero crucifiguntur ,
 ut tertia die cum Christo resurgant .

QVIS ADVNCIABIT &c. Nemo potest
 iudicare ex præfenti benedictione , quid de homine im

ANNOT. IN HIOB

Ex benedictione externa nescit homo an odio uel amore dignus sit, hoc est, pius.
 pio futurum sit, nam usq; adeo uniuersa opera manuum eius benedicta sunt, ut extrinsecus adpareat. **Donum** adceptissimus, Ecclesiast. 8. Vidi impios sepulchros, qui etiã cum adhuc uiuerent in loco sancto erant, & laudabantur: & Ecclesiast. 9. Sunt iusti, sunt sancti, & tamen nescit homo utrum amore an odio dignus sit, hoc est, rationi humanæ impossibile est, de pijs & impijs pronunciare, qui enim externa sanctie uidentur sancti, ij serè impij esse solent.

ET QVAE FECIT QVIS RETRIB.

Id est, quis pronunciabit sententiam contra hominem, externa facie sanctum & benedictum, nisi solus Deus, qui reddit unicuiq; iuxta opera sua.

ET IPSE AD SEPVLCHRA PRODUCETVR. Hoc est, impius etiam si diu uideatur sanctus, tamen uel tandem ad sepulchrũ producetur, & p cõmuni more unã cũ impiorũ multitudine peribit. Est enim festinare ad aceruũ, unã cũ multitudine perire.

DVLCKERVNT EI GLEBAE &c.

Benedictione impiorum offenduntur multi.
 Glebae torrentis sunt uoluptates, & benedictiones carnales, itaq; impij ideo peribunt, q̃a uixerũt p animi sui libidine, in abundantia benedictionis, praeterea traxerũt secũ in perniciem maiores & minores, priores & posteros innumerabiles, ruunt enim multi in impietate, foelicitate impiorũ offensi et seducti: Ecclesiast. 8. Quia non p̃fertur cito, contra malos sententia, ideo absq;

absq; ullo timore, filij hominū perpetrant mala &c.

QVOMODO CONSOLAMINI &c.

Id est, uana est uestra o amici consolatio, & falsi sunt sermones uestri, propterea quod ex afflictione iudicatis impiū, & ex benedictione pium, id quod longissime à prudentia spiritus abest, qui neminem ab eterna facie, sed à fide aut infidelitate iudicat.

CAP. XXII.

RESPONDENS Eliphaz Themanites dixit.

Nunquid Deo æquiparabitur uir?

æquiparabitur ne cum ipso intelligens?

Num placeret omnipotenti, quod iustum reputas te? profuerit ne si innocen-

tes pronunciaueris uias tuas?

Nunquid timens te arguet te? ueniet tecum in iudicium?

An non iniquitas tua multa, & non est finis impietatum tuarum?

Quoniam abstulisti pignus fratri tuo sine causa, & uestibus nudos spoliasti.

Aquis lassum non potasti, & a famelico subtraxisti panem.

ANNOT. IN HIOB

Et tyrannide terram (occupasti) & eleuatus uultu habitasti in ea.

Viduas dimisisti uacuas, & brachia pupillorum contriuisisti.

DIVERSA LECTIO.

Pro eo quod nos legimus, Tyrannide terram occupasti &c. Hebraeus ita habet *וְהָיָה זָרָע לְךָ אֶרֶץ וְנָשׂוּא פָנִים יָשָׁב בָּהּ*. Id est, & uir brachij (uel fortitudinis) sibi terram (occupat) & eleuatus uultu habitat in ea: p occupasti & habitasti, nam apud Hebraeos, ut posterior numerus & tempus, respondent priori numero & tempori, ita posterior persona respondet priori personae: praecessit autem secunda persona in priori uersu, proinde recte, pro sibi, tibi, & pro habitauit, habitasti, exponitur.

ANNOTATIO.

Argumentum huius capituli est: homo Deo comparatus, est iniustus, proinde ut iustificetur & misericordiam consequatur, agnoscere oportet peccata, poenitentiam agere, & ad Deum conuerti, non autem de iusticia sua gloriari. Et haec quidem pulcherrima parænesis est, qua Eliphaz ad resipiscentiam hortatur: sed quod ad Hiobem? peccat igitur Eliphaz in hac parte, quod per haec iniquitatis & impietatis Hiobem calumniatur: non alio ductus argumento, quam quod uideat eum esse afflictum. Nunquid

NUNQUID DEO COMPARABITVR.

Supra dixit Hiob: Nunquid mihi cum homine que
rela est? quasi dixisset, cum Deo mihi cōtrouersia est,
suceumbo igitur, propterea, quod ille pro sua libidine
nullo iure, uoluntatem suam impleat. Quod si uero
cum Deo, ut cum homine, liceret contendere iudicio,
omnibus manifesta sententia, notum fieret, me tanta
mala immerito pati. Ad hæc respondet Eliphaz: nun-
quid tu superares in iudicio Deum, ut maxime liceret
Deum in ius uocare? at nec fortis, nec sapiens, nec ius-
tus, coram Deo in iudicio constare posset, neq; enim
stellæ mundæ sunt in conspectu eius, quanto minus
æquarabitur, non dicam superabit, impius?

NUM PLACERET OMNIPOTENTI.

Falso adcusat Eliphaz Hiobem, quod comparet se
diuinæ iusticiæ, adeoq; iustum se reputet è sua propria
iusticia: non enim confert Hiob suam innocentiam cum
Dei puritate: sed cum adflictionibus quas patitur: nec
iusticiam suam in se, sed in Domino, in fidei iusticia
querit, è qua solum innocentes dicimur, in nobis sem-
per peccatores. Itaq; si ad Deum ignoscentem, per
Dominum nostrum IESVM Christum respicias, in-
nocentiam inuenis: qua, cum cruce & adflictione col-
lata, recte pronunciamus nos immerito, & sine pec-
cati causa adfligi. Iam uide quomodo Deo placeat,
quomodo displiceat, si iustos nos reputemus: placet

Fideles sunt
aliena iusticia
iusti, propria
iusticia sunt
peccatores.

ut reputemus nos iustos fide, sed hæc aliena est iusticia non nostra: & si sic gloriemur, non in nobis, sed in Domino gloriemur. Dissplicet aut uelementer, si nos iustos, nostris opibus & uiribus reputemus, & impia gloriatio est, si in nobis, & nõ in Domino gloriemur.

NVNQVID TIMENS TE.

Id est, Deus iustissimus est, p̄inde etiã si in ius uocaretur, suæ causæ nõ timeret, quãdo nihil iniuste opetur.

AN NON INIQUITAS TVÆ &c.

Vnde sic adcusat Eliphaz Hiobem? an quia uiderit eum talia mala designantem? nequaquã longe alia fecit Hiob, quã quæ hic narrantur, ut infra audies: quã igitur suspitione adcusatur? non alia, quã ob crucẽ & ad afflictionem: quia enim adfligitur, temerario iudicio carnis prudentia, eum calumniatur, in proximi charitatem peccasse, & poenã meruũ esse. Prima calumnia est: abstulisti pignus fratri, & nudos spoliasti uestibus, id quod ingens flagitiũ est, Exo. 22. Si pignus à proximo tuo adceperis uestimentũ, ante solis occasum reddas, Deut. 28. Cum repetes à proximo rem aliam quam quã debet, non ingredieris domũ eius, ut pignus auferas &c. Secunda, non potasti aquis lassum, & à famelico panem subtraxisti, Prouer. enim 25. preceptum est: Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: & Esa. 58. Introduc egenos & uagos in domũ tuam, & frange esurienti panem tuum. Tertia, quasi tyrannus nullo

Carnis prudentia crucẽ putat ob peccata contigisse Calumnia.

nullo iure, sed mera tyrannide, alienas possessiones inuasisti, & uolentia occupasti: de quibus Esa. 10. dicitur: *Ve qui condunt leges iniquas, & scribentes iniustitiam, scripserunt, ut opprimerent in iudicio pauperes.* Quarta, uiduas dimisisti uacuas, & brachia pupillorum contriuisisti, Dominus enim uocat se uiduarum iudicem, & patrem pupillarum: qui igitur per calumnias uiduam, aut pupillum opprimit, non impune fert, propterea quod in Dominum patrem & iudicem eorum peccet. Sed hæc flagitia, tantum abest, ut Hiob designauerit, ut non reperiatur ferre, qui maiori pietate & misericordia pauperes fouerit, afflictos adiuuauit, egenos uagosq; curauerit.

Propterea circundant te laquei, & terruit te timor subito.

An tenebras non uideres, & abundantia aquarum non obregeret te?

An quod Deus excelsior cælo sit, & uideat caput stellæ quod eleuata sint?

Dices, quid nouit Deus? nūquid usque ad tenebricosum iudicaret?

Nubes absconsio eius, & non uidet, & circuitum cæli obambulat.

Nunquid semitam seculi obseruabis, quam perambulant uiri iniquitatis?

ANNOT. IN HIOB

Qui exciderūt nondum suo tempore,
fluuius effudit fundamentum eorum.

Dicentium Deo, recede a nobis, quid
faceret omnipotens eis?

Ipse impleuit domos eorum bonis, sed
consilium impiorum longe sit a me.

Videbunt iusti & lætabuntur, & inno-
cens subsannabit eos,

Si extirpabitur eleuatio eorum, & re-
liquias eorum deuorabit ignis.

PROPTEREA CIRCUNDANT TE
LAQUEI. Id est, quia igitur tanta facinora desig-
nasti, si non aperte, certe occulte, neq; enim insons
esse poteris, proinde merito, laquei tribulationum &
adfluctionum te circundant. An tu solus, propter pec-
cata non uenires puniendus? an tu tenebras non uide-
res? id est, supplicijs non adfligereris: sunt enim te-
nebræ supplicia, & damnatorum desperationes, ut
est in Euangelio: Mittite eum in tenebras exteriores:
abundantia uero aquarum, calamitatum & adfluctio-
num copia est, iuxta communem scripturæ morem,
quo aqua & mare pro adfluctionibus sumuntur.

AN QVOD DEVS EXCELSIOR COE-
LIS SIT &c. Impij, propterea quod Deus in cœ-
lis habitare dicatur, & in abscondito, existimāt eum
homines

Tenebræ.

homines negligere, aut in abscondita cordium non penetrare, imaginantes eum in caelis sua agere, ceterū sinere hęc inferiora, pro sua fortuna & libidine labi, Deus occulta iudicat. Ezech. 8. Vides quę seniores Israël faciunt in tenebris, in abscondito cubilis sui? dicunt enim non uidet nos Deus, dereliquit Dominus terram. Eiusdem impietatis accusatur Hiob, perinde ac celaret occulte suam impietatem, & negaret Deum abscondita iudicare, quando eleuatur sit caelis, et habitet in absconsiōe nubium, ac in caeli ambitu occupatus sit, ut prę negotijs caelestibus non liceat ei, hęc inferiora curare: at Hiob hoc ipsum, nunquā in animū induxit, nam ut maxime in iudicio mortis importunius in Deū inuehatur, nūq̄ tamen providentiam & curam eius antea negauerat.

NON QUID SEMITAM SECVLIGC.

Semita seculi, hoc loco, dicitur communis hominū consuetudo, comunes mores uulgi. Sunt autem hi uulgi mores, quod ferē unusquisq; neglecto Deo, & Verbo suo, in negotia huius mundi, pro sua libidine ruat: adeoq; sic uiuitur, quasi Deus nō curet mortalia. Quid igitur? num omnia Dei operationi committenda sunt, & nobis ociose sedendum? Respondeo. Est apud Grecos prouerbiū $\alpha\rho\rho\upsilon\ \delta\epsilon\ \epsilon\rho\alpha\ \delta\epsilon\ \epsilon\omega\varsigma$, id est, festina tarde, quod ad hanc rem explicandam, non incommo- dum uidetur, si inuertas, $\epsilon\rho\alpha\ \delta\epsilon\ \upsilon\epsilon\ \alpha\rho\rho\upsilon\ \delta\epsilon\ \omega\upsilon$, id est, tarda festinans, sic enim cessandum est, perinde ac no-

ANNOT. IN HIOB.

bis nihil esset operandum, cum Deus omnia eiret ac operetur: & contra, sic festinandum & curandum est, quasi soli nos curaremus, & operaremur, sumus enim actionum Dei instrumenta: iam instrumenta per se ociantur: at manus artificis arrepta & ducta, festinanter exequentur quodcumq; artifici placuerit. Itaq; primum opus erit, ut tardemus, hoc est, ut nihil nostris uiribus tentemus, sed manum, pedem, linguam, rationem, uoluntatem, adeoq; omnia nostra Deo resignemus. Deim festinandum erit & diligenter, quod Domini spiritus docuerit, exequendum. Porro Eliphas rursus Hiobis impietatem adcusat, quasi existimaret, Deum mortalia non curare: nunquid & tu, inquit, quemadmodum uiri iniqui solent, Domini prouidentiam negas? hæc enim seculi semita est, sic uulgus sentit, an et tu uulgi opinionem sequeris? ita enim uideor mihi uidere, ex eo quod te iustum reputeris: nam quid aliud ex hoc coniecerem, quàm quod non credas Deum occulta tua peccata iudicare? Proinde nec curare humana.

Fiducia humana confundetur.

QUI EXCIDERUNT NONDUM &c.
 Pergit Eliphas in recensendo impiorum iudicio, inter quos numerat Hiobem: impij, dicens, pollicentur sibi propter foelicem suarum rerum conditionem, perpetuam securitatem: sed ecce, pereunt immaturi: et fluitus, id est, adfluctionum inundatio, subuertit fundamenta eorum.

rorum, id est, prosperum statum, & securam eorum
presumptionem. Hoc enim confidentiæ carnalis iudi-
cium est, quod subita tempestate, ac fluuio diuini iu-
dicii insperato, subuertatur. Ita legis adcidisse iudæis,
Ægypto confidentibus, & Verbum Domini, quod in
bello auxilium Dei promittebat, contemnentibus.

QVID FACERET OMNIPOTENS
IPSIS. Impij enim, quoniam habent domum, be-
nedictione Domini impletam, cogitant, quid prodesse
possit diuinum auxilium, hoc est, contemnunt, negli-
gunt, non requirunt Deum, ut enim sanus parū curat,
de sanitate differentem: ita, sua opinione diuites, ac bo-
nis omnibus impleti, non curant Euangelia, non requi-
runt promissiones diuinas: nam cum saturi sunt, dicunt
in corde, quid posset nos Deus iuuare? auxilio eius
non egemus. Porro, cum impij omnia dona, & om-
nem benedictionem possideant: hoc tamen eis deest,
quod in benedictione non animaduertant fide, Deum
benedicentem: rursus, cum pij careant ferè omnibus
donis & benedictionibus, habent tamen per fidem,
Deum benedicentem, omnium donorum thesaurum.

SED CONSILIVM IMPIORVM.

Hoc est, impij fastidiunt misericordiam Dei, nec
confitentur impta eorum facta Deo: proinde absit à
me consilium eorum, ut primum impie agant, dein, im-
pietatem abscondant, ac Deum iniustitiæ aduersent:

Dona Dei im-
pji & pij ali-
ter habent.

ANNOT. IN HIOB.

*præterea absit à me, ut eorum causam, iustificem, quã
doquidem saturitas eorum, breui in summam inopiam
& scelicitas eorum, in extremam miseriam uertetur.*

VIDEBUNT IUSTI, ET LAETABUN
TUR, &c. Hoc est, ideo a bonior impiorum sceli
citatem, quia ridiculo erunt omnibus iustis, Esa. ult.
Erunt ad satietatem uisionis omni carni, Psal. 106. Vis
debunt recti & letabuntur, & omnis iniquitas opila
bit os suum.

SI NON EXTIRPABITVR, &c.

*curantis est, ut in Psal. Si David mentiar, & est sen
sus: superbia impiorum, uere humiliabitur, & quicquid
quid reliquum fuerit, ab eis deuorabitur iudicij diuini
igne.*

Acquiesce obsecro cum ipso, & pacẽ ha
beto, ex illis prouentus tibi optimus erit.

Accipe obsecro ab ore eius legem, &
pone uerba eius in cor tuum.

Si conuersus fueris ad omnipotentem
ædificaberis, si longe abieceris iniquita
tem a tabernaculo tuo.

Reponet pro puluere aurum, & prope
tra torrentes auri.

Et erit omnipotens fortalitium tuum,
& argentum fortitudines tuæ.

Tunc

Tunc in omnipotente delectaberis, & eleuabis ad Deum faciem tuam.

Rogabis eum & exaudiet te, & uota tua reddes.

Si decreueris sententiam, promouebit & in uis tuis splendet lumen.

Quoniam qui humiliati fuerit, magnificabuntur corpore, & humiliatio oculorum saluabitur.

Liberabitur uæ innocentis, & liberabitur propter munditiam manuum suarum.

DIVERSA LECTIO.

Pro eo quod nos legimus, erit omnipotens fortitudo tuum, Hebræus habet **והיה שרי בצריך** quod nunc etiam sic interpretari potest: erit potens fortitudo tibi, id est, ingens auri copia, quia mox sequitur de argento, **שרי** autem communiter, omnipotentem significat,

ADQVIESCE OBSECRO CVM IPSO.

Quia Eliphaz existimabat, sufficienter probatam esse, Hiobis impietatem, ideo nunc admonet, ut resipiscat & agnoscat peccatum suum: sola enim resipiscencia, & peccati agnitio, e fide ueniens, pacificat cōscientiam, Rhoman. 5. Iustificati ex fide, pacem habemus &c. non enim iustificat opera, non excusationes in

ANNOT IN HIOB.

Agnosceda peccatis, quæ magis perturbant, & quanto plus te
 apud ipsum excusaueris, tanto plus apud Deum adcu-
peccata, non sas: quod si autem acquieueris cum Deo, id est, agno-
 ueris peccata tua, prouentus tibi optimus erit, & ni-
excusanda cohil non honorum à Deo impetrabis.
ram Deo.

ACCIPE OBSEURO AB ORE EIVS
 LAVDEM, &c. Non sufficit audire legem, nisi &
 in cor ponatur: at cor lapideum est, non carneum, ut
 inscribi possit, quid igitur faciendum? cor fit carne-
 um fide, qua lex inscribitur, ut Paulus ait: per fidem
 stabilimus legem. Porro si legem posueris in cor tuum,
 & conuersus fueris ad omnipotentem (id est, si credi-
 deris) tunc ædificaberis & benediceris: reponetur pro
 puluere, aurum: pro uili, preciosum: pro fluuijs, are-
 nam trahentibus, torrentes, aureis lapillis impleti: erit
 omnipotens asylum & fortalitium tuum, & copiam
 argenti possidebis, hoc est, undequaq; benedictus eris
 in domo, in agro, in horreo, benedictus erit bos
 tuus &c. ut est in Deut. & Leuit. Præterea, si con-
 uersus fueris ad Dominum, gaudeo spiritus sancti in Do-
 mino, impleberis, habebis fidutiã rogandi & petendi,
 & ipse dabit petitionem cordis tui, uerba tua non erunt
 uana, quicquid dixeris, promouebit, adeoq; omnia
 tua studia, felicia erunt.

QVONIAM QUI HUMILIATI, &c.
 Quod alias dicitur: qui se humiliat, exaltabitur, et
 Dominus

Dominus erigit elifos, et de stercore erigit pauperem.
LIBERABITUR VAE INNOCENTIS.

Id est, innocens, liberabitur ab adsuctione, propter puritatem animæ suæ. Bene omnia dicta sunt, sed ab Eliphaz carnaliter intellecta: nam prudentia carnis, existimat benedictionem extrinsecus, in hoc seculo, pijs contingere, impijs uero maledictionem, sed ueritas docet, benedictionem pij in hoc seculo, sub maledictione, uitam, sub morte, salutem, sub damnatione, econtra, impijs sub benedictione, maledictionem, sub uita, mortem, sub salute, damnationem contingere,

CAP. XXIII.

Respondens Hiob, dixit.

Adhuc hodie amara est q̄rulatio mea
 manus mea grauata est, in gemitu meo.
 Quis dabit ut sciam, ubi inueniam eū,

& accedam usque ad solum eius?
 Ut disponam coram ipso iudicium, &
 os meum repleam increpationibus?

Ut cognoscā sermones, quos respondeat mihi, & intelligam quid dicat ad me?

Nunquid fortitudine contendet mecum? non sic insurgat aduersum me.

ANNOT. IN HIOB.

Proponat æquam reſtitutionem ſecū;
tunc uindicabo ad uictoriā iudiciū meū.

Ecce ſi progreſſus fuero, non adefſt, ſi
retroceſſero, non animaduerto ipſum.

Dum ſe uerterit ad ſiniſtram, non ad-
prehenditur, ſi cælauerit ſe ad dextram,
non uideo.

ADHVC HODIE AMARA EST. Hoc ca-
pite docemur, quàm graue pondus ſit iudicium Domi-
ni, ſi citra Verbum, aut Chriſtum adſpiciatur: dein,
quàm difficilis, imò impoſſibilis ſit aditus ad Deum, ſi
ne mediatore: adhuc, inquit, grauor, nihil profunt ua-
ne ueſtræ cōſolationes, nihil iuuant paræneſes ueſtræ,
non adimunt quicquid grauitati crucis: quicquid enim in
me uirū eſt, propter doloris magnitudinem, deficit.

QVIS DABIT VT SCIAM, &c.

Ante admonitus eſt Hiob, ut adqueſcat cum Deo,
& pacem cum eo habeat, nunc reſpondet: ſi maxime
uoluerō cum ipſo pacem pacifci, ubi inueniam eum?
atque: o utinam liceret mihi ſolium Dei adcedere, tantū
abeſt, ut in cauſſa deficerem, ut potius Dei iudicium,
in me inſontem latū, manifeſtis argumentis reprehē-
derem. Vide obſecro, quid cor humanum ſentiat, cru-
cem ſine Verbo adſpiciens: non male Hiob ſentit, quod
fateatur adſuſtiones, immerito ſibi adciſiſſe, ſed hoc
à pietate

a pietate alienū est, quod aduersus Deum, præfracti- Peccat Hiob
 us & contumeliosus loquatur, quā humilitas fidei se blasphemij.
 rat: ait enim, non habet Deus, quo me uincat aut op-
 primat, nisi potentiā suā: atqui sic, & quæuis bestia,
 paulo ferocior, posset me superare, sed æquo Marte
 me adgrediatur, æquis uribus mecū contendat, si pro-
 ponat in iudicio causam causæ: iustitiam iustitiæ,
 non potentiā imbecillitati, tunc certum mihi uictoriæ
 trophæum polliceor: nam si hoc pacto, liceret mihi,
 eum in ius uocare, ita agerem causam meam, ut ma-
 nifestis argumentis declararem, eius iniusticiā, adeoq;
 os obdurarem, ut ne uerbū quidem mutire contra au-
 deret, si modo mecum æquis, ut dixi, conditionibus;
 non potentia & maiestate cōtenderet. Fingitur apud
 Poetas, gigantes Ossa & Pelio montibus congestis,
 uiam in cœlum sibi parasse, ut Iouem de cœlo deturba-
 rent, sed fulmine tactos, concidisse: non hoc omnino
 uanum est, nam sub his inuolucris, etiam humana ra-
 tio cordis ad Deū arrogantiam & blasphemias delineat: Impij cordis,
 uit: si enim quispiam, regno, potentiaq; inter homi- adrogantia-
 nes potiatur, aut alio quopiam egregio manere, citra
 Verbū, & manū Domini cohibentē, aut potius repa-
 gula remittentem, fungatur, tanto fastu superbit, ut
 audeat etiamnum, suam potentiam, Deo æquare, ut
 Esa. 14. In cœlū, inquit Nebucadnezar, conscendam,
 Esai. 14. In cœlū, inquit Nebucadnezar, conscendam,
 similis ero altissimo. Ezechiel. 28. Princeps Tyri ait:

Deus ego sum, & in cathedra Dei sedeo. Ita, si quis iusticia donatus fuerit, & postea ingruerint afflictiones, iniusticiae stipendia, quod tunc sentiat cor humanum. Verbo mediatore destitutum, solam crucis speciem ob oculos habens, uel unus Hiob declarat, quod audet etiam cum Deo, a quo Marte contendere, usque adeo miserum est, misericordie Deo destitui, & solum iudicium sentire.

ECCE, SI PROGRESSVS FVERO &c.

Sine mediatore ad Deum non adceditur.

Maxima animi libertate, Deum conuenirem, ut aequis conditionibus mecum certaret, sed nusquam gentium reperire eum licet, quamquam enim Deus omnia impleat, & omnia sit in omnibus, nos tamen ipsum adcedere, nec inuenire possumus, sine MEDIATORE, siue antrorsum, siue retrorsum, siue ad dextram, siue ad sinistram eum quaesierimus, semper abest, nunquam comprehenditur: nam etiam si conati fuerimus, eum sine mediatore adcedere, deterret tamen nos ab ingressu, partim caligo, in qua habitat, partim potentia & maiestas, partim iusticia eius, id quod pulchre adumbratum est, Hester 4. in lege Asueri: ita enim habet lex: Quisquis non uocatus intra atrium regis intrauerit, absque ulla contentione statim interficitur, nisi forte rex auream uirgam ad eum tetenderit, in signum clementiae. Delineat autem aurea uirga Euangelion. Sic alibi dicitur ad Moysen, non uidebit me homo & uiuet: posteriora mea uidebis. Igitur si posteriora, hoc est, Verbum

Verbum $\alpha\epsilon\rho\kappa\omega\delta\iota\eta$, Christus IESVS, nobis occultatus fuerit, solo iudicio proposito, nemo ad Dei conspectum penetrare potest: ita & Christus ait: Nemo venit ad patrem, nisi per me: Ego sum ostiū & uia.

Quoniam agnoscit uiam quæ mecum est, probat me, ut quasi aurum egrediar. In uestigio suo teneo pedem meum, uiam suam custodiui, & non nutaui.

A mandato labiorum suorum non recessi, ultra quam mandatum est mihi custodiui uerba oris eius.

Sed ipse unus est quis respōdebit ei? & quæcunq; anima eius desyderat, facit.

Si retribuerit (iuxta) meritum meum, ecce tamen adhuc multa coram ipso sunt (propter quæ posset adfligere)

Idcirco a facie eius turbatus sum, considerans uereor ipsum.

Et Deus molliuit cor meum, & omnipotens exteret me.

Quia non absom a tenebris, nec a facie mea occultatur caligo.

QUONIAM AGNOSCIT VIAM &c. Cur Deus potest cruce punitur? os.

Hoc est, non solū hac parte, iniustū Deum iudico, quod præter meritum me tanta adflitione punitur: os.

ANNOT. IN HIOB

verum etiam, quod uelut ignarus, torturis me probet: cum tamen omnium mearum rerum conscius sit, atque hæc est mirabilis Dei sapientia, quæ rationi humanae potius licentiosa libido uideatur, quod omnes homines in tactu & in cute noscat, probet tamen eos cruce, & ad afflictionibus, uelut aurum igne. Abraham erat Deo cognitus, priusquam Isaac nasceretur, eo tamen adulto, tentauit Deus Abrahamum, dicens: Imola filium unigenitum &c. & postea: nunc cognoui quod timeas Deum, quasi uero antea ignorasset pietatem eius. Ita & nunc conqueritur Hiob, se undequaque tentari, ac probari, quanquam antea Deo notissimus sit: sed hæc ideo faciunt, ut Dominus declaret in sanctis constantibus suam potentiam: & cadentibus, eorum infirmitatem: ad hæc, ut uel uocationis suæ certi fiant, si constant, uel obsequium, si ceciderint, agnoscant.

IN VESTIGIO SVO TENEO PEDEM.
 Hoc est, an non immerito adfligor, quandoquidem ambulo in uis Domini, secutus sum legem Dei: omnia præcepta eius impleui, etiam plus quam debuerat. Verà ne Hiob hæc loquitur, siquidem cum omnia fecerimus, duntaxat id quod debuimus facere, fecimus. Respondet: Christus Matth. 5. legem interpretatur, quod non solum externa facinora, sed & concupiscentias cordis prohibeat. Communis uero hominum captus, putat legem impletam, si quis literæ legis, externo opere satisfaciatur.

satisfaciat. Proinde cum Hiob dicat, se plus fecisse quā mandatū fuerit, non intelligit se plura fecisse, quā lex natura sua postulet, quando nemo possit ad unum, legi satisfacere, nedum plura facere, sed significat se multo honestius uixisse, quā mundo debuerit, mundus enim non exigit, ut inimico beneficias, ut non ulciscaris iniuriam &c. hęc igitur quicūq; fecerit, plus quam præceptum est, coram mundo facit. Præterea, si conferas Hiobem cū alijs hominibus, plus boni operatus est, & in pauperes contulit, quā coram hominibus debuerit: sin uero respicias Dominum præcipientem, nihil est ut legem adimpleas, Ro. 8. Adfectus carnis ne potest quidem legi Dei subdi.

SED IPSE VNVS EST, QVIS RESPONDEBIT? Hoc est, quanq̄ iustam habeam causam, & legem Dei impleuerim, succumbendū tamen mihi est in iudicio Dei: propterea qd' Deus unus sit, nec habeā inter me & Deū mediatorē: nā si Deus unus est, & nos diuersi ab eo, opus igitur erit, si accedere uoluerimus, mediatore: non ppter Deū, q̄ unus est, sed ppter nos, q̄ diuersi à Deo sumus. Sic Gal. 3. Lex data est in manu intercessoris: nā si populus unus cū Deo fuisset, non indiguisset mediatore: igitur, q̄ diuersus à Deo fuit, mediatore opus habebat: unde Hiob cōqueritur, sibi ex oculis ereptū esse mediatorē, proinde omnes uias Deum adcedendi, clausas esse.

ANNOT. IN HIOB

ET QVAECVNQVE ANIMA EIVS.

Ommino mihi tacendū est, & succumbendū, quia solus Deus potēs est, facit pro libidine sua, quæcunq; uoluerit, atq; adeo etiamsi pro meriti mei dignitate, omnem animi sui libidinem in me expleuerit, nondum tamen potentiae suae satisfactū est: quantumcunq; affligat, iudicet ac puniat, minus est, & uix scintilla eius quod adhuc potētia sua infligere posset: proinde terror, terreor, contremisco, cor meum sicut cera lique- scit à facie horroris Dei, tenebrae infœlicitatis à me nō recedūt, caligo mortis semper ob oculos uersans, non abit. Iam consydera, quanta sit miseria & calamitas, semper ob oculos mortem uidere imminentem?

CAP. XXIII.

QUare ab omnipotente non abscon- dita essent tempora, & cognoscent- res eum, non uiderent dies eius?

Terminos abiiciunt, gregem diripi- unt & depascunt.

Asinum pupillarum abigunt, propi- gnore diripiunt bouem uiduæ.

Deiiciunt pauperes de uia, pariter ab- scondunt se pauperes terræ.

Ecce

Ecce onagri in deserto egrediuntur iuxta
consuetudinem suam, mane ad prædam
præparando sibi cibum pro catulis.

In campo non suo metunt, & uineam
impie acquisitam uindemiant.

Nudum pernoctare sinunt sine uesti-
bus, quibus non est opimentum in frigore.

A fluctu montium humectantur, ut præ
nullo tegumento, amplectantur petram.

Diripiunt a mamilla pupillum, & a
paupere pignus extorquent.

Nudum ambulare sinunt sine ueste, &
esurientibus auferunt spicam.

In molendina eorum oleum producant,
(pauperes) torcularia trahunt & sitiunt.

De ciuitate uiros fecerunt gemere (ty-
ranni) & animam uulneratorum clamare.

(fecerunt) & Deus non reddit meritum.

Ipsi sunt rebelles lumini, non agnoscunt
uiam eius, non reuertuntur ad scimitas eius.

QVARE AB OMNIPOTENTE &c.

Humana ratio solet Deum & eius sapientiam non e
Verbo, sed e suo captu aestimare: iam quum pro ratione
sue prudentie colligat, solos malos & pœna dignos.

ANNOT. IN HIOB

Ratio huma-
na, sentit De-
um non cura-
re res huma-
nas.

adfligendos, & iniustum esse si insons adfligatur, exi-
git igitur, Deum ad eandem prudentiæ regulam, pro-
nuncians Deum, non nisi fontes punire, insonibus
uero parcere. Quod si uero ad hanc regulam, cõmu-
nes rerum euētus exegeris, planè diuersum occurrit:
nam mali, benedicuntur: boni, maledicuntur: impij,
florent: pij, marcescunt: hi sunt humanarum rerum
casus: hæc fortunæ alea est. Proinde si omnino ratio-
nis humanæ pronunciantis, malos duntaxat adfligi,
bonos uero benedici, sententia steterit, consequentium
erit, Deum non curare res mortalium, aut ignorare,
quid in hoc mundo geratur, quãdoquidem si diligens
mundi œconomus esset, aut rerum humanarum con-
sciens, non pateretur, sic omnia susq; deq; ferri, ut ma-
li belle uiuerent, & boni opprimerentur. Itaq; Iob
ait, quare ab omnipotente non abscondita essent tem-
pora? hoc est, si iuxta uestram, ô amici, opinionem,
Deus solus malos adfligeret, bonos non item, recte
quis sentiret, à Deo abscondita esse tempora, id est,
Deum non curare res mortaliũ in hoc mundo, ac ne-
scire, quæ sint cõmoda ad suctionis tempora, id quod
longe absit, ne quis de Deo suspicetur: proinde oportet
uos amicos, falso de sapientia Dei iudicare.

ET COGNOSCENTES EVM NON
VIDERENT &c. Gloriamini uos Deum scire &
sapientiã eius agnoscere: iã si duntaxat adfligit malos,
& tamen

Et tamen interim belle uiuunt, reliquum est, ut uos ipsi ignoretis dies eius, id est, rationem & tempus, quibus Deus malos male perdit, quid igitur falso gloriamini de cognitione Dei? an ne hoc est nosse Deum, sapientiam eius ad captum humane rationis exigere? At qui in rebus diuinis, nihil magis cæcum est, humana ratione, quæ usq; adeo est excæcata, ut quo diutius Deum quærat, eo minus inueniat.

TERMINOS ABIICIUNT, &c.

Enumerat nunc Hiob, impiorum facinora, in quibus tamen prosperrime, sine omni adflictione uiuunt, ut ostendat clarissime, contra amicos suos, bonos potius adfligi, quàm malos: ij enim non solum mala designant, uerum etiam, in malis scælices sunt. Terminos, inquit, abijciunt, id est, limites agrorum effodiunt & disiciunt, ut agrorum suorum fines proferant. Terminos autem proferre, proximi damno, etiam in lege prohibitum est, Deut. 19. Non assumes, ut transferas terminos proximi tui &c. & eiusdem. 27. Maledictus, qui transfert terminos proximi sui. Sic & Prouerb. 22. Ne transfer terminos, quos maiores tui constituerunt. Potest hoc allegoricòs, de impijs tyrannis intelligi, qui nullam legum antiquarum, hoc est, diuinarum rationem habent, sed pro libidine sua, nouas subinde leges figentes, ac resigentes, dominantur.

GREGEM DIRIPIUNT &c. Licebit hoc

ANNOT. IN HIOB.

intelligere, uel de pecorū direptione, quæ impij abigunt
 & deprædantur, quemadmodū & Arabes Hiobē spo-
 liarunt: uel de subditorum spoliatione, de qua Ezech-
 34. Væ pastoribus Israël, qui pascebant semetipsos.

ASINVM PUPILLORVM ABIG-
 GVNT. &c. Quantū malum sit, pupillis & uiduis
 iniuriam inferre, uel ex hoc conijci potest, quod Deus,
 se pupillarum patrem, & uiduarum iudicem uocet.

DEI CIUNT PAUPERES DE VIA.

Tyranni de
 scriptio.

Tyranni impij, præ se uulgum subditum, non alia
 ter quàm bestias & iumenta reputant, ac toruum ui-
 dentes, mala ipso etiamnum aspectu, ni paucant, ni
 obediunt, minantur: coguntur itaq; miseri, præ forni-
 dine, sese à conspectu tyranni, abscondere: & habes
 hoc loco, pulcherrimam tyranni ἐκὼς descriptam:
 aspectum enim boni & moderati principis, ueluti nu-
 men quoddam, uenerantur subditi: cōtra tyranni aspe-
 ctum, quasi Satanam exhorrescunt.

ECCE ONAGRI IN DESERTO.

Pergit Hiob, sub ferocitate onagrorum, tyranni
 imaginem, ob oculos ponere: onagri enim, mane ad
 prædā exeunt, ut diripiāt alienos labores, quibus suos
 catulos nutriant: ita tyranni, leges iniquas cōdunt, opi-
 bus subditorū inhiantes, ut liberos suos ditent: adhuc,
 alienas messes demetūt, uineas impietate et exactiōe ac-
 quisitas, uindemiant, in tantis autem flagitijs, scelictis-
 ter uiuunt

ser uiuunt: quod igitur Deus, solos malos adfligit?

NVDVM PERNOCTARE, &c.

NVLLA pietas est in tyrannis, non solum enim non uestiunt nudum, sed & uestem, si qua reliqua est, denudatis diripiunt, ut in frigore contabescant, & in tempestate, præ fluctibus montium, non aliud asylum habeant, quam fissuras petrarum in montibus, domo & uestibus spoliati.

DIRIPIUNT A MAMILLA, &c. Hoc est, tyranni sciunt pupillos & uiduas facere. Ezech. 19. Icholiafim factus est leo, didicit prædam capere, et homines deuorare, didicit uiduas facere &c.

Factores pu-
pillorum, &
uiduarum.

IN MOLENDINA EORVM. Hoc est, tyrannorum subditi, coguntur suo ipsorum impendio, agrum tyranni colere, seminare, spicas demetere, in horreum inuhere, triturare, in molendinã uectare, ac reuectare, hoc enim est oleum in molendina produce re: torcularia quoq; in quibus oleum aut mustũ extorquetur, trahere coguntur subditi à tyrannis, interim egregie sitientes: neq; enim cibus datur subditis in labore, sed etiamsi, uel agrũ demetant, uel uuas, aut oleum in torculari extorqueant tyranno, nihil tamen earum rerum ad ipsos redit, id quod Dominus, nec be-
stius denegauit, ait enim in lege: os boui trituranti, non obligabis. Quantũ igitur iudicium in eos futurum putas, qui in homines, eiusdem carnis, eiusdem patriæ,

ANNOT. IN HIOB

eiusdem fidei, eiusdem Christi, committunt, quod nec
in bruta animalia committendum est: quod malum, in
Germania frequentissimum est. Vae igitur Germanic.

DE CIVITATE VIROS FECERVNT.

Hoc est, tanta tyrannide subiectus populus, ab im-
pio magistratu premitur, ut non possit non gemere, ac
uindictam clamare: est autem gemitus oppressorum
ualidus ac potens, penetrat enim nubes ac caelum, ut
est Exod. 2. Ingemiscetes filij israel, propter opera
uociferati sunt, ascenduq; clamor eorum ad Deum ab
operibus, & audiuit gemitum eoru. Auxiliatur igitur
Deus, adfuctis et oppressis, & liberat eos à tyrannide,
non gladio, sed pio clamore, & oratione fidei.
ET DEVS NON REDDIT MERITVM.

Gemitus op-
pressorum ex
audu Deus.

Id est, quanquam impij tyranni, aduersus miserum
uulgus, tanta mala perpetrent, non tamen pro merito
suo adfliguntur, sed uiuunt foelices, potiuntur uictoria,
gloriosi redduntur. Proinde excæcantur è prospero
successu, suspicantes suam impietatem, iustam esse:
& qui contra, uel muterit, eum, tanquam seditionis
autorem, in capitale supplicium uocant.

IPSI SVNT REBELLES LVMINI. Id est,
quia impij tyranni, nō cito Dei iudicio uisitantur, ideo
deficiunt à uero lumine à uera foelicitate, spernunt be-
ne mouentem, non agnoscunt uias Domini, non res-
piscunt, sed propter foelicem successum, in impietati
bus oba

CAPITIS XXIII. 383

bus obdurantur. Ecclesiastici. s. quia non profertur cito, contra malos sententia, absq; timore illo, filij hominum perpetrant mala.

In diluculo consurgit homicida, interficit egenum & pauperem, & de nocte sicut fur.

Oculus adulteri obseruat caliginem, dicens, non uidebit me oculus, & abscondit faciem.

Perfodit in tenebris domos, interdium quasi sub signaculo abscondunt sese, & nesciunt lumen.

Quonia simul mane ipsis est umbrositas agnoscit eni (in die) terrores tenebrarum.

Leuis est (quasi) super aquas (uehementer) dissipatur leuitate substantia eorum in terra, non aedificat uiam uinearum.

(Sicut) ariditas & calor absorbet aquas niuis (ita) infernus peccatores.

Obluiscuntur eius misericordes, uoluptas eius uermibus scatet, nemo unquam eius recordabitur. & conteretur sicut arbor putrida.

Adflixit sterilem non parientem, & uirgines non bene fecit.

ANNOT. IN HIOB.

Detrahit potentes tyrannide sua, etiam si exaltatus fuerit, non credet uitæ.

Parat sibi confidentiam, cui innitatur & oculi eius super uias eorum (subditorum directi) sunt.

Exaltati sunt paululum, & non erunt humiliabuntur sicut omnia, finientur, et sicut summitas spicæ, decutientur.

An non est ita? quis mendacii arguet me, & ponet ad nihilum sermonem meum?

DIVERSA LECTIO.

Quod legas, persodit, in singulari numero, & deinde claudunt, ac nesciunt, in plurali, cum tamen adhuc de eadē re, sermo sit, de adultero aut adulteris, meminero esse numeri mutationē, apud Hebræos frequentissimā.

IN DILVCULO CONSVRGIT &c.

Vt tyranni, sic & homicidæ ac fures, in suis flagitijs scelicissime uiuunt, promouet conatus eorum, noctu enim surgunt, clanculum insidiantur hominibus, ut rapiant aut occidant: atq; adhæc flagitia, sic Deus coniuuet, quasi fauere uideatur: si igitur, solos malos adfluit, cur illos tolerat? cur non aridas reddit manus eorū, dum extendunt eas ad furtum, aut homicidium: sed ij, prosperum habent successum, quam interim pij opprimantur, & flagellentur.

Oculus

OCVLVS ADVLTERI OBSERVAT.

Etiā adulteri, prospere agunt in suo facinore, nec corripiuntur subitaneo Dei supplicio. Iam quod Numeri. 25. fornicatus sit populus Israël, cum filiabus Moab, et ppter fornicatiōes occisi sint uiginti quatuor millia hominū, exemplar diuini iudicij in fornicationē & adulterium exhibitum est. Proinde, etiā si nunc Dominus ad adulteria et fornicationes conuiueat, non tamen in finem conuiuebit, ut Psal. 49. Si uidebas sum rem currebas cum eo, & cum adulteris portionem tuam ponebas: hæc fecisti, & tacui, existimasti inique, quod ero tui similis, arguā te, & statuam contra te factem tuam. Porro, quanto supplicio Deus, fornicationes & adulteria, puniturus sit, ex lege constat, quæ dicitur: adulter & adultera, morte moriantur: & Prouerb. 5. Stulti cum mœchantur, uitam amittunt. Item apud Paulum: nec adulteri nec fornicatores, regnum Dei possidere possunt. Describuntur autem hoc loco pulcherrime, fornicatorum & adulterorum mores: quemadmodum etiā legis Prouerb. 7. Nam noctes amant obscuras, in tenebris penetrant domos alienas, interdum aut latent à scorto absconditi, aut terguni os, quasi innocentes, odiunt lucem: lux enim ipsi est, ueluti horrendæ tenebræ: ad oq̄, sic luce & die terrentur, ut alij tenebris. Iam per fornicationes omnium peccatorum natura, descripta est: qui enim

Fornicatio sp̄i
ritualis, peccatum.

ANNOT. IN HIOB

male agit, odit lucem, & omne malum, mendacium est: tantisper autem constat mendacium, dum ueritate luce illuminatur, qua adueniente, mox dispellitur mendacium: ita & omne peccatum, lucem odit, qua inclarescente, constare non potest: proinde, Satan omnem mouet lapidem, ut obscuret mentem nostram, ne intelligamus peccatum: aut si maxime intelligimus, facit ut excusemus, & specie boni ueletur.

LEVIS EST QVASI SVPER AQVAS.

Fornicatorum
inconstantia.

Similitudine quadam leuitas fornicatorum exprimitur, ut bulla super aquas nata, nunc huc, nunc illuc fertur, ita fornicator, aut adulter, inconstantissimi animi est. Nam res est solliciti plena timoris amor. Vbi autem timor, ibi inconstantia: solus is constat, qui Domino adheret. At fornicator, ita sordidat corpus suum, ut recedant ab eo, Dominus & spiritus eius: proinde, nihil animi uirilis, nihil constantie, ei relinquitur.

DISSIPATUR LEVITATE SVB
STANTI. Qui fornicationi student, inertes, & rerum suarum negligentis sunt: eorum opes disfluunt: non

Ignauia fornicatorum.

colunt agros, non curant uineas, sed unà cum ipsis, omnia eorum bona subinde maledicuntur, et decrescunt

SICVT ARIDITAS ET CALORETC.

Hoc est, utcumque uiuant in hoc seculo peccatores, uel prosperrime, deglutientur tamen ab inferno, deijcientur in profundam perditionis foueam: & quem admodum

admodum aquæ niuis, soluuntur à calore: & diffuunt, nescio quo: ita impij, ut maxime aliquandiu sceleriter uiuant, ita tandem ab ardore diuini iudicij consumuntur, ut nihil eorum remaneat.

OBLIUISCETVR EIVS MISERICORS

Alia, communio est sanctorum, quorum unus est liber Communiõ
sanctorum pri-
uatur peccas-
tor.

Alia, una fides, unus Dominus: impius uero ex hac
comuniõne eiicitur, usque adeo, ut ne nomen eius agnoscat
scatur: iam quia, ipse nullam misericordiam alicui exhibuit,
igitur in iudicio nulla et exhibebitur, sed erit uermium
esca, uoluptas eius in abominationem uertetur.

NEMO VNQVAM EIVS RECORDABITVR.

De iustis dicitur, In memoria æterna erit iustus. Sed de peccatoribus, nomen peccatorum delebitur in terra, & sicut arbor putrida foras proiicitur, & conculcatur, ita impij à facie Dei in ignem æternum protrudentur, Quare? quia

ADFLIXIT STERILEM NON PARIEN-

Hoc est, impius ideo in perditionem protrudetur sicut arbor putrida, quia adflixit sterilem non parientem, hoc est, afflictionem addidit afflictioni (est enim in lege sterilitas maledictio) calamitatem, calamitati: uide non benefecit, impotentiores se, calumnijs circumuenit, tyrannide sua oppressit, opprimere enim inferiores, impiorum proprietas est. Unde & Ezechiel 19. leones dicuntur.

ANNOT. IN HIOB

ETIAMSI EXALTATUS FVERIT.

Hoc est, tyrānus, quantumcunq; firmus uideatur,
 & pbe munitus, nunq̄ tamen securus est. Sic & Mo-
 se de impijs scribit Deuter. 28. Timebis nocte & die,
 & non credes uitae tuae, erit uita tua pendens ante te.

PARAT SIBI CONFIDENTIAM.

Tyranni misere
 ra conditio.

Tyrannus sibi male conscius, omnia munit, omnia
 cauet, omnia timet, & ut Plato ait: tyranni uiuunt
 tanq̄ uinculis quibusdam formidinum, & armorū de-
 uincti, ac solis in ciuitate, minime egredi aut peregri-
 nari licet, nec quicquam eorum quae alij libere solent,
 audent: proinde, omnia subditorū consilia explorat,
 omnes eorum conatus circumspicit, ne seditio oriatur,
 & ut paret sibi securitatem, nunc arces munit, nunc
 equites & milites stipendio conducit, nūc onera gra-
 uissima in subditorū humeros reijcit, quō eos in officio
 contineat, ne ociosi de pernicie tyranni consultant, ut
 habes Exo. 2. lam quia impio conatu, periculum effu-
 gere studet, ideo adcidit ei quod timet.

EXALTATI SVNT PAVLVLVM.

Tyrāni eò in-
 faeliciores,
 quanto sunt
 sublimiores.

Nemo existimet impios, aut tyrannos ideo faelicio-
 res, quia exaltati, & glorificati sint, in hoc mundo,
 nam quo magis exaltati sunt, eo maior iudicium ma-
 net eos, ut Esayas inquit: omnis mons & collis humili-
 liabitur, & ut fulmina, nō feriūt nisi altissima quae q̄
 turres, & montes: ita iudiciū Domini graue, in sub-
 limes

limes fertur: Deposuit, inquit Beata uirgo, potentes de sede, & exaltauit humiles. Nam quemadmodum spicarum summitas, tandem præ sua grauitate in terram deorsum trahitur, & quum maturuerint aristæ, grana earum maturitate excussa, decidunt: ita impij, paulatim in altum succrescunt, & eleuantur, donec maturuerint ad iudicium, tunc enim subito in profundum deiiciuntur. Sic Gen. 15. Necdum completæ sunt iniquitates Amorreorum, hoc est, Amorrei nondum maturuerunt ad iudicium.

AN NON EST ITA, QVIS MENDACII. Id est, quæ loquor uera sunt, neq; enim è foelicitate externa, pietas probari potest, alioqui nemo magis impius pijs esset, siquidem omnibus hominibus misertiores sunt, neq; ex in foelicitate, impietas, quando omnium prosperrime uiuât impij: utcunq; aut prospere agât, habet tamē suū iudiciū qd' effugere nō possunt.

CAP. XXV.

R Espondens Bildad Suites, dixit. Nōne potestas & terror apud ipsum sunt, q̄ facit pacē in sublimibus suis? An est numerus expeditorum eius: & super quem non surgit lumen eius?

ANNOT. IN HIOB

Quo iustificaret homo cū Deo (collatus:) & quō purus esset natus mulieris?

Ecce ultra, luna non splendet, & stellæ non sunt mundæ in oculis eius.

Quāto minus homo tinea & filius hominis uermis.

NONNE POTESTAS. Eandem cantilenā Bildad canit, quam in prioribus amicorū orationibus audiimus: arguit enim ab omnipotentia & puritate Dei, neminem in conspectu eius iustificari, nec citra peccatū adfligi, id quod uerissimū est, si hominem citra fidem tibi ob oculos posueris, qui uero donatus fuerit fide ut Hiob (unde & iusticiæ testimonium habet) non solum citra meritū adfligitur, sed etiā coram Deo iustificatur, siquidem fides, peccatum & peccati atque toramenta, absorbet, & iustus ex fide uiuet.

Quō Deus operetur oīa, etiā peccata.

Porro cum dicitur, apud Deum esse potestatem, intelligas eum esse omnipotentem nō solum *δυνάμει* uerumetiam *ἐν ἐργῶν ἰσχύϊ*, id est, & potentia & actione, omnia enim potest, & omnia agit: ergo & mala operatur? maxime, non ex se, sed ex instrumento per quod operatur, est enim Deus, ut sic dicam, mundi anima, perinde ut in corpore humano, anima mouēs est: iam si humana anima corpus debile aut claudum nacta fuerit, pergit nihilominus mouendo, & fit motus

tus claudus, non ab anima, sed à corpore moto, ita Deus operatur omnia in omnibus. Iam quum operetur in homine uelle & facere, homo uero ex peccato, ab Adam deriuato, male uelit & faciat, fit mala uoluntas, & opus non ex Deo operante, sed ex homine deprauato: proinde, quanquam Deus mala operetur, non tamen malitia Deo adscribenda est, sed instrumento male deprauato &c.

TERROR. Id est, apud Deum est iudiciũ. Nam sicut fluit cæra à facie ignis, ita omnis creatura à uoce Domini, ut est Gen. 3. Vocem tuã audiui Domine, & timui &c. 4. Reg. 7. Dominus sonitũ audiri fecerat in castris Syriæ, curruũ & equorũ, surrexerunt ergo Syri, & fugerũt in tenebris, uox enim Domini irata, adeo terribilis est, ut occidat, & in eternũ perdat.

FACIENS PACEM IN SVBLIM.

Hoc est, omnia suo ordine disponens, Sap. 11. Oia in mensura et numero & p̄dere disposuisti, nisi enim cuncta iusto ordine collocata essent, non posset fieri, quin cælum terræ, in unũ chaos misceretur, atq; hæc creaturarum dispositio pax dicitur in sublimibus.

AN EST NUMERVS EXPEDITO-

RVM. Dicitur enim Deus, Dominus Sebaoth, id est, exercituum: & Daniel. 7. Millia millium ministrant ei & decies nullies, centena millia assistunt ei, hoc est, innumerabiles sunt ministratorij spiritus, qui hoc lo-

ANNOT. IN HIOB

eo expediti dicuntur. Sic & Christus in Euāgelio ait: an non possum rogare patrem, & mittet mihi plusquam quā duodecim legiones angelorum: similiter 4. Regum 19. Vnus angelus percussit una nocte, in castris Assyriorum, centum octoaginta quinque millia. iam si unus angelus tantum potest, quantum posset Dominus per innumeratas angelorum cohortes?

ET SVPER QVEM NON SVRGIT.

Id est, Deus omnia uidet, nihil ab eo absconditum est, sicut & sol dicitur πέντα ὄψεσθαι Psal. 18. Soli posuit tabernaculū, exultat ut gigas ad currendū uiam, à summo cælo egressio eius, & recursus eius usque ad summum cæli, nec est qui se abscondat à calore eius: sic & Psal. 138. Quo ibo à spiritu tuo? & quo à facie tua fugiam? si ascendero in cælum tu illic es. Huc addidit Christus in Euangelio, Pater sicut solem suum oriri super bonos & malos, id quod ingens liberalitatis Dei iudicium est, quod se omnibus obuium præbeat, & neminem à beneficijs suis excludat, nisi si quis sua pereat infidelitate.

QVOMODO IUSTIFICARETUR.

Hoc est, si Deus tam potens, sapiens & beneficus est, quomodo coram eo posset homo iustificari, & cum eius iusticia conferri? Vera hæc sunt, si hominem cum Deo, citra medium, id est, fidem in Christum conferas. Sed confer cum cum medio, id est, fide in Christum

Christum, habebit etiam homo, quod gloriatur coram
Domino, sed tamen in Domino.

ET QUOMODO PURVS ESSET.

Tota enim natiuitas nostra impura est: hinc in lege
precipitur, Leuit. 12. ut mulier immunda sit septem
diebus, octauo die circūcidatur puer, & maneat ipsa
triginta tribus diebus in sanguine purificationis sue.

Natura enim sumus filij iræ, purificationis egentes, *Natura im-*
& qd' ex carne est, caro est: p'inde, impuri sunt quot *pura-*
quot ab impuris nascuntur: quāq' infans, creatioe nō sit
impurus, utpote Verbo Domini creatus & sanctifica-
tus, sed impurus est ppter Adā, in quo oēs moriuntur.

ECCE ULTRA LVNA NON EST.

Tantus est splendor diuinæ maiestatis, ut nec lune
nec stellæ, in cōparatione eius luceant, quomodo ergo
luceret homo, qui est TINEA & VERMIS? His *Contemptus*
autē epithetis uides, quā cōtemptim spiritus sanctus *homo-*
in Scriptura de homine loquatur, non enim assuetus
est uulgis gloriofis, & claris epithetis, nec in princi-
pum aula, quæ est titulorum officina, uersatus est,
sed scapham uocat scapham, καὶ τὰ σὺχα σὺχα.
Nam & aliās hominem puluerem, aliās carnem, aliās
uanitatem, aliās mendaciū uocat: & gentiliū literæ,
bullam: quibus omnibus, conditionis & miseriæ no-
stræ admonemur, ut eam agnoscentes, confugiamus
ad Dominum qui solus est liberator noster.

CAP. XXVI.

Respondens Hiob, dixit.
 Quem iuuas & impotentem & saluas
 brachium inualidi?

Cui consulis & insipienti & & potentiam
 magnati ostendis.

Pro quo adnuncias sermonem & pro
 quo spiraculum egreditur a te?

Gigantes dolent sub aquis & habitan-
 tes cum eis.

Nudus est infernus coram eo, & non
 est operimentum perditioni.

Extendit aquilonem super inane, su-
 spendit terram in nihilum.

Colligat aquas in nubes eius, & non
 rumpitur nubes sub ipsis.

Tenet uultum solii, expandit super
 ipsum nubem suam.

Præceptū statuit super faciem aquarū,
 donec consumatur lumen cum tenebris.

Columnæ cœli contremiscunt & ob-
 stupescunt ab increpatione eius.

In uirtute

In uirtute eius conturbatur mare, & in prudentia eius confringitur altitudo.

Per spiritum eius cœli clarescunt, infirmitat manus eius serpentem uestem.

Ecce hi sunt fines uiarum eius, sed quã breue Verbum audiuimus in illo, & tumultum potentiarum eius quis intelligit?

QVEM IUVAS. Rursus Hiob, ut solet, crucem suam sine mediatore, & propiciatore adspiciens aduersus Deum indignatur. Nam cum aliàs Deus prædicetur adesse impotenti, laboranti, & onerato, iuuare inualidum, sapientiam sapientum perdere, & intellectum præstare stultis, adeoq; oppressos defendere excusare, & causæ eorum consulere: nunc Hiob conqueritur, diuersum accidere: ac Deum pro communi prouerbio, fortiores iuuare: se uero quod insipiens et infirmus sit, derelinqui, ait enim indignabundus, quem iuuas ô Deus? nonne ex promisso, impotentem iuuare debes? sed ut re ipsa experior, etiamsi te imbecillibus affuturum promiseris, semper tamen fortioribus, tuo auxilio præsto ades, quem liberas: nonne ex pacto, oppressum liberare debes, ut est Esa. 66. Super quẽ respiciam, inquit Dominus, nisi ad pauperculum & contritum spiritu? Sed ut uidetur, suppressum, subinde magis atq; magis conculcas, cui consulis? nonne tibi con-

Blasphemia
quod Deus
non adsit ad-
flictis.

ANNOT. IN HIOB.

fulendum esset insipienti, ita enim Psal. canit: Intellectum præstans paruulis: & aliis, Perdam, inquit Dominus, sapientiam sapientum: sed ut sentio, stultos abominaris, & sapientes celebras: hæcine pia iusti Dei opera sunt? Sic ne fideliter præstas, quod pollicitus es? nam promisisti te affore inualido, & potentiam tuam ei declaraturum, sed ut uideo, res planè in ducsum cadit. Habes iterum, quod cor à Deo derelictum, eum mendacij insimulet, qui multa polliceatur, in necessitate uero nihil præstet. Sed quod Deum falso aduandirationem, quàm prudentia carnis intelligere possit. Caro enim fortitudine iuuat, sapientia consulti, potentia liberat: contra, Deus iuuat imbecillitate, consu-

Sic iuuat Deus lit stultitia, liberat impotentia 1. Corinth. 1. Postquã
 us per impo= in sapientia Dei, non cognouit mundus per sapienti
 tentiam. am Deum, usum est Deo, per stultitiam prædicatio-
 nis, saluos facere credentes: & 2. Corinth. 12. Virtus
 mea per infirmitatem perficitur. Huius rei exemplum
 habes in Christo, què Deus sic uiuit ut ibecillitate, for-
 titudinem Satane expugnauerit. Sic & Apostolos iu-
 uuit, passione & morte, passionem ac mortem superan-
 tes. Sunt & alia facta in Veteri Testamento, quibus
 Deus specimen dedit, se infirmitati fidelium adesse, ut
 confundat infidelium fortitudinem: sic Abraham cum
 paucis uernaculis, uicit quatuor reges, Gene. 14. Ita
 Hiericho

Hiericho ciuitas debellata est sono tubæ, Midianitarie ingens exercitus, à trecentis fugatus est. Dauid infirmus, fortem Goliath superauit: usq; adeo per impotentiam piorum, suam potentiam declarat, cum prima facie, uideatur potius fortes iuuare quàm imbecilles.

PRO QVO ADVNCIAS. Id est, cui patrocinaris? nonne patrocinium promissisti adflicto? sed nunc negas, pro quo irascris? intumesces? quæ zelas? nonne calumniam patientem & iniuste oppressum? Sic enim scribitur Zach. 1. Hæc dicit Dominus exercituum: Zelatus sum Hierusalem & Sion zelo magno, & ira magna irascor super Gentes opulentas. At ego nihil tale mihi adflicto, & impotenti, contingere uideo.

GIGANTES DOLENT SVB AQVIS.

Iuuat, inquit, Deus fortes, me imbecillum, inuaidum, & nulli culpæ affinem, despicit. Iam ut maxime cupiam eum, in ius uocare, fortior tamen & potentior est, quàm ut à me cogi possit in iudicium: quocumq; igitur me uertero, succumbendū mihi est, quādo Deus cōtra me à parte aduersariorū stet. Sed ut sciamus quāta Dei sit potentia, & quā minime liceat homini, cū Deo contendere, enumerat Hiob, aliquot potentie Dei argumenta. Primū, Gigantes dolēt sub aquis &c. Gigantes sunt ingentia cete in mari, sub quibus tyrāni, in terra potentes, describuntur, hi unā cum cohabitatoribus suis dolent sub aquis, hoc est, etiamsi potentissimi &

Argumenta potentie Dei.

ANNOT. IN HIOB

Tyranni formidant Dominum. crudelissimi sint, territi tamen Domini potentia, et metuescunt, ut uides in Aegyptiis dicentibus intra se Exod. 14. Fugiamus Israël, Dominus enim pro eis contra nos pugnat.

NVDVS EST INFERNVS &c.

Hoc est, perdere potest quem uoluerit, infernus coram eo non est clausus, sed apertissimus, ut intrudere possit quemuis: licet, modo libeat omnes perdere. Prouerb. 15. Infernus & perditio Deo patent.

EXTENDIT A QVILONEM.

Synecdoche, pars pro toto, Aquilo enim qui septentrio est, pro toto caelo, seu firmamento sumitur: quod igitur Deus caelum extendat, & terram sustineat, nulla columna supposita, ingens potentiae Dei argumentum est, Psal. 103. Extendens caelum sicut pellem, & fundauit terram super stabilitatem suam. Atlantem ferunt Poetae, caelum humeris suis sustinere, at nos confitemur uerum Atlantem, Dominum Deum nostrum, qui Verbo suo, tam caelum quam terram sustinet.

Aquas colligit in nubibus. COLLIGAT AQVAS. Et hoc non mediocriter Dei potentiae argumentum est, quod aquas in nubibus colligat, ne mox decidant, cum tamen natura sua graue deorsum feratur.

TENET VVLTVM. Solum Dei est caelum: Esa. 66. Caelum mihi sedes est: hoc solum Deus occupat.

occupat, interim tegens & obducens nubibus. Psal.

135. Qui operit caelum nubibus, & parat terrae pluviam.

PRAECEPTVM STATVIT. Vi infra

Cap. 38. Circundedi ait Dominus, mare terminis suis **Terminum**

& posui uectem ac ostia, & dixi: usq; huc uenies & c. mari-

tantissper autem stabit aquarum terminus, dum consu-

matur lumen cum tenebris, usq; ad consummationem

mundi, & ad finem seculi.

COLVMNAE COELI CONTREMI-

SCVNT. Per columnas caeli, intelligit ea quae sub

**Commotio
terrae.**

caelo sunt, alioqui enim caelum nulla columna, nisi ma-

nu Domini sustinetur. Omnia aut sub caelo contremi-

seunt a tonitru, quod hoc loco increpatio Dei dicitur.

IN VIRTUTE SUA CONTVRB-

Id est, flante Domini uirtute, intempestuoso uen-

to, omnia maris concutuntur, et aqua & naues. Econ-

**Ventis impe-
rat.**

tra, altitudo, hoc est, fluctus marini, in altum eleua-

ti, eiusdem uirtute, confringuntur & sedantur.

PER SPIRITVM.

Hoc est, uentis (qui spi-

ritus Dei dicuntur) nubes dispellentibus, caelum fit cla-

rum & serenum. Sic & manus ac potentia Dei, su-

gat serpentes marinos, & cete mare conturbantia, ut

aequor planum fiat & sedatum. Pro uecte, Hebraeus

habet **תו** quod tortuosum, aut recuruum signifi-

cat, hoc enim epitheton est marinarum belluarum.

Allegoricôs de Satana interpretari potest.

ANNOT IN HIOB.

ECCE HIS VNT FINES &c.

Ecce hæc est Dei potentia, hæc Dei maiestas, quæ
breuibus quidem, utcunq; delineata est, sed tamen
tanta est, ut uerbis comprehendi nequeat: unde pul-
cherrime apud Hebræos, non simpliciter dicitur po-
tentia, sed גבורות רעים id est, tumultus & co-
nitru potentiarum.

CAP. XXVII.

ET addit Hiob, assumens parabolam
suam, & dixit.

Viuit Deus, qui aufert iudicium meū,
& omnipotens amaricans animam meā.

Quia omnino, donec spirauero mecū,
& halitus Dei in naribus meis fuerit.

Si loquantur labia mea iniquitatem,
& si lingua mea meditetur dolum.

Absit a me ut iustificē uos, donec pere-
am, non reiciā innocentiam meā a me.

De iustitia mea quam teneo non mo-
uebor, non reprehendit me cor meum
a diebus meis.

Erit sicut impius inimicus meus, & ad-
uersarius meus sicut iniquus.

Quæ

Quæ enim est spes hypocritæ, quod auaritiæ frudeat, quando extirpaturus sit Deus animam eius?

Nunquid clamorem eius exaudiet Deus, cum uenerit super eum tribulatio?

An super omnipotente delectabitur, inuocabit Deum in omni tempore?

DIVERSA LECTIO.

Pro assumens parabolam suam, Hebræus habet **וַיִּשְׁמַח** hoc est, exaltans prouerbum suum, quod nos dicere possumus, exclamans, intendens sermonem suum, ut hæc quasi emphasi quadam, dicta sint.

A D N O T A T I O.

VIVIT DEVS QVI AVFERT IVDI CIVM &c. Tres amici, hætenus Hiobem propter afflictiones, insinularunt occultæ impietatis reum, quando aperta flagitta in ipso nõ agnoscebant: ad hoc igitur respondet, etiam iuramento adseuerans, se nihil mali prorsus consciũ sibi esse, nec unquam à sua sententiâ recessurum, nec amicorum opinionem adprobaturum, dicens: Vivit Deus (sic enim turant Hebræi) qui peius me adfligit quàm meritis sim, & grautori me dolore adficit, quàm ferre possum, quod donec uixero nihil mali in hac caussa, de qua inter nos controuersia agitur, loquar, aut corde meditabor, neq; unquam

ANNOT. IN HI OB

committam, ut assentiar sententiæ uestræ, & fatear,
me iuxta meritum adfluctum. Si enim hoc faterer, san-
ctitatem fidei & crucis, negarem, quod, quid aliud est
quàm Deum fide & cruce sanctificantem negare? pro-
inde, absit ut recedam à iustitia mea, & confitear, me
propter peccati meritū, crucifixum esse, quando pro-
fus nihil mihi conscius sum, neq; reprehendat me cor
meum, fide iustificatum: quin potius, hi impij sunt, qui
me impie calumniantur, & hi iniqui sunt, qui mihi in
hac controuersia aduersantur. Sed quomodo conue-
nit, quod Hiob primum, uideatur Deum calumniari,
tanquam iudicium auferentem, et iniuste adfligentem:
cum sit Deus faciens iustitiam & iudicium: dein, quod

Hoc peccatū
Hiobis blas-
phemias com-
mittit.

ire iurando suam iustitiam & innocentiam adferat,
nec uelit sententiam amicorum adprobare, quum ueris-
simas contiones habuerint? Respondeo, id quod supra
sepe tractatum est: sed ut repetatur oū π̄ᾱε̄ δ̄ρ̄ 290
291. Hiob iustam habet causam, aduersus amicorum
calumnias: sed in causæ actione peccat, non enim so-
lum, suam innocentiam tuetur & excusat, id quod ex
fide facit, sed etiam Deum adcusat, id quod ex grauita-
te iudicij, & insustentabili crucis onere, prouenit: nā
quod pertinaciter suam innocentiam adferat, fidei,
non carnis gloriatio est: fides enim in misericordiam
Dei, hoc est, Christum, respiciens, alienam iustitiam
ad se adtrahit: quam qui possidet de innocentia gloria-
tur, non

tur, non in se, sed in Domino: & nihil sibi conscius est, ut & Paulus ait, qui tamen paulo ante Ecclesias deuas tulerat. Sed quia talis conscientia non ex homine est, ideo additur: in hoc autem non sum iustificatus, ut sciamus innocentie gloriacionem, non esse iustificationis nostris iuribus partem: sed alterius beneficio donata. Ita & alibi dicitur: Gloriatio nostra, est conscientia nostra, in nobis quidem sumus conscius omnium malorum, in Deo uero quem per fidem possidemus, sumus omnium bonorum conscius. Quod autem Hiob non adprobet amicorum sententiam, iure facit, neque enim Deus adprobat, ut est capite ult. nam quamquam ueras producant sententias, eas tamen sordidant carnali prudentia, & in Hiobem inique torquent.

ET HALITVS DEI IN NARIBVS &c.

Hoc est, donec anima uitalis mecum fuerit, & uescar aura. Halitus enim Dei hoc loco spiritus est humanus, quo uiuimus, spiramus & respiramus, ut Esaias 2. Quiescite ab homine, cuius spiritus in naribus est, id est, nolite confidere in homine, qui uobis nihilo melior est, qui spirat & respirat, qui aequae ac uos, fragilitati & morti obnoxius est: in quem Esaias locum, uide doctissima Ioannis Oecolampadij praecceptoris mei Ioan. Oecol.

SI LOQVANTVR LABIA &c.

lurantis est, ut saepe Scriptura habet.

ANNOT. IN HI OB

Iudicium inci-
pit in sanctis,
& completur
in aduersarijs
Domini enim
perdidit gra-
uius oēs Gen-
tes quæ adfli-
xerunt Israē-
lem.

ERIT SICVT IMPIVS, INIMIC. &c.

Hiob iudicia Domini à se in aduersarios depellit,
q. d. ego nihil mihi conscius sum, non reprehendit me
cor meum: illi potius impij sunt, qui me impium cta-
lumniantur: proinde, adflictiones in me inchoatæ, in
caput impiorum mihi aduersantium, redundabunt.
Solet enim iudicium Dei à sanctuario, ut Petrus ait:
à ciuitate sancta, ut Hieremias habet, incipere, & in
prophana redundare, hoc est, à pijs in impios: itaq;
ait Hiob, non ego impius & iniquus sum, sed potius
aduersarij mei, qui & iudicium Dei tandem experia-
entur, utcunq; in me coeptum.

QVAE ENIM EST SPES HYPOCRI-
TAE &c. Hoc est, adflictio in me coepta, in hypocri-
tarum caput recidet: non enim constabunt in iudicio
Domini, etiamsi nunc maxime uideantur suis bonis
fidere, diripiunt enim bona pauperū, egenos expilat,
& non nisi auaritiā spirant: nam hypocrita infidelis
est, quisquis aut sine fide est, charitatem non habet:
proinde rapit, calumniatur, & exaturari nunq; pos-
test, solus enim Deus ἰκανότης ἡμῶν ὁσὶ, qua suf-
ficientia, si quis careat, non explebitur, nec diuitijs,
nec honore, nec annis. Audi ergo impij hypocritæ, in
Deo sufficientiā non habentis, iudiciū: Deus, inquit,
extirpaturus est animā eius, Lu. 12. Stulte, hac nocte
animā tuam repetent à te, & quæ parasti, cuius erūt
Nunquid

Infidelis, insa-
tiabilis est.

NUMQUID CLAMOREM &c.

Maius donum homini à Deo conferri non potuit, quam spiritus orationis, quo ad Deum penetramus, eo enim ipso, quo oramus, exaudimur: & eo, quo nos Deus orare iussit, exauditionem promisit, ut habes Esa. 65. Erit antequàm clament, ego exaudia, adhuc illis loquentibus, ego audiam: & in Euangelio: Petite & accipietis. Cur igitur non exauditur impiorum oratio? & in Psal. precatur spiritus, ut oratio impiorum in peccatum fiat, quia sine fide & resipiscencia, orant, ut eorum preces potius sint clamor, quam oratio, nam de fidei oratione Psal. canit: Ad Dominum cum tribularer clamaui, & exaudiuit me.

Oratione peccatorum non exaudit Deus

AN SVPER OMNIPOTENTE.

Hoc est, impius in tempore tribulationis, nec inuocat Deum, nec exauditur, etiàsì maxime eum inuocauerit, quia caret fide, orationis medulla: porro, delectari in omnipotente, est in Deo pacem & conscientiam puram possidere, quanquam in mundo adflictiones ferantur, impius igitur, ut caret fide, ita caret gaudio & pace conscientie: non enim est pax, ut Propheta ait, impijs. Quod uero ait hypocritam non inuocare Deum omni tempore, huc respicit, quod sit sine intermissione orandum, ubi enim est fides, ibi oratio nunquam intermittitur, etiam si quis aut dormiat, aut aliud agat: infidelitas uero nunquam orat, nisi ore, quae oratio nubes penetrare nequit.

ANNO T. IN HIOB

Docebo uos (quid sit) in manu Dei,
quid ab omnipotente fiat, non celabo.

Ecce uos omnes prudentes uidemini,
quare ergo sic uana loquimini?

*Ma'edictio-
nes impij.*

Hæc est pars hominis impij a Deo, &
hæreditas tyrannorum quam ab omni-
potente adcipient.

Si multiplicati fuerint filii eius, ipsius
gladii erunt, & nepotes eius non imple-
buntur pane.

Reliquiæ eius in morte sepelientur, &
uiduæ eius non plorabuntur.

Si cõportauerit quasi puluerem argen-
tum, & sicut lutum præparauerit uestem.

Præparabit, sed iustus uestietur, & ar-
gentum innocenti diuidetur.

Aedificat domum suam sicut tinea, &
sicut tabernaculum facit custos.

Si diues occubuerit non rapiet (opes se-
cum) oculos suos apiet, & nihil inueniet.

Adprehendent eum, sicut aqua, terro-
res, noctu surripiet eum tempestas.

Tollet eum uentus orientalis, ut pereat,
& rapiet eum tempestate, e loco suo.

Proiciet

Proiciet eum & non parcat, de manu sua fugiens, fugiet.

Plaudet super eum (irrisor) manibus suis, & sibilabit super eum de loco suo.

DOCEBO VOS &c. Vestra opinione ô amici, prudentissimi uobis uidemini, sed stulti facti estis ἐν τοῖς ἀλλογομοῖς uestris. Proinde, audite, docebo uos, quæ sint iudicia, quæ sit sapiëntia Dei: nam, etiam si impij nûc benedicantur, ego uero adflugar innocens, hæc tamen est impij hominis pars, & hanc hereditatem à Domino accipiet, ut sequitur.

SI MULTPLICATI FVERINT.

Hoc iudicium, etiam manifeste, impletum est, in posteritate Saulis 1. Reg. 21. & Achab 4. Reg. 10. sic enim in lege dicitur: uisitans iniquitatem patrum in filijs, in tertia & quarta generatione.

Filij impiorum parentum occiduntur.

ET NEPOTES EIVS &c.

Sicut enim, de iustorum filijs dicitur: iunior sui & senui, & non uidi iustum derelictum, nec semen eius querens panem: ita de impijs: ecce serui mei comedent, & uos esuriētis: ecce serui mei bibent, & uos sitietis.

Egestate adfligentur impiorum filij.

RELIQUIAE EIVS IN MORTE. Id est, quicquid superit de impio, maledicatur, & perit, usque adeo, ut & uidua, de progenie eius supstites, & eiusdem impietatis hæredes: nõ plorabuntur in morte, & nemo sit, quæ earum misceatur, sed abiectæ & cõtemptæ morientur.

ANNOT. IN HIOB

SI COMPORAVERIT QVASI PV-
 VEREM. Quod in lege dicitur: Domū edificabis,
 & non habitabis in ea: plantabis vineā, & non uina
 demuabis eam, hoc loco, aliter effertur: Colliges nu-
 mos, & parabis uestē, pius uero ijs utetur, solet enim
 Deus diuidere, alijs dona, alijs donorum usum & lu-
 crum: impijs largitur dona, pijs uero, donorū lucrū
 aut usum, ut diuitie donū sunt, earum lucrū, est satis
 habere, propter hoc enim expetitur opes: iam Do-
 minus distribuit impijs diuitias, & addit sollicitudinē:
 pijs uero, largitur tranquillā mentem, & animū pau-
 cis contentum, auferens ab eis diuitias: ita & sanitas
 expetitur, ut sit mens sana, in corpore sano: impijs
 igitur datur sanitas corporis, animo interim egro: pijs
 uero, animi sanitas, corpore omnibus malis affecto.

*Impiorum do-
 nis utitur pijs*

*Propter hoc
 expetitur opes:
 iam Dominus
 distribuit impijs
 diuitias, & addit
 sollicitudinē:*

AEDIFICAT DOMVM SVAM. Quamuis

*Domus impij
 desolabitur,
 ita & ciuita-
 tes, quae p im-
 pietatē a difi-
 catae, aut ser-
 uatae sunt, pe-
 ribunt.*

impious aedificet, nō tamē durat, nō benedicitur domus
 sed cito perit, & iudicio Domini dissipatur. Pro linea
 Hebraeus habet *וּבְיָמָיו* qd' Lutherus araneū translulit,
 ut sit sensus, aedificiū impij, est ueluti aranei tela, uel
 tineae tuguriolū, in corrosio ligno, quae uel leui uento
 dissipatur: praeterea, domus impij est, sicut taberna-
 culū à custode uinearū & hortorū aedificatū, qd' alia
 quandiu durat, sed post uindemiā, sua sponte collabitur,
 aut à feris diripitur, Esa. 1. Derelinquetur filia
 Sion, sicut umbraculū in uinea, & sicut tuguriū in cu-
 cumerario.

Si diues.

SI DIVES OCCVBERIT &c.

Impius suarū opum, nihil secum rapit, sed in iudicio inanis, uacuus & cōfusus, ab eis relinquitur: Moriente enim homine, aut à Domino iudicato, nihil manet, nisi quod uel fide, uel infidelitate rapitur: fides rapit secum omnia Christi bona, infidelitas omnia Sædeltas efferū tantæ mala: quid igitur insanimus in opes? quid in potur ex hoc tentiam? nihil earum rerum nos hinc ad iudicium Dei mundo. comutatur, sunt enim potius, sarcina, aut remora abeunt: nam qui cogitat se moriturum, & interim opes sanitatem, aliāq; huius mundi bona curat: quid aliud Impedimenta facit, quàm si quispiam leuiter incedere conetur, inte moriturorum rim uero, in humeros suos adcumulet, subinde maior bona mundi- ra atq; maiora onera?

ADPREHENDENT EVM &c.

Sicut aqua, id est, abundantissime, noctu, nihil tale cogitantem: iudicium enim impiæ confidentiæ, & carnalis securitatis, est subitaneus interitus. Theß. 5. Quum dixerint, pax & securitas, tunc repentinus superueniet interitus.

TOLLET EVM VENTVS ORIEN.

Pro uento orientali, apud Hebræos est קורק qui est uentus Eurus, ab oriente flans, uehemens deuastator, Exod. 14. Abstulit mare Dominus, flante uento uehemente & urente. Commodissime igitur per uentum orientalem, urentem, intelligitur iudicium

ANNOT. IN HIOB

Domini graue, quo impios perdit, rapit, conculcat,
ut nullus eis misericordiae locus relinquatur.

DE MANU SUA FUGIENS &c.

Manus hoc loco, sunt auxiliares & protectores: in
iudicio aut, suos etiam defensores impij fugiunt, usq;
adeo pudefacit Dominus, impiorum confidentiam.

PLAUDET SVPER EVM.

Hoc est, ridebuntur & subsannabuntur impij, Deut.
28. Eris in exemplum, & in parabolam &c.

CA. XXVIII.

Argento est suus egressus, & est locus
auro, ubi conflatur.

Puluis pter-
ra, Hebræo
more. Ferrum de puluere sumitur, & lapis ef-
fundit æs.

Finis constituitur tenebris, & omnem
terminum quispiam inuestigat, lapidem
caligine, & tenebris absconditum.

Erumpit torrens, ut non habitari, nec
pedibus uadari possit, exhauritur ab ho-
mine, & mouetur.

De terra egreditur panis, & sub ea euer-
titur, sicut ignis.

(Aliquibus

(Aliquibus) locis, sapphiri lapides
(inueniuntur) & glebæ auri.

Quam semitam non agnoscit auis, &
non aspicit oculus uulturis.

Non calcant eam filii superbi, non trá
fit super eam leo.

Ad saxum extendit (aliquis) manum
suam, subuertit de radice montem.

In petris riuos effodit, & omne precio
sum uidet oculus eius.

Perplexa fluminum gyrat, & abscon
ditum educit ad lucem.

Sapientia uero ubi inuenitur? & ubi
est locus intelligentiæ?

Non cognoscit homo situm eius, &
non inuenitur in terra uiuentium.

ARGENTO EST SVVS EGRESSVS.

Prioribus capitibus docuit Hiob, hoc esse uerum
sapientiæ Dei mysterium, quod pios nunc adfligat, po
stea liberaturus, & impios nunc benedicat, in iudicio
maledicturus: hoc uero capite docet, hanc profun
dam Dei sapientiam, & abditum crucis mysterium,
non esse ad rationis humanæ regulas exigenda: omnia
enim alia, in rerum natura, quantumcunq; abscondi
ta, humano labore & industria, peruestigari & esti

ANNOT. IN HIOB

mari possunt: sola uero Dei sapientia, humano studio
 & conatu, nec peruestigabilis, nec aestimabilis est. Ar-
 gento, inquit, sua est uena, suus egressus: quamuis au-
 tem lateat, argenti & auri uena, in absconditissimis
 montium locis, inueniuntur tamen multo labore, &
 effodiuntur opes, irritamenta malorum: similiter fer-
 rum, ut maxime in abditissimis terræ locis abscondi-
 tum sit, reperiri potest, sapientiam uero Dei, nullus
 uspiam humano studio, inuenit.

ET LAPIS EFFVNDIT AES. AES, in
 medijs lapidibus latet, sed ignis uehementia, lapides
 æris, usq; adeo torquentur, ut ueluti flumen, æs ef-
 fundant: nihil enim, in profundissimis tenebris latet,
 quod non improbo labore inuestigari, & à tenebris,
 ad lucem educi, queat: nam & lapis quispam, quan-
 tumcunq; alte in terra absconditus sit, effodi potest, et
 in lucem produci.

ERVMPIT TORRENS, &c.

Ærem aiunt, terræ inclusum, frigore in aquæ gut-
 tulas cogi, quæ si in unum locum confluant, fontem
 aut flumen fieri: quanquam igitur in altissima terra,
 aquæ guttule lateant, erumpunt tamen, & effundunt
 sese in terram, tanta aluei profunditate, ut eo loco ne-
 mo habitare, aut fundamenta domorum collocare, nec
 pedibus uadare possit, nec unquam sic exhauriantur,
 ut non pleno alueo fluant, quantumcunq; exhausseris,
 nihil decrescere uideatur.

De terra

DE TERRA EGREDITVR PANIS.

Semen in terram proiectum, profert nobis aristas
& frumentum, in cibum: & eo loco, si paulo altius
terram effoderis, reperiuntur lapides, è quibus con-
cussis, scintille ignis emicant, utrunq; igitur latet, &
semen supra, & ignis in saxo infra, producentur
tamen in lucem.

ALIQVIBVS LOCIS SAPPHIRI.

Sapphirus, ut Plinius scribit, aureis pūctis collucet,
unde & hoc loco, Sapphiri lapides, glebæ auri dicun-
tur: inuenitur autem hic lapis preciosus, in abscondi-
tis locis, sapientiam uero Dei, reperire non licet.

QVAM SEMITAM, &c. Hoc est, quæ
nunc enumerata sunt, ijs locis reperiuntur: ubi nec aues
uolant, ut maxime inuia petere soleant, ubi nec catu-
li leonum, qui ob ferocitatem & truculentiam, filij su-
perbi dicuntur: nec reliquæ feræ, deserti incolæ habi-
tant, nihilominus tamen, multo labore & improbo
sonatu, inueniri possunt.

AD SAXVM EXTENDIT, &c.

Id est, etiam montes subuertuntur & subfodiuntur
nam & Isthmi angustias, nauigabili alueo, perfode-
re tentarunt, Demetrius rex & Iulius Cæsar: sapien-
tia uero Dei, nusquam è terra effodi potest.

IN PETRIS RIVOS EFFODIT.

Possibile est, ut quæpiam in locis petrosis puteum

ANNOT. IN HIOB

effodiat, aut riuulum aquarum: & breuiter, preciosa quaeq; in terra latentia, erui possunt, sapientia uero non item.

PERPLEXA FLUMINVM GYRAT.

Possunt & humano labore, perplexi fluminum aluei, alio auerti, & circumgyrari, ut quae in profundo sint, conspici possint, ut sunt lapides preciosi, & aurum, sunt enim pleraq; flumina, aurum uehementia: in India, Pison uel Ganges, Gen. 2. In Asia, Pactolus: in Hispania, Tagus in Germania Rhenus &c.

SAPIENTIA VERO VBI &c.

Secunda dissimilitudinis pars: quum omnia quantumcunq; abscondita, humana ratione inuestigari possint, sola Dei sapientia, nec in terra inuenti, nec e terra effodi, nec humanis uiribus inuestigari potest, neq; enim est homo, qui cognoscat uenam eius, id, quod de humana solum ratione, intelligi debet: nam fides penetrat, etiam in abscondita Dei. 1. Cor. 2. Nobis Deus reuelauit per spiritum suum, spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunditates Dei.

NON COGNOSCIT HOMO &c.

Id est, reliqua omnia & inuenti & aestuari possunt, sola sapientia inestimabilis est, neq; est ullares, in tota rerum natura, cui possit sapientia Dei conferri, sola autem in Domino inuenitur, nobis autem offertur VERBO, & PROMISSIONE. & accipitur

capitur FIDE, Jacobi 1. Si cui uestrum deest sapien- Dominus.
tia, postulet ab eo, qui dat, nempe Deo, qui dat in- Verbum.
quam, oibus simpliciter, nec exprobrat, ac dabitur ei. Fides.
Sapientia.

Abyssus dicit, non est in me, & mare
dicit, non est mecum.

Non datur aurum pro ea, & non ad-
penditur argentū pro cōmutatione eius.

Nō æstimatur auro Obrizo, nec Ony-
chino precioso, nec Sapphiro.

Non comparatur ei aurum, nec ada-
mas, nec commutatio eius, uasa aurea.

Rhamoth & Gabis non memorabun-
tur (præ ea) & æstimatur sapientia super
margaritas.

Non comparatur ei Topazius Aethio-
piæ, auro puro non æstimatur.

ABYSSVS DICIT &c.

Id est, sapientia, nec in profunditate terræ, nec in
abyssu maris reperiri potest.

NON DATVR AVRVM PRO EA.

Sapientia Dei non emitur, nec æstimatur, uel au-
ro uel argento, uel lapidibus preciosis, tanta enim est
Dei sapientia, ut nullis gemmis comparari queat. Huc
alludu Salomon, Prouerb. 3. Melior est fructus sapi-
entia, q̄ argenti, & auro prouentus eius uberiores

Sapientia, Dei
Verbum.

sunt: prestat gemmis, & preciosa omnia vincit: eiusdem s. Melior est sapientia margaritis, & omnia incuncta non possunt ei conferri: sic & Sapientia 7. Pro-
posui, inquit, sapientiam regnis & sedibus: & dit-
tias nihil esse dixi, in comparatione illius, nec compa-
raui illi lapidem preciosum, quoniam omne aurum in
comparatione illius, arena est exigua, & tanquam lu-
tum estimabatur argentum in conspectu illius. Porro,
quæ de sapientia præciositate dicuntur, Verbi Dei en-
comion sunt, Dei enim sapientia, est Verbū. Pro auro
Obrizo, habet Hebræus **סוסאופיר** quod est
aurum preciosissimū, ex Ophir allatum 3. Reg. 9. Misit
Hirā seruos suos, cum seruis Salomonis, qui cum uenis-
sent in Ophir, sumptum inde aurū, quadringentorum
uiginti talentorum, detulerunt ad regem Salomonem,
unde quod nos uocamus obrizum, dictum esse uolunt
quasi Ophirizum. Est autem Ophir filius Latetan, qui
cum liberis suis Gangem Indæ flumen, & terram illi
proximam possedit, ut est Gen. 10. unde & regio
Ophir, ab eo nomen adcepit. Onyx quem Hebræus
אבן שושן uocat, lapis ille est, qui inuenitur in Gange in
dic fluuio, ut est Gen. 2. de quo uide Plinium 37. capite
& Pro Adamante Hebræus habet **אבן כביר** quod qui-
dam adamantem, quidam utrum cristallinum interpre-
tantur, à transparentia & puritate dictum: nam **אבן**
mundari significat. Ramoth & Gabis Hebræa sunt uo-
cabula.

cabula, de quibus scribunt, quod sint duo preciosissimi lapides, pro Ramoth uetus tralatio Ezech. 27. uer-
tu, Sericum, sic forte dictū à preciositate, nam **וַיִּשְׂבַּח**
significat exaltauit. De Topazio uide Plinium lib.
37. capite 5.

Vnde igitur sapientia uenit? & ubi est
locus intelligentiæ?

Abcondita est ab oculis omnium ui-
uentium, & a uolucris cœli tecta est.

Perditio & mors dixerunt, auribus no-
stris audiuius famam eius.

Deus intelligit uiam eius, & ipse agno-
scit locum eius.

Quoniam ipse fines terræ adspicit, om-
nia quæ sub cœlo sunt uidet.

Vt faciat uento pondus, & aquas ordi-
net in mensura.

Cum faciebat ipse pluuiæ præceptum,
& uiam fulguri sonanti.

Tunc uidit & numerauit eam, præpa-
rauit & inuestigauit eam.

Et dixit homini, ecce timor Domi-
ni est sapientia, & fugere a malo est intel-
ligentia.

VNDE IGITUR SAPIENTIA &c.

ANNOT. IN HIOB

Mortificanda
caro, si ad sa-
pientiam con-
scenditur.

Si non reperitur sapientia in terra, nec in mari, nec
uspiam inter homines, nec in caelo uolatilium domici-
lio: ubi ergo inuenitur? abyssus dicit, non est in ma-
re ait, non est mecum: sic & perditio, id est, infer-
nus, ac mors dicunt, audiuius famam eius, hoc est,
nec nobiscum est sapientia, sed tamen audiuius. De-
um solum nosse uiam sapientiae, & locum eius. Quod
nec perditio & mors nesciant sapientiam, & tamen
audiant famam eius, hunc habet sensum, quia ad sapi-
entiam Dei non peruenitur, nisi morte & perditione,
hoc est, abnegatione suarum uirium, ut Christus ait:
Qui uult me sequi, abneget semetipsum. Et ut primus
gradus ad uitam, mors est (nisi enim granum frumen-
ti in terram proiectum, mortuum fuerit, fructum non
feret) ita ad sapientiam Dei, primus gradus est, stulti-
tia: ad caelum, infernus, ut Paulus ait: Postq̄ in sapien-
tia Dei, non cognouit mundus per sapientiam Deum,
uisum est Deo, per stultitiam praedicationis, saluos fa-
cere credentes. Nisi forte pro perditione & morte, in-
telligas damnatos mortuos, & deplorat. e spei homi-
nes, hi enim audiunt famam sapientiae, hoc est, glori-
ari solent de sapientia, quasi eam soli scirent & intel-
ligerent: at longe aliter se res habet, nam solus Deus
intelligit uiam sapientiae, ut sequitur, prior tamen sen-
tentia mihi multo magis arridet.

DEVS INTELLIGIT VIAM EIVS.
Hec sunt

Hæc sunt inferni & mortis uerba: nobiscū, inquit, non est sapientia, sicut nec in abyſſo, nec in mari, sed tamen auduimus de ipſo ſamam, hanc ſcilicet, quod ſolus Deus intelligat ſapientiæ uiam, & agnoſcat locum eius, hoc eſt quod alibi Chriſtus ait: Solus pater nouit filium (ſiquidem ſapientia Dei eſt Verbum, ſeu filius eius) & ruruſus: Nemo nouit patrem, niſi filius, & cui uoluerit filius reuelare: proinde, ſi quis cupiat ſapientiam Dei, in myſterio crucis abſconditā cognoscere, filium aſpiciat oportet, in quo diſcimus, ueram crucis rationem: nam per Chriſtū, omnis crux benediſta eſt: & quicumq; in eum crediderit, in ſons patitur, quidquid aduerſitatū patitur: adhæc, in Chriſto crux, eſt reſurrectionis proceſſu: uſq; adeo non poteſt humana ratione, impietas & perditio, ex aſſertionibus probari, id qd̄ haſtenus conati ſunt amici.

Sapientia dei
sub cruce.

QUONIAM IPSE FINES TERRAE
ASPICIT. Hæc ſunt, inquit Hiob, ſapientiæ Dei, id eſt, Verbi, opera. Ex operibus enim inuiſibilia dei, ſunt uiſibilia, per Verbum aſpiciat, hoc eſt, gubernat, & cōſeruat omnes fines terræ. Ordinât per Verbum (Deus) ut uentus ſuum habeat pondus, & aqua ſuam meſuram: omnia enim creauit Deus in numero, pondere & meſura.

CUM FACIEBAT IPSE PLUVIÆ.

Idem plane locus eſt Proverb. 8. proculdubio hinc

ANNOT. IN HIOB

desumptus: Dominus, inquit, possedit me initio uiae
sue, ante opera eius eram, nondum fecerat terram &
fines eius & uertices puluerū orbis: cum coelum erige-
ret ibi ego eram, cum circum constitueret abyssos,
cum nubes desuper formaret &c. hoc est, ut breuius
explicem, Verbo, quod est sapientia Dei, omnia crea-
ta sunt, Psal. 148. Ignis, grando, nix, spiritus pro-
cellarum, quæ faciunt Verbum eius.

ET DIXIT HOMINI &c.

Ut per sapientiam Verbi, omnia creata & dispo-
sita sunt, ita per eandem, recreatur & regeneratur
homo: nam quicumque crediderit, uere sapientia par-
ticeps est: sapientia uero particeps, timet Dominum:
qui uero Dominum timet, uitat malum: proinde, ut
etiam est Prouer. 1. Timor Domini, est initium sapie-
ntiæ, quæ sola fide, non humano captu, inuestiga-
ri potest.

CAP. XXIX.

ET addit Hiob assumens parabolam
suam, dicens.
Quis dabit mihi (ut sim) secundum
menses priores, secundum dies (quibus)
Deus custodiuit me?

Quando

Quando splendebat lucerna eius super caput meum, quando ad lumen suum ambulabam in tenebris.

Quemadmodum eram in diebus adolescentiæ meæ, quādo absconditum Dei erat super tabernaculo meo.

Dum adhuc omnipotēs mecum erat, in circuitu meo adolescentes mei.

Dum lauabā gressus meos in butyro, & petra fundebat mihi riuos olei.

Dum egrediebar portam in ciuitate, & in platea parabant sedem meam.

Videbant me adolescentes, & abscondebantur, & senes assurgentes, stabant.

Dum principes cessabant in sermonibus, & manus ponebant ad os suum.

Vox principum abscondebatur, & lingua eorum maxillis adherebat.

Auris audiens beatificabat me, & oculus uidens testimonium, reddebat mihi.

QVIS DABIT MIHI, VTEC.

Ut certo, non tam amici, quā totus mundus cognoscat, Hiobem sine causa, & citra peccati meritū, adflictum esse, confert nunc Hiob, ijs sequentibus

ANNOT. IN HIOB

capitibus, priorem foelicitatem, cum praesenti maledi-
 ctionis supplicio, & recenset uita sua antea cata-
 logum, quo tacite, amicos suos, calumnia & menda-
 cij arguit: iam ut dulce est in prosperitate, prioru me-
 minisse laboru, ita grauissimu est in infelicitate memi-
 nisse prioris foelicitatis, optado igitur ait: uinam mihi
 possent rursus, priores uita meae dies contingere, qui-
 bus foelix era, quibus propuui habebam Deum &c.

QVIBVS DEVS CVSTODIUIT ME.
 Quasi diceret, nunc dereliquit me Deus, quae quon-
 dam multis beneficijs adficiebat, & summa cura, ab
 omnibus aduersarijs custodiebat. Custodit autem Deus,
 quando non tam beneficijs externis, quam Verbo suo,
 praesens est, quod Verbu, uera lucerna, & lumen ad
 ambulandu in tenebris, dicitur. Psal. us. Lucerna pe-
 dibus meis, Verbum tuum, & 2 Pet. 1. Habemus pro-
 pheticu sermonem, cui benefacitis attendentes, quasi
 lucernae, lucenti in loco caliginoso.

Verbum Dei
 lucerna.

QVANDO ABSCONDITVM DEI
 ERAT &c. Absconditum Dei, est Euangelion, my-
 sterion ab aeterno tectum, quod iam inde a condito or-
 be, in cordibus piorum lucebat: optat igitur HioB, ut
 rursus reueletur cordi suo Euangelion, quod aliquan-
 diu, in hoc mortis iudicio, ex oculis eius ereptu erat,
 & nudus ante tribunal sistingebatur. Potes & per absco-
 ditum, intelligere, tacitam Dei providentiā & cum
 tam,

ram, qua pios ab omnibus aduersarijs defendit.

DVM LAVABAM IN BUTYRO.

Id est, dum omnia in tabernaculo meo superabun-
dabant: butyrum enim & mel, abundantiam bono-
rum significant, neq; enim est, quod intelligas Hiobem,
tam stulte egisse, ut pedes suos in butyro laue-
rit, sed hac prouerbiali facie, explicatur omnium re-
rum plenitudo.

DVM EGREDIEBAR PORTAM.

ἡγορεύω est, qua Hiob sub oculos subijcit bo-
ni, moderatq; principis ἐκόντα, & populi obedien-
tis obseruantiam: quanta autem Hiob autoritate, in-
ter suos præditus fuerit, uel hinc æstimare potes, qd'
adulescentes, à conspectu eius fugerint (hæc enim est
puerorum disciplina) quod senes in eius honorem ad-
starexerunt, id quod ciuitatis est.

DVM PRINCIPES CESSABANT.

Commendat & sermonis prudentia, Hiobem, lo-
quente enim eo, omnes principes & sapientes tace-
bant, & sapientiam sermonum eius admirabantur.
Parum est, ingentes camelos possidere, & multas
oues: hæc demum magna Dei benedictio est, ab om-
nibus coli, & obseruari.

AURIS AUDIENS, BEATIFICABAT.

Id est, eram populi sermo, ubiq; prædicabar sælix &
beatus, publica omnium fama & laude cõmendabar.

ANNO T. IN HIO B

Quia liberabam pauperem a clamore
& pupillum, cui non erat adiutor.

Benedictio percuntis super me uenie-
bat, & cor uiduæ lætificabam.

Iusticia uestis mea erat, & uestiebat me
sicut pallium, & amictus iudiciū meum.

Oculus eram cæco, & pes claudo.

Pater eram pauperum, & causam quā
ignorabam, inuestigabam eam.

Conterebam molas iniqui, & de den-
tibus suis, auferebam rapinam.

Et dicebam, in nido meo peribo, &
quasi harena multiplicabo dies.

Radix mea germinabat apud aquas,
& ros pernoctabat in messe mea.

Gloria mea renouabatur mecum, &
arcus meus in manu mea mutabatur.

Me audiebant, & expectabant, & file-
bant ad consilium meum.

Post uerbum meum nihil iterabant,
& super illos stillabat eloquium meum.

Et expectabant me tanquam pluui-
am, & ore suo hiabant (quasi) ad pluui-
am ferotinam.

Si arri

Si arridebam eis, non credebant, & lumine faciei meæ non deiciebantur.

Si elegeram vias eorum, primus sedebam, & habitabam, sicut rex in exercitu, tanquam mœrentium consolator.

QVIA LIBERABAM PAUPEREM.

Recenset Hiob, pietatis opera, non quia de sua iusticia gloriatur, sed ut doceat, quæ sint vera fidei opera, & declaret amicos iniuste iudicare, quod dicant eum, iure & peccati merito, adfluctum esse. Itaq; & ex hoc loco discet, quis sit genuinus fidei fructus, & quod sit pii principis, qualis Hiob fuit, officium, non enim ait: audiuit quotidie MISSAM, orauit quindecim orationes Brigittæ, peregrinatus sum ad Diuum Iacobum, institui nobilia sacrificulorum collegia, & id genus superfluum alia: sed inquit, liberabam pauperem à clamore, pupillum adiuui, oculus fui cæco, pes claudus, pater pauperum &c. Quantum autem flagitium sit, pauperis clamorem negligere, docet spiritus sanctus, Prouerb. 21. Qui obdurat aures ad clamorem pauperis, ipse clamabit, & non exaudietur.

Officium boni principis, nõ supstitutosi

BENEDICTIO PEREUNTIS.

Mira efficit charitas, nam si pereuntem, pro cha-

ANNOT. IN HIOB

Beati misere-
ricordes.

ritatis ratione tractaueris, & à perditione liberaueris, benedictionem iugem in corde eius habes, etiã si ipse impius fuerit, Deut. 24. Si pauper est, non pernoctabit apud te pignus, sed statim reddes ei, ante solis occasum, ut dormiens in uestimento suo, benedicat tibi, & habeas iustitiã coram Domino Deo tuo. Eccl. 29. Conclude eleemosynam in sinu pauperis, & ipse pro te exorabit ab omni malo.

IUSTITIA VESTIS MEAE &c.

Iusticia est, qua innocens liberatur: iudicium, quo nocens punitur: hæc igitur duo, iustitia & iudicium, sunt uera regalis uestis, quæ principem ornant: sunt & sacerdotales uestes. Psal. 132. Sacerdotes tui induantur iustitia.

OCVLVS ERAM CAECO.

Quia in lege dicitur, Leuit. 24. Non malediceres surdo, nec coram caeco ponas offendiculum.

ET CAUSSAM QVAM IGNORABAM. Id est, non præceptis, non muneribus excæcatus, sententiam in controuersijs pronuntiabam, sed prudentia & consilio, omnes causas tractabam: nam ut Thucydides inquit, νομίζω δὲ τοῦ τὰ ἐναντιώτατα διελθῆναι εἶναι τόχος τε καὶ ὀργὴν, id est, puto duo maxime contraria esse consultationi, præcipitantiam, & iram.

Conterebam

CONTEREBAM MOLAS. Id est, conterebam iniquorum conatum & tyrannidem, qua pauperes opprimebant: hoc enim boni principis munus est, parcere subiectis, & debellare superbos.

ET DICEBAM IN NIDO &c. Pollicebar mihi securitatem, & longos uitæ dies: solemus enim nobis propter præsentem sælicitatem, multam & egregiam requiem polliceri, sed ecce subita & insperata oritur calamitas, nusquam enim in hoc mundo tua requies est, nec cogitet quis, se in hoc seculo quam pacis, præterquam in fide possessurum, quando non habeamus hic manentem ciuitatem.

RADIX MEA GERMIN. Benedicebantur fruges mee, Deut. 28. nam Dominus patres etiam carnaliter benedixit, ut discamus benedictiones spirituales nobis affatim futuras, si in fide perduremus.

GLORIA MEA RENOVABATUR. Subinde crescebat gloria mea, & mutabatur arcus, hoc est, augebatur potentia & maiestas mea. Gloria quidem humana, non est querenda, ut ait Hieronymus. Humanum diem non quero: honeste tamen uiuendum est, tum quod ratio fidei hoc postulet, & secum ferat, tum ne nomen Dei quod profitemur, inter Gentes male audiat, propter nos.

ME AUDIEBANT ET EXPECTABANT. Id est, sermonem meum, omnes ueluti ora

ANNOT. IN HIOB.

culum excipiebant, nemo meam sententiam retractabat, sed ab omnibus obuijs, quod aiunt, ulnis, & manibus, suscipiebatur: quod enim pluuia est arido & sitienti agro, hoc sermo & consilium meum erat omnibus, tam maioribus quàm minoribus.

SI ADRIDEBAM EIS. Nouum erat & mirandum, si quando adridebam eis, usq; adeo me uenerantur, siue ioco, siue serio colloquebar. Et lumine, id est, letitia faciei meae, ita nõ deiciebantur, ut nunq; magis mente sua exhilarabãtur. Non credebãt, id est, nihil tale expectabant aut suspicabantur, eo igitur gratius erat eis, quo minus expectatum.

SI ELEGERAM VIAS. Id est, si forte ad eos diuertebam, primos accubitus habebam, & non aliter ab ipsis cõmẽtus eram quàm rex à suo exercitu, quãdoquidem suspiciebant me omnes, tanquam merentiũ consolatorem, & pauperum auxiliatorem.

Ex his omnibus autoritas Hiobis cõmendatur, ut diſcanus, quãto honore Dominus, pios interim celebret ex sequẽti uero capite docemur, quãta eos cruce opprimat, ut probetur: oportet enĩ pios ex utraq; parte, dextra & sinistra, exercitatos esse, ut Paul. ait 2. Cor. 6. Per arma iustitiæ dextræ et sinistrae, per gloriã et ignominia, per cõuitia & laudes: & alibi Phil. 4. Noui humilis esse, noui & excellere, ubiq; & in oĩbus institutus sum, & saturari & esurire, & abundare & penuriam pati.

CAP. XXX.

Nunc uero derident me iunior res tempore, quorum reiecissem patres, nec posuisssem cum canibus gregis mei,

Quorum uirtus manuum quid mihi? cum ipsis peribat senium.

Præ egestate & fame solitarie fugiebant ad desertum, hesternam pressuram & consternationem.

Euellentes urticam circa arbutum, & radix iuniperorum cibus eorum.

Et cum de interiori euulsiissent, iubilabant super ipsam quasi fur.

Prope terribiles torrentes habitabant, in speluncis terræ & petrarum.

Inter arbuta uociferabantur, inter sentes congregabantur.

Filii stulti & filii nullius nominis, qui humiliati sunt de terra.

Nunc cithara eorū factus sum, & sum ipsis ad fabulam.

Abominantur me, recedunt a me, & coram facie mea non cessant sperere.

ANNOT. IN HIOB

In rebus mundi nihil non caducum.

NUNC DERIDENT ME.

Ante, quæ auctoritate inter homines præditus fuerit, & qua benedictione Domini adfectus, disseruit Hiob: nunc docet quanto contemptu ab hominibus, & quanta maledictione, à Domino tractetur. Est autem hoc in nostri doctrinam scriptum, ut discamus, nihil in toto mundo quantumvis excellens, constare: sed omnia pessimum ire, nam & cæli & terra peribunt, quanto magis gloria auctoritas, & foelicitas carnalis? Esa. 40. Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius quasi flos agri, perijt ergo, inquit Hiob, omnis mea auctoritas: nunc enim derident me abiectissimi quique; nam Domino iridente nos omnia derident, quanquam fieri potest, ut nihil tale extrinsecus fiat, sic tamen fieri, homini à Deo derelicto uideatur, Deut. 28. Eris in exemplum &c.

QUORVM PATRES.

Quam gloriosus & celebris antea fuerim, tam satis declaratum est in priori capite, nunc uero subsannant me abiectissimi, quorum patres, uix canibus gregis mei præposuissent, quod nos solemus dicere, indigni, qui matellam porci rexissent, aut porcos pauissent, aut calciamentorum corrigia soluissent.

QUORVM VIRTVS MANVM &c.

Hi me nunc contemnunt, quorum potentia & fortitudo, collatis etiam cum omnibus suis uiribus, nihil mihi potuissent commodare, quorum auxilium ne optas-
sem

sem quidem, quando abiectiores erant, et misertiores, quam ut in senectutem præ fame & egestate peruenire potuissent, horum inquam filij, nunc me naso suspēdunt adunco, & mandant laqueum, mediumq; ostendunt unguem.

PRAE EGESTATE ET FAME &c.

Rident me qui pressuram & torturam, eorum capti nuper à creditoribus imminentem metuentes, & egestate compulsi in heremum sese absconderunt, ut uel urtica, uel radice iuniperorum uescerentur, quibus inter homines ne cibus quidem suppetebat: hesternæ pressura & consternatio, est imminens exactio à creditore, quam fugiunt miseri. Pro urtica Hebræus habet מלח, quod herbam esse scribunt amarā, hinc suspicantur urticam esse: qualiscunq; autem sit, certū est, hanc herbam esse uilem & contemptibilem cibū, quales apud Hesiodum narrantur malua & asphodelus, pauperum delitiæ.

ET CVM DE INTERIORI EUULSISSENT. Vel hinc æstimare potes illorum egestatem, quod præ desperatione, non Sybariticam aliquam mensam adpetebant, sed euulsa forte iuniperi radice, aut nacla uili malua, Ambrosiam putabant, & ut fures, surreptis numulis, ac iam securi, ingenti afficiuntur gaudio, ita hi inuenta urtica, aut Asphodelo, mirum inmodum iubilantes exultabant, perinde ac si bonorum omnium thesaurum inuenissent.

ANNOT. IN HIOB

PROPE TERRIBILES. Hoc est, non solum ciborum indigi sunt, sed etiam carent domo, ac laribus, exulant abiecti à patria, habitant in locis incultis & horridis, in speluncis terræ, in fissuris petrarum, adeoq; conuertiunt inter arbusta, inter sentes: hæc enim sunt magnifica eorum prætoria, hæc sunt sublimes eorum aule, in quibus concilia sua cogunt. Hi inquam, stultorum filij planè inglorij, & uix tribulares, nunc contemnunt & rident, ut sequitur.

NUNC CITHARA EORVM FACTVS SVM. Quid miserius & calamitosius coguari potest? quod antea tam celebris fuerim, et nunc expositus sum uilissimorum hominum contemptui: horum enim cithara & fabula factus sum, de me ridicule canunt, de me contemptius loquuntur, quoties me uiderint, ueluti spectrum aliud quod infestum abominatur, et quod contemptibilis est, in me expuunt, nihil prorsum deterriti priori maiestate.

Quoniam neruum suum adperuit & humiliavit me, & frenum in os meum miserunt

Ad dexteram qua germinabam insurrexerunt, pedes meos excusserunt, & conculcauerunt me (quasi) semitam quam perdere (conabantur).

Dissipauerunt semitam meam, ut calamitate afficerer, promouerunt, nullo adiutore, Quasi

Quasi per aperturam latam irruerunt
in tumultu irruerunt.

Verſi ſunt ad me terrores, pſecuti ſunt
ſicut uentus liberalitatem meam, & ſicut
nubes tranſiens, ſalutem meam.

Et nunc ſuper me effunditur anīa mea
adprehenderunt me dies doloris mei.

Noctu oſſa mea confodiuntur in me, &
perſecutores mei non eunt dormitum.

Multitudine robotis mutatur ueſti-
tus meus, quaſi foramine induſii mei ad
circunt me.

Proiiciunt me ad lutum, & aſtimor ſi
cut puluis & cinis.

QVONIAM NERVVM SVVM APERV
IT. Rationem reddit Hiob, cur ſic ab omnibus non
tam hominibus quàm creaturis rideatur, quia, inquit,
Dominus mihi contrarius eſt, ideo omnia mihi contra-
ria ſiunt: Dominus aperuit neruū ſuum, ſagitta ſua in-
fixa eſt mihi, & confirmauit ſuper me manum ſuam.
Neruum autem & ſagittas Domini, potentiam eius in-
telligas, qua, calamitatibus & mortibus nos obruit.

ET FRENV M IN OS MEVM. Qui
ſunt qui miſerūt frenū in os: uel Synecdochicōs Domi-
num Deū intellige: uel Arabes, qui Hiobis armenta ab

ANNOT. IN HIOB.

egerant, est autem crux capistrum illud, quo cohibemur à cupiditatibus nostris, & erudimur, ad uoluntatem Domini.

Tentatio à dextris. AD DEXTERAM QVA GERMIN. Duplex est tentatio, à dextris et à sinistris. A dextris tentamur, quum abundant carnis foelicitates, sanctas, diuitie, maiestas, & gloria, quæ tentatio ut carni adceptissima, ita periculosissima est. Irruerunt igitur ad dextram Arabes Hiobis aduersarij, hoc est, spoliauerunt eum diuitijs: & omnem gloriam eius conculcauerunt. Tentamur & à sinistris, cruce, ad afflictione, & id genus malis, sed securius & minori periculo: citius enim cruce erudimur quam quod ea perdamur.

A sinistris tentamur.

PEDES MEOS EXCVSSERVNT.

Vide admirandam humane sortis uarietatem: habebat quondam Hiob cathedras in templo primas, & in foro salutationes, nunc ne incedere quidem licet: sed è sublimi præcipitatur, & pedibus concuicatur, quasi lutum & excrementum.

DISSIPAVERVNT SEMITAM &c.

Hoc est, omnes uias meas, omnes conatus, omnia studia conculcant & dissipant aduersarij, idq; tam facile, ut nullo egeant auxiliatore, solet enim Dominus impios iuuare, donec iustos persequantur & occidant, etiam nullo adiutore, id quod in Christo uidemus factum. Ex hoc aut loco, primum discere oportet, quod Dominus

Domino iuuante, nemo nobis uel capillum de capite mouere possit: dein, quod Domino recedente, cuius libidini pateamus, ut enim Christus, priusquam hostibus suis, pater adnuerat, semper elapsus est insidijs & lapidibus Iudeorum, postea uero quam adnuerat, pater, praeualuit in eum impiorum potestas, nullo se- re adiutore: ita Hiob, ab initio undequaq; munitus erat Domini benedictione, usq; ad Satanae inuidiam, postea uero, aduersarij potestati traditus, uincitur nullis propemodum uiribus.

QUASI PER APERTURAM.

Hoc est, undequaq; expositus sum periculis & libidini aduersariorum. Vel si de Arabibus intelligere uolueris, hanc habet sententiam: quanq; habuerim ciuitates muris & propugnaculis probe munitas, irruerunt tamen Arabes in regionem meam, perinde ac nullus muris cincta fuisset, & quasi per aperturam latam, id est, maceriam dirutam, usq; adeo nihil profuerit murus, Domino iudicante: & rursus, prodest uel sepes Domino protegente. Igitur hoc solū curandum est, ut habeamus Dominum propitium.

VERSI SVNT AD ME TERRORES.

Hoc est, etiamsi irruerint tumultu, in meam regionem Arabes, non tamen dolenter hoc tulerim, Dominus enim dedit, Dominus abstulit: sed nunc postq; Dominus à me recessit, ecce irruūt super me terrores,

Nisi dominus adnuat, nihil aduersi adiciere potest.

Dominus fortissimus murus, & exercitus ualidus resipiscencia ab iniquitate.

ANNOT. IN HIOB

qui quasi uehemens uentus, dispellūt & auferant à me
 omnem animi mei libentiam, qua antea, tot calamitas
 tes sufferebam. Pro liberalitate Hebraeus נָדָוָה
 quod significat munificentiam, & animum spontane
 um, quo quis res suas liberaliter dispensat.

ET SICVT NVBES TRANSIENS.

Postquam Dominus à me recessit, etiam abiit quic
 quid erat in me salutis, & sicut nubes trāsiens, id est,
 uelocissime, recessit à me omnis constantia.

ET NVNC SVPER ME EFFVNDITVR
 ANIMA. Id est, contabesco, consumo, deficio, &
 diffuunt uires animæ meæ, propterea quod undiq; do
 lores me adprehēderint. Sic Psal. 41. Hæc recordatus
 sum, & effudi in me animam meam, id est, dum recor
 dabar adfluctionis, & irrisiōnis, qua aduersarij me illu
 debant, dicentes, ubi est Deus tuus? quando auxilia
 tur tibi? tunc effudi in me animā meam, id est, conta
 bui, & intra me defecti, omnibus uiribus destitutus.

NOCTV OSSA MEA CONFODI
 TVR. Quæ antea passus sum per Arabes, nullius se
 re momenti sunt, præ illis quibus nunc adfligor, nunc
 enim iudiciū Domini cōturbat, ueluti effodiens omnia
 ossa mea, non tam interdium quàm noctu, quo tempore
 solent homines à labore intergescere, mihi uero, nul
 lum planè quietis tempus conceditur, Psal. 30. Infirm
 mata est in iniquitate, uirtus mea; & ossa mea conta
 buerunt.

buerunt. Adhæc persecutores mei, hoc est, uel creature, uel Deus ipse, nunq̄ remittunt supplicium, sed magis atq; magis, omnes uires meas concutiunt.

MULTITVDINE ROBORIS.

Hoc est, tanta tyrannide adfligor, ut calamitas me undiq; ueluti uestimentū, circundet, adeoq; arte me complexa est, ut eam excutere nullis uiribus possim; quemadmodū enim indusiū à collo & humeris pendēs totū ferē corpus cingit, ita calamitas me totū sibi uendicauit, à uertice usq; ad plantam, ut & Psal. 37. ait. Non est sanitas in carne mea à facte trætus.

PROIICIUNT ME AD LVTVM &c.

Id est, conculcor *ὡς πτερά δαίμων καὶ ὡς ἐπιθύμα τοῦ κρότου*. Porro ubi nos habemus puluis & cinis, apud Hebræos uenusta est allusio nominum similitudine *רֶמֶס רֶמֶס*

Si clamauero ad te, non exaudis me, si stetero (corā te) nō animaduertis sup me.

Mutatus es mihi in tyrannum, robore manus tuæ odisti me.

Eleuas me ad uentum, uehens me, & liquefacis me efficaciter.

Proinde agnoui, qd' morti trades me, & domui constitutæ omni uiuenti.

Veruntamen non in foueam mittet

ANNOT. IN HIOB

manum, nec in destructione eius propter
illas (ad afflictiones) clamabitur.

An non fleui in duro die, compatiens
animo meo egeno?

Bonum expectaui, & uenit malum, ex
pectaui lumen, & uenerunt tenebræ.

Intestina ebulliunt, & non cessant, præ
uenit me dies doloris mei.

Tristis incedo nulla ira (affectus) con
furgens in ecclesia clamo.

Frater sum Draconum, & socius filio
rum struthionis.

Pellis mea denigrata est super me, &
ossa mea aruerunt præ aestu.

Et facta est ad luctum cithara mea, &
organum meum ad uocem fletus.

SI CLAMAVERO AD TE &c.

Domini semper exaudit si delem orationem, sed non continuo reuelat.
in fide inuocauerint: petite, inquit, & adicipietis: quia ergo Hiob clamat & non exauditur? quia derelictus a Domino suspicatur se non exauditum: etiam si ex fide clamauerit, propterea, quod exauditiōis sensum, non mox experiat, semper enim Deus exaudit in fide clamantes: nec unquam pijs propinquior est, quam in media derelictione & necessitate. Et ut hoc loco Hiob, ita & Christus

Christus in cruce clamauit: Deus meus ut quid me dereliquisti? non audis? nõ uiuas me? nam Christus hęc carnis nostrę desperationem, qua existimamus nos in medijs malis non exaudiri, in suos humeros, quemadmodũ & alios humanos morbos trãstulit, ut eam uinceret, & nos in ipso uinceremus: nisi enim Christus hanc blasphemiam, carni nostrę agnatã, in cruce uicisset, nemo ppter eã, ẽ faucibus inferni liberari posset.

Certo autem semper, fidei oratio exauditur, sed exauditionem non continuo manifestat Deus, scilicet ut probetur fides nostra, & fortior confirmetur.

SI STETERO &c.

Cum ipso, inquit Dominus, sum in tribulatione: sed ecce diuersum, orta tribulatione, abscondit Deus caput suum, ne uspiam uideatur: accusat ergo Hiob Dominum mendacij, quod cõtra promissionem suam, eo magis recedat quo magis adstringat, nec adfluctũ uel aspectu dignetur. In his autem inferni flãmibus, non est ullum certius asyllum, quã promissionis Verbo constans hærere: & interim expectare Dominum, donec potentiam Verbi & energiam reuelauerit.

MVTATVS ES MIHI IN TYRANNVM
In lege pollicetur Deus, se facturum misericordiam millibus, timentibus eum, & custodientibus mandata sua: longe uero aliud uel ipsa experientia adparet, nam & Hiob custodierat mandata Dei, sed tamen non

sentit Deum nisi crudelē tyrannū: Sic enim Deus natura bonus & beneuolus, adparet homini condemnato:

ROBORE MANVS TVAE ODISTI ME

Hoc est, promisisti quidem te mihi fore patrem, sed nunc ostēdis te oscorem mei: quo? Robore manus tuæ, id est, tyrannide, adflictione, & alijs malis: sic enim lex indicat Deute. 28. & Leuit. 26. Ergo odit Deus, quemcumq; affluerit? Ita carni uidetur, & sic disputant amici Hiobis. Longe uero aliud spiritus iudicium est. Nam ex lege discimus adflictiones & cruces, esse maledictiones, Maledictus enim est, ait lex, omnis qui in ligno pendet: sed ex Euangelio, agnoscimus, maledictiones illas in benedictiones, per Christum uersas esse: ut crux solis impijs sit maledictio, pijs uero benedictio: quod uero Hiob hoc loco, ex adflictione conijciat odium Dei, pro carnis, & sensus ratione, non pro spiritus prudentia, loquitur: qui enim Dominum Deum suum perdidit, non potest non iudicare ex adflictione, Deum tyrannum esse.

Legis maledictiones p̄ Euāgelion sunt benedictiones.

ELEVAS ME AD VENTVM &c.

Id est, pro libidine tua tractas me, nunc huc, nunc illuc impellens, quemadmodum pluma uento agitata, non rectā propellitur, sed susq; deq; rapitur.

LIQVEFACIS ME POTENTER &c.

Id est, dissoluis omnes uires meas, quæ diffliunt, quasi cera igne liquesfacta. Est autem & hoc impiorū iudicium

iudicium, Psal. 67. Sicut deficit fumus, deficiunt: & sicut fluit cæra à facie ignis, ita pereunt peccatores à facie Dei: sed illo afficitur Hiob pius, quia pij in hoc seculo sustinent malorum supplicia, & impij bonorum benedictiones, donec Dominus ad iudicium uenerit, daturus unicuiq; iuxta opera sua.

PROINDE AGNOVI QVOD MORTI TRADES ME. Sic ludis mecū, ut facile conijciā, mihi moriendū esse, uideo mortem ob oculos positam, & eam domum mihi apertam, quæ omnibus uiuentibus parata est. Ea aut̄ domus est MORS, unicuiq; decreta: uiuendi enim principiū, moriendi initium est, & ut dicitur, in primo pulmēto, mortem deuoramus. Porro, hanc generalem omnium uiuentium conditionem, non infringunt paucorū priuilegia, ut de Enoch & Heliā legimus, & de his, qui ab ultimo iudicij die uiui reperientur, de quibus Paulus scribit 1. Theß. 4. Non omnes moriemur, omnes tamen immutabimur.

VERVNTAMEN NON IN FOVEAM. Id est, si omnino mihi in hac uita, nulla spes reliqua est, confido tamen Deum, non missurū manum suam ad inferni foueā, id est, uel post mortem quiescā, à dira tyrānide Dei liberatus: & uel illic cōsolationis & quietis locū habebo, ubi nullus est clamor ppter calamitates, ubi impij cessant à tumultu, & quiescunt fatigati à labore, ut eandē sententiā supra habes cap. 3.

Mors oim uiuentiū domus

Desperatis in fernus redens pto uidetur.

ANNOT. IN HIOB

AN NON FLEVI IN DVRO DIE.

Scriptum est: Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiã consequentur: & qua mensura mensi fueritis, eadem alij remittentur uobis. Itaq; Hiob ait, se misericordiã præstuisse egenis, doluisse cum dolentibus, fleuisse cum stentibus: nihilominus tamen nũc se non habere, qui collugeat, qui misericordiã præstet, sed potius, omnes ridere ac subsannare, ut planè diuersum acciderit, quã sperauerit. Vnde sequitur, bonum expectaui, & uenit malum; lex promittit bona, bene operantibus, Deut. 28. Si audieris uocem Domini, benedictus eris & c. Proinde Hiob, quia operatus erat, bona etiam sperauit: non ex merito, sed ex fide & promissione Domini: ecce aut, præter omnem animi expectationem, pro bono euenit malum: pro lumine, tenebræ, id est, pro fœlicitate, infœlicitas: id quod planè est impiorum supplicium, de quibus scribitur Hier. 8. Expectauimus pacem, & non erat bonum, tempus medelæ, & ecce formido, Esa. 59. Expectauimus lucem, & ecce tenebræ: splendorem, & in tenebris ambulauimus. Impijs autem ideo diuersa accidunt, quã expectauerint, quia non fide in Verbum, sed opinione ex mendacio concepta, bonum expectant. Pij uero ob hanc causam, ut interim probentur, & suarum uirium conscij fiant, ac ut discant, semper è manu Domini pendere.

Cũ impijs tũ
pijs diuersa
accidunt.

INTE

INTESTINA MEA EBULLIUNT.

Id est, omnia mea uiscera, concussa sunt iudicio Domini, Thren. 2. Defecerunt præ lachrymis oculi mei, conturbata sunt uiscera, effusum est in terra iecur meum &c.

TRISTIS INCEDO &c.

Id est, nulli inuidus sum, nulli irascor, & tamen tristis ac macilentus obambulo: solent enim irati, minaci uultu, & fronte corrugata incedere: inuidus quoque alterius rebus semper macrescit opimis. Tanto præ tera dolore adfectus sum, ut clamem inter homines, uel usque ad rauim, nihil ueritus uenerandam hominum congregationem, cogit enim me dolor, ut exclamem perinde, ac insanus aut stultus quispiam. Proinde merito dicar frater Draconum, & socius Struthionum, propterea quod uociferer ueluti Draco aut Struthio camelus: sic Michea primo: Plangam & ullulabo, factam planctum uelut Draconum, & luctum quasi Struthionum, quod nos dicere solemus, quasi bos mugio, & quasi leo, rugio.

PELLIS MEA DENIGRATA &c.

Hoc est, ardor iudicij diuini, non tam animæ uires quam corporis partes, pellem & ossa consumit. Sic Thren. 5. Pellis nostra quasi clibanus exusta est.

ET FACTA EST AD LVCTVM.

Id est, omne gaudium mihi uersum est in luctum,

*id quod impijs minatur spiritus, Amos 8. Conuertam
festiuitates uestras in luctum, & omnia cantica ue-
stra in planctum.*

CAP. XXXI.

PActum pepigi cum oculis meis, ut ne
cogitarem (quidem) de uirgine.

Quod ergo præmium Dei pro illo, &
quæ hæreditas omnipotentis de excel-
sis (propter illud) ?

Nonne calamitas iniquo, & adflitio
facienti iniquitatē (iustius contingeret) ?

Nonne ipse considerat uias meas, et
omnes gressus meos dinumerauit ?

Si ambulauit in uanitate, & festinauit
ad dolum pes meus.

Appendat me in stateram iusticiæ, &
cognoscat Deus innocentiam meam.

Si declinauit gressus meus de uia, &
post oculos meos ambulauit cor meum,
& si in manibus meis adhæsit quicquam,

Tunc seminem, & alius comedet, ac
germen meum eradicet,

Si motum

Si motum est cor meum erga mulie-
rē, & ad ostiū proximi mei insidiatus sū.

Succumbat alteri uxor mea, & super e-
am incuruentur alieni.

Hoc est scelus, & hæc est iniquitas iudi-
cum (sententiæ obnoxia).

Hic est ignis usq; ad perditionem deuo-
rans, & quæ iniquitas omnem prouen-
tum meum eradicaret.

Si spreui iudicium serui mei, & ancil-
læ meæ, dum contendebant mecum.

Quid enim facerem, cum surgeret De-
us? & cum uisitaret, quid responderē ei?

Nonne qui fecit me in uentre, fecit &
ipsum? parauit eum in uulua idem (Deus
qui & me fecit)?

PACTVM PEPIGI. Hoc capite enume-
rat Hiob iusticias suas, non ut carnali fastu aduersus
Dominum gloriatur, sed ut contra amicos suos decla-
ret, se sine merito peccati à Domino flagellatum: præ-
terea, ut & nos doceamur, nullū, quālibet sanctū, pos-
se in iudicio Domini cōstare. Si enim Hiob tantis iusti-
cijs, quantæ hic enumerātur, nō potuit grauē Domini
iram effugere, quanto minus iniustior effugiet?
Primum itaq; ait, se non solum non mœchatum

ANNOT IN HIOB.

Oculos eruer. esse, sed neq; concupisse uirginem, ac oculos suos eruisse, hoc est, cum oculis pactum fecisse, ne uirginis ad spectu offenderetur: ita enim docet in Euangelio Christus: Si oculus tuus dexter obstaculo fuerit, erue illum, & abijce abs te. Porro oculum erueri & abijcere, non est oculos cultro externo effodere, sed cordis concupiscentiam, per fidem mortificare, qua mortificata, erutus est etiam oculus corporalis, ne ad spectu mulierum nos scandalizet: adeoq; hoc est pactum facere cum oculis, malū cordis fermentum, per fidem expurgare, nam & lex adulterij, non solum opus ueritatis am concupiscentiam prohibet, Matth. 5. Audistis quid antiquis dictum est, non committas adulterium: at ego dico uobis, quicumq; adspexerit uxorem alterius, ad concupiscendū eam, iam adulterium cum ea cōmisit in corde suo. Quod uero Hiob de castitate sua gloriatur, cum tamen maritus fuerit, & uxorem ac liberos habuerit, ut supra capite 1. significat matrimonio suam esse castitatem, ut & Paphnutius dixit castitatem esse, concubitus uiri, cum propria sua uxore.

QVOD ERGO PRÆMIUM DEI &c.
 Id est, ubi est ergo merces mea, quod castissime uixerim? quod datur mihi ab omnipotente, qui in excelsis habitat, præmiū, propter uitam meam bene actam? frustraneum certe uidetur, quod uixerim iuste, quando nihil minus adflugar, quàm flagitiosissimus quisq;. Hec autem

ditam uox, non est fidei se humiliantis, quæ omnes hominis uires, in manum Domini adfligentis, obsequentes & captiuas tradidit, sed potius indignationis, sic enim aduersus Deum stomachantur, quotquot ab eo derelicti, in grauia supplicia coniecti sunt.

NONNE CALAMITAS INIQUO &c.

Qui male egerint, inquit Scriptura, peribunt, cur ergo ego innocens, & nulli culpæ affinis, adfligor? calamitas et adflictiones debentur impijs & facientibus iniquitatē. Quare igitur me obruunt, cum nihil minus quam impius fuerim? Eadem blasphemia cum priori.

NONNE IPSE CONSIDERAT &c.

Id est, quoniam Deus est scrutator renum & cordium, ipse mihi testis est, quod bene urxerim, & in mandatis eius ambulauerim: quid igitur me tam horrendè cruciat?

SI AMBVLAVI IN VANITATE.

Iurantis est, cui simile habes, Psal. 7. Domine Deus meus, inquit Daud, si feci istud, si est iniquitas in manibus meis, si reddidi retribuētibus mihi mala, de eidam merito ab inimicis meis inanis: ita & Hiob ait: si unquam ambulauerim post uanitates mentis meæ, si unquam concupiscentias secutus: & si unquam proximum meum sycophantijs decepi, tunc merito puniar, seminem, & alius comedat, hoc est, metipsum deuouēditis supplicijs, si unquam male egerim. Porro quod

Fides pu-
rificat.

dicat: pedem suum non festinasse ad dolum, exponit
leges de furto & homicidio, quibus non solum furti
& homicidij externum opus, uerumetiam insidiae
doli, sycophantiae, & animi concupiscentia prohiben-
tur: Sed unde Hiob purus fuit ab his flagitijs? an ex
proprijs uiribus? absit: quid enim possent humane
uires, Sathanae uinculis captiuae? sed ex fide, fides
enim cor purificat, & alienam (quae est Christi) iusti-
ciam, ad sese adtrahit, quae adtracta, hominem non tam-
quam autorem, sed tanquam instrumento utitur: nam
ut suscitare mortuos, & sanare aegros Dei dona sunt,
quae interim per homines fiunt, non ut autores (horum
enim omnium Deus autor est) sed ut instrumenta: ita
iustum esse, aut iusta facere, donum dei est, ex fide,
quod Deo autorem, per hominem instrumentum fit.
Proinde, quod & Dauid in septimo Psalmo, & hoc
loco, Hiob suas iusticias iactent, non de suis uiribus
gloriantur, sed Dei dona commendant.

APPENDAT ME IN STATERAM.

Nihil uereor iusticiae meae, modo iusticiae regula et
equilibrio, non potentia & maiestate me Deus
adgrediatur, inueniet enim me, purum, sanctum,
& irreprehensibilem.

SI DECLINAVIT GRESSVS MEVS
DE VIA. In lege, iudicibus & magistratui praeci-
pitur, ut iudicent populum iusto iudicio, nec in al-
teram partem

teram partem declinent, nec respiciant personam, nec accipiant munera, excœcant enim munera, oculos etiam sapientum. Itaq; Hiob, quia magistratum gesserat, au se nunquam in iudicio, à recta uia declinasse, nec personam respexisse (quod hoc loco post oculos ambulare dicitur) nec munera accepisse, ut iudicium peruerterit: personam enim & munera, in iudicio respicere, non solum sacris literis, sed etiam Ethnicorum historijs, execrabile censetur, ut Iustinus in Demosthenis à γὰρ ἔχων patientis, historia scribit.

SI MOTVM EST COR MEVM.

Supra de stupri concupiscentia, hic de opere eius loquitur: si nūquam ait, mœchatus sum, mœchetar & uxor mea cum alio, supplicium enim maritorum impudicorum, est uxor adulterans.

HOCEST SCELVS. &c. Explicat quàm graue sit adulterij crimen, tantum enim scelus, tantū flagitium est, ut iustissime ab huius seculi iudicibus puniatur, sic enim & lex habet, Deut. 22. Si dormierit uir cum uxore alterius, uterq; morietur & adulter & adultera. Similiter Prouerb. 6. Non est probro fur, cum esuriens furatur, ut uitam sustentet: nam deprehensus uel septuplum, aut rem familiarem suam uniuersam rependerit: at stulti cum mœchantur, uitam amittunt, plagam & dedecus auferunt, nec ignominiam unquam abolere possunt.

Adulterium
quàm graue.

ANNOT. IN HIOB.

HIC EST IGNIS VSQVE AD PERDITIONEM. Perseuerat in exaggerando adulterij crimine, dicens: adulterium est uelut ignis, omnia coniugum bona absumens, ac prosum deuorans, ut supra cap. 24. Dissipatur leuitate substantia formicatorū, in terra non edificant uiam uinearum: & Proverb. 7. Ne expatietur ad uias scorti, cor tuum, neq; in grediaris semitas eius, multos enim sauitauit ac strauit & omnes fortes iugulauit: domus eius, uie inferorū sunt, illac ad mortem iter est.

SI SPREVI IUDICIUM SERVI MEI.

Quando Domini, in seruos & ancillas, quales apud maiores fuerunt, potestatem habeant, non licet seruis etiā iniuria affectis, dominos suos, in ius uocare. Proinde Iob inquit, nullam unquam iniuriā serui et ancillæ meæ, à me passi sunt, usq; adeo, ut nunquam cum ipsis iudicium detrectassem, ut maxime ipsis non licuerit, me in ius uocare, nam quanquam impune potuissem eos pro mea libidine & tyrannide, tractare, utpote seruos, in meam potestatem, aut iure belli & captiuitatis, aut emptione redactos, nolui tamen quicquam grauius inferre, propterea quod timebam Dominum: licuisset quidem coram mundo, & legibus humanis, ac impune tulissem, sed quid respondiissem Domino ad iudicium eius uocatus? aut cur eos affectissem iniuria, qui mecum habent eundem creatorem? qui iisdem Dei manibus

Serui non cō-
temnendi pro
pter Dominū

manibus, quibus ego in utero materno formati sunt?
 Et ut Paulus ait, pro quibus Christus mortuus est: nam
 quum fortuna, non natura, eos fecerit seruos, cur pro
 pter fortunã, eos contemptiores habuissẽm? Ad hũc
 modum admonet etiã Paulus, dominos carnales: uos
 domini, inquit, æquitatem & æquabilitatem, seruis
 exhibete, scientes, quod & uos habeatis Dominũ in
 celis, apud quem nullus est personæ respectus.

Si negaui quod cupiebant pauperes,
 & oculis uiduæ non satisfeci.

Si comedi buccellam meam solus, &
 non comedit pupillus de ea.

Quoniã ab adolescẽtia mea, magni re-
 putata est, apud me compatiencia, & ab
 utero matris meæ complexus sum eam.

Si uidi pereuntẽ, propterea quod non
 habuerit uestem, & non fuerit tegumen-
 tum egeno.

Si non benedixerint mihi latera eius,
 dum de uellere agnorẽ meorũ calefieret.

Si comouì contra pupillũ manũ meã,
 etiã si uidebã in porta, potentiã meam.

Humerus meus de scapula decidat, &
 brachium meum de calamo conteratur.

Quoniam timebã afflictionem Dei sui

per me, & onus eius (ferre) nō poteram;

Si posui aurum fiduciam meam, & si aureæ massæ dixi, spes mea.

Si latatus sum, quod multam substantiam possiderem, & quod magnifica inuenisset manus mea.

Si uidi lumen cum splendebat, & lunam clare incedentem.

Si gloriatum est cor meum in abscondito, & osculatus sum manum meam, ore meo.

Quæ & ipsa est iniquitas iudiciaria, hoc enim ipso abnegassem Deum desuper.

Si latatus sum in ruina odientium me, & eleuauit me, quod adprehendisset eum afflicto.

Dare maxillā ad peccandū, est maledicere & cōuiciari.

Nō enim dedi ad peccandū maxillam meā, ut peterē maledicere animæ suæ.

Si non dixerunt uiri tabernaculi mei, quis det de carne eius, ne saturemur?

In platea non pernoctauit peregrinus, ostium meum uiatori adperiebam.

Si occultauit sicut Adam scelus meum, ut abscondere in abscondito iniquitatem meam.

Si expaui

Si expaui multitudinem ingentem, & contemptus cognatorum terruit me, si tacui non egrediens ianuam.

SI NEGAVI, QVOD CVPIEBANT.

Da enim, inquit Christus, omni petenti te, & cupientem mutuum accipere, ne auerferis.

SI COMEDI BVCCELLAM &c.

Sic Esaias inquit: frange esurienti panem tuum, egenos & uagos, introduce in domum tuam.

QVONIAM AB ADOLESC. &c.

Compatientia.

Nam bonum est uiro, cum portauerit iugum ab adolescentia sua, Trenorum 3. Est autem non mediocre charitatis opus compatientia, qua communes sunt adflictiones, & ut cōgratulatio bonis alienis comunicat, ita compassio, alienis adflictionibus, humeros supponit 2. Corin. h. 12. Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis offenditur, & ego non uor? nam hæc non est mediocris, in aduersitate cōsolatio, quod ex communione sanctorum, certi simus in adflictionibus nostris, totam ecclesiam, imò & Christum nobiscum pati.

SI VIDI PEREVNTEM &c.

Est & pauperem uestire, charitatis opus, unde Vestire pauperem. Christus in nouissimo die dicturus est: Venite benedicti pauperem.

ANNOT. IN HIOB

patris mei, possidete regnum &c. Esuriu enim, & dedistis mihi edere, sitiua & dedistis mihi bibere: ane dico uobis, quatenus fecistis uni de ijs fratribus meis minimis, mihi fecistis. Additur hoc loco, quod mirum uideri potest, nam ait, latera uelleribus agnoru meorum uestita, benedixerunt mihi. Latera ne benedicunt? Ut sanguis Habel ad Deu clamat, non per se, sed propterea, quod innocenter effusus sit: ita latera, a pio uestita, propter fidem, e qua oritur beneficium, in caelum clamant, & benefactori benedicunt: nam, etiam si opus charitatis, in hominem ingratum collocatum fuerit, non tamen cessat fides, operis autor, a benedictione, ut in Euangelio: facite uobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant uos in aeterna tabernacula.

SI COMMOVI CONTRA PUPILLVM

Pupillus, facile expositus est cuiusuis libidini, propterea quod neminem habeat ultorem: ait itaq; Hiob, se nunquam in iudicijs, pupillum oppressisse, etiam si maxima potestate fuerit praeditus, in porta, hoc est, praetorio, aut, ut uocant, consistoriali: porta enim, in scriptura, uel pro potentia & magistratu, uel pro loco magistratus & iudiciorum adcipitur, ut Prouer. ultimo. Nobilis uir eius in portis, id est, praetorio: & porta inferi, id est potentia, non prauelebunt aduersus ecclesiam, Matth. 16.

HUMERVS MEVS DE SCAPVLA.

Deuotio, hoc est, si unq̄ in his iā enumeratis inique egerim, rumpar medius, humerus meus de scapula abscindatur: brachiū meū de iuncturis suis conteratur.

QVONIAM TIMEBAM ADFLICTI-
ONEM &c. Id est, hæc omnia feci, quia Dominum Deum timeo. Scio enim quanta supplicia minetur impijs: proinde ne impiorū onere insustentabili obruerer, pro ratione fidei, uitam meam institui: cur aut̄ diuersum Hiobi ad ceteros, supra sepe tractatum est.

SI POSVI AVRVM FIDVCIAM &c.

Si unq̄ confisus sum diuitijs, & spem posui in aurum: nam auari, non ore quidem, sed confidentia, ad Auaritia. aurum dicūt: spes mea tu es: hinc Paulus, auarum uocat idololatram, & auaritiam idololatriam.

SI LAETATVS SVM &c. Sic enim Psal. 61. dicitur: Diuitiæ si adfluant, nolite cor adponere, & 1. Corin. h. 7. Qui emunt, sint tanq̄ non possideant, & qui utūtur hoc mundo, sint tanq̄ non utantur.

SI VIDI LVMEN &c.

Videre lumen splendens, & lunam lucentem, hoc loco, est gloriari scelicitate: & ea pro sua libidine, Lumen, scelicitas. non tam uti quā frui. Siquidem lumen cōmuni phrasi huius libri, pro scelicitate sumitur. Itaq; inquit Hiob, nunquam meis diuitijs, successibus, potentia aut maiestate confisus sum, neq; gloriatus, sed in timore Do-

ANNOT. IN HIOB

mini, omnia mea administrabam: est autem carni nihil difficilius, quàm ferre, ut dicitur, bonos dies: cuius enim sub ijs succumbit, quàm sub cruce.

SI GLORIATVM EST &c.

Osculari manus.
nus.

Osculari manus, est opus (quod per manus intelligitur) proprium commendare, celebrare, & de eo gloriari: est autem natura hypocritarum, sua commendare opera, id quod nihil aliud est, quàm nomen Dei blasphemare, omnis enim laus, & omne bonum in quouis opere, Dei est, non nostrum: proinde qui quod Dei est, sibi usurpat, nominis Dei prophanator est. An non licet nomen Dei sibi usurpare? quid igitur fides sibi uult, quæ alieno nomine nos uestit, & aliena

Commendare nomen suum, non Dei, carnis est hypocrisis blasphemica.

iustitia, quæ est Christi, nos participes facit? Aliter caro, aliter fides nomen Domini adsumit: nam caro, Deo suum honorem detrahens, suis uiribus, & meritis eum adscribit: fides uero, omnem turpitudinem sibi adscribens, honorem soli Deo offert, & sub aliena umbra tegitur alienis plumis, id est, Christi iusticia se uestiens, non superbia carnali, sed sapientia spiritu ali. Porro quia manus osculari, & sua opera in alium efferre, in Deum blasphemica est, ideo additur

HÆC EST INIQUITAS IUDICIARIA

Fiducia suorū operū, est abnegatio Dei.

Hoc est, grauissime puniēda, hoc enim ipso Deo negatur, quo quæ sua ipsius opa celebrat, quādo honorem Dei, creaturæ, proprijs scilicet meritis & opibus adceptum ferat.

SI LAETATVS SVM IN RVINA.

Ut caro, inimico omnia mala imprecatur, ita et letatur si quando uiderit inimicū adflctū, id quod lege homicidij prohibetur: diligite, inquit Christus, inimicos uestros: bene precemini deuouentibus uos &c.

SI NON DIXERVNT VIRI TABERNACULI. Saturari de carne aduersarij, est male loqui, mala imprecari aduersario, famam eius conuuijs profcindere: est igitur sententia, non solum ego ipse nō imprecabar inimicis meis mala, sed nec passus sum ut urī tabernaculi mei, id est, tota mea familia, de inimicis meis mala loqueretur, aut iniuria eos afficeret. Egregium patrisfamilias exemplum, ut non solum ipse honeste uiuat, uerum etiam familiam suam honeste instituatur, ne alienos, quamlibet domino suo aduersarios iraducet. Vnde et Paulus iubet, Episcopum eligi, qui habeat liberos obedientes, familiam bene institutam.

Boni patrisfamilias officium.

IN PLATEA NON PERNOCTAVIT.

Hospitalitas enim summe in Sacris literis commendatur, per hanc enim et Abraham et Loth inscutes, exceperunt angelos hospicio.

SI OCCVLTAVI &c. Hominis enim natura est, sua peccata abscondere, aut si id non potest excusare, adeoq; genuina est, ab Adam primo parente, ad nos usq; traducta, ut habes Gen. 3.

Hospitalitas.

A N N O T . I N H I O B
S I E X P A V I M V L T I T V D I N E M & c .

Multitudo,
Cognati, Ex-
emplum, non
moucant à iu-
sticia.

Nunq̄ peruerti iudiciū, nec sequutus sum malū ex-
emplum, motus, uel peccantiū multitudine, uel fauore
cognatorū meorū; qui etiamsi me propter iusticiā
persequabantur, aut contemnebant, nunq̄ tamen, ne
tantilli quidem eorum contemptum feci, ut propter
ip̄sos à recta uia declinassē, Exod. 23. Non sequeris
turbam ad faciendum malum, nec in iudicio, plurimo-
rum adquiesces sententiæ, ut à uero deues.

S I T A C V I N O N E G R E D I E N S .

Nunquam causse alicuius equitatem obtinui, neq̄
deserta iusta causa, domi me continui, motus, uel ad-
uersariorū multitudine, uel metu cognatorum, causse
affinium, uel pecunia corruptus. Quale narrat de De-
mosthene Gellius: is enim, lana multa collum, ceruicē
cesq̄ circumuolutus, dum agebatur causa legato-
rum Mileti, ad populum prodijisse fertur, & dixisse,
σὺν ἅλῳ se pati, eō, contra Milesios loqui non
posse: tunc ē populo unum exclamasse, non ἄλῳ
ἄλῳ, sed ἀργυρίῳ esse, pecunia enim corruptus
legatorum, silentium agebat.

Quis dabit mihi auditorem? & desi-
derium meum omnipotens exaudiat, ut
librum scribat quispiam de causa mea.

Si non

Si non super humerum meum leua-
rem ipsum, & circumdarem ipsum mihi
(quasi coronam).

Numerum gressuum meorum adnum-
ciarem illi, quasi princeps offerrem illi
(causam meam).

Si aduersum me, terra mea clamaue-
rit, & simul sulci eius defleuerint

Si fructum eius comedi absq; argento,
& animam agricolarum eius feci spirare.

Pro tritico nascatur carduus, & pro hor-
deo spina, Finita sunt uerba Hiob.

QVIS DABIT MIHI AUDITOREM.

*Quis dabit, ut omnipotens exaudiat desiderium
meum; optantis uerba sunt, quod nos una dictione,
utnam, exprimimus: optat autem Hiob, ut sibi con-
tingat diligens quispiam amanuensis scriptor, qui hæc
controuersiam, quam cum amicis habet, literis man-
det, ut posteri de ea iudicare possint: quasi diceret, in
hac causa, adpello posteros, talem enim habeo aduer-
sus amicos meos, quam uellem omnibus hominibus no-
tam, non tam hoc tempore uiuentibus, quam posteris,
quibus iudicibus, certam mihi uictoriam pollicerer,
adeo nullus criminis mihi conscius sum.*

SI NON SUPER HUMERVM ETC.

ANNO T. IN HIOB.

jurantis est, & potest uel ad scriptorem, uel ad cō
trouersie causam referri: si ad scriptorem referas, hæc
habet sententiam: Si mihi, inquit, amanuensis quispi
qm (quem nunc uulgato uocabulo, notarium uocant)
contingeret, in humeros meos, eum eleuarem, hoc
est, tractarem eum omni beneficiorum genere, dignis
celebrarem laudibus, & tanquam capitis mei coro
nam obseruarem. Sin ad causam referas, ita exponito:
Si quem haberem, qui scriptis causam nostram excipe
ret: paratum & promptum me exhiberem, quo sum
ma diligentia, singula quæq; ad causæ æqualem
spectantia, dictarem.

NUMERVM GRESSVM &c.

Quasi princeps, hoc est, animo liberrimo (solent
enim principes liberi esse dicendo) & exposuissimo,
totam meam causam, & totius uite meæ rationem ex
planarem ac describerem, ut posteri quicq; uel medio
cris iudicij homines, de ea certissime iudicare possent.

SI ADVERSUM ME &c.

Exactiones. Redit Hiob ad catalogum, & rationem uite suæ
anteactæ, dicens: Nunq̄ memini me plus iusto, ab
agricolis extorsisse, ut propterea formidem, ne gemit
tus eorum contra exactiones meas, ad cælum cla
ment. Solent enim tyranni à suis agricolis multo plu
ra extorquere, quàm agri eorum producere possint,
quemadmodum & Pharao ab Israëlitis laterum men
suram, de

furam, denegatis etiam paleis, exigebat. Ut igitur sanguis Habel iniuste occisi, ultionem clamabat: ita agrorum sulci, unde plus aequo tyranni carnifices extorquent, uindictam clamare nunquam cessant, Iacobi s: Ecce merces operariorum, qui messuerunt regiones uestras que fraude non reddita est a nobis, clamat **Et c.**

SI FRUCTVM BIVS COMEDI.

Nunquam gratis exegi, aut tyrannide quadam extorsi, quicquam frumentorum ab agricolis, mihi subiectis: nec unquam grauius oneribus eos oppressi, ut pre ijs non licuerit eis respirare, aut coacti fuerint in gemiscere, aut succumbere: nam si tale quid designauerim, non renuo meritum supplicium. Age, pro tritico nascatur spina: pro hordeo, carduus, id est, sim maledictus: iam cum nihil mali aduersus Dominum commiserim, reliquum est ut contra amicorum meorum sententiam, certissimis argumentis concludam, me a Domino citra omne peccati meritum, adfictum esse.

CA. XXXII.

ET cessarunt tres uiri isti respondere Hiobi, propterea quod iustus sibi ipsi uidebatur.

ANNOT. IN HIOB

Et incanduit ira Elihu filius Baracheel Buzites, de cognatione Ram, contra Hiob, succensioe iracunda, propterea quod iustificaret animam suam ultra Deum.

Et contra tres amicos eius incanduit ira sua, propterea quod non inuenissent responsonem, ut condemnassent Hiobé.

Et Elihu expectauerat Hiobem in sermone, quoniá seniores ipso erant annis.

Et uidit Elihu, quod nõ esset responso in ore trium uirorú, & incanduit ira sua.

ET CESSARVNT, &c. Non imprudenter amici Hiob, sermonem suum intermittunt, quando existiment Hiobem, contentioni studere, & qui magis pertinaciter, quàm ueraciter, suam iustitiam adserat, de contentiosis enim scriptum est: à contentiosis se iungaris, & iterum: contentiones & pugnas legis de uita: & uulgato apophthegmate hæc sententia celebratur, Veritas altercando amittitur. Omiserunt itaq; amici contentionem, existimantes prudentius esse, alienã importunitatem ferre, quàm altercatione nimia, male dicentis uirulentis, ac in Deum blasphemis ansum dare. Elihu uero, qui interim tacitus controuersie auditor adfuerat, prudens rerum estimator, utrosq; tam Hiobem, quàm amicos arguit, erant enim utriq; repre

reprehensione digni: Hiob, quod in Deum blasphema-
rit, & importunius in iudicium Dei, tantum non in-
sanerit: amici uero, quod non ea parte Hiobem argue-
rint, qua reprehensibilis, sed qua innocens & sanctus
etiam Dei testimonio erat.

ET INCANDUIT IRA ELIHU. Habet enim zelus, suam iram, non impiam, unde & in Psal-
dicatur: irascimini, & nolite peccare, est enim ira fr-
dei, est & ira carnis, quæ sola pro scelere reputatur.
Porro, quod Elihu Buzites dicatur, à Buz descendit,
qui est filius Nahor, fratris Abrahami. Gen. 12. de Elihu, forte
quo Hieronymus, in traditionibus Hebraicis super Ge- ille Bileam, di-
nesim, ita scribit, Secundus natus de Melcha, est Buz, uinus erat.
quem Septuaginta Banz transferre uoluerunt, et ex hu-
ius genere, est Bileam ille, diuinus, ut Hebraei tradunt,
qui in libro Hiob dicitur Elihu, primum uir sanctus et
Prophetes Dei, postea per inobedientiam & deside-
rium munerum dum Israël maledicere cupit, diuino
uocabulo nuncupatur: diciturq; in eodem libro, ira-
tus Elihu filius Baracheel Buzites, de huius uideli-
cet Buzi radice, descendens: hætenus Hierony-
mus. Quod uero de cognatione Ram, Elihu esse
scribitur, non certo constat, an de prosapia illius
Ram fuerit, qui 1. Chron. 2. filius Efron dicitur,
& corrupte, Matth. 2. in Genealogia Christi, Aram
legitur: siue igitur ille Elihu, Bileam fuerit, siue alius

A N N O T. I N H I O B.

quispiam parum curabimus: qualis qualis enim fuerit certe prudentissime & uerissime, de controuersia Hiobis & amicorum pronunciat, neq; etiam à Domino, condemnatus est impietatis: si enim omnino reprehensibilis fuisset, Dominus, iudicio suo, quo tres amicos cōdenat, ut habes ultimo Cap. eū nō prateriisset.

Respondet Elihu filius Baracheel Buzites, & dixit,

Iunior ego sum annis, & uos seniores, propterea expaui, & timui explanare sententiam meam uobis.

Dixi, dies loquantur, & multitudo annorum doceat sapientiam.

Veruntamē spiritus est in homine, & aspiratio omnipotētis intellectificat eos.

Non sunt sapientes magistri (nostri) & presbyteri non intelligunt iudicium.

Propterea dico, audi me, explanabo & ego scientiam meam.

Ecce expectaui sententiam uestram, animaduertebam prudentiam uestram, donec inuestigaretis sermones.

Et ad uos animaduertebam, & ecce nō est, qui Hiobem reprehendat, & respondeat uerbis eius, ex uobis. Forte di

CAPITULUM XXXII. 224

Forte dicetis, inuenimus sapientiam,
Deus proiecit eum, non homo.

Nō est dispositiōis meæ sermo (uester)
& iuxta uerba uestra, non respondebo ei.

Exterriti sunt, non respondent ultra,
auulsi sunt ab eis sermones.

Quando igitur expectaui, & non lo-
quuntur, steterūt, & non respondēt ultra.

Respondebo certe ego partem meam,
explanabo etiam ego scientiam meam.

Quoniam plenus sum sermonibus, co-
artat me spiritus uentris mei.

Ecce uenter meus est sicut mustū non
apertum, lagunculas nouas dirumpens.

Loquar ut respirem, aperiam labia
mea, ut respondeam.

Non respiciam personam alicuius, &
homini non adulator.

Quoniam nesciosi adularer, num pau-
lo post auferat me creator meus.

IVNIOR EGO SVM ANNIS etc.

Haecenus deterruit me à sermone, partim mea iu-
uentus, partim senum autoritas, dicebam tacitus me-
cum, dies loquantur, & multitudo annorum, da-

ANNOT. IN HIOB

Disciplina
pro adolescē-
tibus.

ecet sapientiam, id est, maiores natu, loquantur: iunio-
res audiant, senes doceant, adolescentes discant. Pul-
cherrima disciplinae sententia, adolescentis enim bo-
nae indolis est, seniorum consilium ac sermonem expe-
ctare, & silentio suo, canicem uenerari, propterea
quod feruens iuuentutis aetas, imprudenter plerunq;
& illotis manibus, in praecipit consilium irruat, nulla
habita imminentium periculorum ratione: senes uero,
multo usu occaluerunt, proinde prudentius & circums-
pectius de quauis re consultant. Nota est historia, de
adolescentum & seniorum consilio, Rehabeam dato-
3. Reg. 12. Sed ut maxime seniorum consilia expectan-
da sint, & auctoritas eorum ueneranda, non tamen
omnia ipsorum consilia & sensa, cura delectum, uelu-
ti oracula, suscipi debent, neq; enim consilij spiritus
aut prudentiae, alligatus est aetati, nec annorum nume-
ro captiuus: proinde, honorare presbyteros, discipli-
na est, non ueritatis praedudicium.

VERVM TAMEN SPIRITVS EST IN
HOMINE. Id est, re ipsa comperio, prudentiam
annis non consistere, nec quenquam hoc sapienterem
esse, quo seniore, sed spiritus, homines facit pruden-
tes & intelligentes, qui non est alligatus Rabinorum
auctoritati, & magistrorum nostrorum capitijs, nec
presbyterorum aut seniorum annositati, unde Esa. 11.
inter alia spiritus dona enumerantur etiam, sapientia,
in telles

intellectus, consilium, & sciētia. Similiter 1. Cor. 12. huic per spiritum datur sermo sapientiæ, alij sermo scientiæ &c. omnia hæc, efficit unus ille & idem spiritus, diuidens peculiariter unicuiq; , sicut uult, non sicut nos uolumus, ubi enim spiritus est, ibi libertas est: proinde dona spiritus, nulli ætati, nulli hominum statu, nulli tempori, nulli loco, adeoq; nulli omnino creaturæ, captiua fiunt, sed pro libertate spiritus, distribuuntur in quosuis hominum status, in quasuis ætates, quocunq; tempore & loco, ipsi adlubescat. iam quanquam prudentiæ & consilij dona, spiritus sancti opera sint, non tamen iustificant, ut uides in Achitophelē, & in Ethnicis, tam apud Græcos, quàm apud Romanos, nobilibus, sola uero fides, donum illud eximium est, quo iustificamur.

NON SVNT SAPIENTES MAGISTRI.

Ex hoc loco, ruit impiorum argumētum, quod ab autoritate maiorū ducere solent: nā & sic apud Hier. cap. 18. dicunt: non peribit lex à sacerdote, neq; consiliū à sapiente, nec sermo à Propheta, hoc est, maiores non errant, quasi uero alligata sit ueritas maiorum seculo, non item omnibus ætatibus communis.

PROPTEREA DICO, AUDI ME &c.

Id est, propter causas iam enumeratas hæctenus filii, non tam mea iuuentute, quàm uestra canicie deterritus: sed quando sapientes desipiant, & senes de-

ANNOT. IN HIOB

irent, ac nullus sit, qui Hiobem ea parte, qua reprehensione dignus est, arguat: age, tempus nunc est, ut & iuniores loquantur, siquidem uana fuit hactenus expectatio mea, qua speraueram me, doctiorem à uestra controuersia discessurum.

FORTE DICETIS &c. Id est, Respondebitis forsitan, uos prudenter agere tacendo, quando in propatulo sit, Hiobem esse impium, & à Deo proleclum, nec hominum egere argumentis, ut impius probetur, propterea quod sese iustificet, Deum autem iniquitatis condemnet, hoc enim non solum stultum, uerum etiam insanum esse, quemuis, quamlibet deplorati ingenij, intelligere posse, & stulto iuxta stultitiam suam respondere prohibet Solomon, ne ipsi similis es fictaris: non tamen est dispositionis meae, sermo uerster, hoc est, aliter ego Hiobem reprehendam, quam uos, non enim priorem eius uitam culpabo, nec causam eius iniustam criminabor: quod enim crucem fert, Domini fauore, non ira fert, sed adusabo importunitatem eius, imò blasphemias, quas in hoc iudicio in Deum indignabunde, expuit.

EXTERRITI SVNT NON RESPON.

Quasi contemptu quodam, tertia persona, profecunda uirtur: uide, inquit, quā imprudentes sint isti senes, effutierū hactenus multa, ubi nihil opus erat: sciterū, ubi maxime respōdendū, & arguendū esset, ubi pi

Ibi piscibus magis muti sunt, quando igitur obmutuerunt & ignorantiam suam, ac imprudentiam silentio fatentur, explanabo ego sententiã meam & eloquar, quod spiritus Domini me docuerit.

QUONIAM PLENVS SVM &c.

Rumperet medius, si non erumperet sermo intra me conceptus, usq; adeo cogit me animus meus quod sentio, loqui: Porro, siue hæc adroganter, & carnale, siue è spiritu loquatur Elihu, non pronuncio: certum est talia uerba, ut maxime carnalia & arrogantia uideantur, posse tamen esse spiritualissima, ut Hier. 4. Ventrem meum, uentrem meum doleo, sensus cordis me turbati sunt in me, non tacebo: & 20. Factus est sermo Domini in corde meo, quasi ignis exarsuans, claususq; in ossibus meis & defeci, ferre non sustinens. Ita Elihu ait, nisi eloquerer quæ sentio, non posset fieri, quin uenter meus creparet medius, adeo me coarctat sermo conceptus. Pulchra autem similitudine declarat, quantum, sermo in corde eius arsuauerit, quemadmodum enim nouum mustum, nondum plene decoctum, disrupto uase effluit, nisi aërem admittat: ita uenter meus disrumperetur, nisi loquerer ut respirarem.

NON RESPICIAM PERSONAM.

Nihil loquar ad gratiam, nec adulabor in hæc

Pius sempta-
lis inueniatur

oratione cuiquam hominum, nam & Paulus ait: Si ad
huc hominibus placerem, Christi seruus non essem:
& Hiere. 17. Diem hominis non desiderauit: proinde
uera, inquit Elibu, loquar, non respiciens ullam homi-
nis personam, propterea quod nescia, quando ex hoc
mundo, & hoc corporis ergasculo, me sit uocaturus
creator meus, omni hora & momento expecto mor-
tem, expecto aduenientem patrem familias, si igitur me
imparatum, hoc est, iniqua agentem, auram popula-
rem captantem, & ad gratiam hominum concionan-
tem, inueniret, quantis plagis uapularem?

CA. XXXIII.

Quamobrem audi Hiob sermonem
meum, & omnia uerba mea anim
aduerte.

Ecce adperui os meum, loquetur lin-
gua mea in gutture meo.

Simplicitas cordis mei uerba mea sunt,
& scientiam labia mea pure loquentur.

Spiritus Dei fecit me, & spiraculum
omnipotentis uiuificauit me.

Si potueris responde mihi, aduersus
faciem meam consiste.

Ecce

Ecce ego iuxta sermonem tuum, Deus sum, de luto formatus sum etiam ego.

Ecce frons mea, non terreat te, & inclinatio mea super te non grauet.

Enimuero dixisti in auribus meis, & uocem sermonis audiui.

Purus sum ego sine scelere, innocens ego, & non est iniquitas in me.

Ecce causas contra me inuenit, reputat me inimicum sibi.

Posuit in neruo pedes meos, obseruat omnes semitas meas.

Ecce hoc ipso te non iustificatum esse respondeo, quoniam longe excellit Deus hominem.

Quare cum ipso contendisti, quod ad omnia uerba tua non responderit?

Si semel loquatur Deus, postea an reatum sit, non est inuestigandum.

QUAMOBREM AVDI.

Elihu excusata adulescētia sua, nam & Paulus Timotheo scribit: Nemo iuuentutem tuam despiciat, similiter captata beneuolētia à necessario, coactū enim se dicit ut loquatur, non tam obmutescētia senū, quā spiritu uentris sui: proinde, se ea loquuturū, quæ non sint ad aucupandā gloriam, & auditoris adplausum

ANNOT. IN HIOB

composita, sed simplicia, & uera, siquidem simplex est ueritatis oratio: audi, inquit, quoniam omnino mihi loquendum fuerit, ea maxime loquar, quæ simplicia, pura & uera sunt: facessant ambages, discedant hominū nugæ, quod loquar, simplex ueritas erit.

SPIRITVS DEI FECIT ME &c.

Contemptus Non est ut in sermone meo, quātumuis adulescens, fratrem tollitur contemnar, quando & ego perinde ac tu, Dei sim, his argumētis. Spiritus Domini etiam me fecit, & ex luto creans, spiraculo suo me uiuificauit. Est autem hæc potissima ratio, cur alterum, alter non contemnat, nec naso suspendat adunco: nam ab eodem Deo, per idem Verbum, in eodem spiritu, omnes formati sumus: communem terrā, aquam, aërem, & cœlum, habemus. Quod si Christianos respicias, habent illi arctius uinculum, quo colligantur, sic enim Ephesijs 4. dicitur: Vnum corpus, unus spiritus, unus Dominus, una fides, unum baptisma, unus Deus & pater omnium. Sic & Roma. 14. Noli fratrem perdere pro quo Christus mortuus est: quod si hæc sententia, alta fide reposita fuerit, nulla difficultate retraheret nos ab iniurijs, contemptu, & blasphemijs fratrum, nempe si crediderimus, tantæ dignitatis fratrem esse, ut Christus unigenitus Dei filius, propter eum cœlo descendit, & sanguinem fuderit.

SI POTVERIS RESPONDE MIHI.

Qualitacunq; loquutus fuero, semper dabitur tibi respondendi copia, non enim agam tecum imperio, sed autoritate, non cogo ut in uerba mea ures: si quid ueri dixerō, adripe: sin falsi aliquid, reijce.

ECCE EGO IUXTA SERMONEM.

Nullam habes me contemnendi occasionem, propterea quod & ego, quemadmodum tu ipse adseueras, Dei creatura sim, & ex puluere formatus: seponne igitur adulescentiā meam, sepone conditionem meam uilem, & memineris me, Dei hominem esse, ut diligentius ad orationem aures arrigas.

ECCE FRONS MEA.

Græcus frontem exposuit & v. φόβος terrorem, hoc est, non durius tecum loquar, quā par sit: proinde confide, ne obstupescas, responde si quid potes: non agemus, pro Papistarū ingenio & consuetudine, qui non audita uel responsione, uel excusatione, aduersarium, nisi mox palinodiam canat, hereticum pronunciant, ad ignem conclamant, & diris uotis Satanae tradunt: nos uero, tractabimus causam nostram mitius, & humanius.

ENIMVERO DIXISTI.

Ad causam tractandā Elibu adcedit, dicens: Amīci tui tres calumniati sunt uitam, ē qua iniquitatem tuam probare conabantur, mihi alia tecum ratio est,

ANNOT. IN HIOB

nam iniquum te, probabo, non è uita tua priori, sed tuo ipsius uerbo, & testimonio, hoc est, proprio te gladio confodiam, dixisti enim innocens & iustus sum, nulla est iniquitas in manibus meis, nulla sycophantia decepi proximum, Dominus tamen inimiciter adfligit me, & iniuria adficit, propterea, quod citra omnem iniquitatis causam posuerit pedem meum in neruo, hoc est, cruciat me, & omnes semitas meas obseruat, quasi impie egerim, omnem meam uitam cruce explorans. Agnoscis opinor, uerba tua: probabo itaq; ex ipsissimis tuis uerbis, te iniustum esse, nullus enim iustus & innocens, cum Deo contendit, nec iniusticie cum adcusat: quis enim illi fuit à consilijs? aut quis prior, dedit illi, & reddetur ei? & quis audet dicere, cur hoc facis? quoniam ut est Esa. 55. Sicut exaltantur, inquit Dominus, coeli & terra, ita exaltate sunt uie meae, à uijs uestris, & cogitationes meae, à cogitationibus uestris: proinde, cum tu Hiob, Deum iniusticie adcuses, praeterea indigneris qd' facti sui, tibi non det rationem, qui potes esse iustus & innocens?

SI SEMEL LOQVATVR DEVS.

Deus ut iustus, ita & sapiens est, proinde quicquid fecerit, etiamsi captus humanus non intelligat, iuste & sapienter esse factum confitendum, non curiosius inuestigandum est, confessio enim iusticie operum Dei, obsequium fidei declarat: inuestigatio uero, infidelis

infidelitatem cordis, arguit. Est igitur huius loci sententia: Noli Huob, rationem factorum Dei curiosius inuestigare, & si non adsequeris, eum iniustitiæ calumniari, quod enim semel, Deus aut loquitur aut facit, hoc postea, non est humana prudentia inuestigandum num uere dictum, aut iuste factum fuerit: sed obedientia credendum est, & fide adorandum: tradidit Dominus te potestati Satanae, ut pro libidine sua te, tuaq; omnia tractare possit: crede igitur hoc, prudenter factum, ut cunq; eam prudentiam, humana ratio non capi-
 at. Disces etiam ex hoc loco, concilia, quæ uocant Generalia, aut Synodos, Verbum Dei confirmare non posse, nec iudicare, quod enim Deus semel loquitur, hominis testimonio aut confirmatione non eget, & cõcilia humana ex Verbo authoritatem adci-
 piunt, non autem Verbum, ex concilijs, aut hominum decretis.

Verbum Dei
 iudicat oēs,
 at ipsum ne-
 mo iudicat.

In somnio uisionis nocturnæ, cadente somno super uiros, in dormitionibus super lectum.

Tunc adperit aurem uirorum, & in eruditione eorum terrefacit eos.

Vt auertat hominis opus, & corpus a uiolentia protegat.

Vt auferat animã eius a corruptione, & uitam eius ne transeat in gladium.

ANNOT. IN HIOB

Et arguit eum dolore in lecto suo, & iudicat ossa eius fortiter.

Vt abominabilis fiat ei in uita sua panis, & anima eius cibum non desyderet.

Tabescit caro eius ut non uideatur, conteruntur ossa eius ut euanescant.

Et adpropinquat ad corruptionem anima eius, & uita eius ad mortuos.

IN SOMNIO VISIONIS NOCTUR.

Antea Elihu Hiobem iniustum probauit, propterea quod importunior aduersus iudicium Dei contenderit, & iniquitatis eum arguerit, nunc explicat flagellorum & operum Dei in homine rationem, quando scilicet, & quare contingat adfluctio, ait enim, Deus adfluctionem incipit in somnio uisionis nocturnae, dum sopor occupat homines, hoc est, praesto adest adfluctio, eo maxime tempore, quum omnia horrendis tenebris, & caeco silentio plena sunt, quum longe aliud cogitamus & mente nostra alio peregrinamur: quemadmodum & Hiob, longe aliud propter irgentem Domini benedictionem, quam crucem, futurum suspicabatur. Porro Scriptura, repentinos casus, & inopinatos euentus, per nocturnam tempus describere solet, quo omnia summum agunt silentium, & propter somnum, uicuria iacent, ut Matth. 25. Medio noctis clamor

clamor factus est, Ecce sponsus uenit: & 1. Thes. 5.
 Dies ille: Domini, ut fur, in nocte ita uenturus est. Eo
 itaq; tempore, quo aliàs, uisiones & somnia fiunt, ut
 Dan 7 & quo omnes homines securi quiescunt, adpe
 rit Dominus aurem hominum, turbans eos per legem
 occidentem, & erudiens per crucem. Nam hæc præci
 puatio est, cur Deus homines lege occidat & cruce
 affligat. Adfligit enim non ut perdat, sed ut hominem
 erudiat, ab infœlicitate & impijs operibus uindictet,
 à tyrannide & insultu Satana defendat, ne anima eius
 eterno tradatur supplicio, & uita eius, sempiterna
 morti. Quis uero, oia crucis bona enumerare posset?
 est namq; crux uoluntatis Dei schola, morum discipli
 na, felicitatis meditatorium, gaudij spiritus sancti offi
 cina: breuiter, bonorum omnium thesaurus, namq; enim
 Dominus pius proprius cõplectitur quàm in cruce.

ET ARGVIT EVM &c. Coniicit Deus ho
 minem in oia mala, ossa eius et uires, per crucem ita ener
 uat, ut cibus ei nausea fiat, caro eius ita præ dolore con
 labescit, ut pendere putares pectus, & à spina tantum
 modo cruce teneri: ita indurescit cutis, ut per eam specta
 ri uiscera possent. Adeoq; non contentus his malis De
 us, coniicit hoïem etiã in medias mortis, & inferni sau
 ces. In his operibus nemo Deo cõtradecere audet, neq;
 arguendo cùm eo expostulare, Deus enim est, nõ homo.
 Omnia aut Dei opera iusta, recta & sapientia sunt.

Cruz adcidit
 securis.

ANNOT. IN HIOB

Si fuerit pro eo angelus, mediator
unus de mille, ut adnunciet pro homine
rectitudinem suam.

Tunc miserebitur eius & dicet, libera
eum, ne descendat in corruptionem, in-
ueni propiciationem,

Germinet caro eius ab adulescentia, re-
uertatur ad dies iuuentutis suæ.

Orabit ad Deum & gratificabitur ei, &
ostendet ei faciem suam in iubilo, & retri-
buetur homini iusticia eius.

Adspiciet ad homines & dicet, peccaui,
& uere deliqui, & nõdum æquo supplicio
adfectus sum.

Liberauit animã meã ne abiret in cor-
ruptionem, ut uita mea lumen uideret.

Ecce omnia ista facit Deus tribus uici-
bus cum uiro.

Vt reducat animam eius a corruptio-
ne, ut illuminet eum, lumine uiuētium

Animaduerte Hiob, audi me, tace, &
ego loquar.

Si fuerit tibi sermo, responde mihi, lo-
quere, ut placeat mihi iustitia tua.

Si uero

Si uero non, audi tu me, tace, & doce
bote sapientiam.

SI FVERIT PRO EO ANGELVS.

Paucis antea uerbis Elihu, legis uim, & crucis ra-
tionem exposuit, adperit enim, inquiens, Dominus au-
rem noctu, & terrefacit homines: hoc est, per legem
occidit, nam, etiamsi Hiobis tempore nondum lex fue-
rit scripta, habet tamen unusquisq; eam in corde suo in-
sculptam, attestante conscientia, & cogitationibus in-
ter se adcusantibus, aut etiam excusantibus, qua pater-
facta, occiditur conscientia: dein crux oritur & mors
que est peccati per legem ostensi, autoramentum.
Quid igitur in tantis angustijs faciendum? si enim lex
intus occiderit per peccatum, & foris crux, morte comi-
titata adfluxerit, quo confugiendum est? Respondet
Elihu, Euangelij energiam clarissime ob oculos po-
nens: si fuerit, inquit, pro eo angelus mediator, hoc
est, territa per legem conscientia, & toto homine per
crucem concusso, non est alia spes, quam in Euangelio
in Christo Iesu Domino nostro, qui est magni consilij
angelus, mediator, ac intercessor inter Deum & homi-
nem, per quem omnis conscientia, quantumcunq; per
legem occisa, uiuificatur, per quem, omnis crux uitae
& liberationis initium est, qui est propiciatio, pax,
redemptio, & sanctificatio nostra. Vides autem quā
clare hoc loco Elihu de Christo contionetur? putares,

Vis Euangelij

ANNOT. IN HIOB.

De millibus
id est, innume-
rabilibus.

rum non ante legem, quo Christus adhuc oculis sine
latebat, sed post Euangelion reuelarū predicasse. Ca-
terum quod uocet eum angelū unum de millibus, hoc
est, ni fallar, quod Esaias dicit, consilij magni angelus.
Nec mireris quod simpliciter angelus dicatur, quando
et Mose cū Prophetam uocauerit, Deut. 18. est enim
angelus, sicut, inquit, pater misit me ut facerem uolun-
tatem eius, sed et angelorum Dominus: est Propheta,
sed et Prophetarum omnium κορρὸφῶς. Pro me-
diatore Hebræus habet פִּרְשֵׁי־דָבָר quod à פִּרְשׂ descen-
dit, et significat interpretem agere, mediare uerbis,
unde פִּרְשֵׁי־דָבָר interpretem, mediatorem, et intercesso-
rem significat. Sic Christus à Paulo dicitur 1. Timoth.
2. Unus mediator, Dei et hominum: et Hebr. 8. Pra-
stantioris testamenti intercessor.

UT ADVNCIET PRO HOMINE.

Si unus ille mediator, suam iustitiam homini comu-
nicauerit, et pro eo intercesserit, tunc miserebitur et
us Dominus, et liberabit animam eius à corraptione:
qui enim credit in filium non perit, sed habet uitam
eternam, et qui sermonem eius seruauerit, non gusta-
bit mortem in eternum.

LIBERA EVM. Verba Dei sunt liberantis

tis hominem à maledictione crucis per Euangelion, et
absoluentis eum à iure peccati, ubicunq; enim inuenit
Dominus filiū suum mediatorē, ibi propiciationem in-
uenit.

venit, ipse enim est propiciatio pro peccatis nostris.

GERMINET CARO EIVS. Adhuc Deus loquitur, uiuificans Euangelio eum, qui antea per legem mortuus erat: redeat, inquit, ad adulescentiam, & resumat omnes vires suas, ante per furorem iudicij mei collapsas: nolo enim mortem morientis, sed magis ut conuertatur, & uiuat.

ORABIT AD DEVM. Ex regeneratione & uiuificatione Euangelij, uberrimi fructus pullulant. Primus, oratio qua maius donum, ferè a Deo homini contigisse non poterat, hoc enim ipso, quo spiritu orandi largitur Dominus, largitur etiam orationis impetrationem, hoc est, unà cum spiritu orandi, se captiuum dedit: sic Iacobo captiuus factus est, Gen. 32. Sic Mosi, Exod. 32. per orationem à fide profectam.

Fructus regenerationis.

ET OSTENDET EI FACIEM &c. Secundus fructus est, gaudium spiritus sancti quod est facies Dei iucunda, exhilarans conscientias nostras.

RETRIBVETVR HOMINI &c. Qui enim bona egerit, ibit in uitam eternam, & his qui ad dextram sunt, dicetur, Venite benedicti patris mei.

ASPICIET AD HOMINES. Tertius fructus regenerationis est confessio, non illa auricularis, sed quæ est uera cordis, agnitio peccatorum, hæc enim confessio Deo grata est, si agnoscamus omnia

ANNOT. IN HIOB.

nes vires nostras sub peccato, & Satana captiuas fuisse, & nihil in uniuersa carne nostra situm esse, quod Deo gratum fuerit: sic enim se humiliare, est se exaltare: sic se peccatorem agnoscere, est se in Domino iustificare.

ET NONDUM AEQVO. Ita enim fides dicit: Domine si iniquitates obseruaueris, quis sustinebit: adfluxisti, sed nondum pro merito peccatorum: puniisti, sed maiora sunt delicta, quã ut tantilla cruce expiari possint. Infidelitas autem, semper putat se minus peccasse, quã adfligatur.

LIBERAVIT ANIMAM &c.

Confessio eius, qui per Euangelion renatus est: liberavit Dominus me à morte, peccato, et inferno: non est quod nunc timeam ullos Satanae insultus, habitabo confidenter, siquidem eo lumine illuminatus sum, quo illuminat Deus oëm hominẽ in hunc mundũ uenientiẽ.

ECCE OMNIA ISTA FECIT.

Omnia hæc, inquit Elihu, Deus operatur in uno quouis per Euangelion renato, idq; tribus uicibus, hoc est, sepe & frequenter, nunc enim eleuat pium, nunc rursus deijcit, iam exaltat, iam humiliat, modo mortificat, modo uiuificat, pro ut suo animo allubescat: nam & Iobem ad eundem modum tractauit, primum eũ exaltando: deim humiliando per crucem & iudicium: postremo rursus eleuando, ut est in ult. cap. hac enim uarieta

uarietate erudit pios, ut in solâ ipsius manû respiciât,
 & ex ipso uitam, salutem, & omne bonum petant.

ANIMADVERTE HIOB, AVDI ME.

Id est, uerissima nunc dixi: proinde æquum erit, ut
 obticescas, & aures arrigas. Quod si existimaueris,
 me inique pronunciaſſe, te esse iniustû: age itaq; men
 datû meum arguito, & tuam declarato iusticiã, si for
 te & ego persuasus, iusticiæ tuæ patronus fiam: nunc
 uero quum nihil habes, quo possis patrocinarî tuæ iu
 sticiæ, quam habebas quidem, priusquã adfligereris,
 sed posteaquã iudicio Domini comprehensus es, euanuit
 omnis iusticia. Proinde diligenter audi sermonem me
 um, prudenter enim de tua caussa pronuntiabo.

CA. XXXIII.

Adens Elihu, dixit.

A Audite sapiētes sermonem meum,
 & docti animaduertant me.

Quoniam auris sermonem probat, si
 cut guttur gustat cibum.

Iudicium eligamus nobis, cognosca
 mus inter nos quid bonum.

Quoniam dixit Hiob, iustificatus sum,
 & Deus declinauit iudicium meum.

ANNO T. IN HIOB

Sup iudicio meo mentior, flagellor sagitta mea (etiãsi) nullũ scelus (in me fit)

Quis uir sicut Hiob, bibens subsannationem quasi aquas?

Et gradit̃ ad participandũ cũ facientibus iniquitatẽ, & uadit cum uiris impiis.

Quia dixit, non reputatur uir, etiamsi ambulauerit cum Deo.

Idcirco uiri cordati, audite me, absit, ut Deus impius sit, & oipotens iniquus.

Quia op⁹ suũ homini retribuit, & iuxta uias suas unũquẽq; inuenit (seu iudicat.)

Vere em̃ Deus, non impie cõdemnat, & omnipotens non peruerit iudicium.

Quis constituit cum ipso terram? & quis posuit orbem uniuersum?

Si poneret ad se cor suum, spiritum suum, & flatum ad se congregaret.

Consumeretur omnis caro pariter, & homo ad puluerem reuerteretur.

AVDITE SAPIENTES SERMONE M.

Secunda oratio Eihu, qua probat Deum non esse iniquum iudicem, tum quod sit mundi iudex, tum quod omnium rerum potens administrator sit. Audite, inquit.

inquirens, o sapientes sermonem meum, & docti de
eo iudicent, q. d. nolo ego meipsum iudex esse, iudicent
inter nos sapientes ac eruditi.

QVONIAM AVRIS SERMONEM ETC.

Similitudo est, quod guttur est cibo, hoc auris est
sermoni: tam guttur cibum probat, sapidus ne an in-
sapidus sit: ita aurium iudicium probat sermonem, ve-
rus ne an falsus sit, nam ut nō credis nisi audias, fides
enim ex auditu est: ita probare spiritus non licet, nisi
sermonem audieris: hinc delicatas aures habere di-
cuntur, qui nullum sermonem, nisi ad unguem expo-
litum probant. Agite itaq; inquit Elibu, uos sapien-
tes, iudicate inter me & Hiob, uter uerius sentiat: tu
dicium prudentum non detrecto. Ergo VERBUM
Dei iudicio hominum cōmittendum est? absit, VER-
BUM enim Dei ueritas est, omnis autem homo men-
dax: tam qui posset mendacium, ueritatem iudicare?
Item, VERBUM Dei est omnipotens, per quod ho-
mo creatus est: quomodo igitur posset creatura iudi-
care suum creatorem? Ad hæc VERBUM Dei, ho-
minis iudex est: siquidem pater dedit omne iudicium
filio, qui est VERBUM. Proinde fieri nequit, ut
homo, VERBUM iudicem suum iudicet: cur ergo
Elibu uerbum suum, quod iactat esse Dei VE-
BUM, hominum iudicio permittit? Respōdeo, nul-
lus homo, quantumcunq; spiritualis, potestatem

Verbū Dei ali-
os iudicat, ip-
sum nō potest
iudicari.

A N N O T . I N H I O B

Iudicandū an
sic Verbum
Domini:

habet iudicandi VERBUM Dei, sed uerbum hominum, hoc est, an quod homines pronuntiant, docent & statuunt, sit VERBUM Dei? ut Christus effudit sanguinem pro peccatis nostris: hoc VERBUM iudicare, nulli hominum concessum est, sed oportet omnes sese huic captiuos dare & credere: interim tamen multi, multa & uaria de hoc VERBO pronuntiarūt: initio enim ecclesie Christiane, ut est Act. 15. aliquot Apostoli docebant, etiam legem ad expiationem peccatorum necessariam esse, aliquot diuersum, solam scilicet fidem purificare cor hominis: igitur spirituales iudicabant, non ipsum Dei VERBUM, sed quis inter diuersa sentientes, VERBUM Dei loqueretur. Hinc Paulus ait 1. Corinth. 2. Spiritualis omnia diiudicat, & 1. Corinth. 14. Prophetæ duo aut tres loquantur, & ceteri diiudicent. Quid? VERBUM Dei? absit, ipsum est enim omnium hominum iudex, sed uerbum & doctrinam hominum, an fidei ac VERBO Dei consentanea fuerint: & probet spiritus, non Dei sed hominum, an ex Deo sint. Omnes igitur in ecclesia sed iusto ordine, & disciplina, audiendi sunt: nemo quantumuis abiectus contemendus est: nam & Dominus asine os aliquando aperuit, & sepe etiam est holor ualde opportuna loquutus. Sed probandus est sermo & doctrina omnium, per spirituales, an sit Dei sermo & fidei doctrina: id quod fit, si hominum doctrina

seruina non ad capiū humanū & rationem carnis, sed
ad VERBUM Dei & fidei regulam exigatur.

QVONIAM DIXIT HIOB &c.

Hæc est Hiobis sententia, ego inquit, iustus sum,
nihilominus tamen adfligor & crucior ueluti iniustis-
simus, oportet igitur Deum iniustum esse, qui decli-
net iudicium meum, id est, mihi iusto & bono equita-
tem iudicij deneget: appello quidem æquum iudicium
ut supra cap. 19. & 23. sed ipse flagella, flagellis ad-
du, clamorem meum ueluti surdus, negligens, cum ta-
men in me, ne tantillum quidem sceleris, inueniatur.
Adhæc super iudicio meo mentior, hoc est, cogor, ue-
lim nolim, mendax esse, ut Deus uerax sit, quicquid
ego loquutus fuero, mendaciū oportet esse, quicquid
uero Deus dicit, uere dictum est, quicquid agit, recte
actum est, siue meo merito, siue immerito: quomodo
igitur potest esse iustus iudex, tyrannide potius, quam
equitate iudicans? Hæc Hiobis, inquit Elihu, senten-
tia est, sed quam pia, uiderint nunc iudices, siquidem
neminem unquam uidi Hiobe, aut stultiorem, aut ma-
gis furibundum: bibit enim subsannationem, quasi
aquas, hoc est, stulticia & furore, quasi aquarum in-
undatione, totus plenus est, nihil prorsus differens ab
extreme iniquis & impijs, propterea quod palam di-
cat, ut supra cap. 13. & 19. Deum nullum respicere
quantumuis iustum & bonum, nec reputare ambiguo

ANNOT. IN HIOB

Ambulare cū Deo quid sit. *lante in uijs eius, præ iniquo, & mandata eius contem-
nente, sed in uniuersam, omnes simul perdere &
conculcare, siue iustos siue iniustos. Est autem ambu-
lare cum Deo, iuste uiuere, sicut scriptū est de Enoch
Gen. 5. Ambulauit Enoch cum Deo.*

ID CIRCO VIRI CORDATI &c.

*Id est, quando iudices aurem præbustis Hiobi be-
neuolam, eam & mihi concedite: nam natura iude-
tur, ideo duabus auribus hominem donasse, non ut
quod una aure audiamus, per alteram auolet: sed ut
altera auris actori, altera reo, patula referretur.*

ABSIT VT DEVS IMPIVS &c.

*Ratione probat Deum non esse impium, quia iu-
dex mundi est: quomodo aut iudex impius esse possit?
Eadem Paulus Ro. 3. iusticiam Dei in iudicando pro-
bat, dicens: Quod si iniusticia nostra, Dei iusticiam
commendat, quid dicemus? num iniustus Deus, qui
inducat iram? Humano more loquar: absit, nam quo
modo iudicabit Deus mundum, scilicet, si iniustus
esset? Ille igitur iudex unumquemq;, iuxta uias suas iu-
dicat, & reddit unicuiq; iuxta facta sua, non aliena,
hoc est, iuxta fidem: sola enim fides impletto manda-
torum Dei est & legem factis exprimit.*

VERE ENIM DEVS NON IMPIE &c.

*Quod Deus non inique condemnet, aut iniuste iu-
dicet, ac adfligat, alia probatur ratio, quia omnium
rectum*

rerum creator est Quomodo autem creator iniustus esse posset? ait enim Elihu:

QVIS CONSTITVIT CVM IP SO TER
RAM &c. Id est, Deus creauit solus terram, adeoq;
uniuersum orbem: quis igitur tanto Heroi iniustitie
notam inurere posset? Huc adcedit potetta eius: nam
si animo suo allubesceret, uno momento posset omnia
creata perdere, & spiritum suum omnia uiuifican-
tem, ad sese retrahere: spiritus enim Domini super
creaturas uoluitans, omnia fouet, uiuificat, conseruat,
alioqui, mox in cineres ruitura: nam & homo, spiri-
tu Domini, per Verbum creatus est, Gen. 2. Forma-
uit Deus hominem de limo terræ, & inspirauit in fa-
ciem eius spiraculum uitæ, & factus est homo in ani-
mam uiuentem: tam si Dominus Verbum suum, und
eum spiritu, ad sese reduceret, quomodo constaret ho-
mo? nonne mox in puluerem reuerteretur?

SI PONERET AD SE.

Id est, si animo suo placeret, tunc posset manum
suam & potentiam retrahere, qua creaturas con-
tinet, & omnia rursus in nihilum redirent.

Si intelligis, audi istud, animaduerte
ad uocem sermonis mei.

Nunquid qui odit iudicium, ideo re-
belle, & iustum tumidus condemnet?

ANNOT. IN HIOB

An dicet quispiam regi, Belial: impius,
ad principes?

Qui non respicit faciem principum &
non agnoscit magnificentum (uel diuitem)
præ paupere, quoniam opus manuum
eius omnes sunt.

Subito moriuntur, & media nocte con-
turbantur populi, ac pessum eunt, & au-
ferentur potentes sine manu.

Quoniam oculi eius super uias unius-
cuiusq;, & omnes gressus eius respicit.

Non sunt tenebræ, neq; umbrositas,
ut abscondant illic faciētes iniquitatem.

Neq; est in cuiusquam potestate situm
ut ueniat cum Deo in iudicium.

Conterit multos nullo numero, & sta-
tuit alios pro eis.

Propterea quod agnoscit opera eorum,
& subuertit noctu, ut conterantur.

Simul impios cōcutit in loco uidentiu.

Propterea quod recesserunt ab eo, &
omnes uias eius non intellexerunt.

Vt ingrediatur ad eum clamor paupe-
ris, & clamorem adflctorum audiat.

Si ipse

Si ipse quietem dederit, quis condemnabit si absconderit faciem, quis aspiciet eum, & inter gentes & homines simul.

Regnare facit hominem hypocritam, ad capiendum populum.

SI INTELLIGIS, AVDI ISTVD &c.

Si in te est Hiob, ullus prudentiæ sensus, diligenter rogo, animaduertas, & alta mente, quæ dico reponas, nō enī ideo iniustus est Deus, quod tu aut odio habeas, aut non intelligas iustitiam diuini iudicij, adfluxit te Dominus, non quidem merito tuo, sed tamen nec iniuste, iustitiæ enim eius non est numerus, nam, etiam si in te afflictionis meritū non inuenerit, inuenit tamen in se ipso causam, quare conducibile sit, ut adfligaris: proinde, nō est quod ideo rebelles iudicio Dei, quia tu indignus, nec ratione captus iustitiam eius: nec ideo condemnas iustū Deum, iniustitiæ, quod tu arroganter inflaris aduersus prudentem eius administrationem, quæ te innocentem adfligit, sed trade te, manus eius captiuum, & crede, si enim credideris, intelliges.

AN DICET QVISPIAM &c. Argumentum à minori: non impune fert, qui regem quempiam huius terræ, iniustum, Belialem, aut Satanae ministrum adpellauerit: nec impunitus relinquitur, quæ principes huius mundi, impietatis adcusat, & impio-

ANNOT. IN HIOB.

Vum cognomine uocat, quāquā iij errare ut homines possunt, uolunt tamen erroris, aut impietatis reprehēdi, & tu putas, te impune laturum, quod iniuste & impietatis calumniaris regem omnium regū, ac principem omnium principum: putasne, Deum aut surdum esse, qui tanta conuicia non audiat? aut impotentem, cui uires sese ulciscendi desint?

QVI NON RESPICIT FACIEM.

Deus nō respicit personas, ideo iustus.

Alia probat ratione, Deum non esse iniustum iudicem, siquidem non respicit personas, de iustis enim iudicibus scribitur, quod personas non admittunt: ita in iudicio, Dominus non respicit uel principem, uel diuitem, præ abiecto & paupere, sed causam: si iustam pauper causam habuerit, pro paupere, contra principem pronunciat, si uero iniustam, pro principe contra pauperem decernit, quia omnes, tam principes quā uulgius, tam diuites quā pauperes, opera manuum eius sunt, & in potestatem eius conclusi, nec ulli hominum licet, siue ille primas, siue inferius fuerit, sententię eius iudicium detrectare, aut alio adpellare.

SVBITO MORIUNTUR &c. Ad iustitiam Dei, & rectum eius iudicium, adcedit potentia, quem enim recto iudicio condemnat, cum subito conterit, & media nocte, hoc est, inopinato conturbat, quantumuis potentes, nullis externis uiribus, sed sine manu,

manu, et duntaxat oris sui spiritu, Esa. 11. Spiritu labiorum suorum interficiet impium.

QUONIAM OCULI EIUS &c.

Non est Deus ut homo, qui iuxta speciem & exter-
nam larvā iudicet, sed internas et occultas uniuscuiusq;
uias cognoscit, iuxta quas sententiā suam pronunciat:
non enim potest se abscondere impius, ne in impietate
sua comprehendatur, nullæ sunt tenebræ, nullum est la-
tulum tam opacum, quo celari possit, Psal. 138. Quo-
ibo à spiritu tuo, & quo à facie tua fugiam? Amos. 9.
Non erit fuga eis, & qui fugerit ex eis, nō saluabitur:
si descenderint usq; ad infernum, inde manus mea edu-
cet eos: si ascenderint usq; ad coelum, inde detrahā
eos: si abscondi fuerint in uertice Carmeli, inde scru-
tans, auferam eos: si celauerint se ab oculis meis in pro-
fundum maris, ibi mandabo serpenti, et mordebit eos:
si abierint in captiuitatem coram inimicis suis, ibi man-
dabo gladio, & occidet eos.

NEQUE EST IN CUIVSQVAM PO-
TESTATE. Quæcunq; Dominus fecerit, recta et
iusta sunt, nec est sitam in hominis potestate, diuina
opera, pro suo arbitrio uel iustificare, uel condemnare
ut supra cap. 33. Si semel loquatur Dominus, postea an
rectum sit, non est inuestigandum, & Rhom. 9. O ho-
mo, tu quis es, qui respondeas Deo? nunquid dicitur fi-
gumentum ei, qui se finxit, cur me sic fecisti?

Omnia Deo
patent.

ANNO T. IN HIOB.

CONTERIT MVLTOS &c.

Mutatio re-
gnorū, opus
Domini.

Mirabilia sunt Dei opera, non tamen iniqua, hos enim humiliat, illos exaltat: hos exaltat, illos humiliat & ut potenter, ita non iniuste, innumerabiles è sublimi deijcit, agnoscit enim opera eorum impia, propter quæ non immerito opprimuntur. Porro, huius generis exempla, habes in omnibus ferè huius mundi regnis: nam Babylonicum seu Assyriacum regnum, principio toti orbi dominabatur: quo contrito, surrogauit Dominus regnum Persarum: hoc item deiecto, ortum est regnum Græcorum: quo similiter subuerso, Romanorum subinde excreuit potentia: quia enim Dominus, impietatem regum agnoscit, ideo inopinatis malis conterit eos, ut Daniel. 5. de Balthazare.

SIMVL IMPIOS CONCUTIT &c.

Impij florent aliquandiu, & uidentur impunes, sed iudicante Domino, omnes simul, prouerbum ac fabula fiunt, & in extremas derisiones conijciuntur: nam quod hoc loco dicitur, in loco uidentium, hunc habet sensum: Videre in scriptura, plerumq; pro gaudio affici sumitur: impij ergo concutiuntur in loco uidentium, hoc est, sic deijciuntur, ut eorum casus, magno gaudio aduersarios afficiat. Cæterum, quod impij pereant, nõ fit citra causam: recedunt enim à Domino, nec intelligunt uias eius. Verbum contemnunt, & opera eius calumniantur, opprimentes pauperem, & egenum negligentes:

gigentes: proinde, intrante pauperum clamore in cō-
spectum Dei, pereunt impij: ut habes in Pharaone,
qui clamore filiorum Israël ad Deum, turpissima mor-
te tandem occubuit.

SI IPSE QUIETEM DEDERIT &c.

Saluante Deo, & conscientia pacem dante, nemo
condemnare potest, Rom. 8. Si Deus pro nobis, quis
contra nos? quis est qui condemnet? Christus Iesus, qui
mortuus est & resurrexit, ac interpellat pro nobis.

SI ABSCONDERIT FACIEM &c.

Domino se abscondēte, nemo eum reperire potest,
& Domino gratiam abnegante, nemo saluat, sed om- Crudele im-
nes quotquot in terra uiuunt homines, pereunt, un- perium Hypo-
de etiam ex ira Domini, datur impius magistratus, & cruce princ-
hypocrita: nam, ut populi salus externa, è pio magi- pis.
stratu constat, ita deuastratio eius, ex hypocrita manat,
neq; enim quisquam aut perniciosius, aut τυραννικω
τέπεσ dominatur, quam hypocrite: quemadmodū
apud Ethnicos, Philosophi, & inter Christianos prin-
cipes, Papistæ, & Abbates religiosi, ac Episcopi, non
tam mura, quam gladio, non illo, qui est Verbum Dei,
sed euaginato & cruento conspicui. Porro, ubi nos
legimus, ad captendum populum, Hebræus habet
עַיִשׁוּרָא id est, à laqueis, aut decipulis popu-
li. Sunt aut leges iniquæ, & exactiones iniuste princ-
pum hypocritarū, laquei & decipulæ, quibus populū
sibi subiectum uenantur & capiunt.

ANNOT. IN HIOB

Quoniam pro Deo dictum est, intermit-
tam (sermonem) non addam (aliquid)

Si non adprehēdero, tu doce me, si ini-
quitatem feci, non adiiciam.

Nonne a te responsio danda est, quoni-
am spernis (aliorum benedicta) cum tu
incoeperis (seu elegeris) & non ego? quod
igitur noueris loquere.

Viri cordati loquantur mihi, & uir sa-
piens audit me.

Hiob non prudenter loquitur, & uer-
ba eius non sunt sapientia.

Pater mi probetur Hiob usq; ad finem
propterea quod conuertat se ad uiros ini-
quitatis.

Quia addit ultra peccatum suum ini-
quitatem, inter nos concutiatur, & contē-
dat uerbis suis cum Deo.

QUONIAM PRO DEO &c.

Quia nunc finiui orationem meam, & uindictam
Deum ab iustitia, cuius tu eum insimulas, igitur causam
receptui, cessabo loqui, neq; quequā adiectam: quod
si non omnia assequutus fuero, doce tu meliora: si male
loquutus sum, testimonium perhibe de malo, & uictū
me fatebor, neq; committam ut plura loquar, siquidē
tibi nunc

tibi nunc respondendum est: tum quod aliorum benedictas ideas & contempnas: tum quod, prior hanc contentionem mouisti, non ego: proinde nihil habes, quod te ab improbo silentio excuses.

VIRI CORDATI LOQUANTVR &c.

Stultus ego sum, qui à te in hac causa, prudentem sententiam expectem, cum hactenus uana & imprudentia loquutus fueris. Sapientes potius, uiros, & prudentes iudices adpellabo, qui me audient, & dein huius causæ sententiam ferant.

PATER MI PROBETVR HIOB.

Quid? oratne Elihu, ut Hiob adfligatur? an non etiam inimicis bene precandum est? Respondeo, Elihu non imprecatur Hiobi aliquid mali, sed rogat, ut Hiob in cognitionem blasphemie suæ ducatur, id quod non potest fieri, nisi per crucem & afflictiones: proinde, quum orat ut crucifigatur, usq; ad finem, orat etiam, ut resipiscat: quando crux resipiscentiæ schola sit: quemadmodum & Dauid saepe precatur in Psalmo, ut impij inimici confundantur: Spiritus enim non rogat, ut impietas nõ imputetur pro peccato, sed orat, ut impio per confessionem & crucem impietas reueletur, ne impietatem pro ueritate credendo peccet. Ita & Elihu precatur Dominum, ut tantisper Hiobem adfligat, dum eruditus erit, & agnoscat suum errorem & resipiscat: ait enim, Domine Deus, fac ut

Oratio cõtra
inimicos, ut
confusi resipi
scent.

ANNOT. IN HIOB

Hiobem non prius à cruce liberares, quàm suam blasphemiam agnoscat: nunc enim conuertit se ad viros impios, hoc est, impijs similis efficitur, propterea quod suam iniquitatem excuset, et sibi, quasi iure quodam liceat re putet, quicquid cõtra Deum loquutus fuerit: adeoq; peccata peccatis, blasphemias blasphemijs, addit: quid igitur optarem, nisi ut probe per crucem concutiat ure? Si forte Domini uoluntatem per eam discat: dein uero, cruce affectus, cõtendat, uel in sempiternum cum Deo quàm diu libuerit: ut mea autem fert opinio, si paulo durius eum tractaueris, non libebit diutius aduersus Deum insanire, & eius iudicia blasphemare: sed potius humiliatus ueniam precabitur.

CA. XXXV.

Respondens Elihu, dixit,
An istud existimas pro iudicio, quod
dicis iustior sum Deo?

Quod ais, quis reputatur coram te?
quid proderit (si recessero) a peccato meo.

Ego respondebo tibi sermonem & amici
tuis tecum.

Aspice cœlum, & uide, & contemplare
nubes, altiora te sunt.

- Si pec

Si peccaueris quid facies ei? & si multiplicata fuerint impietates tuae, quid ages ei?

Si iuste egeris quid dabis ei? uel quid de manu tua adcipiet?

Viro tibi simili impietas tua (nocebit) & filio hominis iusticia tua (proderit.)

AN ISTVD EXISTIMAS &c.

Obmutescente Hiob, manifestus Elibi blasphemi-
as eius proponit, dicens: An istud pro iudicio existi-
mas? hoc est, credis ne hoc uere & recte te sentire,
quod pronuncies te, multo iustiozem Deo esse? nam
quanquam haec non conceptis uerbis protuleris, ea ta-
men est animi tui sententia, cum enim te iniuste & ini-
que a Deo adfugi adferas, & Deum iniustitiae adcu-
sēs quid ex hoc aliud conijci posset, quam quod te iustiorē
Deo existimares? Ad hanc blasphemiam addis aliam,
Deum scilicet, non respicere iustitiam, nec quicquam
prodesse, etiamsi quis ab iniquitate recesserit, ut supra
capite 9. Etiamsi innocens fuero, deprauabit me: &
postea: si lotus fuero aquis niuis, & purificauero in
fonte manus meas, tamen sordibus intinges me, id est,
innocentia et iustitia nihil profunt, coram Dei iudicio,
quid igitur iuuabit ab iniquitate recedere, & iusta ope-
rari? Sic Hiob manu Domini in iudicio destitutus sen-
tit, sic & impij quicq; sentiant: Rom. 9. nam quum au-

Caro sic stu-
pet ad praede-
stinationē &
iudicium Dei

ANNOT. IN HIOB

liant omnes tam pios quàm impios, iudicio Dei obnoxios esse, & neminem posse aut cursu suo, aut uoluntate & conatu humano, sed sola Dei gratia, salutem consequi: mox obijciunt, quid ergo de nobis conueritur Deus? agite, uiuemus pro libidine nostra: utcunq; enim uixerimus, sententia Dei super nos lata, non retractabitur.

EGO RESPONDEBO TIBI &c.

Deo non commo-
modare iusti-
cia possumus
nec incommo-
dare iniquitate

Id est, quia Hiob falso, Deum calumniaris, quod neminem iustum respiciat, aut parcat: igitur audi, ego non tam tibi quam amicis tuis recta respondebo: principio, quod dicis iusticiam tuam non prodesse Domino, adde, nec impietatem tuam ei obesse: uera loqueris: altius enim est coelum, quod est Dei sedes, altiores sunt nubes Dei habitacula, quam ut possis impietatum tuarum, ea penetrare, & Deo incommodare. Præterea quum Deus sit omnium bonorum thesaurus, tantum abest, ut possis ei aliquid tua iusticia conferre, ut citius, mare uastum, unica aquæ guttula, auctius reddas, Psal. 49. Non adiciam de domo tua uitulos, neq; de gregebus tuis hircos, quoniam mea sunt omnes feræ sylvarum, iumenta in montibus, & boues, Mich. 6: Nunquid offeram Deo holocausta, & uitulos anniculos? nunquid placari potest Dominus in millibus arietum? &c. Cui igitur prodest humana iusticia? aut cui obest iniquitas? Sequitur

VIRO

VIRO TIBI SIMILI IMPIETAS &c.

Deo nihil obest nostra iniusticia, nec prodest iusticia, sed homini nobis simili, hoc est, prodest iusticia, & obest iniquitas, nobis ac proximis nostris. Sunt enim duo opera, iuxta quæ Dominus iudicaturus est, scilicet, fides & charitas: utrunq; uero, nec tantillũ quidem Deo confert. Fides enim omnia bona à Deo accipit, tantum abest, ut aliquid ei largiatur: ita & charitas proximum, non Deum uiuat. Contra: infidelitas nihil Deo incommodat, sed nobis potius, propterea quod per infidelitatem bona Dei prædicatione Euangelij, nobis oblata, repellamus: similiter Quæritia, cum charitate ex diametro pugnans, Deo nihil aufert, sed proximo nostro, qui in præ nostri amore negligimus. Cur ergo Deus adfligit peccatores, si propter peccata hominum, nihil suæ maiestati decedat? Ad hoc respondet Elihu in fine capitis, dicens: iudicium coram Domino est, nam etiamsi nostra iusticia, Deo non proderit, nec iniquitas oberit, est tamen peccatores puniurus, tum quod per infidelitatem suam ipsorum salutem neglexerint, & bona misericordia Dei oblata, contempserint: tum quod sibi factũ committent, quodcumq; proximo fecerimus, siue bonũ siue malum, Zach. 2. Qui tetigerit uos, tanget pupillam oculi mei, Sic enim habet uetus lectio, Mat. 25. Amen dico uobis, quatenus fecistis uni de his fratribus meis minimis, mihi fecistis.

Per iniquitatem nobis & proximo nocemus.

Cur Deus puniat iniquitatem.

ANNOT. IN HIOB

Propter multitudinē calūniantū clamabūt, uociferabunt a brachio magnatū

Et non dicunt, ubi est Deus factor meus, dans carmina in nocte.

Docens nos præ bestiis terræ, & præ uolatili cœli sapientificans nos.

Illinc clamabunt, & non exaudiet, a facie superbæ adfligentium.

Profecto uanitatem non exaudit Deus & omnipotens non respicit eam.

Etiam tu dicis, non respicis nos, iudicium coram eo est, & expecta eum.

Et nunc quoniam non uisitat ira eius, & non cognoscit iniquitatem multam.

Ideo Hiob uane adperuit os suum (&) nulla scientia, sermonem multiplicat.

PROPTER MULTITVDINEM CALVMN. Quod Deo non incommodet iniquitas humana, impij conijciunt: partim ex tyrannide impiorum, qua miseri quicq; tantum non dilaniantur: partim è ualido, sed tamen frustraneo clamore, uim & calumnias patientū: nam si quicq; Deo officeret hominum malitia, quomodo posset tantam impiorū tyrannidem tam diu ferre? aut clamores iniqua patientium non exaudire? Vnde Elihu ait: clamant oppressi, & nocise

uociferantur propter brachiū, hoc est, tyrannidem magna-
gnatum, sed quia tyrannis non cessat, nec mox liberan-
tur, ideo non curant Deū, & contemnunt, ut sequitur.

ET NON DICUNT, VBI EST DEVS
FACTOR &c. Qui enim tyrannide premuntur,
clamant quidem, & uociferantur aduersus oppresso-
res, sed quia non clamant ex fide, non exaudiuntur, nō
autem exauditi, contemnunt Deū, neq; requirunt eum
nam cum sinat impios, pro sua libidine in se miseros fu-
rere, conijciunt Deum, non curare mortalia: proinde
eo contempto, dicunt: Flectere si nequeo superos Ache-

ronta mouebo. Atqui sic à Domino recedere, summa
est impietas, quasi uero Dominus non dederit suffici-
entissima, presentie sue, in adflictionibus argumenta:
primum enim nos creauit: an qui creauit, in adflic-
tione nos derelinqueret? absit, qui enim nos fecit, idem il-
le est, qui & nos fouet, conseruat, ac sustentat in om-
nibus aduersis: deim, carmina dat in nocte, hoc est,
Dominus excitat in nocte, carmina & concentum au-
um, quo ueluti aperto argumento, testatur se, in adfli-
ctionibus presentem esse, & gaudio afficere, cor con-
tritum & humilitatum: nox enim per sese, horrendis
tenebris & alto silentio, terrorem hominibus incutit:
sed rursus, terrorem mitigant, nocturni cantus auium
presertim lusciniarum, de quibus Plinius scribit: lusci-
nijs, in quibus, diebus ac noctibus continuis quindecim

Argumenta
presentis del
in adflictione

ANNOT. IN HIOB

garrulus, sine intermissu cantus: ita & afflictiones molestissimæ sunt, sed rursus, consolatione Evangelij mitigantur. Postremo, nonne & hinc colliges, uobis Deum presentem ac fauentem, quod prona cum spectent animalia cætera terram: Os homini si biume dedit, cælumq; uidere, iussit & erectos, ad sidera tollere uultus: nã cū bestias & uolucres finxerit ἄλογα, nos homines ita creauit, ut essemus sapientes, rationale præditi, & creaturarum domini, Gen. 1. Creauit Deus hominem, ad imaginem & similitudinem suam, &c. Quis igitur, hæc alta mente considerans, in afflictionibus Dominum non inuocaret, aut eius auxilium non speraret?

ILLIC CLAMABVNT &c.

Impij oppressi
si frustra clamant.

Hoc est, Impij à tyrannis oppressi, clamant, sed non exaudiuntur, propterea quod non ex fide, sed ex impatiētia doloris clament, nec expectāt Domini auxilium, sed nisi mox liberauerit, ad alienos Deos cōuertuntur, aut desperant. Non igitur mirū, quod clamantes propter tyrannidem & superbiam adfugientium, non exaudiantur, siquidem Deus non respicit uana uota, nec omnipotens exaudit infidelem orationem.

ETIAM TV DICIS, NON RESPICIT

Impie sentit
caro, Deū sua
non curare.

NO S. Non solum ij, quos modo recensui, Deum propterea, quod non mox ut adfugiantur, eos liberet, persfricta fronte contemnuunt: uerum etiam tu Hiob. in eodem

in eodem impietatis luto hæres, opinaris enim certo, Deum non respicere nos, nec curare quid nobis accidat, sic enim supra dixisti cap. 9. Si inuocauero & exaudierit me, non credo quod audiuerit uocem meam: & cap. 30. Si clamauero ad te, non exaudis me, si stetero coram te, non animaduertis me: quid autem hoc aliud est, quam abnegare Dei curam, quam in afflictos habet? promisit enim se adfore in afflictionibus: iam quum consciëntia sentit eum absentem, non potest non negare Dei curam & sollicitudinem, pro afflictis.

IUDICIUM CORAM EO EST &c.

Vel tandem respondet Elihu, non tam ad Hiobis, quam omnium impiorum sententiam, qua pronunciant Deum negligere res humanas, nec prodesse iusticiam, nec obesse iniquitatem, quandoquidem sinat, quæq; pro sua libidine ferri, & nec parcat iusticiam, nec puniat iniusticiam, ait ergo: iudicium est coram Domino, expecta eum, hoc est, Deus nequaquam mortalia negligit, sed est uerus & iustus iudex, exequutionem tamen iudicij sui, reseruat usq; in illum diem, quem solus nouit: expecta igitur tu, noli festinare, in fidelitas enim festinat, fides uero expectat: proinde, si expectaueris fide, uidebis tandem Dominum, grauitate supplicij, tarditatem suam, in futuro seculo re compensaturum.

ANNOT. IN HIOB

IDEO HIOB VANE ADPERVIT.

Id est, quandoquidem Dominus, non mox punit furore suo, tyrannos malos, ac quodammodo uidetur iniquitatem impiorum nescire, ob tolerantiam suam, nec continuo clamantes exaudit, ideo Hiob imprudenter dicit, cum non respicere mala agentes, & cōtemptores non iudicare: atqui patientia, inquit, & expectatione opus erit: nam etiā si seruus ille malus, in Euangelio Matth. 24. dixerit, in corde suo: cunctatur Dominus meus uenire, cœperitq; percutere seruos, imò edere & bibere cum ebrijs, ueniet tamen Dominus serui illius in die, quo non expectat, & hora qua ignorat, & dissecabit eum, partemq; eius ponet cum hypocritis, illic erit ploratus & stridor dentium: ad eos autē qui à dextris erunt, dicet: uenite benedicti patris mei, possidete regnum paratum uobis, ab exordio mundi.

CA. XXXVI.

Adens Elihu, dixit.
A Sustine me paululum, & indicabo tibi, quoniam adhuc pro Deo sermonem (habeo)

Repetam scientiā meam a longinquo
 & creatorem meum probabo iustum.
 Etenim

Etenim uerus, absq; mendacio, sermo
meus est, perfecta scientia (mea) corā te.

Ecce Deus potentem non abiicit, po-
tens robore cordis.

Non uiuificat impium, sed iudicium
pauperibus dat.

Non subtrahit a iusto oculos suos, & re-
ges a folio, & sedere facit eos in aeternum,
ut eleuentur.

Et si uincti fuerint, in cathenis (&) cō-
prehendantur in funiculis miseriæ.

Tunc adnunciat eis opera eorum, &
impietates eorū, quod tyrannos egerint.

Et reuelat aures eorum, ut erudiantur,
& dicit ut reuertantur ab iniquitate.

Si audierint & seruerint, inuetera-
scent dies eorum in bono, & anni eorum
in iocunditate.

Et si non audierint, per gladium tran-
sibunt, ac peribunt inopinato.

SVSTINE ME PAVLVLVM etc.

Nondum pro sua dignitate, inquit Elihu, iustitiam
Dei declaravi: proinde altius repetam, ac e longin-
quo, hoc est, ab operibus Dei, ut comprobem Deum.

ANNOT. IN THIOB.

iustum esse, uera loquar, non ero mendax, nec sermo
meus coram te reprehensibilis erit: suffer igitur adhuc
paulisper sermonem meum, donec iustitiam Dei uindi-
cauero, recensebo enim, potentia & magnifica eius
opera, e quibus unicuique cognabile fiet, Deum quam lon-
gissime ab iniustitia abesse.

ECCE DEVS POTENTEM &c.

Vbi nos potentem habemus, Hebraei habent כביר
id est, forte, grandem, Graecus interpretatur ἀνακτορ,
id est, innocentem, & habet hanc sententiam: quando
Deus sit innocens, iustus, magnus & potens, robore
fortitudinis suae, igitur non abiicit nec spernit innocen-
tes, & iustitiae nomine, praecclaros: impiū quidem abo-
minatur, nemo uero unquam dixerit, piū a Domino
sperni, qui enim posset spernere sibi cognatum, aut si-
milem? nam ut est in cōmuni prouerbio: pares cū pari-
bus, facillime congregantur, ita nunquam contingit, ut Do-
minus sibi parem pietate, innocentia, & id genus boni-
s, abominetur. In lege dicitur Deus ignis consumens
propterea, quod uniuersa sibi dissimilia deuorat ac con-
sumat, igitur sibi simillima, maxime complectitur, lati-
tum abest, ut ea consumat.

NON VIVIFICAT IMPIUM &c.

Impius a Domino maledicitur, sed pius adflictus,
oppressus, & pauper adiuuatur, modo manum Domini
patienter ferat, & expectet. Sic & diua uirgo cae-
nit, Esurio

nit: Esurientes impleuit bonis, & diuites dimisit inanes, est enim Deus, adiutor in necessitatibus: proinde conuuet, ad piorum adflictiones, donec in extremam necessitatem uenerint, ut ex desperatis periculis liberando, gloriã suã liberatiõis celebriorem reddat, sic enim ad Paulum Dominus ait: uirtus mea in infirmitate perficitur. Igitur tu Hiob, falso aducas Deum quod te, quamuis peccatum, adflictum tamen & pauperem, suo auxilio destituat: si enim pius fueris, non derelinquet te Dominus, ut maxime conijciat in cracem, & extremas calamitates: quomodo enim à iusto oculos suos auerteret, cum sit promissionibus, adeoq; iuramento, iustus fidelibus addictus?

ET REGES A SOLIO &c.

Accedit aliud opus, quod Dei iustitiam declarat: Iusti reges, nam Dominus, reges iustos & principes, in lege prosperantur Domini ambulantes, non deijcit e solio regio, sed firmiter aeternum. mat regnum eorum de progente in progeniem, eleuans eos maiestate, potentia, & glorie celebritate, ut habes de Dauide. 2. Samuel. 7. Fidelis erit domus tua, & regnum tuum usq; in aeternum, Ante faciem meam, & thronus tuus erit firmus iugiter. Similiter de Iehu. 4. Reg. 10. Dixit Dominus ad Iehu, quia studiose egisti quod rectum erat, & placebat in oculis meis, & omnia quae erant in corde meo fecisti, contra domum Achab, filij tui, usq; ad quartam

Impij reges
adfliguntur.

generationem sedebunt super thronum Israël. Contra
impios reges et iniustos principes Dominus è solito re-
gni deiecit, ut in captiuitatem ducantur, & in uincula
miserabiliter conijciantur, in quibus reuelat aures,
aperiens eis sua ipsorum scelera, ac insubditos tyranni-
dem: & quos antea nulla lege, nulla admonitione, nul-
lis promissis, potuit erudire, & ab iniquitate auertere
eos postea erudit uinculis & captiuitate: huius gno-
mæ exemplum habes, in Manasse rege impiissimo, &
Sedeſia.

SI AVDIERINT ET SERVIERINT.

Si reges aut principes, non, ut in libertate sic in ca-
ptiuitate, & uinculis, eruditionem Domini contem-
pserint, sed potius recta monenti & per crucem casti-
gati obtemperauerint, resipiscentes à scelere suo,
tunc propitium habebunt dominum qui ignoscet que-
cunq; ante, facinora designata fuerint, & inuetera-
ſcent dies eorum in bono, & anni eorum in iocundita-
te, hoc est, Dominus eius benedicat, ut non tam diu q̄
iucunde uiuant: huius rei exemplar, similiter in Ma-
nasse habes, qui compedibus uinctus et in Babylonem
ductus, postquam coangustatus est, orauit Dominum
Deum suum, & egit pœnitentiam coram Deo patrũ
suorũ: exaudiuitq; Dominus orationem eius, & redu-
xit eum in Hierusalem in regnum suum. 2. Chron. 33.

Quod si uero nec in cruce resipiscant, qualis pro-
pemo

permodum est mos impiorum, qui quo plus à Domino percutiuntur, eo longius ab ipso recedunt, quid super est, nisi ut gladio occidantur, & inopinato percant? ut Pharaon, qui nullis minis, nulla afflictione ad obsequium Dei flecti potuit, sed subinde induratio fieret: proinde, tandem aqua obrutus, ad sempiternum interitum descendit.

Si hypocritæ cordis disperdantur ira, non clamant, quoniam uincti sunt.

Moritur in tempestate anima eorum, & uita eorum inter fornicarios.

Liberat pauperem in miseria sua, & reuelat in afflictione aures eorum.

Atque etiam eripiet te ab ore angustiae lato, sub quo nullum est fundamentum, & requiescet mensa tua impleta pinguedine.

Tu uero causam impii imple, causa & iudicium (impii) sustentantur (a te)

Quoniam ira forte incitauit te, in concussione, & multitudo munerum (seu uillarum) declinare te fecit.

Nunquid constabit potentia tua nulla tribulatione, & oia robora fortitudinis.

Ne postules noctem ut extermines populos in ea.

ANNOT. IN HIOB.

Custodi ne uertaris ad iniquitatē quo-
niam elegisti eam præ miseria.

Hypoeritarū
iudicium con-
fusio.

SI HYPOCRITAE CORDIS DISPER-
DANTVR. Vt in regibus, ita & in hypocritis De-
us suum iudicium declarat, hypocritæ enim in proſpe-
ris rebus solum confidunt. Nam imaginantes e cultu-
bus facticijs, ac nugis à sese conceptis, sibi propiciū
Deum, tantisper constant, dum imaginatio eorum con-
stat: at ea non diutius durat, quàm res prosperæ: ita s̄
in aduersis, cum uincti fuerint, & calamitatibus obru-
ti, ut derelinquantur à Deo, falsa opinione imaginato,
ita desperant, & clamare ad Deum nec sciunt, nec au-
dent, quem enim adclamarent, cum nullum iam Deum
sibi reliquū sentiant? Sic ludæi uerbum Prophetarum
abominantes, Aegypto tanquam Deo confidebant: sic
& Seditas, contempto Verbo, in templum, & car-
nales cultus, tanquam in Deum sperabat, sed iudicio
reuelato, & deuastatione ob oculos posita, non potue-
runt uera fide, eum inuocare, cuius Verbum antea eō
tempserant. Hypocritas igitur, ore Deum confitentes,
ceterum, corde contemnentes, nec agnoscentes se uin-
cula meritos, nihil manet nisi desperatio, et turpis con-
fusio: quod hoc loco dicitur, uita eorum inter fornicā-
rios erit, hoc est, hypocrita peribit turpiter.

LIBERAT PAVPEREM. Aliud iudiciū,
quo iudicium Dei manifestū fit, liberat enim Dominus
paupe

pauperē de adflictione, & adperit aures eius, hoc est, consolatur eum in adflictione, & eripit eum ab ore angustiae, à perditione, & inferno, ubi summa est profunditas, & nullū fundamentū, qui enim semel in infernum cadit, subinde magis atq; magis decedit, nullū unq; fundum attingens: ab hoc periculo liberat Dominus pauperem adflictum, & ex fide sese inuocantem.

ATQVE ETIAM ERIPIET.

Vt Dominus pauperes liberat, ita & teipsum liberabit ab inferno & abyſſo perditionis, modo patienter manum eius sustineas, & in fide eum inuocaueris: requiescet quoq; mensa tua pinguedinis plena, hoc est impleberis omnibus Dei bonis, produces uitam tuam gaudio spiritus sancti, & pace conscientiae, & abundabu mensa tua benedictione diuina.

TU VERO CAUSSAM IMPII &c.

Ex his modo recensitis, manifestū est, coram Deo esse iudicium, tu uero Hiob Deum blasphemans, quod non iusta iudicet, impiorū calumniam imples, ac iustificas, & caussam, iudiciumq; eorum, uera ac iusta, Deum uero iniustum esse pronuncias. Solent enim impij, falso Deum aduersare iniustitiae, si quando pro eorum libidine non iudicet, neq; unquam eis diuinum iudicium placet: ait, negant: negat, aiunt: promde, quū tu Hiob, nunc in hac adflictione qua adfectus es, Deum iniustitiae aduerses, sententiam impiorum confirmas, &

Impijs iniusta
uidentur iudicia Dei.

ANNOT. IN HIOB

opinionem de Deo impiam, tuo calculo comprobas,
ac suffulcis. Potest & hæc esse sententia, ideo tu Hiob
blasphemias, quia maledictiones & iudicia impiorum
sustines, & tanquam impius adfligeris: proinde, cura
ut patienti animo, manum Domini seras, et liberaberis

QVONIAM IRA FORTE INCITA-

VIT. Quando igitur impiorum sententiam, tua
blasphemia comprobas, uide quaeso, ne te huc impule-
rit magnitudo iræ, hoc est, adfluctionis, et doloris, quæ
sustines: excute te ipsum, ne tribulationum grauitas,
qua concuteris, in has blasphemias te incitauerit, aut
ne forte multitudo uillarum, hoc est, ingens amissarum
opum dolor, quibus & multis & pretiosis spoliatus
es (fuerunt enim uille ueterum opes & diuitiæ) te à

Diuitiæ spi-
ne & laquei

pietate & patientia in blasphemias & impatientiam
conceperint: sunt enim diuitiæ spina, quibus facile ma-
num ledas: & ut Apostolus inquit, diuites huius seculi
incidunt in laqueum & tentationes Satanae: itaq;
noli Hiob Deum iniustitiæ adcusare, sed uide potius,
ne tu paulo infidelius & seruius, diuitias tractaueris,
ut propter earum amissionem, nunc in Deum blasphe-
mes, qui enim animum suum, prorsum ab opibus ab-
dicarunt, & sic utuntur, ac si non possiderent, non so-
lent ob earum amissionem, tanta animi indignatione,
in Deum debacchari. Hæc autem Elihu perænesis, ualde
de pia est, ne utiquã contemnenda, nam quantumcūq;
pius

pius fueris, si manu Domini destituaris, nō potest fieri
 ut graue damnū, grato animo feras, fuit enim & Hio-
 bi, præsente adhuc Domino, non difficile opes suas la-
 tronibus relinquerē: postq̄ uero Dominus manū suam
 subduxisset, nihil est, qd' patienter tolerare potuerit.

NUMQUID CONSTABIT POTENTIA

Nulla contingit in rebus humanis felicitas, cura
 calamitatem: nullum priuilegiū citra incommodum
 & unaquęq; huius mundi prosperitas, suam crucem
 habet adnexam: falso itaq; Hiob existimasti, tuam po-
 tentiam & diuitias, tibi æternū duraturas fuisse, nulla
 admixta tribulatione: gratum erat quondam quod pa-
 tens, quod diues, & magnificus incedebas: gratum
 item nunc sit, quod Dominus priorem felicitatē, cru-
 ce obduxerit, & adfuctione condierit. Porro si per-
 curramus omnia terrenorū bonorum genera, nullum
 reperitur sine suo malo: diuitiæ comitem habent curā
 & sollicitudinem: maiestas regia, insidiarū timorem,
 & molestiæ carnificinam: uoluptas, tristitiam: uer-
 te te quocunq; uolueris, nihil sincerum, & à sua cru-
 ce alienum, nisi in furore securo inuenies. Stultus igitur
 es Hiob, qui putasti te, opes tuas & maiestatem
 possessurum, usq; ad ultimum uitæ exitum, cura mo-
 lestiam & anxietudinem.

NE POSTULES NOCTEM.

Id est, Noli impie agere: uidetur enim mihi hic uersus

Nulla felici-
 tas sine cala-
 mitate.

ANNOT. IN HIOB

periphrasi quadam describere impietatem. Nam ut latrones ad iugulandos homines noctu surgentes, impie agunt: ita qui Deū in aduersis blasphemant, & impienter eius manū ferunt, impie agunt: proinde, inquit Elibu, ne postules Hiob, noctem sicut latrones solent, hoc est, ne sis impius, sed ab impietate recede, ut clarior sequitur, custodi, hoc est, cura, ne ad iniquitatem uertaris, nam huc uidetur te nūc miseria atq; dolor impulisse, ut non nisi blasphemias ex ore tuo spires, carpe potius crucē, quæ est iusticie uia, & pietatis instrumentū, impijs quidē crux, impietatis est occasio: pijs uero cognitiōis Dei, & gratiarū actiōis officina.

Ecce Deus excelsus est in fortitudine sua, quis est legislator sicut ipse?

Quis uisitat super eū uias eius? & quis dicit, facies iniquitatem?

Memento quod ignores opus eius, quemadmodum cecinerunt uiri.

Omnis homo uidet eum, unusquisq; adspicit eum de longe.

Ecce Deus magnus & incognoscibilis, numerus annorum eius est inperuestigabilis.

Quoniam diminuit guttas aquæ, distillat pluuiam ad nubem suam.

Ut fluant

Ut fluant nubes, & stillent super homines multos.

Quod si decreuerit dispersiones nubium, ablationes tegumenti eius.

Ecce expandit super ea lumen suum, & radices maris tegit (lumine.)

Quoniam per illa iudicat populos, dabit cibum multipliciter.

Manibus tegit lumen, & præcipit ei ut rursus occurrat.

Adnūciat de eo amicus eius, & qui ab eo possidet (annūciat) etiā de excelso.

ECCE DEVS EXCELSVS EST.

An adhuc quispiam conqueritur de iniusticia Dei, & quod nullum coram Deo sit iudicium: at quomodo potest is esse iniustus, qui non tam fortitudine sua, magnus, quam æquus legislator est, & omnis iusticiæ absolutissimum exemplar, si enim lex Domini sancta & immaculata est, quomodo non & legislator sanctus & immaculatus esset? quis igitur ille est qui Deum iniquitatis adcusat? & opera eius calumniatur? Qui dicere audet ad Deum, impie facis: tu enim homo, ut Paulus inquit, quis es qui ex aduerso respondes Deo? Num dicet figmentum ei qui finxit, cur misinxisti ad hunc modum.

ANNOT. IN HI OB

MEMENTO QVOD IGNORES.

Etiam si uideatur nunc Deus, te iniuste adfligere, non tamen audes eum iniquitatis adcusare, quia opera Dei, non sic cognobilia sunt, ut obuia: uidemus quidem & sentimus opera eius, at nondum sapientiam & iusticiam operum intelligimus, id quod & prudentes uiri, olim ueluti gnoma quadam, & communi sententia iactarunt, dicentes: omnis homo aspicit & uidet Deum de longe, non prope, habitat enim Deus in caligine & nebula, & opera eius abscondita sunt: proinde nemo potest Deum nisi ex longinquo (id est, per fidem) aspiceret, nec possunt opera eius intelligi, nisi postremo & nouissime. En adcipe tibi passionem Christi, quæ est opus Dei, sed ita absconditum, ut prima facie, non nisi perditio uisa fuerit: in nouissimo igitur hoc est, in resurrectione, clarissime adparuit, passionem non aliud fuisse, quam resurrectionis meditatorum, & ascensionis officinam: proinde, si te Hiob, Dominus adflixerit, & auxilium suum distulerit, noli propterea iniusticie eum adcusare, sed crede, expecta, & adparebit uel tandem. Pro ignores, Hebræus habet **נִשְׂוִי** cuius radix ignorare, & exaltare significat, ambo aut hæc significata, clariorem reddunt huius uersus sententiam. ideo enim opera Dei ignorat capius humanus, quia exaltata & magnifica sunt.

ECCE DEVS MAGNVS. Tu ne Deum prope

prope uideres, aut ratione cōprehenderes, qui est maximus omnium, & numerus annorum eius imperuestigabilis? hoc est, æternus & perpetuus: æternitas uero, nulla ratione comprehendi potest, ita & Paulus ait: ò profunditatem diuitiarum & scientiæ cognitionis Dei, quam inscrutabilia sunt iudicia eius, & imperuestigabiles uie eius. Porrò hanc immensam Dei imperuestigabilitatem, utcumq; opera eius declarant, sed ita, ut parim ea, ueluti per transfennam ostendatur, parim abscondatur. Ostendit enim Deus operibus se aliquantum esse, sed quantus sit, rursus operibus inuoluit.

QUONIAM DIMINUIT GUTTAS.

E pluuia cognoscitur utcumq; Dei maiestas. Diminuer enim aquæ guttas, hoc loco, est pluiam facere, id quod Deus mirabiliter operatur. Primum enim aqua, hoc est, humida & aliàs propter uapores sumida caligo, exhalat è terra in aërem, in sublime: de inde in nubem cogitur, & distillatur: postremo effunditur aqua in nubem coacta, super terram & super homines, Psal. 146. Operit cælum nubibus, & parat terræ pluuiam.

QUOD SI DECREVERIT DISPERSIONES. Post pluuiam, adducit Dominus serenitatem, quæ & ipsa mirabiliter fit, hoc ordine: primum dispergit Deus nubem uento, & aufert eas ne obducant & abscondant cælum (sunt enim nubes

ANNOT. IN HI O B

caeli tegumentum) deim expandit lumen solis super uniuersum orbem, terram & mare, è quo potissimum per exhalationes generantur nubes, unde mare hoc loco, nubium radix dicitur.

QVONIAM PER ILLA IVDICAT.

Per illa, id est, pluuiam & serenitatem, seu siccitatem: benedicturus enim Dominus populum suum, dat pluuiam matutinam & serotinam, ut habeant uaria ciborum genera: maledicturus uero, facit caelum aeneum, ne pluat: & terram ferream, ne frumenta producat, ut homines fame pereant, Deut. 28. Leuit. 26.

MANIBVS TEGIT LVMEN.

Id est, utcumq; Deo placuerit ita operatur, nunc enim obducit caelum nubibus, ut quodammodo manibus sua uideatur splendorem tegere: nunc rursus praecipit soli, ut expandat lumen suum, & splendore suo nos inluminet. Sed quis tam mirabilia Dei opera agnoscit, & de eis prudenter differere potest? Addit Elihu dicens.

ADVNCIAT DE EO AMICVS.

Amicus Dei est, qui credit: proinde, solus fidelis agnoscit mirabilia Dei opera, & de eis artificiose differere potest. Solus quoq; is, qui per fidem Dei seruus & possessio factus est, intelligit excelsum Deum, & excelsa ac mirabilia eius opera. Impius autem nec Deum nec opera Dei intelligit, quia non credit in Verbum eius.

Fideli homini
cognita opera
Dei.

Caput

CAP. XXXVII.

E Tenim propter hoc expauit cor me-
um, & exiit de loco suo.

Audite terrorem uocis eius, & mur-
mur quod ab ore eius egreditur.

Subtus omnes cœlos ille aspicit, & lu-
men eius super terminos terræ.

Post eum fugit sonitus, tumultuat uo-
ce magnitudinis suæ, & nemo retinebit
ea, cum audita fuerit uox eius.

Tonat Deus uoce sua mirabiliter, facit
magna & inscrutabilia.

Si ad niuem dixerit, tunc est (super)
terram, & hymbri pluuiali, tunc hymbes
pluuiarum fortitudine sua (adest.)

Opere cuiusq; hominis signatur, ut ag-
noscant omnes uiri, opus eius.

Ingreditur bestia in latebras, & in ha-
bitaculis suis habitat.

A cōmōtione uenit tempestat, & a di-
spersione nubium frigus.

A spiraculo Dei datur glacies, & latitu-
do aquarum in effusione.

ANNOT. IN HIOB

Etiā densam cogit nubem, ut dispergat nubes lumen suum.

Et ipse circumgyrationes (nubium) circumuertit funiculis suis, ut faciant omnia quæ præcepit eis super faciem orbis terrarum.

Siue super generationem, siue super regionem cum misericors inuenitur.

ETENIM PROPTER HOC EXPAUIT.

Ex alijs operibus probat Elibu sapientiam Dei, & iudicium eius imperuestigabile; nam quoties & mihi inquit, diuinæ maiestatis abyssus, in mentem uenerit, expauescit cor meū, usq; adeo exhorrens, ut præ horrore tantum non contabescat, & e loco suo concutitur: primum enim e cælo, tonitruum strepitu, suam maiestatem Deus declarat, dicitur autem tonitruum tumultus, hoc loco, terror uocis Dei, & murmur oris eius. Dein excitato tumultu, fulgur emicat, & corruscatio, omnia sub cælo usq; ad terminos terræ, subito splendore inluminans. Postremo rugit sonitus, hoc est, auditur tonitru, & ingens tumultus: quanq̃ ante fulgur fiat, sed nos cuius fulgur uidemus quā tonitrua audiamus, uisus enim obiecta citius ad usum penetrant, quā obiecta auditus, ad auditum. Porro tantus est tonitruū fragor, ut præ horrore eius, nemo possit homines

Tonitru uox
Dei.

homines continere, quin exhorrescant aut fugiant: & tanta est eius tumultus potentia, ut eum nemo possit cohibere & impedire. Hæc autem omnia manifestus Vnde tonitru sine ob oculos ponunt, immensam Dei maiestatem. Por. a fiant Physi- ro Physi- atum tonitruum causari ex ἀντιπροσεισάσθαι cis. exhalationis calide & sicca, in humido & calido in- cluse: quæ per calidum & humidum iam in nubem coactum, erumpere gestiens, frangit nubem, & hor- rendum illum sonitum, quem tonitrum uocamus, exci- tat, quemadmodum calor ignis, superueniens humori calido in lignis incluso, fragore quodam erumpere co- git, humorem intus latentem, de qua Plinius lib. 2. cap. 41. ita scribit. Non eam inficias, posse in nubes, ignes stellarum superne decidere, quales sereno sæpe cernimus, quorum ictu concuti aëra uerum est, quan- do & tela utbrata, stridunt, cum uero in nubem per- uenerint, uaporem dissonum gigni, ut candente ferro, in aquam demerso, & fumidum uorticem uolui, hinc nasci procellas, et si in nube luctetur flatus, aut uapor, tonitrua edi, si erumpat ardens, fulmina, si longiore tractu nitatur, fulgetra &c. hæcenus Plinius. Neque est quod putes hæc, quæ naturali quodam ordine fiunt inter miracula et opera diuina, non esse referenda. Ha- bent enim opera Dei hanc rationem, quod quædam fi- ant ordine, quem nos naturam uocamus, quædam ue- ro citra ordinem, nam ut Christus unigenitus Dei filius

ANNOT. IN HIOB

Omnia opera Dei sunt miracula. in Euangelio aliquot sanauit, quarundam rerum interuentu medio: sic enim fecit lutum ex sputo, & limuit oculos cæci: sic manu tetigit adulescentis demortui fetrum, aliquot uero extra media & ordinem, sanitati restituit, sed solo Verbo, ut Centurionis filium: ita Deus in orbe terrarum, quædam operatur communi ordine, & hæc naturalia uocamus: quædam solo nutu, & nullo ordine nec medio, & hæc miracula dicuntur, magis nostro sensu, quàm facturatione: utrobique enim est par Dei potentia, utrobique sunt miracula, & quibus per fidem, inuisibilia eius cognoscuntur, ut disserit Paulus Rom. 1.

TONAT DEVS VOCE SVA &c.

Expositio priorum: facit enim Deus magna, quia tonitru omnes homines terrefacit, & fulgure, omnia sub cælo adspicit, & orbem terræ subito splendore illuminat: quis igitur non admiraretur Dei maiestatem?

SI AD NIVEM DIXERIT &c.

Deus niuem creat Verbo suo, & pluuiam, ut est in Psalm. 148. Ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum, fiunt à Verbo eius &c. iam habent & sue generationis ordinem nix & pluuia, fiunt enim è uapore humido, à terris eleuato, & in aère in nubem coacto per frigidum: quæ nubes, postea & in niuem & in pluuiam resoluitur: quemadmodum & in homine $\mu\iota\kappa\rho\alpha\kappa\acute{o}\sigma\mu$ ascendunt uapores in caput, ubi ob

cerebri

cerebri frigiditate mutantur in densum & nubeculas,
 que post in aqua resolutæ fluxus generant: atq; hæc iã
 enumerata, operis ordo sunt, non caussa, Deus enim so-
 lus, niuis & pluuiæ opus, potenti suo Verbo operatur

OPERE CVIVSQVE HOMINIS &c.

Hoc est, ipso hominum opere, ueluti sigillo quo-
 dam, confirmatur potentia et maiestas Dei: cum enim
 insonuerit tonitru, aut immineat humber repentinus,
 usq; adeo exterrêtur, ut omnes ad latibula sua fugiant:
 hoc enim ipso declarât suam ipsorum infirmitatem, et
 creatoris maiestatem, & fugiendo agnoscere se testan-
 tur, Dominum suum in cœlis habitâtem: nam externo
 hoc sonitu, qualiscunq; iræ diuinæ umbra, delineatur:
 unde & cum lex dabatur in monte Synai, præsentiam
 suam, & legis rationem tonitru testatus est, lex enim
 tram operatur &c.

Ratio tonitru-
 um est, mat-
 statem Dei
 agnoscere.

INGREDITVR BESTIA &c.

Id est, propter fragorem tonitruum, non solum ho-
 mines, sed & bestie quærunt latebras, & fuga sua tes-
 tantur Dei maiestatem.

A COMMOTIONE VENIT TEMP.

Vbi nos habemus commotione, Hebræus habet
 מורוד quod terrorem & cõmotionem significat, Lu-
 therus interpretatus est meridiem, Græcus ἐκ ταμίει-
 ου, id est, ex penetralibus: uetus tralatio habet, ab
 interioribus. Pro dispersione nubium, Hebræus habet

ANNOT. IN HIOB

מזרים quod Lutherus interpretatus est septentri-
onem, uetus tralatio habet arcturum, Græcus ἀρκτο-
ἀρκτο-ἄριον, id est, à promontorijs, seu extremitati-
bus. Ego simplicissime sic intelligo hunc uersum, &
tempestates, & frigora, opus Dei sunt, tempestates
tum maxime oriuntur, quum solis æstus feruentis-
mus est, ut in æstate, frigus uero in hyemæ, utrunq; De-
us operatur, quo suam maiestatem declaret.

A SPIRACULO DEI DATVR &c.

Venti, qui spiracula Dei dicuntur, congelant frigo-
re aquas, & in glaciæ cogunt, similiter pluuie & hym-
bres, à uentis adducuntur, idq; rursus mirabili dei opere

ETIAM DENSAM COGIT &c.

Aliud opus diuine maiestatis indicium, nam dominus nunc
cogit nubes, ut lumen solis abscondatur, nunc rursus di-
spersit, ut lumen solis fulgeat, & à nube non intercept-
atur. Ratio hæc omnia uentis adscribit, qui omnes nu-
bes pellunt, solus Cæcias adtrahit, fides uero non in or-
dinem operis, sed in autorem, oculos suos dirigit.

ET IPSE CIRCVMGYRATIONS.

Vertit Dominus et reuertit, ducit & reducit nubes
quasi fune quodam, pro ut animo suo collibitum fuerit
nemine prohibente, adeoq; ipse nubes, domino suo
promptissime obediunt, & quicquid eis ille præceperit,
exequuntur, nam Dominus nubes ita traducit, ut
his, uel iuxta iustitiam suam adfligat homines, pluui-
am uel

Nubes iræ
aut fauoris
Domini in-
strumenta.

am retinendo, uel iuxta liberalitatem suam & misericordiam benefaciat, dando scrotinum & malutinum hymbrem, ut habes 3. Reg. 17.

SIVE SUPER GENERATIONEM.

Id est, dominus per nubes toti familiae & regioni benedictionem suam effundit, si modo beneficus & liberalis esse uoluerit. Contra, propter impietatem, per nubes toti familiae & regioni maledicit. Sunt enim nubes, diuinae irae & misericordiae instrumenta.

Animaduerte istud Hiob, sta, & intellige mirabilia Dei.

An nouisti quādo ponat Deus (istud) super eas, & educat lumen nubis suae?

An nouisti reuolutiones (uel distinctiōnes) nubium mirabilia perfectis cognita?

Quomodo uestimenta tua calida sunt, dum quiescit terra a uento meridionalis?

Extendes cum eo nubes fortes ad speculum (sicut) fundamentum.

Demōstra nobis quid dicamus ei (nos enim) non penetramus (illuc) praeter tenebris.

An recēsebitur ei quod loquor: si quis loquatur deuorabitur,

Et nunc non uidetur lumen, luciditatem ipse in nubibus (facit) & uentus transiens clarificat eas.

ANNO T. IN HIOB

Ab aquilone aurum uenit, ut Deus terribilis laudetur.

Omnipotentem non inuenient, magnam fortitudine, iudicio & causa iustitiae non respondebit.

Propterea timent eum homines, ipse autem nullos sapientes corde timet.

ANIMADVERTEI STVD HIOB &c.

Quae hactenus recensui Hiob, mera Dei mirabilia, sunt quam enim uideatur communi naturae cursu fieri, eorum tamen omnium potens autor deus est. Proinde ut haec intelligas, non adrigende sunt aures carnis, sed si dei, quae sola potest in mirabilia Dei penetrare.

ANNOVISTI &c. Tu ne consiliarius Dei fuisti, ut scias quando nubes suas circumgyraturus sis, aut quando gentes & regiones fecunditate benedicturus, aut siccitate maledicturus sis? putas ne Deum in his operibus, praecceptore quodam egerit, qui praescribat, quando lumen solis sit producendum, & quando nubes sint pellendae? scis ne nubium reuolutiones, quae ratione iam huc, tam illuc impellantur? Atqui haec Domini mirabilia, solis perfectis, id est, credentibus, cognita sunt, et spiritualibus: nemo enim nouit, ut Paulus ait, ea quae Dei sunt, nisi spiritus Dei, & hi quibus spiritus datus est: nam quod carnales mirabilia Dei non intelligant, uel hinc

Opera seu mirabilia Dei solis spiritualibus cognita.

vel hinc manifestum est, quod nondum inter Philosophos uel sapientissimos, de tonitruum, fulgurum, nubium & pluuiarum ratione conueniat. Aliter enim de his disputat Anaximander: aliter Metrodorus: aliter Anaxagoras: aliter Stoici: aliter Aristoteles: cui adcedendum? quando omnes ex equo ferè sapientes fuerint, & unusquisq; sua habeat probabilia: de quibus si uoles, uide Plutarchum in placitis Philosophorum. Non autè potest fieri, quin mundi sapientes frustrentur per suas cogitationes, propterea quod diuina opera, humano captu, non fide tractent. iam si nemo prudens, mirabilia Dei in rebus naturæ cõmunibus intelligat, qui posset homo abscondita eius opera, hoc est, Crucem comprehendere? Proinde cum tanta sit Dei maiestas, ut omnia sua potentia creauerit, & sua sapientia admittret, non debet protinus iniustitiæ aduersari, si non continuo rationem operum etus adsequantur.

QUOMODO VESTIMENTA &c.

Agnoscis ne rationem, qua uenti à Domino gubernantur? nam quod nobis exiccantur, & calida fiant uestimenta nostra, cum quieuerit pluuius ille auster, qui est uentus meridionalis, qua quæso ratione à Domino administratur? tu ne etus consiliarius es, ut hæc omnia pernoscas? Puto autem Elihu, sub unius uenti nomine, intelligere omnium uentorū administrationem, quam uero quodam modo Dominus, pro sua libidine dispensat.

Auster.

ANNOT. IN HIOB.

quod uero dicat, calida nobis fieri uestimenta, quiescent
 te austro, hinc uenit, quia auster uentus est pluuialis,
 unde & dictum esse uolunt, austrum ab hauriendis
 aquis, siue Græce νότον, & τὸ τ' νότος, ab humo
 re, propterea quod terra nubibus assiduis, pluuioq;
 madescit ab austro.

EXTENDES CVM EO NUBES &c.

Ironia est. q. d. Tu ne ille gigas es, qui deum iu-
 uerit, quando præparabat cælos, quando circulum cõ-
 stituebat abyssò, quando nubes certa lege disponebat,
 quæ nubes ad spectu adeo fortiter compactæ sunt, ut
 uideantur firmamenti esse? an ne igitur tuo auxilio do-
 minus, hæc omnia ordinauit & disposuit? Age itaq;
 sitantus uires, quantum te ostendas, dum audes ad-
 uersus Dei iudiciũ contendere, & cum eo cõgredi, de-
 monstra nobis diuine œconomie rationem, & doce
 nos, quid Deo respondendum sit, quum à nobis suo-
 rum operum rationem postulabit? nos enim abiecti
 fortis, & deplorati ingenij homines, non possumus
 præ imbecillitate intellectus nostri, in tantas diuine
 maiestatis tenebras penetrare. Hæc omnia mordaci ro-
 tia dicta sunt, quia Elihu Hiobem arguit, quod imple,
 Dei iudiciũ, sensui & captui humano imperuestigan-
 bile, iniustitiæ aduersauerit, & non se per fidem, expe-
 ctationemq; in manus Domini adfligentis, captiuum
 dederit, nam quod Hiob cõquestus sit, se iniuria à Deo
 affectum,

officium, supra ex orationibus eius, manifestum est.

AN RECENSEBITVR.

Id est, omnino Deus in abscondito & in nebula habitat, ad quem nullus mortalium penetrare potest (nisi fide per Christum) Proinde, nec uerba mea, inquit Elibu, coram eo recensebuntur: altior enim est Deus, quam ut humana uerba, ad eum ascendere possint, & fragiliora sunt hominum uerba, quam ut in tantam altitudinem, in qua Deus habitat, peruenire queant: ergo nec orationem Deus audit? absit, audi enim & uidet, quicquid ex fide proficiscitur: sine fide autem, nec respicit hominem, nec audit uerba eius.

SI QVIS LOQVATVR, DEVORAB.

Hoc est, sileat à facie Domini omnis terra, quicquid enim coram eius iudicio loquitur, & ei resistit, is à gloria maiestatis diuinae deuoratur, & in eternum perit.

ET NVNC NON VIDETVR &c.

Verum lumen, quod est Deus, non potest uideri, nec offert sese oculis carnalibus: uidemus quidem splendorem quandam nubium, uidemus lucem solis, quando à uentis nubes pelluntur, uidemus etiam, ab agitatione aurum uenire, hoc est, ut Græcus interpretatur à τὸ βόρρα ve φέλι χυσαυ γυντρα, id est, à Borca (qui est uentus frigidissimus, impetuoso strepitu, à septentrione flans) nubes uelut aurum splendentes, & claram serenitatem oriri, quæ omnia sunt spectacula,

ANNOT. IN HIOB

in quibus pius animus, ad laudem Dei magni & terribilis, assurgit, ut sicut cæli enarrant gloriam Dei, uae homines, ex operibus diuinis, Deum uerum agnoscant, & glorificent.

OMNIPOTENTEM NON.

Quamuis opera Dei, utcumq; nobis obuia sint, ipse tamen incomprehensibilis est, maximus enim est potentia, & clarissimus maiestate: proinde à nullo hominum, in ius uocari potest, ut respondeat iudicio & accusationi, tu enim homo quis es, qui ex aduerso respondere Deo? aut cur creatura, creatorem in ius uocaret? num dicit figmentum ei, qui finxit, inique mecum agis? Non igitur equum fuit, mi Hiob, quod tanto fastu, aduersus Deum & eius iudicium, quod tan iniquum, contenderis, uixisti quidem probe, & iusticiae tuae, Deum testem habes, sed posteaquam Dominus te dereliquit, pro more impiorum, in diuinam iusticiam debacchatus es, magis praefracte, quam pie: est enim solus Deus timendus & tremendus, ante quem omnes creaturae genua flectunt, & Dominum suum agnoscunt: ipse uero, nullos quantumuis sapientes & sanctos, timet: proinde oportet sese, manus eius captiuos dare, & opera eius iusta confiteri, siue adsequatur ea, siue non adsequatur, humana ratio.

CAP. XXXVIII.

Respondens Dominus Hiobi, de tur-
bine dixit.

Quis est iste, qui abscondit consilium,
sermone imprudentis?

Accinge sicut uir lumbos tuos, inter-
rogabo te, & demonstra mihi.

Vbi eras cum fundabam terram, ad-
nuncia, si noueris intelligentiam?

Quis posuit mēsuras eius, an nouisti?
aut quis extendit super eā perpendiculū?

Super quid colūnæ eius defixæ sunt?
aut quis posuit lapidem angularē eius?

Cum laudarent (me) simul stellæ ma-
tutinæ, & iubilarent omnes filii Dei.

Quis occuluit ostiis mare, cum erum-
peret (quasi) de uulua egrediens?

Cum ego ponerē nubem uestimentū
eius, & caliginem, inuolutionem eius.

Cum contererem fluxum eius, statu-
to meo, & ponerem uectem, & ostia.

Et dicerē, usq; huc uenias, & non per-
gas, & hic colloces tumentes fluctus tuos.

ANNOT. IN HIOB

RESPONDENS DOMINVS &c.

Hactenus Elibu, oratione sua uindicauit Deum, ab iniusticia, qua aduersauerat eum Hiob, conuictus se in iudicium, magis seuerum, quam iustum coniectum esse: praeterea docuit, e maiestate diuinorum operum, nulli hominum licere Deo resistere, & creatori suo dicere, quid facis? eum enim solum habere, rerum omnium potestatem, cui nemo resistere, nec audeat, nec possit: nunc Dominus sui ipsius patronus factus, & huius disputationis sequester, his sequentibus capitulis à calumnijs & iniusticia, auctoritatem suam uindicat, docens id, quod breui quodam compendio, Paulus Ro 11. complexus est. O profunditatem diuinarum, & sapientiae, & cognitionis Dei, quam inscrutabilia sunt iudicia eius, & imperuestigabiles uiae eius, quis cognouit mentem Domini? aut quis illi fuit à consilijs? iam si imperuestigabiles sunt uiae Domini, quis tanquam omnium consiliorum eius gnarus, audebit eum iniusticiae, in operibus suis, dum affligit pios, aduersare? Est autem huius orationis Dei status, nemini licere deum, in iniusticiae aduersare: confirmatio eius est, quia Dominus solus, est omnium rerum CREATOR, quae confirmatio, amplificatione quadam, per singulas ferè creaturarum partes probatur. Porro, Dominus dicitur de turbine loqui, quia quae sequuntur, laetitia uerba sunt, quibus declaratur & auctoritas maiestatis

Disputatio.

Dominus iustus est, quia oim creator.

Turbo.

statis Domini, & imprudens, ac impiū Hiobis peccata: lex enim, nō datur nisi tumultu & tempestate, ut habes in Exo. & aliās è tali etiā turbine, loquutus est Dominus Helie, quū corrigeret falsam eius opinione existimāns se solū, in Israēl relictū, q̄ Deū uerū colat, sed audit ex turbine: dereliqui mihi septē millia uirorū, quorū genua nō sunt curuata ante Baal. 3. Reg. 19.

QVIS EST ISTE QVI ABSCONDIT.

Procerij interrogatio, iratum ostendit Deum, habet enim in se, nescio quid, latētis mordacitatis & iracundie, interrogatio: loquitur autē Dominus, non de Elihu, qui probe perorauit cōtra Hiobem, sed de Hiobe, dicens: quem hic audio mihi resistantem, mea uerba dicia blasphemantem, me iniusticiæ arguentem? quis est iste Hiob, qui aduersus me, & occulto cordis cogitatu, ac murmure, & sermone impio insurgit? Tu ne Hiob, audes uel hiscere, contra meā maiestatem? age itaq; para te, & ut mihi respondeas, accinge sicut uir, lumbos tuos, id est, expeditus esto: accingere enim lumbos, est sese parare, ut in Euangelio: sint lumbi uestri accincti, id est, sitis parati & expediti. Tu igitur Hiob, paratus sis, ut audias me, & contra, mihi respondeas: quanquā enim possem uel sola auctoritate mea, tibi os cohibere, rationibus tamen tecū agam, ne rursum cōqueraris, te potius auctoritatis maiestate, quā iure causse, opprimi.

ANNOT. IN HIOB

VBIERAS CVM FVNDABAM.

Probat Dominus à creaturarum conditione, nemini licere, diuinam autoritatem, iniusticiæ adcusare, aut ei resistere: nemo enim ex omnibus creaturis, Dei consiliarius fuit, nec ei quicquàm in orbis conditione, auxilij contulit: proinde, potest pro sua uoluntate, contra omnem iniquitatem, quasuis creaturas tractare, & aliud uas in honorem, aliud in contumeliam, pro ut animo suo collibitum fuerit, creare. Principio Deus, nullo consiliario, nullo auxiliatore, terram creauit, in sua mensura, numero, pondere, & stabilitate: extendit super terram, perpendiculū suum, hoc est, suis finibus eam circumscripsit, & columnas eius defixit, hoc est, manu sua, quasi columna, terram sustinet, ne in aquas demergatur, natura enim sua, terra, medium aquæ centrum adpetit, sed potenti manu, & VERBODomini, ex aquis eleuata est, Gen. 1. Congregentur aquæ sub coelo in unum locum, & adpareat arida. Deus quoq; supposuit terræ, angularem lapidem, hoc est, fundauit terram firmiter, tanquàm fundamentum, ne in profundam aquarum abyssum, pro natura sua decidat: quis autem hæc omnia facientem, & inenarrabili sua sapientia disponentem, audebit iniusticiæ, in operibus suis adcusare? nam etiam si in aliquibus uideatur nobis iniustus, semper tamen, quia inscrutabiles sunt uicæ eius, iustus & bonus prædicandus est

Perpendicu-
la terre.

Columna
terre.

Angularis la-
pis terre
Verbum.

adus est: fieri enim potest, ut q̄s sine merito sicut Hiob, adfligatur, non tamen fieri potest, ut Dominus iniuste & impie, quantumuis piūm hominem, adfligat: quemadmodū e contra fieri potest, ut quis merito adfligatur, qui tamen adfligit, immerito & iniuste adfligit ut Iudæi iustissima causa, deuastati sunt, propter impietatem, tempore Hieremie: sed Nebucadnezar rex Babylonis, iniuste eos deuastauit, quia sine fide: omne autem quod non ex fide est, peccatum est. Porro, Deus in creatione, nullum auxiliatorem aut consiliatorem habuit, præter VERBUM, quod est, æternū patris consiliū, IESUM Christum, qui est ihesaurus sapientiæ & scientiæ Dei. Prouerb. s. Dominus possedit me ab initio uix suæ, ante opera eius eram, ab æterno ordinata sum, ab initio ante terram.

Filius Dei, sapientia est patris.

CVM LAVDARENT ME SIMVL.

Vbi eras, cum initio creabāstellas, & filios Dei, qui sunt angeli, laudem meam adnunciantes? omnia enim, ad laudem Dei prædicandam, creata sunt, & ut aues cantu, ita stelle splendore suo, & angeli inenarrabili uoce clamantes: sanctus, sanctus, sanctus, Dominum creatorem celebrant.

Omnis creatura laudat Dominum.

QVIS OCCVLVIT OSTIIS MARE.

Est & mare incōprehensibile sapientiæ Dei opus: primum enim erupit mare ex oūderiā, tanquam ex uulua materna: deus, erāt tenebræ super faciē abyssi,

Mare opus Domini.

ANNOT. IN HIOB

hoc est, maris seu aquarum, ut habes Gen. 1. que tenebræ, hoc loco dicuntur nubes & caligo, quibus mare inuito, tanquam uestimento inuolutum erat: postremo, cum aquæ cœlestes diuisæ essent ab aquis sub cœlo, congregauit Dominus mare, seu aquas in unum locum, & conclusit eas suis terminis & ostijs, ne latius erumpant quàm à Domino mandatum fuerit, Gen. 1. Congregetur aquæ sub cœlo in unum locum. Hoc uerbo, Dominus conclusit fluctus marinos, ut sequitur: posuit uectem & ostia, & dixi, usq; huc uenies &c. hoc est, Dominus mandauit mari, ne ultra progrediatur quàm concessum sit: quo mandato tanquam uecte & freno continetur, ne pro natura sua totam terram inundet. Porro si allegoriam spectes, sunt & marinis fluctibus, hoc est, afflictionibus huius mundi, sui limites positi: non enim sinit nos Dominus tentari, supra id quod possumus.

Nunquid in diebus tuis præcepisti matutino, ostendisti auroræ locum suum?

Vt adprehendantur fines terræ, & concutiantur impii de ea,

Subuertetur sicut lutum, signaculum, & statuetur sicut uestimentum.

Et remouebitur ab impiis lumen eorum, & brachium excelsum conteretur.

Nunquid

Nūquid ingressus es usq; in profundū
maris, & in exploratiōe abyssi ambulasti.

Nūquid reuelatæ sunt tibi portæ mor-
tis, & portas umbrositatis uidisti?

Intellexisti quantæ sunt latitudines ter-
ræ: adnuncia, si noueris omnia.

Vbi est uia qua habitat lumen? & ubi
est tenebrarum locus?

Vt adducas illud ad terminum suum,
& intelligas semitas domus eius?

Sciebas quod tunc nasciturus eras, &
numerum dierum tuorum multum?

Nunquid ingressus es ad thesauros ni-
uis, & thesauros grandinis uidisti?

Quæ abscondi ad tempus tribulatio-
nis, ad diem pugnae & belli.

Qua uia spargitur lux? dispergitur uen-
tus orientalis super terram?

Quis diuisit inundationi cursum, &
uiam adparitioni tonitruum?

Vt pluat super terram, ubi nullus est,
in desertum, ubi non est homo.

Vt impleat desolata loca, & deserta, ac
faciet germinare florem herbæ.

ANNOT. IN HIOB

NVNQVID IN DIEBUS TVIS.

Sunt & mane et aurora mirabilia Dei opera, Psal.
73. Tuus est dies, & tua est nox, tu fabricatus es auro-
ram & solem.

VT ADPREHENDANTVR &c.

Domini opus
est impiorum
de terra per-
ditio.

Id est, quis tenet terram, ut impij de ea concutiantur, nisi solus Deus: nam ut Deus creauit & fundauit terram, ita solus eam in manu sua tenet, excutiens de ea impios, nunc diluuiio, nunc incendio (ut in Sodoma) nunc deuastatione, & id genus malis: unde sequitur: Subuertetur sicut lutum signaculum, hoc est, securitas impiorum, qua ueluti sigillo quodam, ratificati & confirmati sibi esse uidentur, dicentes. Percussimus foedus cum morte, & pactum cum inferno fecimus, conculcabitur & dissipabitur sicut lutum: confunduntur enim impij in sua confidentia, & sicut uestimentum statuuntur, hoc est, inueterascunt, computrescunt & pereunt: quanquam enim uideantur aliquandiu probe constare, repentino tamen interitu auferitur ab eis lumen, & foelicitas eorum & superbia eorum, ac fastus adrogans conteritur, ut habes in diuite apud Lucam 12.

NVNQVID INGRESSVS ES VS-
QVE &c. Solus Deus omnia scrutatur, nihil est ei inuium, abyssus non tam profunda est, quin in ea non deambulet: huius rei unica haec est causa, quia Deus est omnipotens.

est omnia in omnibus, & omnia implet, ut Psalmo
 138. Quo ibo à spiritu tuo, & à facie tua quo fugiam?
 si ascendero in cœlum, tu illic es &c. Quæ autem ra-
 tione, & quibus modis id fiat, mens humana compre-
 hendere nequit: iam si nemo inuestigare poterit œcono-
 miam eius, quæ profundissima quæq; & abyssos altis-
 simas administrat, quis explorare poterit rationem ius-
 titiæ eius, multo plus occultatam, aut si non compre-
 henderit adcurare?

NUM QUID TIBI REVELATAE &c.

Mors est omnium rerum obscurissima, & fouca te-
 nebricosa undiq; conclusa caligine, semper tamen illu-
 minata coram Domino patet, Prouerb. 15. Infernus &
 perditio Deo patent: quanto magis corda hominum
 &c. Nobis autem mors est undiq; tenebricosa, & hor-
 rendis tenebris obducta: proinde, nemo est, qui sine ma-
 ximo suo damno, ingrediatur in mortem, nisi uero lu-
 mine munus sit, qui est Iesus Christus: qui sermonem
 inquit, meum seruabit, non gustabit mortem. Si igitur
 nemo sine malo, ingreditur noctis portas, quomodo quis
 ingredi posset abyssum iustitiæ?

INTELLEXISTI QUANTAE &c.

Eccles. 1. Altitudinem cœli, & latitudinem terræ,
 & profundū abyssi, quis dimensus est? tam si nullus ho-
 minum dimetri poterit corporalia & uisibilia quan-
 to minus potest spiritalia & inuisibilia, ut sunt sapi-

ANNOT. IN HIOB

entia & iustitia Dei perscrutari: hinc etiam colligis Geometrarum computationem esse uanam, propterea quod nec terra, nec coelum, mensura humana comprehendere queant.

VBI EST VIA QVA HABITAT

Quis unquam tam sapiens fuit qui ratione explorauerit, unde, è qua domo, è quibus regionibus ueniat ad nos alternis, & ordine uicario, lux ac tenebra? & quò rursus abeant? solus enim Dominus adducit lumē & intelligit semitas eius, & fides in Verbum Domini respiciens, nonnihil in his rebus comprehendit.

SCIEBAS QVOD TVNC NASCIT.

Solus Dominus creat, solus igitur ante creationem nos agnoscit: ait enim Apostolus Ephes. i. Elegit nos in Christo, antequam fundamenta orbis iacta essent: nascimur autem nobis planè inscijs & ociosis. Proinde si mirabilem Dei, in nobis operationem, priusquam nascamur, explorare nequiverimus, quomodo possemus iustitiam eius inscrutabilem, inuestigare? Porro, ut in creatione, tunc propinquissimus nobis fuit Dominus, quum nihil minus nobis conscium erat: ita in aduersione, tunc nobis proximus est, quum longissime abesse uidetur.

NVNQVOD INGRESSVS ES AD

Nemo potest ascendere in sublime, ubi niues & grandines generantur: quis igitur poterit in coelum ascendere,

ascendere, ad explorandam diuinam iustitiam & Dei sapientiam, in operibus eius, nisi quis fide conetur? Est autem grando, ira Dei instrumentum, quo adfligit homines propter peccata, et idololatriam, Exodi 9. Percussit Grando, iræ Dei instrumētum est. *fit grando in omni terra Aegypti, cuncta quæ fuerunt in agris, ab homine usq; ad iumentum. Iosue. 10. Mortui sunt multo plures lapidibus grandinis, quàm quos gladio percusserant filij Israël. Vnde aut hoc loco, quæ abscondi ad tempus tribulationis, hoc est, repono grandinem, ut proferam eam ad pœnam impiorum hominum, & ea adfligantur.*

QVA VIA SPARGITVR LVX &c.

Lux, uenti, aquarum cursus, tonitru adparitio, hymbres, & pluuiæ deserta irrigantes, & florem germinare faciētes, habent suas semitas & uias, quibus ad nos feruntur quas quis hominum explicare potest?

Quis est pluuiæ pater? uel quis peperit guttas roris?

De cuius utero egressa est glacies? & pruinam cœli quis peperit?

Vt quasi sub lapide, aquæ abscondantur, & facies abyssi comprehendantur.

Nunquid cōiunxisti colligationes pliadum, uel uincula orionis adperuisti?

Nunquid produces luciferum in tempore suo, & arcturum ad filios suos duces?

ANNOT. IN HIOB

Nunquid nouisti statuta cœli, aut ponēs præconem eius in terra?

Nunquid eleuabis ad nubes tonitruum, & copia aquarum tegetes?

Nunquid mittes fulgura ut eant & dicant tibi, ecce hic fumus?

Quis posuit in absconditis sapientiam, uel quis dedit cogitationi intelligentiam?

Quis numerabit nubes in sapientia & lagenas cœli, quis facit quiescere?

Dum cogitur puluis in effusione, & glebæ compinguntur.

QVIS EST PLUVIÆ PATER?

Pluuia, ros, pruina, & glacies, quæ aquæ, quasi in lapidem coguntur, & quæ usq; ad profunditates fluminum penetrat, non ab homine, nec ab ulla alia creatura fiunt, sed à Domino. Simplicissime autem, hunc locum intelligas, cum dicitur, Deus est pluuie pater, peperit guttas roris, peperit pruinam, de eius utero egressa est glacies, quod nihil aliud est, quàm Deus creat & dat pluiam, guttas roris, pruinam, & facit glaciem.

VT QVASI SVB LAPIDE &c.

Aqua enim, ita in glaciem indurescit frigore, ut crystallum putares, siue glacies ita tegit aquas, sub se nondum

nondum congelatas, ut uideantur quasi sub lapidibus
 abscondita: præterea, non in superficie solum aquarū
 concreuit glacies, sed congelatur etiam usq; ad imas
 fluminum profunditates, quod hic ait, comprehendit
 facies abyssi.

NON QUID CONIUNXISTI &c.

Non solum pluuia, rore & glacie, Deus sapientiā
 suam ostentat, sed etiam in mirabilibus stellarū, coniun-
 gu enim colligationes pliadū. Pro pliadibus, Hebræus
 habet **בימה**, de quo etiā supra, cap. 9. Scribunt autē
 quidam esse cōgregationē septem stellarū, in fine signi
 arietis, unde hoc loco, dicuntur colligationes pliadum
 coniungi: sunt enim septem illæ stellæ, quas gallinas uo-
 cāt, ita dispositæ, ut ab inuicē non separētur, sicut nec
 gallia à pullis suis. Pro oriona Hebræus habet **כסיה**
 quod scribūt sydus esse, ex stellis fixis, unde forte, quia
 sydus fixum est, hoc loco dicitur, neminem adperire
 iūncula eius, ut fiat erraticum. Pro Lucifero Hebræis
 est **מצרות** quod scribunt esse constellationem me-
 ridionalem: Græcus intactum reliquit **μαζαζωδον**. Pro
 arcturo Hebræus habet **שיי** quod plaustrū uocant,
 & est totum sydus draconis, ab adglomeratiōe & col-
 lectione plurium stellarum, sic dictum: significat enim
שיי conuenit, uel adglomerauit, unde hoc loco dici-
 tur: ducēs ne plaustrum super filios suos, id est, tuā
 potentia sic adglomerantur plures draconis stellæ?

ANNOT. IN HIOB.

NVNQVID NOVISTI STATUTA.

Nemo nouit cœlorum statuta, aut, ut uocant, influentias, nec quisquàm inter homines, potest esse cœlorum præco & caduceator, qui adnunciet ac præcipiat eis, ueluti domino quodam, ut nunc hæc, nunc illæ circumuoluantur, & nunc hanc, nunc illam uirtutem ex se præbeant.

NVNQVID ELEVABIS &c.

Dominus tonitru, iram suam declarat, neq; est uis la creatura, quæ sua potentia, tam horrendum sonu in nubibus, excitare possit: tormenta illa bellica, quas bombardas uocamus, horrorem quidem tumultu suo incutiunt, sed collata ad tonitrua, uix sibilus sunt.

ET COPIA AQVARVM &c. id est, an ne potes efficere, ut in caput tuum pluuia descendat de cœlo? si igitur Hiob, hæc non potes, tam pusilla consulo ut obmutescas, & me tanquam iniustum iudicem, non aduses.

NVNQVID MITTES FVLGURA.

Eiusdem omnipotentia est fulgura excitare, quod opus, humana imbecillitas, admirari duntaxat potest, efficere non potest: nam etiam si homo, fulguri quidpiam præcipiat, non tamen emicat: quod si Deus dixit, uel minimum uerbum, mox præsto adest, & mandatum eius exequitur.

QVIS

QVIS POSUIT IN ABSCONDITIS.

Homo cum brutis, si externos sensus respicias, ut-
 cunq; conuenit, longe autem excellit, si rationem, sa-
 pientiam, aliasq; animi dotes consideraueris: posuit
 enim Deus sapientiam, in hominis abscondito, id est,
 in corde, & intellectu, in animo, quæ sunt egregia
 Domini dona, sed ad suas, non alienas functiones de-
 putata: nam ut inter corporis membra, unumquodq;
 suum habet munus, ab alieno abstinens, neq; enim
 manus uidet, neq; ocu'us ingreditur, neq; pedes au-
 diunt: ita & animæ dotes, sua habent munera: pru-
 dentia enim & ratio, ad tractandas res ciuiles ordi-
 natae sunt, ad diuina uero prorsus sunt incommode,
 propterea, quod diuina, fide, non ratione, compre-
 hendi queant.

QVIS NUMERABIT NUBES &c.

Dominus enim est $\nu\epsilon\phi\epsilon\lambda\eta\gamma\epsilon\rho\acute{\epsilon}\tau\eta\varsigma$, id est, nubi-
 coga, nubes congregans & disponens: inter homi-
 nes uero, nullus reperiur, qui possit aut cogere, aut
 concludere cæli lagenas (quæ sunt nubes) ne aquam
 effundant, postquam terra satis fuerit compluta,
 & glebæ eius sufficienter pluuiarum guttulis
 compactæ sint: iam si hæc pusilla, non
 potueris Hiob, qua fronte, au-
 des mihi hæc omnia ope-
 ranti, resistere:

CAP. XXXIX.

Nunquid uenaberis leenæ prædam,
& bestiis catulos implebis?
Ut incuruentur in habitaculis, se-
deant in tabernaculo ad insidias?

Quis preparat coruo escam suam quâ
do pulli eius ad Deum clamant, errantes
sine cibo?

Nunquid cognouisti tempus partus
supicaprarum, partum ceruarum ob-
seruasti?

Dinumerasti menses quibus impregnâ-
tur, & cognouisti tempus partus earum.

Inclinantur in partibus suis, dissecan-
tur, partus suos proiciunt.

Pinguescunt filii earum, crescunt foris,
egrediuntur, & non reuertuntur ad eas.

Quis dimisit onagram liberum? & uin-
cula onagri quis soluit?

Cui dedi desertum pro domo, & pro ha-
bitationibus suis, sterilia loca.

Ridet tumultum ciuitatis, clamores
exactoris non audit.

Inuesti

Inuestigat montium pascua, & omnia
alentia inquirat.

Nunquid desyderabit Rhinoceros ser-
uire tibi? aut habitabit ad præsepia tua?

Nūquid alligabis rhinoceroti in sulco
iugum suū? aut occabit profunda post te

Nunquid confides ei, propterea quod
multæ sit fortitudinis, & dimittes ei labo-
res tuos?

Nunquid credes ei, ut reducat frumen-
tum tuū, & in horreum tuū congreget?

NUNQUID VENABERIS &c.

Hactenus à creaturis inanimis, Dominus suam ma-
iestatem declarauit, nunc eandem, à bestijs terræ, &
uolatilibus cœli probat, ut per exempla manifestum fi-
at, uias Domini esse imperuestigabiles, & iudicia eius
incomprehensibilia, utcunq; sese aliquatenus in creatu-
ris prodant: porro, ut leo inter bestias princeps est,
ita hic principem locum tenet: Plinius & Aristoteles
scribunt, leones multa solida, sine ullo dissectu, deuora-
re: quis igitur tantum ciborum, leoni uenatur? un-
de parantur bestię, quibus cibentur leonum catu-
li? quis sic docuit, catulos leonum, in speluncis su-
is, alijs bestijs insidias tendere? nonne hæc omnia,
à Domino sunt? ut legis Psalm. 103. Catuli leonum

Leones maie-
statis Dei in-
dices.

ANNOT. IN HIOB

rugientes, ut rapiant & quærant à Deo escam sibi,
omnia à te expectant, ut des illis escam in tempore:
& Psal. 144. Oculi omnium, in te sperant Domine,
& tu das escam illis in tempore opportuno, adperis
tu manū tuam, & imples omne animal benedictione.

QVIS PRAEPARAT CORVO ESCAM
SVAM. Aiunt quidam, coruum derelinquere pullos
suos recens natos, donec plumæ nigrescant, arbitran-
tur enim pullos non suos, cum uiderint plumas eorum
albescere, interim pulli à parentibus derelicti, muscæ
nidum circumuolantes captant: ita Domino mirabi-
liter disponente, ut eo maxime tempore, quo à paren-
tibus derelinquuntur, muscæ nidum circumuolent:
sed huius rei fides, penes autores sit, certius est, quod
tradunt Plinius & Aristoteles: coruus, aiunt, incu-
bat uiginti diebus, & pullos nido expellit: quis igitur
interim eos cibat, dum grandescant, & cibum que-
ritare discant? Dominus: nā & huius auis pulli, aliās
nobis in scriptura, in fidei argumentum proponuntur,
Psal. 146. Qui dat iumentis escam ipsorum, & pullos
coruorum inuocantibus eum, Matth. 6. Respicite uo-
latilia cæli, quæ non serunt, neq; metunt, neq; con-
gregāt in horrea, & pater uester cælestis pascu illa:
nonne uos pluris estis illis?

Coruorū pul-
li, nos docent
fidem.

NVNQVID COGNOVISTI &c. Sunt
enim capræ syluestres, quas rupicapras uocant, quæ
inter

inter petras, nullis hominibus habitabiles, pariunt-

PARTVM CERVARVM &c.

De cerua, ita scribit Aristoteles lib. 9. cap. 5. de natura animalium: inter quadrupedes, inquit, cerua maxime prudentia prestare uidetur, tum quia circa semitas pariat, quo scilicet beluæ, propter homines, minus adcedunt: tum etiam, quia quando peperit, in uolucrum primum exedit, mox sese in herbam petit, quam cum ederit, redit ad prolem: præterea hinnulum ducens in stabula, assuescit quo refugere debeat, saxum, hoc est, abruptum, uno aditu: quo loco eam si quis inuadit, expectare repugnareq; affirmat. Mas item, quum pinguerit, pinguescit admodum, idq; autumno, nusquam adparet, sed longe secedit, ut qui pondere, suæ corpulentæ capi se, posse factus sentiat: cornua etiam locis difficilibus amittit, & quæ inueniri nequeant, unde illud prouerbium ortum. Quæ cerua amittunt cornua, quasi enim sua amiserit arma cauet ne inermis reperiatur, hætenus Aristote. Quæ eo copiosius libuit hic referre: partim, quod in hoc animali maxime omnium, sese declarat diuina matestas: partim, quod nonnihil faciant ad huius loci sensum, recenset enim Dominus non tam partum ceruarum, quam partus gestum, & mores, ut eo altius suam prudentiam, ut cunq; in cerua adumbratam, inculcet. Ceruæ, inquit, incuruantur, & inclinant sese

Prudentia dei
in ceruis.

ANNOT. IN HIOB

in partu disrumpuntur, ut partus in lucem projiciant: hinnuli uero & mares, iam adulti pinguescunt, idq; autumno, ut iam ex Aristotele relatum est, & tum addunt sese in secretiora loca, ut non conspiciantur, ne propter corpulentiam capi possint, quod hoc loco dicitur, egrediuntur, & non reuertuntur.

Vbi nos habemus, foris: Hebraeis est כַּרְבֵּי quod significat foris: sed uidetur mihi commodius esse, si pro duabus dictionibus sumatur pro (in tritico, seu pabulo) est enim כַּרְבֵּי frumentum uel pabulum, ut conueniat cum eo, quod supra dictum est: Mares pinguescere autumno, frumenti tempore.

QVIS DIMISIT ONAGRVM &c.

Onager.

Onager bestia est, minime omnium domabilis: montibus gaudet, ridet tumultum hominum, quod sciat suae fortitudini neminem posse resistere, non curat clamores insequentium, in montibus escas quaerit, & uidentia praeterita inquirunt: haec igitur bestia, non mediocre mirabilis Dei potentiae uestigium est. Sub onagris autem Scriptura, sepe nobis proponit indomita adolescentium ingenia, & feroces tyrannorum animos, qui nullis Dei beneficijs, nulla gratia, cicurari possunt.

Adulescentes
Tyranni, onagri.

NUMQUID DESYDERABIT RHINOCEROS. Rhinoceros, similiter animal indomabile est, unius in nari cornu, hostis Elephanti: cor-

NU ad

In ad saxa limato, præparat se pugne, in dimicatione
 ne aluum maxime petens, quam scit esse molliorem: in
 hac igitur bestia, rursus prodit sese sapientia Domini,
 quam nobis proposuit, ueluti exemplar, & doctrinam
 ut discamus quibus artibus sit cum hoste congregien-
 dum, hostes enim ea maxime parte, aduersariorum ur-
 bem adgrediuntur: qua infirmior est: sic & Satanae
 astus discendi sunt, ut eos caueamus, nam & ipse ea
 parte nos oppugnat, qua sumus imbecilliores, scilicet
 per concupiscentias & uoluptates quibus facile capi-
 mur. Porro, Rhinoceros usq; adeo indomabilis est,
 ut nulla arte ad præsepia alligari possit, & sub iugum
 miti, ut aret agros equorum aut bouum more, & occet
 sulcos paulo profundiores. Nam etiamsi curru alliga-
 tus fuerit loris, non tamen ob natiuam eius ferocitatem
 audebis ei credere, ut uehat ad horrea labores tuos.
 hoc est, frumenta, pabula & uina. Quod si hanc, qua
 lemcunq; bestiam, in tuam potestatem redigere nõ po-
 teris, quomodo præualeres contra eius creatorem?

Penna struthionum iucunda est, præ
 penna ardæ & accipitris.

Cum dereliquerit in terra oua sua, tu
 ne in puluere calefacies?

Obliuiscitur quod pes conculcare ea
 posset, & bestia terræ triturare.

ANNO T. IN HIOB

Induratur ad filios suos quasi non essent sui, frustra laborat nullo timore.

Quoniam priuauit eum Deus sapientia, & nulla est ei pars in intelligentia.

Tempore quo eleuatur & exaltatur, ridet equum & ascensorem eius.

Nunquid dabis equo fortitudinem? nunquid uesties collum eius hinnitu.

Nunquid tremefacies eum quasi locustam (uel allisione manuum) gloria narium eius terror.

Fodit in profundū, & latat in fortitudine sua, egreditur ad obuiandum armato.

Ridet ad formidinem & non terretur, neque retrocedit a facie gladii.

(Etiam si) contra ipsum insonuerit pharetra, acies lanceæ & clypei.

In fremitu & tumultu deuorat terrā, & non credit quod uox tubæ (clangat)

Fortiter (clangente) tuba dicit Hui, & de longinquo olfacit bellum, tumultum principum & iubilum.

PENNA STRUTHIONVM IVCVNDATA

*Supra in principio orationis sue, Dominus contra
Hiobis*

Iobis insultum, probavit sapientiam suam inperue-
 stigabilem esse, utcumq; in creaturis adumbratam, ut in Struthioca
 Paulus ait: ex visibilibus cognoscuntur invisibilia Dei: melo sapiētia
 hinc fit, ut totus mundus miraculis plenus sit, quanq; Dei negata-
 ob frequentiam uilescant. In eodem adhuc perseverat
 argumento, ex multis pauca enumerans, quibus suam
 admirandam sapientiam ostentat, ut adparet in Struthio
 camelo. Pro Struthione Hebræus habet **רצני** quæ
 nonnulli pavonem esse scribunt, aspectu pennarum sua-
 rum admirabilem; unde & hoc loco dicitur, pennam
 pavonum esse aspectu iucundiorē, pennis ardeæ aut
 accipitris. Sunt & qui dicant esse nocturnam, horren-
 di clamoris auem. Ego struthiocamelum esse puto hæc
 maxime causa, quod quæ hic enumerantur de natura
 huius avis, ferè conueniant cum ijs quæ aliàs de stru-
 thiocamelo, scripta sunt: primū enim, penne eius supe-
 rant iucunditate & aspectu pennas ardeæ & accipi-
 tris, nam in præcio habentur, propterea quod cono-
 bellicos, & galeas adornant. Cæterum, autore Plinio,
 auis grandissimæ, & penæ bestiarum generis sunt Stru-
 thiocameli Aphrici & Aethiopicæ: altitudinem equitis
 insidentis equo excedunt, celeritate uincunt: ad hoc de-
 mum datis pennis, ut currentem adiuent: cætera, nō
 sunt uolucres, nec à terra tolluntur, ungulæ ijs ceruinis
 similes, quibus dimicant, bisulcæ: comprehendendis la-
 pidibus utiles, quos in fuga contra insequentes inge-

ANNOT. IN HIOB

runt pedibus, concoquendi sine defectu deuorata, mira
 ra natura. Sed non minus stoliditas, in tanta reliqui
 corporis altitudine, cum colla frutice occultauerint, la
 tere sese existimantium, haecenus Plinius.

Huc adde, quod hoc loco de natura eius refertur,
 adeo enim stolta auis est, si modo auis est dicenda: ut
 oua (quae propter magnitudinem pro uasis habentur)
 in harenam abscondat, & eorum obliuiscatur, nec cu
 rat, siue conculcentur, siue deuorentur à bestiis, cum
 aliàs, unicuique animali natuum sit, pro suo foetu cura
 re: ex ouis autem in harena deuelictis, propter calo
 rem solis incubantem, foetus tandem excluduntur: un
 de hoc loco dicitur, induratur erga filios suos, quasi
 nō essent sui, quia obliuiscitur ouorum, nec curat quid
 eis in harena absconditis adiderit, secure uiuens, nul
 lo foetus affectu. Nisi forte uolueris hoc, quod dicitur,
 frustra laborat, referre ad stoliditatem eius, quod se
 frustra occultet capite, cum interim tota corporis mo
 le promineat.

Pro ardea Hebraeus habet ארדיה quod uetus
 tralatto uertit herodium, aut porphirionem, Graecus
 retinet nomen Hebraeum ארדה ciconiam.

TEMPORE QVO ELEVATUR.

Hoc est, quod Plinius ait, altitudinem equitis insi
 dentis equo excedunt, celeritate uincunt. In hac itaq;
 bestia, summa Dei maiestas adumbratur: primū enim
 hac,

huic, ut ita dicam, moli, prudentiam ademit, ut scias
 fortitudinem corporis, prudentiam non conferre: ex
 emit & curam foetus sui, ut declaret hoc opus, pro fo-
 tu curare, non naturæ proprium, sed Dei auctoris esse,
 si enim esset naturæ, cur non et in hac bestia eluceret
 dein declarat Deus in hoc animali, se & prudentiæ et
 insipientiæ dispensatorem esse: prudenter enim Stru-
 thio ingerit lapides contra insequentes, imprudenter
 collum frutice duntaxat occultat, putans se latere. Po-
 stremo etiam hinc elucet mirabilis Dei sapientia, quod
 Struthioni pennas affinxit, pennis ardere aut accipitris
 aspectu multo iucundiores, uirtute interim uolandi
 adempta, pennæ enim Struthionis currentem solum
 adiuuant, uolabilem non reddunt, id quod tamen re-
 liquarum aurum natiuum est. Hinc uerum discis, Deum
 uni non omnia dare, nec omnes omnia posse, ut ille ait

ὅυτος ὁυ πᾶντες ἰθεοὶ & εἰς τὰ ἄδύνα, ἀν-
 ὄσῳσιν.

NUMQUID DABIS EQVO FORTI-
 TVD. Vbiq; est obuia Dei gloria, omnia clamant
 Deum, & laudem eius enarrant. Nam & equus, mira-
 bilis Dei sapientiæ, exemplar est, quis fortitudinem ei
 us explicabit? scribunt & in eo docilitatem esse, uni-
 uersus enim, ut Plinius ait, Sybaritani exercitus equita-
 tus, ad Symphonice cantum saltatione quadam moue-
 batur: iidem presagiunt pugnam, quod hic dicitur de

In equo maie-
 stas Dei relu-
 cet.

ANNOT. IN HI OB.

longinquo olfacit bellum, & amissos lugent dominos:
 lachrymasq; interdum desiderio fundunt, interfecto
 Nicomede rege, equus eius in media uitam finiuit. De Bu
 cephalo item Alexandri equo, mira legis. Porro Domi
 nus hoc loco, ita equi naturam describit, ut uenustus
 describi nō potuerit: est enim admiranda fortitudinis,
 hincit sonori, nulla manuum complofione terretur,
 tantum abest ut formidet arma, ut olfactu narium, glo
 riationem suam, aduersus bellorum strepitus demon
 stret, & si qua sonum procul arma dedere, stare loco
 nescit, micat auribus, & tremuit artus, collectumq; pro
 mens uoluit sub naribus ignem, cauat tellurem: & son
 lido grauiter sonat ungula cornu: quod hic dicitur fre
 mitu & tumultu deuorat terram, id est, cauat & de
 uicit, euertit, demolitur: & quod ille ait, quadrupedan
 te putrem sonitu quatit ungula campum, clangentem
 tubam negligit: non credit, id est, non curat eam, sed
 insilit in armatas acies, fremitu, qui hoc loco Hui dicitur
 tur, & potius clangore tubæ, in prælium ascenditur,
 quàm quod deterreatur. Est igitur equus ingens, con
 templandæ diuinæ maiestatis, instrumentum. iam cum
 ubiq; obuia sit, Dei sapientia & maiestas, quis tu es
 Hiob, qui ex aduerso respondes Deo?

Nunquid per tuam intelligētiam plu
 mescit accipiter, expandens alas suas ad
 austrum.

An ad

An ad præceptum tuum eleuatur aqui
la, & exaltat nidum suum?

In petra manet, & habitat super promi-
nentes & præruptas petras.

Illinc explorat cibum, ad longinquum
oculi eius prospiciunt.

Pulli eius lambunt sanguinem, & ubi
cadauera, illic adest.

NUMQUID PER TVAM INTEL-

Hebræam dictionem **אֶבְיָט** quidam interpretan-
tur, uolat: ut simpliciter intelligas, accipitem expan-
sis alis, in aërem ad aues aucupandas uolare. Homi-
nes enim **אֶבְיָט** accipitres societate quadam aucupantur:
hi ex syluis **אֶבְיָט** arundinetis excitant aues, illi superuo-
lantes deprimunt: quidam interpretantur plumescit,
propterea quod accipiter, singulis annis flante austro
meridionali uento, alas suas expandat: ut excussis uete-
ribus pennis, nouæ succrescant: ad hanc sententiam
uertit Græcus ἐκ δὲ τῆς οὐσῆς ἐπισκῆπος ἔσκηκεν ἰε-
ρὰς ἀιαπτάσας τὰς πτέρυγας ἀκίνητος καθο-
ρῶν τὰ πρὸς νότον, id est, an ex tua scientia stetit
accipiter expandens alas, immotus adspiciens ea quæ
sunt ad austrum? Habes rursus in hac aue, unde Domi-
num creatorem admireris.

AN AD PRÆCEPTVM TVM.

ANNOT. IN HIOB

De aquilarum natura lege Plinium lib. 3. cap. 10°
& Aristotelem de natura animalium lib. 9. cap. 32°
Habitant autem aquilæ in montibus, & syluis: nidulantur in locis non planis, sed celsis: præcipue quidem arduis saxis, & præcipitiibus sed arboribus: etiam uolant sublimes, ut per quam maxime procul aspiciant, ueniantur lepores, hinnulos, uulpes, & reliqua, que uincere ualeant: unde hoc loco dicitur, pulli eius lambunt sanguinem, id est, sanguinolenta corpora, condunt enim & reseruant in suo nido corpora, unguibus lacerata, ut pulli habeant unde uiuant.

ET VBI CADAVERA ILLIC &c.

Quo loco Christus Matth. 24. uicitur, & in Proverb. tradit: ubicunq; fuerit, inquit, cadaver, illis congregabuntur aquilæ.

Respondens Dominus Hiobi, dixit.

Nunquid contendens cum omnipotente, recedet: arguens Deum non respondebit.

Respondens Hiob Domino, dixit.

Ecce maledixi, quid respondebo tibi? manum meam ponam ad os meum.

Semel loquutus sum, & non responde re possum, proinde secundo non adiiciam (ut loquar)

NUNQUID CONTENDENS CVM.

Quasi

Quasi diceret, Ex his iam recensitis mirabilibus, uides Hiob nunc clarissime, quanta impietate iudicio meo resisteris, & iniustitia me adfueris. Quid enim est homo, ut resistat Deo, tantarum rerum mirabilium, quæ iam aliqua ex parte enumeratæ sunt, creatori, Domino? nunquid igitur uel tandem, ab impietate tua recedes? an putas, tibi nunc impune licere ut abeas, & ad ea non respondeas, quæ tibi obieci.

ET RESPONDENS HIOB DOMINO.

Agnoscit Hiob peccatum suum, Domino dicens: blasphemauit, quid igitur responderet? silentio agnoscat, & confitebor iniquitatem meam: Domino enim arguente, nullus hominum respondere potest. Habacuc. 2. Sileat a facie eius omnis terra: & Zach. 2. Sileat omnis caro a facie Domini, quia surrexit de habitaculo sancto suo, semel, inquit Hiob, loquutus sum, hoc est, peccavi resistendo, & loquendo aduersus iudicium Dei, tacebo nunc, & manui Domini me captiuum reddam.

CAP. XL.

Respondens Dominus Hiobi de turbine, dixit,

Accinge sicut uir lumbos tuos, in-
terrogabo te & notifica mihi.

ANNOT. IN HIOB.

Nunquid irritum facies iudicium meum? condemnabis me ut iustificeris.

Etiamsi brachium quasi Dei tibi esset, & uoce, quanta ipse, tonares.

Orneris sublimitate, & eleueris, gloria & honore uestiaris.

Disperge indignationes iræ tuæ, & aspice omnes elatos, & deice eos.

Aspice omnes superbos & humilia eos & præcipita impios deorsum.

Absconde eos in puluere simul, facies eorum obuolue, abscondito.

Tunc & ego laudabo te (seu confitebor tibi) quod saluet te dextera tua.

ACCINGE SICVT VIR LUMBOS.

Rursum è turbine, Dominus maiestatis suæ potentiæ declarat: turbo lex est, quæ increpat & docet peccatum: accingere autem lumbos, est sese promptum exhibere. Hortatur itaq; Dominus Hiobem ut parat se, ad respondendum, & blasphemias suas excusandum, si possit. Conferitur autem, in principio huius capitis, humana imbecillitas cum diuina potentia, ut manifeste concludatur, ex ingenti Dei potentia & exitia hominis οὐ δύναμις, nihil posse ab homine criminis Deo

CAPITIS XL. 273

Deo imputari, nec ullum hominem quantumvis forte,
 posse maiestati diuinæ resistere.

NON QUID IRRITUM. Scriptura pronun-
 ciat omnes homines mendaces & uanos esse, ut igitur
 Deus sit uerax, qui hanc sententiam super omnes Omnis homo
 homines Scriptura pronunciante, tulit, oportet unum mendax.
 quemuis hominem sese mendacem agnoscere, Rom.
 1. & Psal. 50. Tibi soli peccaui, ut iustificeris in sermō
 nibus tuis &c. Impij uero diuersum sentiunt: ut enim
 ipsi ueraces sint, oportet Deum mendacem esse. Nam
 pius, quanquam in se non uideat adfectionis causam,
 aut ullius peccati externi, sibi male conscius sit, &
 per omnem uitam honestissime uixerit, tradit tamen
 se in manum Domini adfligentis, & rectum iudici-
 um eius probat: ab hoc animo, omnino alienus est im-
 pius, qui mox Dominum adfligentem adcusat, quam
 primum adfectionis causam non uiderit: quod, quid
 aliud est, quam Deum condemnare ut homo iustifi-
 cetur? Ita & Dominus, ad Hiobem ait: an iudicium
 meum quo aut adfligo pios, aut pronuncio omnes ho-
 mines esse mendaces, tua sententia uanum erit, &
 irritum? an oportet me iniustum esse, ut tua iustitia
 constet? iustus quidem es, cuius rei testimonium à me
 ipso habes: supra Capite. 2. Sed non propterea tibi
 licebit iudicia Dei calumniari, in adfectionibus
 piorum.

ANNOT. IN HIOB.

ETIAMSI BRACHIUM QVAST.

Brachium.

Confertur humana imbecillitas cum potentia Dei, ut cognobile fiat, Deum nunquam posse ab homine iniustitiæ adcurari, siue ille merito adfligatur, siue iniurito. Brachium in Scriptura pro potentia sumitur, potentia uero Dei, unde quaq; diffusa est: cœlum inquit, mihi sedes est, & terra scabellum pedum meorum: pro inde, habet brachium extentissimum, cui nemo resistere potest. Confer nunc hominis quantumcunq; magnitudinis brachium: reges terræ dominantur quidem, sed regionibus non usq; quaq; latis: Deus uero dominatur in omni creatura: præterea, quem inter homines, reperias tanto tumultu & horrore tonantē, quāto Dominus coronatū, quanto Deus est? uel unum hominem ostende, cuius indignatio promoueat: nā etiamsi multi sint qui irascantur, multi tamen ex altera parte sunt, qui eam iram palam contemnunt. Quoties autem Deus indignatur, tunc nemo est qui eius iræ resistere, aut eam effugere possit: habet enim ira Domini suam energiā, semper promouet, nunquam egreditur uana. Adhæc tanta est ei potestas, ut omnes elatos deiciat, omnes superbos humiliet, omnes impios solo spiru oris sui conterat, in puluerē deducat & annihilat. Oppone nunc hominis uirtutem, quid queso inuenies? que enim conuenit immensi & dimensi? que comparatio fortissimi & inuali

inualidissimi? Quid enim de homine fragilius & contemptius dici posset, quam si suo proprio nomine uocetur Homo? Esaiæ 31. Aegyptius homo & non Deus &c. Quod si uero, homine uel tantillum esset, quod conferri posset cum diuina maiestate, non iniuria forte homo Deum adcusare posset: & ego, inquit Dominus si tu Hiob, uel minima eorum quæ nunc recensui, exequi posses tua propria potentia, faterer me uictum, & uictoriæ palmam tibi concederem, ac summis laudibus celebrarem.

Ecce Behemoth quem feci tecum, factum sicut bos comedit.

Ecce uirtus eius in lumbis eius, & fortitudo eius in umbilico uentris eius.

Constringitur cauda eius sicut cedrus, nerui testiculorum eius perplexi sunt.

Ossa eius fortia æris, ossa eius quasi baculus ferreus.

Ipsè est principium uiarum Dei, qui fecit eum, adpropinquat (ei) gladio suo.

Fruticem montes ferunt ei, & omnis bestia campi, ludit coram illo.

Sub umbris dormit, in abscondito cælamini & luti.

ANNO. IN HIOB.

Tegunt eum umbræ obumbrantes,
circundant eum salices torrentis.

Ecce absorbet flumen, & non trepidat,
confidit quod haurire posset Iordanem
in os suum,

Oculis suis capitur ipse, decipulis per-
foratur naris.

ECCE BEHEMOTH QVEM FECI.

Bethemoth
Leuiathan ar-
gumentū po-
tentie Dei.

Supra per bestias, ceruum, leonem, coruum, rhinocerotam, struthionem, equum, accipitrem & aquilam, inuisibilia Dei, hoc est, potentia eius æterna, & diuinitas eius declarata sunt: in eodem adhuc per seuerat argumento Dominus, docens, uastas illas, & grandes bestias, Behemoth, ac Leuiathan, præcipua diuinae potentie exemplaria esse: oportet enim plane eum esse Deum, qui tam immensas beluas, aut moles potius crearet: rursus oportet eum potentissimum esse, qui Behemoth in terra, & Leuiathan in mari uinciat, ne ille terram, hic totum mare cõturbet. Est autem Behemoth Hebraeum nomen pluralis numeri, cuius singulare est *בְּהֵמָה* behemah, latine animal aut bestiam significans, Behemoth uero multitudinem animalium terrestrium, aut si mauis ingentes bestiarum moles, Græcus uerit *θηρία*, id est, feras. sub Behemoth autem abscondite describitur hoc loco Satanae potentia, sic

lia, sic enim Dominus Behemoth, quasi corporalem quandam bestiam proponit, cum interim in Satanam oculos dirigat, ut primum declaret se potentissimum esse qui solus Satanam uincere possit: dein, hominem esse maxime omnium imbecillem, qui uel sola natiuitate, Satane captiuus fiat. Postremo, ut doceat nulli creaturæ licitum esse, Deo resistere tantarum bestiarum creatori & uictori.

QVEM FECI TECVM.

Nam Behemoth, hoc est, Satan, angelus principio à Domino factus est, quemadmodum & homo, non quidem eodē tempore, sed eisdem donis, homo enim creatus est in similitudinem & imaginem Dei, hoc est in sapientia, iustitia & bonitate, in eisdem donis, omnes angeli tam boni quam mali inuito conditi sunt.

Imago Dei in qua homo & angeli conditi.

FOENVM SICVT BOS COMEDET.

Hoc est, tanta est mea potestas, ut quantumcunq; ingens Behemoth moles sit, captiuetur tamen mea potenti manu, & cicuretur solo etiamnum oris mei spiritu. Videtur enim mihi quoties de feris bestiis dicitur, quod foenum comesturæ sint, sicut bos, metaphorica quadam facie dici, qua innuitur, eas mansuefieri & cicurari, ut de leone scribitur Esaiæ 11. Leo sicut bos comedet paleas, id est, mansuefiet sicut bos, & 65. Leo & bos comedent paleas, id est unâ cicurati habitabunt. Hanc autem cicurationem Satane manifestauit Domi-

ANNOT. IN HIOB.

nus, per Iesum Christum filium suum, qui in Euangelio ait: Nunc princeps huius mundi electus est. Alij interpretantur Sathanam deuorare scænum, hoc est, homines. Omnis enim caro scænum, & homo sicut scænum uelociter exarescet.

ECCE POTENTIA EIVS IN LUMB.

Vt igitur scias quanta mea sit potentia, enumerabo Satane potentiam, enumerabo eius uires, quibus aperte cognosces neminem, nisi solum Deum, uincere eum posse. Ecce fortitudo eius in lumbis & umbilico eius est, Satane enim potestas, ut semper est paratissima, ita & fortissima: proinde non tam princeps quæ Deus huius seculi dicitur, residet enim potentia in lumbis, hinc impotentes elumbes uocamus. Et ut umbilicus in homine medium est: ita fortitudo medium Satanam circumplexa est, hoc est, totus est potens & fortis.

CONSTRINGITVR CAUDA &c.

Id est, bestia illa Behemoth longissimam habet caudam, quemadmodum cedrus exaltata in Libano, & neruos testicularum perplexos ac fortes, quare adumbratur impiorum numerus & potentia: impij enim Satanam pedisse qui sunt, & cauda eius, quorum ipse caput est.

OSSA EIVS FORTIA SICVT AES.

Ossa Satane, sunt potestas & fortitudo eius: hæc autem sunt, es & ferrum, hoc est, fortissima & potentissima, totum enim humanum genus, adeo potenter

capitula

captiuum tenet, uinculis non tam ferreis, quàm ad
 mantinis, peccato scilicet, morte & inferno: ut nemo
 etiam potentissimorum regum, potuerit sese aut alios
 ab huius regis tributo uindicare, unus est Christus Ie-
 sus, qui Satanam uicit.

IPSE EST PRINCIPIVM VIARVM.

Est enim Satan principio conditus & decoratus
 excellentissimis Dei donis, propter quæ in arroganti-
 am elatus, thronum suum altissimo & qualem ponere
 uoluit. Proinde in profundissimam abyssum proiectus
 est, ducens secum in idem baratrum omnes, quotquot
 mendacio credunt.

QVI FECIT EVM, ADPROPIN-

QVAT &c. Id est, tantæ est potentie, ut nunquã
 uinci possit, nisi gladio illius, qui fecit eum, qui gladius
 est Verbum, seu spiritus, neq; ullus hominum ei adpro-
 pinquare audeat, nisi hoc gladio munitus fuerit.

FRVTICEM MONTES &c.

Loquitur de Satana, quasi de bestia campi, quæ pa-
 scua sua, in montibus quærit, & minores bestias, pro
 libidine sua tractat, & est sensus: Satan ubiq; circumit
 querens quem deuoret, est enim mundi princeps,
 & in omni loco dominatur, & omnis bestia campi,
 hoc est, omnis homo ludit coram Satana: omnes enim
 hoc natura nostra, propterea Adæ præuaricatio-
 nem, in uinculis Sathane tenemur, & ut sic dicam,

ANNOT. IN HIOB

Omnes hoies peccati rei, ca
ptiui Satanae. ludus eius furvus, propterea quod nos pro libidine sua tractet. Auaricia (exempli gratia) Satan est, quod si quem inuaserit, iude quibus modis eum tractet, noctes cogit insomnes ducere, peierare, decipere, furari, & quid non mortalia pectora cogit, auri sacra fames? Sic & inuidia ipsa suum est supplicium, idem de superbia, & id genus malis dicendum est.

SVB VMBRIS DORMIT.

Pulcherrime ad finguntur Satanae & corpus & corporales actiones, ut eo clarius, eius & impiorum natura, ob oculos ponatur. Sic enim & humanus captus, solet corpora carnalia, inuidiae, fame, fami, & id genus incorporalibus rebus ad fingere. Quod uero dicitur Satan, sub umbris dormire, hunc habet sensum, nihil abominabilius est Satana, proinde non prodit aperta fronte, sed latet in umbrosis locis, abscondit se illic, ubi calami & iunci crescunt, inter salices steriles sese occultat, amat enim sterilia & lutosa. Ceterum si prodierit, non nisi alia specie, utpote angelo lucis tectus, prodit, ut Paulus ait, Transfiguratur se in angelum lucis, nam & auaricia, usque adeo sua facie abominabilis est, ut non aperte prodeat, sed si prodierit, providentiae uocabulo se uestit. Sic & inuidia phariseorum et Scribarum in Christum, non aperte sese manifestabat, sed Reipublicae nomine, non enim dicebant, perdamus Christum, quia inuidemus ei, sed, ne

sed ne Romani ueniant, & tollant locum nostrum & gentem. Ita & Cato ait: Equidem nos uera rerum uocabula agnoscimus, quia bona aliena largiri, liberalitas: malarum rerum audacia, fortitudo uocatur.

ECCE ABSORBET FLVMEN & c.

Insatiabilis est potestas Sathanæ, ut & Salomon dixit: Infernum & perditionem nunquam repleti, totum enim fluuium Satan absorbet, id est, omnem populum humanum (aque enim multe, populi multi sunt) atq; nihil trepidans, omnia deuorat: neq; à Iordane os suum cohibet, confidit enim se cum totum ebibiturum Iordanis populus electus est, ad Iordanem enim habitantur Iudæi, gens sancta & electa: igitur Satan, non solum mala, malis intenciat, uerum etiam bonis & pijs queq; pessima subingerit, ut uides in Hiob, et Apocalyp. accusator fratrum nostrorum dicitur.

OCVLIS SVIS CAPITVR & c.

Quantumcunq; bestia fuerit Behemoth, capitur tamen, sed oculis duntaxat & naribus, nam alioqui ueluti anguilla lubrica est, & quo plus eam compresseris, eo citius elabitur, nisi eam comprehendas oculis, ac naribus suis, hoc est, astus & consilia Sathanæ deprehendenda sunt, spiritu fidei, alioqui enim capi non potest, propterea quod solet nobis semper, boni specie imponere. Potes & sic intelligere hunc locum, Satan non uincitur, nisi oculis & naribus præhensus,

Satan uictus est, si consilia eius, & astus deprehederis

hoc est, suis ipsius armis: unde & Christus non alto
 pugne genere, cum uicit, quam proprio gladio, scilicet
 peccato, morte & inferno. Sunt enim persecutio
 & crux, Satanae commentum: itaq; Christus adcepta
 in humeros suos cruce, pugnavit contra eius potestate
 & gloriose triumphavit: neq; enim est alia victoria ce-
 lebrior, quam qua paratur passione.

CAP. XLI.

EXtrahes ne Leviathan hamo, & fu-
 ne ligabis linguam eius?

Nunquid pones circulum in naribus
 eius? & spina perforabis maxillam eius?

Nunquid multiplicabit ad te preces,
 aut loquetur ad te mollia?

Nunquid percutiet foedus tecum, ut
 accipias eum in seruum sempiternum.

Nunquid ludes cum eo quasi cum aue
 aut ligabis eum puellis tuis?

Concident eum socii, diuident eum in
 ter mercatores.

Nunquid implebis sagenas pelle sua,
 & fuscillam piscium capite eius?

(Si)

(Si) posueris super eum manum tuam
memineris belli, ne adicias.

Ecce spes eius frustrabitur, & manife-
ste proicietur.

EXTRAHES NE LEVIATHAN.

Vt antea sub Behemoth, Satanae potentia descripta
est, ita nunc describitur sub Leviathan, quemadmo-
dum & spiritus aliis Esa. 27. facit: est autem Levia-
than, draco marinus, unde & Graecus uerit $\delta\rho\acute{\alpha}\kappa\omicron\nu\tau\alpha$
τα, qui non capitur hamo, nec fune ligari potest, nec
uncino adprehendi, nec à furore suo compesci: nam cir-
culum seu uncinum in naribus ponere, est furorem cõ-
pescere, & à conatu retrahere. 4. Reg. 19. Ponam cir-
culum in naribus tuis, & chamum in labijs tuis, &
reducã te in uia per quam uenisti &c. Metaphora du-
cta à bubalis, qui circulo naribus iniecto, ducuntur.
Iam ut iste marinus Draco, nullis retibus capi, & nul-
lo fune ligari potest, ita nec Satan, ullis humanis uiri-
bus, astutijs, aut consilijs prehenditur, nec compesci-
tur, ne pro libidine sua dominetur, à solo autem Do-
mino nostro Iesu Christo, uinci potest, & per eum ab
omnibus credentibus.

Sub Leviathã
Satan descri-
bitur.

NUMQUID MULTIPLICABIT AD
TE. Natura sumus filij iræ: proinde, Satan non
allicit nos in sui potestatem, blandicijs, quando nos ca-

ANNOT. IN HIOB

ptius teneat, natiuitate nostra: præterea tanta est eius seuitia, ut non precibus, sed potenti manu & tyrannide, totum orbem occupet.

NUMQUID PERCVTIET FOEDVS.

Impij existimant se, cum Satana confœderatos, securi enim uiuunt, perinde ac nullus esset Satan, percussimus, inquitant, foedus cum morte, & cum inferno fecimus pactum, uerum, enim uero tam immanis & efferrus tyrannus est Satan, ut nullo foedere, nobis concilietur, nec ullis delinimētis in obsequium nostri ducatur. Tam, quum uideamus, quanta sit Satana in nos tyrannus, facile conijcere licet, quod necessarius nobis sit Christus, per quem uincamus.

NUMQUID LVDES CVM EO.

Solent parentes pueris suis, auiculas captas, filo alligare, quibus ludant, Satana non ita filo alligaueris, ut cum eo ludas, nullis enim uinculis humanis captuari potest, nec, ut aiunt, intelligit ludum, & iocum nescit.

CONCIDENT EVM SOCIJ.

Tam uastus est hic piscis, ut solus inter socios, ad mercaturam sufficiat: nam quum sint, qui mercaturam exercent, aut panno, aut pipere, aut ferro, possent etiam hoc unico pisce, si in partes diuideretur, complures mercatores, negotiationem exercere, adeo ingens belua est. Habet autem Satan, propè uniuersum orbem, in sui negotiationem congregatum, omnes enim homines merita

Mundus negotiatur Satana.

nes mendaces & peccatores sunt. Iam cum Satan sit mendacij pater & peccatorum fons, consecrandus est, homines in rebus Satanae, negociari. Leviathan igitur in suas partes diuiso, alius avaritia, alius fastu, alius inuidia, alius luxuria negociatur, unusquisque suam partem in hac negotiatione capit, tantus namque est, ut uniuersis sufficiat, nec est ulla sagena, quae pellem eius capiat, nec fiscella, quae caput, nedum reliquum corpus comprehendat, dominatur enim Satan, in uniuerso orbe, non in uno orbis angulo.

SI POSVERIS SUPER ETC. Id est, si resisteris Satanae, uel tantillum memineris tibi bellandum esse cum ipso, & succumbendum, nisi fide suffultus fueris, mox enim, ut aduersarium sentit, grauius insurgit, & bellum ciuitatis, resisterunt Satanae Prophetae, tumultuabat igitur per reges & sacerdotes, donec occiderentur: restituit Satanae Christus, sed uide, quem tumultum inter scribas & phariseos excitauit? Resisterunt & Apostoli, sed quid non calamitarum, contra eos machinatus est? hinc Christus ait, in mundo adstantionem habebitis, Christianus enim, ponit manum suam super caput Leviathan, id est, adoritur Satanam resistit potestati eius, proinde, nihil non mali pro Satana intentat, ut maneat mundi princeps.

MEMINERIS BELLI. Id est, tale bellum

Meliora contra
tibus resistit
Satan in mem
bris suis,

ANNOT. IN HIOB

excitabis, si restiteris Satanae, in quo succumbes, & non uinces, nisi fide.

ECCE SPES EIVS FRVSTRABITVR.

Satan confusus, fugit, quoties astus eius deprehēfos sentit.

Quaquam toto conatu, Satan pijs resistat, non tamen uincet, sed frustrabitur spe sua, & manifestissime confundetur: quàm primum enim reuelatus fuerit, confusus abit, propterea quod non maneat, nisi aliena larua, & specie boni, tectus fuerit. Exempla confusionis Satanae habes in Ioseph, nam conabatur populum Israël perdere, cuius externa salus, è Ioseph, per oraculum diuinum electo, pendeat: proinde serè, in mortem coniectus est, Satanae dolis liberatus autem, populum suum frumento paut, hoc est, confusus est Satan, in consilijs suis. Agitabat etiam in Pharaone, ut perderet Israël, sed rursus confusus est, quanto enim magis opprimebantur, tanto magis crescebant: quid uero non egit in Prophetas, Christum, & Apostolos, donec morti traderentur? sed eo ipso, uel maxime omnium, spe sua frustratus est: quid non & nostra tempestate, in Euangelio machinatur, nunc diris Pontificum mandatis, nunc seditionibus, nunc haeresibus? sed semper confusus abit.

Non (sic) crudelis (erit) cum fuerit excitatus, & quis est iste, qui coram me consistet?

Quis

Quis praeuenit me, & reddam ei omnia sub caelo mea sunt.

Non facient, ut obmutescam, membra eius, nec uerba potentia, nec (uerba) ad deprecationem composita.

Quis reuelabit faciem indumenti eius in duplex capistrum eius, quis intrabit?

Ostia faciei eius quis adperiet, circuitus dentium eius, terror.

Corpus (sicut) fortia scuta constrictum, obfirmatum anguste,

Alterum alteri adharet, & spiritus non intrat inter ea.

Vnumquodque in altero haret, complexa sunt se, ut non separentur.

Sternutatio eius splendor luminis (est) & oculi eius sicut palpebrae aurora.

De ore eius lampades procedunt, quasi tediae ignis egrederentur.

De naribus eius egreditur fumus, sicut de chaldari feruente, & ahenno.

Halitus eius carbones accendit, & flamma de ore eius egreditur.

In collo eius habitat fortitudo, & ante ipsum gaudet & dolor.

Discrimina carnis eius adhaerent (sibi inuicem) angustiant eum, ne commoueat.

NON SIC CRVDELIS ERIT &c.

Crudelissimus est Satan, si pie & fideliter uiuendo a iustis excitatus fuerit, uide enim, quanta tormenta, in Prophetas, & in Christianos martyres excogitarit, alij distenti sunt, alij ludibrijs & flagris explorati sunt, insuper & uinculis & carcere, lapidati sunt, dissecti sunt, occisione gladij occubuerunt, Esaias, serra sectus dicitur, Amos, palo per tempora transfixo, interemptus est, quibus uero tormentis, & quam crudelibus, martyres sancti occubuerint, lege Euseb. in Ecclesiastica historia, quae omnia, crudelitate Satanae, excogitata sunt. Sed quid hoc loco Dominus ait? Facile, inquit, eum omnipotenti meo Verbo, quantumcunq; crudelis sit, compescant, quis enim est, qui posset michi resistere? quis prauecinit me beneficijs, aut meritis, ut reddam ei? Quis prior mihi dedit, ut quicquam ei retribuatur? ego solus omnia possum, omnia in mea potestate sunt nulli creaturae obnoxius sum, sed omne genus, caelestium, terrestrium, ac infernorum, in nomine meo se flectit, omnia enim sub caelo, mea sunt, psal. 49. Meae sunt omnes ferre sylvarum, iumenta in montibus, & boues.

NON

NON FACIENT VT OBMVTE-
SCAM &c. Membra Satanae, sunt impij, per quos
 in hoc mundo dominatur, nullus autem impiorum,
 Dominum compercit, aut ei resistere potest, neq; quis-
 quam eorum, à Domino aliquid impetrabit, siue ma-
 nuum potentia, siue precationibus: nihil enim coram
 Domino efficiunt, aut vires, aut preces impiorum,
 conantur multa, sed nihil promouent, & potius opus
 Dei, suo aduerso conatu iuuant, quam impediunt:
 opus Dei, erat liberatio hominis, uolebat hoc Satan
 impedire, per impios phariseos, sed tantum abest, ut
 impedierit, ut magis atq; magis adiuuerit.

QVIS REVELABIT FACIEM IND.

Satan non uult uideri propria specie, sed occul-
 tat se sub boni larua: solus autem Dominus huic be-
 lus $\lambda\epsilon\omicron\upsilon\tau\eta\upsilon$ detrahit. Similiter & spiritalis, qui
 per spiritum Domini, astus Satanae intelligit: ut Apo-
 stolus ait 2. Corinth. 2. Non ignoramus Satanae co-
 gitationes: & aliàs dicitur, probate spiritus, num
 ex Deo sint.

IN DVPLEX CAPISTRVM &c.

De Simfone legitur, quod leonem in frustra dilace-
 rauit: at nullus est Simfon, qui Leuathan disrum-
 pat, & manum suam inter capistrum & dentes eius
 immittat: crudelior enim est, quam ut uel leniter tra-

ANNOT. IN HIOB

stari queat, & fortior, quàm ut manum illæsam, si in os eius immiseris, extrahas: tantus nanq; terror dentibus eius exeritis inest, ut solo adspectu adpropinquantes reddat stupidos. Quæ omnia huc spectant, quod Satanae terror plusquàm formidabilis sit, adeoq; inuincibilis: nemo enim hominum, qui cum eo pugnam ininit illesus & inuictus recedit, solus Christus immisit manum suam, in dentes eius, & reduxit eam illæsam. Nam cum peccata sustinuerit, ac mortem & infernū, quæ sunt Satanae dentes, in humeros suos suscepit, peccata diluit, et per mortem ac infernum in uitam & cælum migravit, proinde quicumq; uolueris cum hac bestia dimicare, uide, ne tuis uiribus confidas, sed priusquàm inceas pugnam, sedens prius tecum computa futuri belli sumptus, an possis cum decem millibus occurrere ei, qui cum uiginti millibus uenit contra te, ut est Lucæ 14. Quod si defuerint uires pugnandi, ab eo pete, qui dat omnibus simpliciter sine impropetio.

Christus nobis uicit Leuitas.

CORPVS SICVT FORTIA SCUTA.

Corpus & membra Satanae, sunt impij, quod uero dicantur esse sicut fortia scuta, constricta, & anguste quasi sigillo quodam conligata, alterumq; alteri tam arcte inherere, ut nec leuis aura seu uentus perflare possit, descriptio est conditionis impiorum, sunt enim

enim fortia scuta, id est, in mundo, non tam seculari
 quod uocant, quam spirituali potestate potentissimi
 sunt, ualent gladio & hypocrisi, doctrina & tyranni
 de, auctoritate & imperio. Præterea colligati sunt ar-
 ctissime, nam foederibus inter se, principes & Episco-
 pi ita sunt coniuncti, ut nullus hominum **NODVM**
 dissoluere possit. Quamquam enim altoqui clericis (ut
 etiam stultis eorum uerbis utar, laici, opido sint infesti,
 & Pulatus non usq; adeo Scribis & Phariseis faueat,
 sunt tamen inter sese coniunctissimi et amicissimi, quo-
 ties contra Christum, Verbum & populum Dei, ali-
 quid audeendum fuerit: nam ut Dæmones inter sese,
 quasi catena colligati sunt: adducit enim Satan secum
 septem spiritus peiores se: ita impiorum cohors cate-
 na est arctissime composita: sed rursus solo Domini
 spiritu dissulit. Vsq; adeo potentes sunt impij, si huma-
 nas uires respicias, sin Domini spiritum consyderau-
 ris, nihil eis est impotentius. Vetus tralatio habet, com-
 pactum squamis se prementibus: per squamas autem
 arte compactas, intellige impios, indissolubili huma-
 nis uiribus nexu coniunctos.

STERNVTATIO EIVS &c.

Omnia in hac bestia terribilia inuenies, efflat e
 naribus ignem, ex oculis eius horribilis splendor e

A N N O T. I N H I O B

Excommuni- micat, de ore egrediuntur lampades, hoc est, terribilia
satiōis fulmē. les ignis splendor, fumus de naribus, halitus eius
 tam feruidus est, ut carbones incendat. Præter alia
 autem terribilia Satanae machinamenta in pios, hoc
 loco pulchre etiam describitur fulmen excommunicati-
 onis, quo hætenus Antichristus in orbe dominatus
 est. Quid enim aliud est fulmen excommunicationis
 Papiſticae eiaculari, quàm ignem è naribus spirare? ha-
 litu carbones incendere: breuiter, omnia terribilia mi-
 nitari? nam ait, quisquis hoc non fecerit, nouerit se in-
 cursurum indignationem omnipotentis Dei, & beato-
 rum Apostolorum Petri & Pauli &c. An hoc non est
 ignem & infernum spirare? Non hic loquor de Chri-
 ſtiana excommunicatione, quam in ecclesia, quis nõ
 optaret? nec uideo qua disciplina, cœnæ dominicæ
 communionem tractare queamus, deſyderata uera ex-
 communicationis regula. At hoc loco Papiſtica fulmi-
 na intelligas, quæ plerunq; in inſontes, perditionis ille
 filius eiaculatur. Huc etiam adcedit quod Iohan. Apo-
 cal. 13. ſcribit: datum est, inquit, beſtiæ os, loquens
 magna, & blaſphemias, & adperit os ſuum in conui-
 tia ad Deum &c.

IN COLLO EIVS HABITAT FORT.

Satan, est princeps mundi, proinde semper uincit
fortius

fortitudine agendi. Regnum autem Christi, non est de hoc mundo, non igitur praeualet fortitudine agendi, sed patendi: et Satan uincit, ut ita loquar, actione: Christus uero passione: nam quum Satanæ tripudium sit, perditio, ac calamitas, nihil non agit modo perdat, & deuaslet: contra, Christi gaudium est, saluare, ut igitur saluet, omnia suffert, omnia patitur.

DISCRIMINA CARNIS EIUS ADHAERENT. Id est, partes & membra Satanæ, arctissimo & angustissimo uinculo, sibi inuicem adherent connexa, ut ab inuicem separari non queant, nisi spiritu Domini.

Cor eius durum est sicut lapis, durum sicut pars inferioris molaris.

Ab eleuatione eius terrentur fortes, fluctus turbantur.

Ab attractu gladii non surgit, lanceæ, hastæ & thoracis,

Reputat pro palea ferrum, pro ligno putrido æs.

Non fugabit cum filius sagittarii, ad stipulam uertuntur ei lapides fundæ.

Quasi stipula reputantur ab eo iacula, & ridet ad trementem clypeum.

ANNOT. IN HIOB.

Sub eo acutæ testæ, reclinatur (super) clauam dentatam (quasi) super lutum.

Facit ebullire sicut ollam, profundum mare ponit sicut unguentarium.

Post eum lucet semita, reputat abyssum quasi canum.

Non est super terram similis ei, factus est ut nullum timeat.

Omne excelsum uidet, ipse est rex super omnes filios superbiæ.

COR EIVS DURVM EST SICVT

*Filij superbiæ
id est, superbi,
arrogantes Hebraei
mus.*

Satan duricordior est Marpesia caute, et lapide molari: quomodo igitur ab homine uinci posset? Dicitur autem durus corde, uel propter immisericordiam, nullus enim misericordiæ locus apud Satanam est, uel propter fortitudinem et potentiam eius, Græcus pro parte lapidis molaris transtulit $\omega\alpha\tau\epsilon\varsigma$ ἀκμῶν ἀνίλατος, id est, sicut incus indomabilis.

AB ELEVATIONE EIVS TERRENTVR. *Ut in mari Leuiathan, sua tyrannia de omnibus cetibus quantumcunq; uastis, terrorem incutit: ita in mundo dominatur Satan per impios tanta fortitudine, ut etiam potentes eius tyrannidem sustinere*

vere nequeant. Pro אַרְיִים quod significat fortes et potentes, uetus tralatio habet, angeli: quæ expositio huc nihil facit, quando de cetibus marinis sermo sit, non de angelis. Græcus sic interpretatur, φόβος ἐν εἰοῖς τῆς θάλασσης ἡ ἀγῆς ἁ ἁλομερῶσις, id est, timor bestijs in terra saltantibus: nam et אַרְיִים inter vim arietes aut ceruos significat.

FLUCTVS TURBANTVR &c.

Vt enim in mari Leuiathan undas commouet, ita in mundo Satan omnia turbat.

AB ATTACKV GLADII &c.

Ephes. 6. dicitur: Non est nobis lucta aduersus sanguinem & carnem, sed aduersus principatus, potestates, mundi dominos, rectores tenebrarum seculi huius, & spirituales astutias in coelestibus, qua propter assumenda est armatura non carnalis, sed spiritualis: Satan enim, nec instrumenta eius impij, non timet lanceam, ferrum, æs, gladios, sagittas, lapides bombardarum, iacula, clypeos, & thoraces: proinde, si uolueris Satanae potentiam uincere, alijs armis opus est: nempe patientia, expectatione & fide, ut Apostolus ait: State lumbis circuminctis baltheo, per ueritatem, & indui thoracem iustitiae &c.

SVB EO ACVTAE TESTAE.

Vsq; adeo contemnit acutas gladiatorum acies, &

ANNO T. IN HIOB.

clausus dentatas, ut gradiatur super eas, quasi in luto, illesus: Satan enim nullis carnalibus armis laedi aut cōfodi potest.

FACIT EBULLIRE &c.

Profundum est mare, mare autem est mundus: iam ut draco in mari omnia uertit ac reuertit: ita Satan in mundo procurat, nunc seditiones, nunc bella, nunc intestina odia, nunc alia facinora, quibus non iam publicam pacem, quàm conscientiarum tranquillitatem concitat, & nunquam discedit sine ingenti damno, post se relicto: hoc est, quod hic dicitur, Post ipsum, lucet semita.

MARE PONIT SICVT VNGVENT.

Hoc est, quemadmodum unguenta, inter sese commiscuntur: ita Satan, in mundo omnia sursum ac deorsum uoluit ac reuoluit.

REPVTAT ABYSSVM &c.

Senes & cani homines, per ætatem imbecilles, & inualidi sunt, uiribus suis naturalibus destituti, unde sicut Leuiathan, in abyssu maris dominatur, tanquàm potens tyrannus, super impotentem & imbellem pupulum, ita Satan uniuersum mundum, pro cano & sene homine reputat, nam in eo Dominatur pro sua libidine.

bidine, & impotentiores sunt homines, quàm ut ei resistere possint, unde sequitur, Non est ei similis super terram, nullum enim timet, sed omnes terrefacit.

OMNE EXCELSVM VIDET. Potentissimus est Satan, proinde, pro more potentum, non nisi in excelsis arcibus & montibus habitat, et sola excelsa speculatur, tenet enim in hoc mundo captiuos eos qui sunt præcipui, scilicet potentes, sapientes, et sanctulos. Rursus de Domino scriptum est, Psalm. 137. Excelsus Dominus, & humilia respicit in caelo & in terra, respicit enim Dominus, contrita & humiliata corda, cum e contra, Satan infimus sit, & excelsa respiciat, qui ergo se ipsum exaltat, humiliabitur.

IPSE EST REX SVPER etc. Pro superbie filius Hebræus habet $\Psi\text{H}\text{W}\ \text{בנ}$ quod quidam exponunt, pro filiis potentibus & fortibus, Græcus $\text{βασιλεὺς πάντων τῶν ἐν τοῖς ὕδατιν}$, id est, rex omnium eorum, quæ in aquis sunt. Communiter autem transfertur, per superbiam, ut sit sensus, iste draco marinus, dominatur omnibus potentibus in mari, & superbis, ita & Satan, est rex omnium superbiorum & arrogantium, qui ob arrogantiam suam, in infamiam barathrum detrusus est. Nunc itaq; uides Hiob, neminem posse Deo resistere, quando dominetur etiã

ANNO. IN HIOB

super Behemoth & Leuiathan, immanissimas, crudelissimas & uastissimas bestias, atque inuincibiles: cohibe igitur tu Hiob, os tuum, & aduersus Dominum, ne muras quidem, propterea quod & potentissimus, & iustissimus sit.

CAP. XLII

Respondens Hiob Domino, dixit.
Noui quod omnia possis, & non absconditur a te cogitatio,

Quis est iste qui cælat consilium imprudenter: propterea loquutus sum & nõ intellexi, mirabilia super me, quæ nescio.

Audi obsecro, & ego loquar, interroga bo te, & notifices mihi.

Auditu auris audiui te, & nunc oculus meus, uidit te.

Ideo reprobo (me ipsum) & poenitentiam ago in puluere & cinere.

NOVI QVOD OMNIA POSSIS.

Agnoscit secūdo Hiob, blasphemias suas, dicens ad Dominum: nunc uerè scio, te non solum omnia posse, sed

sed etiam omnia nosse, quando & Satanam uincas: alioqui inuincibilem, & abscondita cordis mei cognoueris: proinde non tam stultum, quàm insanum fuerit, aut tibi resistere, aut consilia cordis arcana, à te occultare: quocunq; enim quis se uerterit, inuenit potentem, & præsentem Deum.

PROPTEREA LOQVVTVS. *Quæ loquutus est Hiob imprudenter, & nullo intellectu? Male dictus dies, in quo natus sum: quare de uulua eduxisti me? ut inam consumptus essem &c.* Etiam si clamauero, non audit me Deus, auertit iudicium meum, adfligit me inique, & alia id genus, in iudiciũ Dei blasphemata: hæc enim traducunt Deum, tanquam impium, mera libidine, & nullo recti discrimine, iudicantem: sic uero sentit cor à Domino, suis uiribus relictum, ac interim, cruce & adflictionibus pressum.

AVDI OBSECRO, ET EGO LOQ.

Hoc est, nunc resigno me tuæ uoluntati, hæc enim est uera humanæ uoluntatis, in diuinam resignatio, si quis interroget Deum, & non ex se ipso sapiat: est autem Deum interrogare, ex Verbo Domini, non è ratione humana, uoluntatem eius discere: exempli gratia, si adfligeris immeritus, ut Hiob, unde petenda est uoluntatis Dei ratio? si solas adflictiones respexeris

ANNOT. IN HIOB

xeris, conferens eas cum innocentia tua, non cohibe-
bis os quin blasphemet, & indigneris, aduersus iudicium
Dei, quod si uero in Verbum, presentiam Dei,
& fauorē in adflictione promittens, oculos direxeris,
non solum disces, bonam Dei uoluntatem (qua adfligit
te, ut probet & erudiat, non ut perdat) ueram
etiam gloriaberis in adflictione, tantum abest, ut
Deum blasphemas, Roma. 5. Gloriamur in adflitio-
nibus.

AVDITV AVRIS AVDIVI TE &c.

Deum nemo uidit unquam, nec auditur auribus car-
nalibus, cur igitur Hiob, ait se uidisse & audiisse De-
um? Respondeo, Deus non uidetur nec auditur, nisi
per Verbum, quod est facies & imago Dei, ut Chri-
stus ait: qui me uidet, patrem uidet, hoc est, ego qui
sum Verbum, sum & facies Dei: & iohan. 1. De-
um nemo uidit unquam, filius unigenitus, qui est in
sinu patris, ipse enarrauit nobis, hoc est, Deus est inui-
sibilis, sed per Verbum, quod est filius Dei, fit nobis ui-
sibilis. Itaq; qui Verbum credit, is audit & uidet
Deum, qui uero Deum uidet, fieri non potest, quin se
se aduset, contemnat & deiiciat: sic Moise Deum ui-
dens, factus est impeditioris & tardioris lingue, sic
Esa. 6. Videns Dominū sedentem super solū, exclama-
uit, uae mihi, quia pollutus sum labijs. Non enim cer-
tius co

Verbum est
facies patris.

Videntes Deū,
humiliabūtur

gnoueris tuam impuritatem, quam si diuina puritas
 opposita fuerit, ita & Hiob dicit: oculus meus uidit te,
 & auris audiuit te, hoc est, credo VERBUM tuum,
 quapropter, resigno me tuæ uoluntati, & aduerso ac
 reprobo me ipsum &c.

ET POENITENTIAM AGO &c.

Pœnitentiam agere, est pro malo bonum reponere, ut si blasphemus fueris, pietatem: si fornicarius, castitatem: si fur, liberalitatem: si inuidus, animi amicum: si superbus, ταπεινοφροσύνην, reponas: & ut breuiter dicam, pœnitentiam agere, est pro Satana, in cuius potestate nati sumus, Christum per fidem reponere, neq; enim uera est pœnitentia: si pro blasphemia, superstitiosa opera: pro furto, irium dierum ieiunium: pro impudentia, peregrinationem sanctorum: pro inuidia, templorum uisitationem posueris, hæc enim, ut sunt à carne efficta, ita non expurgant carnis fermentum. Sed quid est illud, quod additur, in puluere & cinere? erant hæc duo quondam, pœnitentiæ symbola, qui enim cinere aspersi, in puluere sedebant, ij facto ipso confitebantur se terram esse, & perditionem meritos: reuelato autem Euangelio, ut sacrificia, ita & pœnitentiæ symbola abrogata sunt.

ANNOT. IN HIOB

Et factum est, postquam loquutus est Dominus, uerba ista ad Hiobé, dixit Dominus ad Eliphaz Themaniten, succenset furor meus contra te, & contra duos amicos tuos, quoniam non estis loquuti coram me rectum, sicut seruus meus Hiob.

Et nunc adcipite uobis septem boues & septem arietes, & ite ad seruum meum Hiob, ut offeratis holocaustum pro uobis, & Hiob seruus meus oret pro uobis, quoniam faciem eius respiciam, ut non imputetur uobis stultitia, quoniam non estis loquuti coram me rectum, sicut seruus meus Hiob.

Et iuerunt Eliphaz Themaites, & Bildad Suhites, & Sophar Naemathites, & fecerunt quemadmodum loquutus est ad eos dominus, & respexit dominus faciem Hiob.

Et Dominus conuertit se ad Hiob cum oraret pro amicis suis, & adiecit Dominus omnia quæ habuit Hiob dupliciter.

SVCCENSET FVROR MEVS &c.

Tres amici male loquuti sunt, Hiob bene, cum inter-
rim &

rim & Hiob male, & amici bene disputarint: amici enim impie sentiebant, ex afflictione iratum Deum, & impium Hiobem statuentes, cætera probe de omni potentia & sapientia Dei disserunt: & Hiob bene loquitur, quod constanter asseueret afflictiones, nullo merito sibi accidisse, nec esse impietatis suæ, aut irati Dei signa: male uero, quod iudicio Dei indignetur, et Deum blasphemet. iam quum causam contra amicos recte tractet, quanquam interim in causæ actione peccet, & amici à scopo causæ aberrant, igitur Dominus pro Hiobe, contra amicos sententiam fert, nam blasphemias eius supra redarguit.

ET NUNC ACCIPITE VOBIS &c.

Cognobile est omnibus, ueterum sacrificia, umbram fuisse, unici & ueri sacrificij, passionis Domini nostri Iesu Christi, & propter hanc fidem in Christum, Dominus ueterum sacrificia respexit, non quia delectatus fuerit odore, imò potius fœtore combustorum bouum, sed quod in solo filio Iesu Christo, completum fuerit: iubentur autem amici, septem tauros, & septem arietes immolare, quia perfectissimum est sacrificium Christi, una expiatione omnia peccata deiens, perfectus enim numerus, est septenarius: mittuntur autem ad Hiobem, qui pro eis oret, & interim

Septem sacrificia sunt
Christus.

ANNOT. IN HIOB

Resipiscenti- precipitur, ut offerat holocaustum, quia ut oremus
bus prodest pro nobis inuicem, mandat Dominus, sed oratio pro
aliena oratio. alio facta, non proderit, nisi proprium holocaustum
 offerat, id est, nisi propriam habeat fidem, & ab
 impietate resipiscat: unde Hieremie prohibetur,
 ne oret pro populo suo, propterea quod populus in
 curuicercuicus, noluerit resipiscere, & uerbo Pro-
 phetarum credere: orat igitur Hiob, pro amicis, &
 credunt amici in Dominum: proinde remittuntur eis
 peccata.

ET RESPEXIT DOMINVS FACI-
EM HIOB &c. Ergo ne Dominus est acce-
 ptor personarum? absit, Dominus enim, solam fidem
 respicit, & personam propter fidem: nisi enim ora-
 tio Hiobis, ex fide profecta esset, Dominus faciem ei
 us nunquam respexisset. Ex hoc etiam loco, cognosces
 quod Paulus Roma. 9. dicit: non est uolentis, neq;
 currentis, sed miserentis Dei: & cui uult miseretur:
 nam si Hiobem respicias, planè blasphemus & impi-
 us fuit, Domini iudicio indignanter resistens, rea-
 spicit tamen eum Dominus, quia, inquit, miserebor
 cuiuscunq; misereor, & miserabor quemcunq; com-
 miseror.

ET IVERVNT ELIPHAS THEM.
 Resipiscentia ex fide constans.

ETAD

ET ADIECIT DOMINVS OMNIA.

QVAE. Vides nunc re ipsa, quorsum euadat tenta- Nihil carius
tio, non enim ideo quicquam alicui, à Domino aufer- uèditur quam
tur, ut perdat: sed ut multo plura restituat. Iacob. 5. quod iniue
Tolerantiam Hiob audistis, & finem Domini uidistis, rapitur iusto.
quoniam misericors est Dominus & miserator. Ita
Scriptura passim mandatur, ut uindictam Deo relin-
quamus: mea, inquit, est ultio, & ego retribuam, &
si quis te percusserit ad dextram maxillam, præbe ei
& alteram: quæ sapientibus huius mundi, ridicula et
stulta uidentur, sed si probe consyderaueris, pruden-
tissime sunt leges, uera enim prudentia est, paruo com-
pendio, magnum acquirere: & paucissima sorte, plu-
rimas opes parare: proinde, præcipit Dominus, ut
resignemus in manum suam ultionem, quæ resigna-
tione paramus nobis, pro imbecilli, longe omnium
fortissimum ultorem. Ita nullo alio consilio conuiuet
Dominus, ad honorum huius seculi direptionem, quã
quod augere uelit opes & benedicere, si modo ei uin-
dictam relinquamus, & malum ab aduersarijs adce-
ptum, uincamus bono, nemo enim suas opes, quas
perdit aut incendio, aut alia calamitate, carius uen-
dere posset, in nudinis etiamnum publicis, quàm si
manui Domini resignentur. Videmus quanto scœnore,
singulis annis terra, granum seminat um reddat, quod

ANNOT. IN HIOB.

seminando penè perdi uidetur: ita, si quod ablatum fuerit per hostes, per alios rerum casus, & manu Domini resignatur, uere seminatur, ideo enim Dominus aufert, ut probato, abundantius reddat: adeoq; huius rei clarissimum exemplar in Hiobe proponit, ne putares uanas esse promissiones. Nam quum partim à Sathana, partim ab hostibus omnia Hiobi ablata essent, dixit: Dominus dedit, Dominus abstulit, uocem ingentis fidei animi, uindictam Deo resignantis, ac malum bono uincens. Quid interim fiebat, bona directè manui Domini commissa, non potuerunt non crescere, aut etiam enim sunt dupliciter, sed ais: Hæc Hiobi contingunt, cæteris non item contingent. Audi, quisquis hæc obijcis, an scripta sunt hæc propter Hiob, & non potius propter nos quibus cum similiter Dominus operabitur, si modo ex fide, bona ablata manu eius committamus? an non idem Deus nunc est, qui olim tempore Hiob fuit? An non idem Verbum promissionis habemus, imò clarius? Matthæi 19. Omnis qui reliquerit domum uel fratres uel sorores, aut patrem aut matrem, uxorem, aut filios, aut agros, propter nomen meum, centuplum adcipiet, & uitam æternam possidebit. Crede igitur, & per fidem, pro bonis ablatiis, recipies Dominum fauentem, qui est thesaurus longe omnium copiosissimus.

Et uerba

Et uenerunt ad eum omnes fratres eius, & omnes sorores eius, & omnes notii eius priores, & comederunt cum eo panem in domo eius, & admouerunt se, & consolati sunt eum super omnem afflictionem, quam adduxerat Dominus super eum, & dederunt ei unusquisque nummum unum, & unusquisque torquem auream unam.

Et Dominus benedixit postrema Hiob super priora eius, & facta sunt ei quatuordecim millia ouium, & sex millia camelorum, & mille iuga bouum, & mille asini.

Et nati sunt ei septem filii & tres filiae,

Et uocauit nomen uni lemimah, & nomen alterius keziah, & nomen tertiae kerenhapuch.

Et non inuentae sunt mulieres pulchriores filiabus Hiob, in omni terra, & dedit eis pater earum hereditatem in medio fratrum earum.

Et uixit Hiob post hoc, centum & quadraginta annis, & uidit filios suos, & fili-

ANNOT. IN HIOB.

os filiorum suorum quatuor generatio-
num.

Et mortuus est Hiob senex, & satur die-
rum.

DIVERSA LECTIO.

Vbi numum habemus, in Hebræo est, **טו"ק**
quod Græcus interpretatur ἀμνάδα, id est, ouem.
Alij pro obolo uertunt, qualecunq; autem sit, cer-
tum est amicos Hiob hoc dono, animum suum bene-
uolentem, erga Hiobem, testatos esse. Pro torque,
Hebræus habet **ט"ק** quod Græcus interpretatur
τετράδραχμον quadridrachmum. Alij in aurem aut
torquem.

ET VENERUNT AD EVM OM-
NES. Vide quæso rerum commutationem, & de-
xtram excelsi, & interim disce timorem Domini, an-
tea enim Domino Hiobem derelinquente, inuidebant
maiores, illudebant pueri, iridebant famulicia, ut su-
pra legis cap. trigesimo. Nunc uero Domino rursum

Mundi ingeni-
um ut eos con-
plectatur qui
bus Dominus
foris benedicit

fauorem suum declarante, offerunt amici dona, con-
uiuia honorifica, & familiaria celebrant, oēs sibi Hio-
bem demereri student, certant secum ipsi, utrum con-
tumeliosius ante eum contempserunt, an nunc ho-
noratius tractant, & cui paulo ante omnem humanam
opem

opem denegauerant, eum si queant in caelo posuisse, cupiunt, explent contumelias honoribus, detrimenta muneribus, execrationes precibus, cui enim Dominus fauet, ei omnia fauent, atq; hoc est huius mundi ingenium, quod eum complectatur, quem Dominus manifesta benedictione complectitur, & eum odio habeat, quem Dominus manifesta maledictione reijcit.

ET DOMINVS BENEDIXIT POSTREMA. Vt manifeste declaretur, quanta misericordia Dominus pios quosq; tractet, ideo spiritus sanctus, summa diligentia, benedictiones Hiobis ob oculos ponit, ut ab ijs corporalibus benedictionibus discamus, quante spirituales futurae sunt, si in fide perduremus. Sunt enim Hiobi restituta quatuordecim millia ouium, sex millia camelorum &c. Cum ante possederit solum septem millia ouium, & tria millia camelorum. Praeterea nati sunt ei septem filij & tres filiae, non tam celebres nominibus, quam pulchritudine commendabiles. Sed & ipse Hiob uidit filios filiorum suorum, & mortuus est in extrema senectute. Nam sic benedicatur, qui timet Dominum, qui est benedictus in secula seculorum Amen.

Exemplū benedictionis piorum.

Ry 3940-K

Haganoæ, per Iohannem Secerium.
Anno M. D. XXIX.

